

The European Agricultural Fund for Rural Development:
Europe investing in rural areas

MAASEUTU 2020

Vuotuinen täytäntöönpanokertomus

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020

Vuotuinen täytäntöönpanokertomus	
Ajanjakso	01/01/2018 - 31/12/2018
Versio	2018.0
Tila – Nykyinen solmu	Avoin - Finland
Kansallinen viite	
Seurantakomitean hyväksyntäpäivämäärä	
Ohjelmaversio voimassa	
CCI	2014FI06RDRP001
Ohjelmatyyppe	Maaseudun kehittämisohjelma
Maa	Suomi
Alue	Manner-Suomi
Ohjelmakausi	2014 - 2020
Versio	5.0
Päätöksen numero	C(2018)1621
Päätöksen päivämäärä	12/03/2018
Hallintoviranomainen	Maa- ja metsätalousministeriö

Data and content of Tables F of the Annual Implementation Report on the achievement of milestones is linked with the last Rural Development Programme adopted by the Commission.

Sisällysluettelo

1. OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANO JA SEN PRIORITEETTEJA KOSKEVAT AVAINTIEDOT	6
1.a) Taloustiedot	6
1.b) Yhteiset ja ohjelmakohtaiset indikaattorit sekä määrälliset tavoitearvot	6
1.b1) Yhteenvedotaulukko	6
1.c) Maaseudun kehittämisohjelman täytäntöönpanoa koskevat keskeiset tiedot a) ja b) kohtien perusteella kohdealoittain	15
1.d) Taulukkoon F perustuvassa tuloskehyksessä asetettujen välitavoitteiden saavuttamista koskevat keskeisimmät tiedot	48
1.e) Muu maaseudun kehittämisohjelmaan liittyvä tekijä [valinnainen]	51
1.f) Tarvittaessa toimien vaikutus makroalue- ja merialuestrategioihin	51
1.g) Vuosittaisessa täytäntöönpanokertomuksessa käytetty muuntokurssi (muut kuin euromaat)	53
2. ARVIOINTISUUNNITELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANON EDISTYMINEN.	54
2.a) Kuvaus mahdollisista muutoksista, joita on tehty maaseudun kehittämisohjelman arviointisuunnitelmaan vuoden aikana, ja perustelut	54
2.b) Kuvaus vuoden aikana toteutetuista arviointitoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 3 jakso)	54
2.c) Kuvaus toimista, joita on toteutettu tietojen toimittamisen ja tiedonhallinnan osalta (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 4 jakso)	55
2.d) Luettelo toteutetuista arvioinneista, myös tieto siitä, millä verkkosivustolla ne on julkaistu	56
2.e) Luettelo toteutetuista arvioinneista keskittyen arviointihavaintoihin	58
2.f) Kuvaus viestintätoimista, jotka on toteutettu arviointihavaintojen julkaisemiseksi (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)	60
2.g) Kuvaus arviointitulosten vuoksi toteutetuista jatkotoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)	62
3. SEIKAT, JOTKA VAIKUTTAVAT OHJELMAN JA TOTEUTETTUJEN TOIMENPITEIDEN TEHOKKUUTEEN	63
3.a) Kuvaus toimista, joita on toteutettu ohjelman laadukkaan ja tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi	63
3.b) Laadun ja tehokkuuden toteutusmekanismit	76
4. TEKNISEN AVUN JA OHJELMAN JULKISUUSVAATIMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANO VARTEN SUORITETUT TOIMET	77
4.a) Kansallisen maaseutuverkoston perustamiseen ja sen toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon suoritettavat toimet ja sitä koskeva tilannekatsaus	77
4.a1) Toteutettavat toimet ja nykytilanne kansallisen maaseutuverkoston perustamisen suhteen (hallintorakenne ja verkoston tukiyksikkö)	77
4.a2) Toteutettavat toimet ja nykytilanne toimintasuunnitelman toteuttamisen suhteen	77
4.b) Toteutettavat toimet sen varmistamiseksi, että ohjelma julkistetaan (komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 808/2014 13 artikla)	79

5. TOIMET, JOTKA ON TOTEUTETTU ENNAKKOEHTOJEN TÄYTTÄMISEKSI.....	83
6. KUVAUS ALAOHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA	84
7. TIETOJEN JA OHJELMAN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESSA TAPAHTUNEEN EDISTYMISEN ARVIOINTI	85
7.a) Evaluation questions	85
7.a1) CEQ01-1A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu innovointia, yhteistyötä ja tietopohjan kasvattamista maaseutualueilla?.....	85
7.a2) CEQ02-1B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu yhteyksien vahvistamista maatalouden, ruuantuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovoinnin välillä, mukaan lukien ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantaminen?	93
7.a3) CEQ03-1C - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu elinikäistä oppimista ja ammatillista koulutusta maa- ja metsätalousaloilla?.....	102
7.a4) CEQ04-2A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on parannettu tuettujen maatilojen taloudellista suorituskykyä ja nykyaikaistamista erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen avulla?..	111
7.a5) CEQ05-2B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyä ja erityisesti helpotettu sukupolvenvaihdoksia?	115
7.a6) CEQ06-3A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on parannettu alkutuottajien kilpailukykyä kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatu- ja ympäristöjärjestelmien paikallisten markkinoiden edistämistä ja menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja - organisaatioiden sekä toimialakohtaisten organisaatioiden avulla?	124
7.a7) CEQ07-3B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu maatilojen riskien ehkäisemistä ja hallintaa?.....	132
7.a8) CEQ08-4A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu luonnon monimuotoisuutta, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, luonnonarvoltaan arvokasta maataloustuotantoa sekä Euroopan maisemien tilaa?	136
7.a9) CEQ09-4B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelmien toimenpiteillä on edistetty vesien käytön hallintaa, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallintaa?.....	149
7.a10) CEQ10-4C - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on parannettu maaperän eroosion torjumista ja maaperän hoitoa?.....	156
7.a11) CEQ11-5A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden vedenkäytön tehostamista?.....	162
7.a12) CEQ12-5B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisäämistä?.....	162
7.a13) CEQ13-5C - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on helpotettu uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjontaa ja käyttöä?	169
7.a14) CEQ14-5D - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämistä?.....	177

7.a15) CEQ15-5E - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on edistetty hiilen sitomista ja talteenottoa maa- ja metsätaloudessa?	184
7.a16) CEQ16-6A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu pienyritysten monipuolistamista, perustamista ja kehittämistä sekä helpotettu työpaikkojen luomista?	191
7.a17) CEQ17-6B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu paikallista kehittämistä maaseutualueilla?	204
7.a18) CEQ18-6C - Missä määrin maaseutuohjelman toimenpiteillä on parannettu tieto- ja viestintätekniikan saavutettavuutta, käyttöä ja laatua maaseutualueilla?	209
7.a19) CEQ19-PE - Missä määrin prioriteettien ja kohdealojen välinen synergia on tehostanut maaseudun kehittämisohjelmaa?	216
7.a20) CEQ20-TA - Missä määrin tekninen apu on edistänyt asetuksen (EU) N:o 1303/2013 59 artiklan 1 kohdassa ja asetuksen (EU) N:o 1305/2013 51 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?	217
7.a21) CEQ21-RN - Missä määrin kansallisella maaseutuverkostolla on edistetty asetuksen (EU) N:o 1305/2013 54 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?	218
7.a22) CEQ22-EM - To what extent has the RDP contributed to achieving the EU 2020 headline target of raising the employment rate of the population aged 20 to 64 to at least 75 %?	218
7.a23) CEQ23-RE - To what extent has the RDP contributed to achieving the EU2020 headline target of investing 3 % of EU's GDP in research and development and innovation?	222
7.a24) CEQ24-CL - To what extent has the RDP contributed to climate change mitigation and adaptation and to achieving the EU 2020 headline target of reducing greenhouse gas emissions by at least 20 % compared to 1990 levels, or by 30 % if the conditions are right, to increasing the share of renewable energy in final energy consumption to 20 %, and achieving 20 % increase in energy efficiency?	226
7.a25) CEQ25-PO - To what extent has the RDP contributed to achieving the EU 2020 headline target of reducing the number of Europeans living below the national poverty line?	235
7.a26) CEQ26-BI - To what extent has the RDP contributed to improving the environment and to achieving the EU biodiversity strategy target of halting the loss of biodiversity and the degradation of ecosystem services, and to restore them?	240
7.a27) CEQ27-CO - To what extent has the RDP contributed to the CAP objective of fostering the competitiveness of agriculture?	254
7.a28) CEQ28-SU - To what extent has the RDP contributed to the CAP objective of ensuring sustainable management of natural resources and climate action?	266
7.a29) CEQ29-DE - To what extent has the RDP contributed to the CAP objective of achieving a balanced territorial development of rural economies and communities including the creation and maintenance of employment?	274
7.a30) CEQ30-IN - To what extent has the RDP contributed to fostering innovation?	282
7.a31) PSEQ01-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a32) PSEQ02-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a33) PSEQ03-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a34) PSEQ04-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a35) PSEQ05-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a36) PSEQ01-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289

7.a37) PSEQ02-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a38) PSEQ03-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a39) PSEQ04-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.a40) PSEQ05-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	289
7.b) Table of result indicators	290
7.c) Table of additional and programme specific indicators used to support evaluation findings	292
7.d) Table of CAP impact indicators	293
8. ASETUKSEN (EU) N:O 1303/2013 5, 7 JA 8 ARTIKLAN MUKAISTEN PERIAATTEIDEN HUOMIOON OTTAMISEKSI TÄYTÄNTÖÖNPANNUT TOIMET.....	295
8.a) Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen ja syrjimättömyys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 7 artikla).....	295
8.b) Kestävä kehitys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 8 artikla)	296
8.c) Asetuksen (EU) N:o 1303/2013 5 artiklassa tarkoitettujen kumppanien rooli ohjelman täytäntöönpanossa	297
9. EDISTYMINEN INTEGROIDUN LÄHESTYMISTAVAN VARMISTAMISESSA MAASEUTURAHASTON JA MUIDEN UNIONIN RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖN ..	299
10. RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖNOTTOA KOSKEVA KERTOMUS (ASETUKSEN (EU) N:O 1303/2013 46 ARTIKLA).....	300
11. YHTEISTEN JA OHJELMAKOHTAISTEN INDIKAATTOREIDEN SEKÄ MÄÄRÄLLISTEN TAVOITEARVOJEN KOODITAUUKOT	301
Liite II	302
Asiakirjat.....	312

1. OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA JA SEN PRIORITEETTEJA KOSKEVAT AVAINTIEDOT

1.a) Taloustiedot

Katso liiteasiakirjat

1.b) Yhteiset ja ohjelmakohtaiset indikaattorit sekä määrälliset tavoitearvot

1.b1) Yhteenvetotaulukko

Kohdeala 1A						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissohjelman kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	2014-2018			0,83	24,78	3,35
	2014-2017			0,13	3,88	
	2014-2016			0,06	1,79	
	2014-2015			0,01	0,30	

Kohdeala 1B						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T2: yhteistyötoimenpiteestä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...) (kohdeala 1B)	2014-2018					310,00
	2014-2017					
	2014-2016					
	2014-2015					

Kohdeala 1C						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T3: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14 artiklan mukaisesti koulutettujen osallistujien kokonaismäärä (kohdeala 1C)	2014-2018			14 064,00	70,32	20 000,00
	2014-2017			107,00	0,54	
	2014-2016					
	2014-2015					

Kohdeala 2A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T4: niiden mautilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämisohjelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)		2014-2018	5,71	47,81	5,71	47,81	11,94
		2014-2017	2,68	22,44	3,04	25,45	
		2014-2016	0,99	8,29	0,99	8,29	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	14 194 663,46	283,89	6 587 900,89	131,76	5 000 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	3 130 567,28	156,53	3 128 512,28	156,43	2 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	388 886 399,57	44,63	200 144 116,83	22,97	871 400 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	406 211 630,31	46,24	209 860 530,00	23,89	878 400 000,00

Kohdeala 2B							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T5: niiden mautilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämisohjelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)		2014-2018	1,55	33,64	1,55	33,64	4,61
		2014-2017	0,37	8,03	0,37	8,03	
		2014-2016	0,03	0,65	0,03	0,65	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	11 717 014,86	390,57	5 382 968,60	179,43	3 000 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	54 876 689,55	37,85	21 960 587,36	15,15	145 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	66 593 704,41	45,00	27 343 555,96	18,48	148 000 000,00

Kohdeala 3A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T6: niiden maatalojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)		2014-2018	0,80	9,38	0,80	9,38	8,53
		2014-2017	0,02	0,23	0,02	0,23	
		2014-2016					
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 518 250,74	217,28	3 563 951,41	118,80	3 000 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	3 108 383,54	62,17	3 106 894,45	62,14	5 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	56 480 340,66	128,36	34 350 844,96	78,07	44 000 000,00
M14	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	237 531 822,79	51,86	244 543 215,37	53,39	458 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	25 120 838,55	51,27	4 724 424,15	9,64	49 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	328 759 636,28	58,81	290 289 330,34	51,93	559 000 000,00

Painopiste P4							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)		2014-2018			70,30	130,35	53,93
		2014-2017			63,64	118,00	
		2014-2016			63,18	117,15	
		2014-2015			62,21	115,35	
T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)		2014-2018			82,81	103,68	79,87
		2014-2017			82,83	103,71	
		2014-2016			82,29	103,03	
		2014-2015			82,44	103,22	
T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)		2014-2018			13,44	76,36	17,60
		2014-2017			11,94	67,83	
		2014-2016			10,94	62,15	
		2014-2015			9,59	54,48	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	5 219 017,79	46,60	2 280 112,66	20,36	11 200 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 335 502,01	33,34	6 333 837,03	33,34	19 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	8 968 878,81	149,48	2 961 299,15	49,35	6 000 000,00
M10	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	1 273 834 809,81	80,30	1 259 911 885,60	79,42	1 586 331 757,00
M11	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	211 020 561,45	64,73	205 045 739,50	62,90	326 000 000,00
M13	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	2 548 399 415,73	70,01	2 550 977 118,97	70,08	3 640 300 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 874 487,45	45,83	2 899 869,02	19,33	15 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	4 060 652 673,05	72,46	4 030 409 861,93	71,92	5 603 831 757,00

Kohdeala 5B							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)		2014-2018					2 000,00
		2014-2017					
		2014-2016			221,00	11,05	
		2014-2015			18,00	0,90	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	34 836,50	1,16	251 908,15	8,40	3 000 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	322 658,05	16,13	321 632,74	16,08	2 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	1 674 020,87	23,91	837 305,07	11,96	7 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	2 031 515,42	16,93	1 410 845,96	11,76	12 000 000,00

Kohdeala 5C							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (euroa) (kohdeala 5C)		2014-2018	22 471 513,38	19,06	22 471 513,38	19,06	117 900 000,00
		2014-2017	9 186 406,25	7,79	9 186 406,25	7,79	
		2014-2016			2 539 138,00	2,15	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	3 017 571,12	188,60	1 714 513,52	107,16	1 600 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	432 318,69	21,62	432 836,73	21,64	2 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	22 852 181,68	40,23	11 309 756,33	19,91	56 800 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	4 957 419,11	70,82	2 050 689,58	29,30	7 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	31 259 490,60	46,38	15 507 796,16	23,01	67 400 000,00

Kohdeala 5D							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)		2014-2018			1,34	12,44	10,77
		2014-2017			0,76	7,05	
		2014-2016			0,42	3,90	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	850 000,00	53,13	433 363,89	27,09	1 600 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	21 207,73	1,06	21 207,73	1,06	2 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	7 748 796,64	13,64	4 358 725,43	7,67	56 800 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	100 280,00	2,87	78 646,83	2,25	3 500 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	8 720 284,37	13,65	4 891 943,88	7,66	63 900 000,00

Kohdeala 5E							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)		2014-2018					2 000,00
		2014-2017					
		2014-2016			161,00	8,05	
		2014-2015			245,00	12,25	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	194 541,00	12,16	56 458,78	3,53	1 600 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	171 474,15	8,57	173 360,22	8,67	2 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	372 367,42	10,64	30 545,71	0,87	3 500 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	738 382,57	10,40	260 364,71	3,67	7 100 000,00

Kohdeala 6A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T20: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (kohdeala 6A)		2014-2018			1 815,20	45,38	4 000,00
		2014-2017			600,81	15,02	
		2014-2016			15,30	0,38	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	16 200 751,09	33,75	8 586 585,58	17,89	48 000 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	130 492 098,88	50,78	72 003 160,07	28,02	257 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	58 298 572,22	80,97	10 296 632,30	14,30	72 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	204 991 422,19	54,37	90 886 377,95	24,11	377 000 000,00

Kohdeala 6B							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)		2014-2018			511,16	30,07	1 700,00
		2014-2017			322,14	18,95	
		2014-2016			2,15	0,13	
		2014-2015					
T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyöttyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)		2014-2018			121,55	258,22	47,07
		2014-2017			110,18	234,06	
		2014-2016			29,32	62,29	
		2014-2015					
T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämisstrategioiden piiriin (kohdeala 6B)		2014-2018			70,41	149,58	47,07
		2014-2017			70,41	149,58	
		2014-2016			70,41	149,58	
		2014-2015			70,41	149,58	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 420 350,56	642,04	3 345 091,51	334,51	1 000 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	44 645 564,82	89,29	22 527 788,99	45,06	50 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	451 727,20	15,06	36 424,02	1,21	3 000 000,00
M19	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	197 883 173,00	65,96	116 577 160,58	38,86	300 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	249 400 815,58	70,45	142 486 465,10	40,25	354 000 000,00

Kohdeala 6C							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T24: sen maaseutuväestön prosentiosuus, joka hyötyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT) (kohdeala 6C)		2014-2018			26,53	53,39	49,69
		2014-2017			1,22	2,46	
		2014-2016					
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	1 683 800,28	168,38	1 143 793,13	114,38	1 000 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	28 393 685,26	94,65	14 451 392,80	48,17	30 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	30 077 485,54	97,02	15 595 185,93	50,31	31 000 000,00

1.c) Maaseudun kehittämisohjelman täytäntöönpanoa koskevat keskeiset tiedot a) ja b) kohtien perusteella kohdealoittain

Yleistä

Tässä luvussa esitetyt maksu- ja sidontatiedot kuvaavat ohjelman toteuman tilanteen vuoden 2018 lopussa, 31.12.2018 voimassa olleen ohjelman mukaisesti. Toteumassa on huomioitu päättyneet ja hyväksytyt hankkeet, joista on maksettu vähintään yksi välimaksu. Seurantataulukoihin maksujen toteuma on aiempina vuosina esitetty päättyneiden hankkeiden osalta. Vuoden 2018 seurantataulukoiden tiedot eivät siten ole vertailukelpoisia vuosien 2014-2017 raporttien seurantatietoihin.

Seurantataulukoiden maksu- ja sidontatiedot perustuvat SFC-järjestelmän laskentaan. Ne eivät anna oikeaa tietoa toimenpiteiden sidonnoista ja maksuista, koska järjestelmä laskee vuosittain toimitetut tiedot yhteen. Sidonnat voivat muuttua edellisille vuosille esim. siitä syystä, että tehdään muutospäätös, joka muuttaa alkuperäistä sidontaa. Tässä luvussa esitetyt sidonta- ja maksutiedot kuvaavat rahoituskauden 2014-2020 tilanteen 1.1.2014-31.12.2018 väliseltä ajalta.

Kohdealat 1A-C: Innovaatioiden, yhteistyön ja tietämystiedon kehittämisen edistäminen maaseudulla; Yhteysien vahvistaminen maatalouden, ruoan tuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovaatioiden välillä myös ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantamiseksi; Elinikäisen oppimisen ja ammatillisen koulutuksen edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Osaamista ja innovaatioita edistetään koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja tiedonvälityksen sekä neuvonnan avulla pystytään lisäämään tuottajien tietoisuutta maatalouden ympäristöasioista ja niiden merkityksestä. Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan vaikuttaa myös toimijoiden valintoihin siten, että kasvihuonekaasupäästöjä voidaan saada vähennettyä. Yhteistyö-toimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita ja luoda uusia toimintamalleja esim. palveluiden tuottamiseen tai vaikka kehittää uusia energiatehokkaampia menetelmiä ja tekniikoita maataloudessa sekä kehittää hajautetun energian tuotantoa, resurssitehokkuutta ja kehittää uusia toimintamalleja. Yhteistyö-toimenpiteen kautta voidaan myös saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Kohdealan 1A tavoitteeksi on asetettu, että koulutukseen ja tiedonvälitykseen (M01), neuvontaan (M02) ja yhteistyöhön (M16) käytetään ohjelman julkisesta rahoituksesta (sis. myös kokonaan kansallisen osuuden) 3,35 % (275 milj. euroa). Vuoden 2018 loppuun mennessä näistä toimenpiteistä oli toteutunut maksuina yhteensä 85,2 milj. euroa (1,04 % julkisesta rahoituksesta) ja sidottu oli 177,5 milj. euroa (2,17 % julkisesta rahoituksesta). Koulutuksesta ja tiedonvälityksestä oli toteutunut maksuina vuoden 2018 loppuun mennessä 33,3 milj. euroa (sidottu 66,2 milj. euroa), neuvonnasta 13,5 milj. euroa (sidottu 13,5 milj. euroa) ja yhteistyöstä 38,4 milj. euroa (sidottu 97,8 milj. euroa). Mainitut toimenpiteet ovat olleet suosittuja ja niiden toimeenpano on edennyt hyvin.

Kohdealan 1B tavoitteeksi on asetettu, että tuettuja yhteistyötoimia on ohjelmakauden lopussa toteutunut yhteensä 310 kpl. Yhteistyö-toimenpide on ollut suosittu ja sen mukaisia hankkeita oli vuoden 2018 loppuun mennessä hyväksytty yhteensä 439 kpl, joista 179 hanketta oli päättynyt ja 260 oli edelleen käynnissä. Hyväksytyistä hankkeista 119 kpl oli Leader-ryhmien hyväksymiä. Tavoitteesta oli vuoden 2018 loppuun mennessä toteutunut 103 % (tavoitteeseen sisältyvät vain ELY-keskusten hyväksymät hankkeet (320 kpl)). Suosituimmat alatoimenpiteet ovat olleet muut yhteistyöhankkeet (M16.10), pilottihankkeet sekä uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen (M16.2), yhteistyö pienten

toimijoiden välillä työprosessien järjestämiseksi sekä tilojen ja resurssien jakamiseksi sekä matkailun kehittämiseksi (M16.3) ja ilmasto- ja ympäristöhankkeet (M16.5). Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Kohdealan 1C tavoitteeksi on asetettu, että toimenpiteen M01 mukaisiin koulutuksiin osallistuu 20 000 henkilöä. Lisäksi tavoitteena on, että 5 000 henkilöä osallistuu Leader-ryhmiltä rahoituksen saaneiden hankkeiden koulutuksiin. Toimenpiteen M01 mukaisia hankkeita oli vuoden 2018 loppuun mennessä hyväksytty yhteensä 279 kpl, joista 69 oli käynnistetty Leader-rahoituksella. Koulutuksiin arvioidaan osallistuvan yhteensä 48 391 henkilöä, josta Leader-hankkeiden koulutuksiin osallistuneiden osuus on 4 921 henkilöä. Kohdealalle 1C asetetun koulutuksiin osallistuneiden henkilöiden tavoitteen arvioidaan vuoden 2018 lopun toteuman mukaan toteutuvan 217 %:sti (43 470 henkilöä) (tavoitteeseen sisältyvät vain ELY-keskusten hyväksymät hankkeet). Koulutushankkeet kestävät useimmiten 2-3 vuotta.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen kiinnostavuus näyttää vähentyneen edelliseen rahoituskauteen verrattuna yhteistyötoimenpiteen (M16) johdosta.

Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Kohdeala 2A: Kaikkien maatilojen taloudellisen suorituskyvyn parantaminen sekä maatilojen rakenneuudistuksen ja nykyaikaistamisen helpottaminen, erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen lisäämiseksi

Maatalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä parannetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04). Tuet maatilojen investointeihin mahdollistavat esimerkiksi tuotantorakennetta parantavien, tuotantokustannuksia vähentävien sekä uuden teknologian ja prosessien käyttöön ottoa tukevien investointien rahoituksen. Investointien tukemisella luodaan pohjaa maatalouden pitkän aikavälin tuotantoedellytysten säilymiselle ja ruuantuotannon kannattavuuden paranemiselle. Investointien toteuttamisessa voidaan samalla kiinnittää erityistä huomioita myös tuotantotapojen ympäristövaikutuksiin, energiatehokkuuteen ja eläinten hyvinvointiin. Yksikkökustannusten lasku sekä ympäristöä vähemmän kuormittavat ja eläinten hyvinvointia entistä paremmin huomioivat investoinnit parantavat tuettavien tilojen kilpailukykyä kuluttajien kiinnostuksen kasvaessa. Koulutuksella ja tiedonvälityksellä sekä neuvonnalla helpotetaan maatilojen rakenneuudistusta ja nykyaikaistamista sekä parannetaan maatilojen taloudellista toimintakykyä.

Kohdealan 2A suunniteltu julkinen rahoitus yhteensä on 876,4 milj. euroa, josta 608,2 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Julkisen rahoituksen kehyksestä oli toteutunut vuoden 2018 loppuun mennessä maksuina 210,0 milj. euroa (23 %) ja sidottu oli 427,8 milj. euroa (46 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 156,4 milj. euroa (53%) ja sidottu oli 240,0 milj. euroa (82%). Kokonaan kansallisesta osuudesta oli maksuina toteutunut 43,8 milj. euroa ja sidottu oli 170,6 milj. euroa.

Kohdealan 2A tavoitteeksi on asetettu, että maatilainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen lukumäärä on ohjelmakauden lopussa 7 000 kpl (11,94 % kaikista maataloista). Tukea maatalouden investointeihin oli vuoden 2018 loppuun mennessä myönnetty 4 239 hankkeeseen 3 347 tilalle (47,8 % tavoitteesta ja 7,0 % kaikista maataloista). Toimenpiteeseen sisältyvien tuotannollisten rakennushankkeiden toteutusajaksi on enimmillään jopa neljä vuotta, joten käynnissä olevien hankkeiden määrä huomioiden toimenpiteen tuotoiksiin liittyvät tavoitteet tullaan ylittämään ohjelmakauden aikana.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2A on 5 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 2A mukaisissa hankkeissa koulutetaan 1 600 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 2A toteutunut maksuina vuoden 2018 loppuun mennessä 6,6 milj. euroa ja sidottu oli 14,1 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 51 kpl, joista 22 oli koulutushankkeita (3,4 milj. euroa) ja 29 tiedonvälityshankkeita (3,2 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 2A on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2A on 2 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalle 2A toteutunut maksuina 3,1 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu julkinen rahoitus kohdealalle 2A on yhteensä 871,4 milj. euroa, josta 263,2 milj. euroa on EU-osarahoitteista ja 608,2 milj. euroa kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2018 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista oli toteutunut maksuina yhteensä 200,3 milj. euroa (23 %) ja sidottu oli 407,6 milj. euroa (47,1 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 156,4 milj. euroa ja sidottu oli 240 milj. euroa ja vastaavasti kokonaan kansallisesta osuudesta oli toteutunut avustuksena, korkotukena ja valtiontakauksena 43,8 milj. euroa ja sidottu oli 167,6 milj. euroa.

Toimenpiteessä tuetaan maatalojen investointeja, joiden tavoitteena on parantaa maatalon kilpailukykyä ja kannattavuutta. Investoinneilla voidaan vaikuttaa tilan tuotannon tehokkuuteen sekä taloudellisiin ja tuotannollisiin olosuhteisiin ja sitä kautta myös alkutuotteiden laatuun ja tuotteiden saamiseen elintarvikemarkkinoille samalla parantaen maatalouden tuottavuutta ja kannattavuutta. Investoimalla tuotantorakennuksiin ja niiden nykyaikaiseen teknologiaan voidaan edistää eläinten hyvinvointia ja parantaa työympäristöä, lisätä energiatehokkuutta, tehostaa uusiutuvaa energiaa hyödyntävien ratkaisujen käyttöönottoa sekä lisätä uusiutuvien luonnonvarojen ja kierrätettävien materiaalien tarkoituksenmukaista käyttöä. Investointitoimenpiteillä voidaan myös osaltaan vaikuttaa tuotannon ilmasto- ja ympäristökuormitukseen ja esimerkiksi ravinteiden kierrätystä tukevilla investoinneilla voidaan saada sekä taloudellisia, että ympäristöhyötyjä.

Ohjelmakauden alussa toimenpiteen toteutus käynnistyi hieman arvioitua hitaammin, mutta ohjelmakauden edetessä toimenpiteen toteutus on edennyt nopeasti. Vuonna 2018 toimenpiteessä sidottiin 130,1 milj. euroa, josta 66,6 milj. euroa oli EU-osarahoitteista avustusta ja 63,5 milj. euroa kansallisena lisärahoituksena myönnettävää avustusta, korkotukea ja valtiontakausta. Vuonna 2018 maatalouden investointituet olivat haettavissa koko vuoden jatkavana hakuna. Tukihakemuksen voi jättää sähköisenä Hyrrä -tietojärjestelmässä tai paperihakemuksena. Sähköisenä hakemuksen jätti noin 75 % hakijoista.

Pääosa rahoituksesta on kohdistunut kotieläintuotannon rakentamisinvestointeihin, etenkin nurmeen perustuvaan lypsy- ja nautakarjalouteen. Toisaalta juuri kotieläintaloudessa rakennekehitys ja lopettavien tilojen määrä on edelleen kaikkein suurinta, jolloin jatkaville tiloille kohdistuu paineita uusien, korvaavien eläinpaikkojen rakentamiseen. Kotieläinrakennuksiin tehdään runsaasti investointeja myös eläinten hyvinvoinnin ja työympäristön parantamisen näkökulmasta. Kappalemääräisesti paljon investointeja tehdään maan kasvukuntoa parantaviin pellon salaojitusinvestointeihin, joiden merkitys Suomen ilmasto-olosuhteissa on ensiarvoisen tärkeä myös ravinteiden tehokkaalle hyödyntämiselle ja eroosion estämiselle.

Vaikka tilojen rakennetta on kehitetty ja uuteen teknologiaan panostettu, maatalouden kilpailukyky ja työn tuottavuus eivät ohjelmakauden aikana koko sektorin tasolla ole parantuneet. Sen sijaan toimenpiteitä toteuttaneilla tiloilla investointien vaikutukset näkyvät positiivisesti. Maatalouden yleinen kannattavuuskehitys on vaikuttanut myös investointien tilojen talouteen, mutta pitkällä tähtäimellä toimintaansa kehittäneet tilat ovat pääsääntöisesti paremmassa asemassa kuin investoimattomat tilat.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 2A vaikuttavat toissijaisesti luonnonhaittakorvaukset (M13) ja eläinten hyvinvointi (M14) (maksettu yhteensä n. 2,8 mrd. euroa). Luonnonhaittakorvaukset parantavat maatalojen taloudellista suorituskykyä. Eläinten hyvinvointi -toimenpiteen keinot vähentävät eläinten sairauksia ja parantavat tuotteiden laatua sekä vastaavat kuluttajien odotuksiin, mikä vaikuttaa myös maatalon taloudelliseen tulokseen.

Kohdeala 2B: Riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyn ja erityisesti sukupolvenvaihdosten helpottaminen

Viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä voidaan ehkäistä tukemalla nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamista. Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) avulla tehostetaan ammattitaitoisten viljelijöiden pääsyä maatalousalalle. Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (M06) sisältää aloitustuen nuorille viljelijöille.

Kohdealan 2B suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 148 milj. euroa, josta 81 milj. euroa on EU-osarahoitteista ja 67 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Julkisen rahoituksen kehyksestä oli vuoden 2018 loppuun mennessä toteutunut maksuina 27,4 milj. euroa (18,5 %) ja sidottu oli 68 milj. euroa (45,9 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli maksettu 27,4 milj. euroa (33,8 %) ja sidottu oli 49,4 milj. euroa (61 %). Kokonaan kansallisesta osuudesta oli sidottu vuoden 2018 loppuun mennessä 18,6 milj. euroa.

Kohdealan 2B tavoitteeksi on asetettu, että nuorten viljelijöiden tukea saaneita tiloja on ohjelmakauden lopussa 2 700 kpl (4,6 % kaikista maatiloista). Tukea tilanpidon aloitukseen oli vuoden 2018 loppuun mennessä myönnetty 906 tilalle (1,9 % kaikista maatiloista).

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2B on 3 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 2B mukaisissa hankkeissa koulutetaan 800 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 2B toteutunut maksuina vuoden 2018 loppuun mennessä 5,4 milj. euroa ja sidottu oli 14,1 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 37 kpl, joista 21 oli koulutushankkeita (3,3 milj. euroa) ja 16 tiedonvälityshankkeita (2,1 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Tilanpidon aloitustukeen nuorille viljelijöille (M06.1) suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 145 milj. euroa, josta 78 milj. euroa on EU:n osaksi rahoittamaa ja 67 milj. euroa on korkotukena myönnettävää kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2018 loppuun mennessä tukea nuorille viljelijöille oli maksettu julkisesta rahoitusosuudesta 22 milj. euroa (28,2 %) ja sidottu oli 56,4 milj. euroa (38,9 %), josta 18,6 milj. euroa oli sidottu kokonaan kansallisesta kehyksestä.

Toimenpiteen tavoitteena on vähentää tilanpidon aloittamisen taloudellista riskiä, parantaa yritystoiminnan kehittämismahdollisuuksia ja saada alalle uusia maatalousyrittäjiä, joilla on mahdollisuus kannattavan toiminnan harjoittamiseen ja tilojen kehittämiseen. Tavoitteena on, että nuorten yrittäjien hallitsemien tilojen osuus suhteessa tilojen kokonaismäärään säilyy nykytasolla.

Vuonna 2018 sekä maatalouden, että poro- ja luontaiselinkeinojen aloitustuet olivat haettavissa koko vuoden jatkuvana hakuna. Tukihakemuksen voi jättää sähköisenä Hyrrä -tietojärjestelmässä tai paperihakemuksena. Sähköisenä hakemuksen jätti lähes 70 % hakijoista.

Vuonna 2018 toimenpiteessä sidottiin 21,3 milj. euroa 473 hankkeeseen, josta 14,3 milj. euroa oli EU-osarahoitteista avustusta ja 6,9 milj. euroa kansallisena lisärahoituksena myönnettävää korkotukea. Vuoden 2018 loppuun mennessä ohjelmakauden aikana myönteinen tukipäätös on tehty yhteensä 1 223 hankkeeseen. Kokonaan loppuun vuoden 2018 loppuun mennessä oli maksettu yhteensä 495 hanketta, loput hankkeista ovat edelleen käynnissä, osassa hankkeita ei vielä ole toteutuneita maksatuksia.

Päätyneiden hankkeiden lukumäärä on pieni johtuen osittain maksurytmistä, mutta myös sidontojen perusteella toimenpiteen toteutus on selkeästi jäljessä tavoitteesta. Vuonna 2018 aloitustukia myönnettiin selkeästi kuluvan ohjelmakauden aiempia vuosia enemmän, mutta tämän arvioidaan johtuvan Suomessa käytössä olleen kansallisen luopumistukijärjestelmän päättymisestä vuoden 2018 loppuun. Koska aloitustukea voi hakea vielä 24 kuukautta tilanpidon aloittamisen jälkeen, on todennäköistä, että myös vuonna 2019 aloitustukihakemusten määrä säilyy edellisvuosia korkeampana. Koko ohjelmakautta ajatellen on kuitenkin erittäin todennäköistä, että ohjelmakaudella ei päästä myönnettyjen aloitustukien määrälliseen tavoitteeseen.

Eniten myönteisiä aloitustukipäätöksiä vuosina 2015 - 2018 on tehty Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla. Vähiten aloitustukea saavia on Kainuussa ja Lapissa. Lypsykarjatalous ja viljanviljely olivat Lappia lukuun ottamatta osuudeltaan suurimpia aloitustukea saaneista tuotantosuosunnista kaikkien ELY-keskusten alueilla, ne vastasivat kaikkien ELY-keskusten alueilla vähintään 40 % myönteisistä tukipäätöksistä. Lapissa poro- ja luontaiselinkeino-tilojen aloituksia on eniten.

Tukikelpoisuustarkastelun läpäisseiden hakemusten joukosta valitaan ELY-keskuksissa hakemukset rahoitettavaksi käyttäen toimenpiteen valintakriteerien mukaista pisteytystä ja ottaen huomioon käytettävissä oleva rahoitus. Valintakriteerien periaatteet on määriteltä maaseutuohjelmassa ja yksilöity maa- ja metsätalousministeriön päätöksessä.

Nuorten viljelijöiden lukumäärä Suomessa on laskenut ohjelmakauden aikana. Vuonna 2014 nuoria viljelijöitä oli 8 087 ja 7 028 vuonna 2017. Nuorten viljelijöiden osuus kaikista viljelijöistä on laskenut 17,7 %:sta 16,8 %:iin.

Maatalouden kannattavuus on ohjelmakauden aikana heikentynyt mm. markkinahäiriöiden, kuten tuottajahintojen laskua aiheuttaneiden venäjäpakotteiden ja poikkeuksellisten sääolojen seurauksena. Maatalouden heikentyneiden kannattavuusnäkymien ja toisaalta muiden alojen parantuneiden työmahdollisuuksien johdosta maatalousyrittäjäyys ei ole houkuttanut nuoria alalle. Toisaalta luopumistuen ehtojen ja eläkelainsäädännön muutokset ovat saattaneet hidastaa luopujien halukkuutta ja mahdollisuuksia sukupolvenvaihdoksiin. Aloitustuen ehtoja on hieman tiukennettu edelliseen ohjelmakauteen verrattuna, mutta tällä haluttiin kohdentaa tuki niille tiloille, joilla on parhaat edellytykset kannattavan toiminnan harjoittamiseen myös jatkossa. Nuorten viljelijöiden osuuden

laskemiseen kaikkien viljelijöiden määrästä on osaltaan vaikuttanut myös eräiden tukijärjestelmien yläikärajan poisto, jonka seurauksena luopujia on ollut aiempaa vähemmän.

Vuonna 2019 tukijärjestelmän toimeenpano jatkuu samoin ehdoin kuin edellisinä vuosina. Neuvontajärjestelmä on laajennettu koskemaan myös spv-neuvontaa ja tämän uskotaan edistävän toimenpiteen toteuttamista. Koska toimenpiteestä jää jonkin verran varoja käyttämättä ohjelmakauden aikana, ne tullaan ohjelmanmuutoksella siirtämään käytettäväksi maatalojen investointitoimenpiteen rahoittamiseen, joka tulee toteutumaan tavoitteisiin nähden suurempana.

Kohdeala 3A: Alkutuottajien kilpailukyvyyn parantaminen kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatujärjestelmien, paikallisten markkinoiden edistämistä sekä menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialaorganisaatioiden avulla

Alkutuottajien kilpailukykyä parannetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04), eläinten hyvinvoinnilla (M14) ja yhteistyötoimenpiteellä (M16). Tukemalla maataloustuotteiden jalostusta ja kauppaa voidaan parantaa tuottajien valmiuksia vastata kuluttajien toiveisiin mm. luomu- ja lähiruoan saatavuudesta sekä yritysten jalostusastetta voidaan nostaa. Koulutuksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla on mahdollista luoda ja lisätä edellytyksiä laadukkaiden elintarvikkeiden tuotannolle ja jopa viennille. Eläinten hyvinvointi -toimenpiteellä parannetaan eläinten pito-olosuhteita ja niiden hoitoa sekä vaikutetaan tuotantoeläinten lajinnukaisemman hoidon edistämiseen. Myös neuvonnan kautta voidaan vaikuttaa eläinten terveydenhuollon ja hyvinvoinnin edistämiseen. Eläinten hyvinvoinnin edistämällä ja hyvällä kohtelulla pystytään vastaamaan entistä paremmin kuluttajien odotuksiin.

Kohdealan 3A suunniteltu kokonaisrahoitus on 559 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 3A oli toteutunut maksuina yhteensä 293,9 milj. euroa (52,6 %) ja sidottu oli 422,1 milj. euroa (75,5 %).

Kohdealan 3A tavoitteeksi on asetettu, että yhteistyöhön/paikalliseen menekinedistämiseen toimitusketjun toimijoiden välillä osallistuneiden maatalojen lukumäärä on ohjelmakauden lopussa 5 000 kpl (8,53 % maataloista). Tavoite liittyy yhteistyö-toimenpiteen alatoimenpiteeseen M16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistöimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi). Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 8 kpl (0,8 milj. euroa). Lyhyiden toimitusketjujen yhteistyöhön on osallistunut 467 tilaa.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 3 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 3A mukaisissa hankkeissa koulutetaan 800 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 3A toteutunut maksuina vuoden 2018 loppuun mennessä 3,6 milj. euroa ja sidottu oli 6,5 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 11 kpl, joista 3 oli koulutushankkeita (0,7 milj. euroa) ja 8 tiedonvälityshankkeita (2,9 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 3A on 4 500 neuvontaa saaneita tuensaajia. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 5 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä

toimenpiteestä oli kohdealalle 3A toteutunut maksuina 3,1 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Maataloustuotteiden jalostuksen, kaupan pitämisen ja/tai kehittämisen (M04.2) tavoite kohdealalla 3A on 500 tukea saanutta yritystä. Toimenpiteen M04.2 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 44 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä oli kohdealalta 3A maksuina toteutunut 34,4 milj. euroa ja sidottu oli 56,6 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 266 kpl. Rahoitusta on myönnetty yhteensä 369 investointihankkeelle.

Merkittävimpiä investointeja vuonna 2018 toteuttivat esimerkiksi Kinnusen Mylly Oy ja Kasvishovi Oy Pohjois-Pohjanmaalla sekä Toripiha Oy Pohjois-Savossa.

Kinnusen Mylly on vuonna 1962 perustettu perheyritys. Se on kasvanut pienestä maaseutumyllystä merkittäväksi kauppamyllyksi. Uuden kauramyllyn investoinnin kustannukset ovat n. 9,0 milj. euroa ja siihen myönnetty tuki on n. 2,2 milj. euroa. Tavoitteena on erilaiset puhdaskauratuotteet vientiin saakka.

Kasvishovi on elintarvikealan tuoretukkuliike, jonka päätuotteita ovat hedelmät, vihannekset ja marjat kokonaisina ja jalosteina sekä kaikki tukkutuotteet. Kasvishovi panostaa lähiruokaan ja sen kehittämiseen. Toimitilan hankinnan kustannukset muutostöineen ja koneineen on n. 5,3 milj. euroa ja siihen on myönnetty n. 1,3 milj. euron tuki.

Toripiha Oy:n hankkeessa rakennetaan uusi tuotanto- ja logistiikkakeskus Suonenjoelle. Yritys on kehittänyt ja kehittää laatuja järjestelmiään ja toimintatapojaan myös vientikauppaa ajatellen. Investoinnissa vähähiilisyys otetaan huomioon itse prosessissa ja tuotteiden säilytyksessä prosessin jälkeen (HPP), valaistuksessa (ledit) sekä aurinkosähköjärjestelmässä. Hankkeella on laajempaa alueellista merkitystä mm. raaka-ainetuotantoon kuin myös jalostavaan teollisuuteen.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Eläinten hyvinvointikorvausten (M14) tavoite on 4 500 tuensaaja. Toimenpiteen M14 suunniteltu kokonaisrahoitus on 458 milj. euroa. Vuonna 2018 eläinten hyvinvointikorvauksia maksettiin 6 011 tilalle. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 243,8 milj. euroa ja sidottu oli 330,8 milj. euroa.

Eläinten hyvinvointikorvauksia myönnetään viljelijöille, jotka sitoutuvat toteuttamaan ohjelman mukaisia eläinten hyvinvointia edistäviä toimia. Eläinten hyvinvointisitoumus voidaan tehdä eläinlajikohtaisesti naudoista, sioista, lampaista ja vuohista tai siipikarjasta.

Eläinten hyvinvointikorvausten yleisenä tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin kohentuminen. Tavoitteena on myös tuotantoeläinten lajinnukaisemman hoidon edistäminen ja viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Eläinten hyvinvoinnin edistämällä ja hyvällä kohtelulla pystytään vastaamaan kuluttajien odotuksiin. Eläinten laidunnuksella on myönteisiä vaikutuksia paitsi laiduntavien eläinten hyvinvointiin myös maisemanhoitoon. Myös neuvonnalla (kts. M02) on tavoitteiden saavuttamisessa keskeinen merkitys.

Hyvinvointikorvausta maksettiin vuoden 2018 aikana yli 57 milj. euroa. Tässä summassa on mukana kokonaan v. 2017 loppumaksu sekä 50 % v. 2018 maksusta (ennakko). Vuonna 2018 eläinten

hyvinvointikorvaukseen sitoutuneita oli nautatiloista 53 %, sikatiloista 70 %, lammas- ja vuohitiloista 54 % ja siipikarjatiloista 71 %.

ELY-keskusten vuosikertomuksissa mainittiin, että eläinten hyvinvointi on kiinnostanut kotieläintuottajia. Korvaus on auttanut vaikeassa asemassa olevien kotieläintilojen selviämistä ja tuotannon kehittämistä. Kiinnostus eläinten hyvinvointiin lisääntynyt, yleensä eettisyys ja eläinten hyvinvointi tuotannossa on kasvanut.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 3A vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen), 16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistoimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi, 16.6 (Tuki yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja teollisissa prosesseissa käytettävän biomassan tarjoamiseksi kestäväällä tavalla), 16.9 (Tuki maataloustoiminnan monipuolistamiseksi terveydenhuollon, sosiaalisen integroitumisen, yhteisön tukeman maatalouden sekä ympäristöä ja elintarvikkeita koskevan koulutuksen aloilla toteutettaviin toimintoihin) ja 16.10 (Muut).

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 49 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 3A toteutunut maksuina 9,1 milj. euroa ja sidottu oli 25,7 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 69 kpl, joista 3 oli toimenpiteen M16.1 mukaisia (0,08 milj. euroa), 34 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia (3,9 milj. euroa), 8 oli toimenpiteen M16.4 mukaisia (0,8 milj. euroa) ja 24 oli toimenpiteen M16.10 mukaisia (4,4 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla. Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 3A vaikuttavat toissijaisesti luonnonmukainen tuotanto (M11) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 321,3 milj. euroa). Luonnonmukaisen tuotannon toimenpiteellä voidaan vaikuttaa siihen, että alkutuottajat saadaan kytkettyä paremmin ruokaketjun laatuvarustelmiin. Paikallisia markkinoita pystytään edistämään ja yhteistyötä toimijoiden välillä lisäämään.

Kohdeala 3B: Maatilojen riskien ehkäisemisen ja hallinnan tukeminen

Kohdealalle 3B ei ole maaseutuohjelmassa otettu käyttöön ensisijaisesti vaikuttavia toimenpiteitä. Riskien ehkäisemiseen ja niiden hallintaan vaikutetaan välillisesti useiden ohjelmaan valittujen toimenpiteiden avulla.

Kohdealaan 3B vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01), neuvonta (M02), investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen tuotanto (M11), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 1 900 milj. euroa). Näillä toimenpiteillä vaikutetaan välillisesti maatilojen riskien ennaltaehkäisyyn ja hallintaan. Viljelijöiden ammattitaidon karttuminen vähentää toiminnan riskejä. Pieninfrastruktuurin ja laajakaistainfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen vähentävät paikallisen ja alueellisen toiminnan riskejä. Maaseutualueiden elinkeinoelämän kestävyttä parannetaan lisäämällä toimijoiden

ympäristötietoisuutta ja energia- ja resurssitehokkuutta sekä panostamalla eläinten terveyteen ja hyvinvointiin. Leader-toimenpiteillä voidaan vaikuttaa toimintaan paikallisella tasolla.

Kohdealat 4A-C: Biologisen monimuotoisuuden, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, ja luonnonarvoltaan arvokkaan maataloustuotannon sekä Euroopan maisemien tilan ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen; Vesien käytön hallinnan edistäminen, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallinta; Maaperän eroosion torjuminen ja maaperän hoidon parantaminen

Maiseman ja luonnon monimuotoisuuden ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen (kohdeala 4A), vesiensuojelun edistäminen (kohdeala 4B) ja peltomaan kasvukunnon edistäminen ja eroosion estäminen (kohdeala 4C) toteutetaan ensisijaisesti luonnonhaittakorvauksilla (M13), ympäristökorvauksilla (M10), luonnonmukaisella tuotannolla (M11), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04), koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Luonnonhaittakorvauksilla on mahdollista turvata maataloustuotannon jatkuminen ja näin saadaan säilytettyä maaseutumaisema avoimena ja hoidettuna sekä voidaan vaikuttaa maatalousluonnon monimuotoisuuteen.

Ympäristökorvauksilla voidaan ylläpitää ja kehittää luonnonniittyjä ja -laitumia sekä maatalousluonnon monimuotoisuutta ja maisemaa sekä ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien käyttöä edistämällä ja maan kasvukunnosta huolehtimalla vähentää maataloudesta pinta- ja pohjavesiin sekä maaperään kohdistuvaa ympäristökuormitusta. Investointien avulla voidaan säilyttää ja lisätä luonnon monimuotoisuutta perustamalla ja kunnostamalla perinnebiotooppeja ja luonnonlaitumia. Kosteikkoinvestoinneilla voidaan täydentää pelloilla tehtäviä vesiensuojelutoimenpiteitä ja samalla edistää kosteikkoalueilla viihtyvien lajien elinolosuhteita. Luonnonmukaisella tuotannolla on mahdollista edistää kasvi- ja eläinlajien monimuotoisuutta. Koulutuksen ja tiedonvälityksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla pystytään lisäämään tuottajien ja muiden toimijoiden tietoisuutta luonnon monimuotoisuudesta, maatalouden vesiensuojelusta ja maaperän kasvukunnon edistämisestä. Yhteistyö-toimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita.

Prioriteetin 4 tavoitteeksi on asetettu, että ympäristökorvausten (M10) toteutusala on ohjelmakauden lopussa 1,9 milj. ha. Tavoitteeksi kohdealalle 4A on asetettu, että 17,6 % maatalousmaasta kohdistuu luonnon monimuotoisuuden hoitoon (399 800 ha), kohdealalle 4B, että 79,9 % maatalousmaasta kohdistuu vesienhoidon parantamiseen (1 814 100 ha) ja kohdealalle 4C, että 53,9 % maatalousmaasta kohdistuu maaperän hoidon parantamiseen (1 225 000 ha). Vuoden 2018 lopussa ympäristökorvausten sitoumusala oli yhteensä 2,05 milj. hehtaaria. Kohdealan 4A toteuma oli 305 211 ha (76 %), kohdealan 4B 1 880 888 ha (104 %) ja kohdealan 4C 1 596 684 (130 %). Kohdealojen pinta-aloja ei tule laskea yhteen eikä lukuja voi verrata indikaattoritaulukoiden 11b5b ja 11f1 lukuihin, koska luokitteluperusteet poikkeavat toisistaan. Seurantataulukossa kohdealojen pinta-alat on laskettu yhteen. Manner-Suomen käytössä oleva maatalousmaa vuoden 2018 lopussa oli 2,27 milj. ha.

Prioriteetin 4 suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 5 604 milj. euroa, josta 1 830,3 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Kokonaan kansallista rahoitusta on käytettävissä luonnonhaittakorvauksiin. Julkisen rahoituksen kehyksestä oli toteutunut vuoden 2018 loppuun mennessä maksuina 4 021,1 milj. euroa (71,8 %) ja sidottu oli 4 488,9 milj. euroa (80,1 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 2 801,4 milj. euroa (74 %) ja sidottu oli 3 219,2 milj. euroa (85 %). Kokonaan kansallisesta osuudesta oli toteutunut maksuina vuoden 2018 loppuun mennessä 1 219,7 milj. euroa ja sidottu oli 1 269,7 milj. euroa.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 11,2 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että prioriteetin 4 mukaisissa hankkeissa koulutetaan 3 280 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuina vuoden 2018 loppuun mennessä 2,3 milj. euroa ja sidottu oli 5,2 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 14 kpl. Kaikki olivat tiedonvälityshankkeita.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite prioriteetille 4 on 43 000 neuvontaa saanutta tuensaajaa. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 19 milj. euroa. Neuvontaa saaneiden tilojen määrä vuoden 2018 lopussa oli 16 119. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuja 6,3 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Ei-tuotannollisten investointien (M04.4) tavoite prioriteetilla 4 on 819 tuettua kohdetta. Toimenpiteen M04.4 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 6 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä oli toimenpiteestä toteutunut maksuina 3,0 milj. euroa ja sidottu oli 6,1 milj. euroa. Päätyneitä hankkeita oli 135 kpl. Hyväksytyjä hankkeita oli yhteensä 288 kpl (perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen 152 kpl ja kosteikkojen rakentamiseen 136 kpl).

Ei-tuotannollisilla investoinneilla mahdollistetaan kosteikkojen perustaminen ja perinnebiotooppien sekä luonnonlaidunten ennallistaminen, minkä jälkeen investointikohteelle tulee tehdä ympäristökorvauksen mukainen viisivuotinen hoitosopimus.

Vuosien 2015-2017 hauista tehtyjen päätösten myötä ei-tuotannollisiin investointeihin ohjelmakaudelle 2014-2020 varattu määräraha tuli sidotuksi. Vuoden 2018 aikana maksettiin ei-tuotannollisista investoinneista yhteensä 1,4 milj. euroa. Uutta hakua ei avattu enää vuonna 2018. Asiasta tiedotettiin julkisuuteen ministeriön tiedotteella 24.11.2017 sekä maaseutuviraston joulukuun sähköisessä tietokirjeessä viljelijöille. Vaikuttavuudeltaan hyväksi arvioituja investointihakemuksia saatiin ohjelmakauden ensimmäisinä vuosina niin runsaasti, että toimenpiteeseen varattu rahoitus ohjattiin käytettäväksi etupainotteisesti.

Ympäristökorvauksiin (M10) suunniteltu kokonaisrahoitus on 1 586 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä oli toimenpiteestä toteutunut maksuina 1 254 milj. euroa ja sidottu oli 1 528 milj. euroa (96 %).

Ympäristökorvausten maksua haettiin päätukihaussa sähköisesti Vipu-palvelussa tai paperilla 16.4. - 15.6.2018. Syysilmoitukset olivat auki 12.9. – 31.10.2018 välisen ajan.

Maaseutuvirasto aloitti vuoden 2018 ympäristökorvauksen ennakoiden maksamisen 15.11.2018. Tuolloin maksettiin ympäristösitoumuksen, ympäristösopimusten sekä vanhojen ohjelmakausien ympäristötuen erityistukisopimusten perusteella maksettavat korvaukset. Ympäristösitoumuksesta ja ympäristösopimuksista maksettiin 85 % korvausten määrästä. Tukivuoden 2017 ympäristökorvauksen toinen erä maksettiin kesäkuussa 2018. Tukivuoden 2018 toisen erän tavoiteaikataulu on kesäkuu 2019.

Vuonna 2018 lannoitusta ja kasvinsuojelua koskeviin ympäristötoimenpiteisiin kohdistui 105,5 milj. euroa. Kasvipeitteisyyttä ja erilaisia luonnonhoidollisia nurmia edistäviin toimenpiteisiin kohdistui yhteensä 79,6 milj. euroa. Luonnon monimuotoisuuden ylläpitoon käytettiin 38 milj. euroa ja lannan käytön tehostamista edistäviin toimenpiteisiin käytettiin 8,4 milj. euroa. Alkuperäisrotujen kasvattamiseen käytettiin 3,1 milj. euroa ja erilaisiin kosteikko- ja valumavesitoimenpiteisiin 6,2 milj. euroa. Toimenpiteet on lähtökohtaisesti suunniteltu monivaikutteisiksi.

Tavoitealat ovat ylittyivät jo ensimmäisenä toteutusvuonna vesienhoitoon ja maaperään kohdistuvista toimenpiteistä koostuvissa indikaattoreissa ja ala on kasvanut edelleen vuoteen 2018 tultaessa. Luonnon monimuotisuuden kohdistuvien toimien alaa kuvaavasta indikaattorista on toteutunut vuonna 2018 noin 68 %. Kasvua ensimmäiseen toteutusvuoteen nähden on ollut yli 87 000 ha. (Taulukko 1)

Ympäristösitoumukseen sitoutui vuonna 2015 viisivuotisin sitoumuksin noin 86 % aktiiviviljelijöistä, jotka hakivat suorien tukien perustukea. Vuonna 2018 sitoumuksia oli 42 320 kpl. Sitoumusmäärät ovat vähentyneet. Se on pääasiassa seurausta tilojen luopumisesta tuotannosta, eikä sitoutuneiden suhteellinen osuus perustukea hakeneista aktiiviviljelijöistä ole muuttunut. Vuoden 2018 sitoumusala oli hieman yli 2,05 milj. ha (vuonna 2016 2,08 milj. ha). Vuoden 2018 sitoumusala voi vielä tarkentua ympäristösitoumuksen toisen erän maksamiseen mennessä.

Ympäristösitoumusten tavoiteala täyttyi jo ensimmäisenä sitoumusvuonna 2015, eikä uusia sitoumuksia ole sen jälkeen tehty. Sitoumusalan hallinnan muutoksissa, kuten sukupolvenvaihdoksissa, luopujan olemassa olevaa sitoumusta voidaan jatkaa tai se voidaan jakaa.

Ympäristösitoumusten myönnetty ala tilakohtaisessa toimessa on pysynyt melko ennallaan sitoumuskauden alusta lähtien peltoviljelykasvilla (n. 1,8 milj. ha v. 2018). Osin peltoviljelykasvien alaa siirtyi puutarhakasvien viljelyyn. Puutarhakasvien ala (n. 44 500 ha v. 2018) tilakohtaisessa toimenpiteessä kasvoi vuonna 2018 edellisestä vuodesta noin 3000 hehtaarilla ja ensimmäiseen sitoumusvuoteen nähden puutarhakasvien ala on kasvanut yli 12 500 hehtaarilla. Puutarhakasvien alan kasvaminen monipuolistaa tilojen kasvivalikoimaa ja voi edistää viljelykiertoa. Eräiden puutarhakasvien vaatima suurempi lannoitustarve voi vaikuttaa ravinnehuuhtoumiin.

Peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden toimenpiteessä on ohjelmakauden aikana ollut jossain määrin havaittavissa siirtymistä kohti korkeampia peitteisyysprosenttiluokkia, mutta myös vuosien välistä vaihtelua. Pinta-alan kasvua on tapahtunut myös puutarhakasvien orgaanisen katteen käytön ja vaihtoehtoisen kasvinsuojelun toimenpiteissä sekä lietelannan sijoittamisen toimenpiteessä. Lietelannan sijoittamisen toimenpide keskittyy entistä harvemmillä tiloilla.

Suojavyöhykenurmien pinta-ala vähenee, kun uusia aloja ei ole voinut ilmoittaa ja aiemmin ilmoitettuja jää pois mm. valvonnan havaintojen ja tilamäärän vähenemisen myötä. Pinta-alan vähenemistä on tapahtunut myös monivuotisissa ympäristönhoitourmista, viherlannoitusurmista ja luonnonhoitopeltonurmista ja kerääjäkasveissa.

Vuoden 2016 lohkokohtaisten toimien pinta-aloissa voitiin havaita, että ohjelmamuutoksella vuodelle 2016 määritellyt tilakohtaiset enimmäispinta-alarajaukset vähentäisivät näiden toimien pinta-aloja. Vuoteen 2017 ei kohdistunut uusia hallinnollisia rajoituksia toimenpiteiden toteuttamiselle. Vuonna 2018 saneerauskasvien ala putosi noin puoleen johtuen tiukennetuista soveltamisvaatimuksista.

Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidosta sopimusmäärä kasvoi vuodesta 2017 vuoteen 2018 yhteensä 511 sopimuksella ja ala yli 3 300 hehtaarilla. Sopimuksia oli vuonna 2018 voimassa 2 707 tilalla yhteensä 3 653 ja ne koskivat yhteensä noin 34 744 ha (tavoiteala 42 000 ha). Ohjelmakauden loppuun saavutettavaksi suunnitellusta tavoitealasta on siten toteutunut noin 82,7 %. Sopimusalasta noin 35 % on arvokkaaksi perinnebiotoopiksi luokiteltua, 46 % muita perinnebiotooppeja ja 19 % muita kuten luonnonlaitumia, metsäsaarekkeitä ja reunavyöhykkeitä.

Kosteikon hoidon sopimusmäärä kasvoi 54 sopimuksella, 116 hehtaarilla vuodesta 2017. Kosteikkosopimuksia oli vuonna 2018 voimassa 328 kappaletta ja ne koskivat yhteensä 1019 ha (tavoiteala 1 100 ha). Tavoitealasta on toteutunut noin 92,6 %. Tavoitealan toteutuminen ohjelmakauden

loppuun mennessä on todennäköistä, kun huomioidaan, että kaikille ei-tuotannollisilla investoinneilla perustettaville vielä keskeneräisille kosteikoille tehdään ympäristösopimus investoinnin valmistuttua.

Kurki-, hanhi, ja joutsenpeltojen sopimus ei ole ollut haettavana vuosina 2016, 2017 ja 2018, sillä jo vuoden 2015 haku ylitti asetetun tavoitealan. Vuonna 2015 haettujen sopimusten sopimuskausi eli toimenpiteen toteutus tiloilla alkoi kuitenkin tässä sopimustyyppissä vasta vuonna 2016. Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto-sopimuksia oli voimassa vuonna 2018 yhteensä 51 kappaletta kokonaisalaltaan 852 hehtaaria (tavoiteala 800 ha).

Pinta-alaperusteisiin ympäristösopimuksiin myönnettiin vuonna 2018 yhteensä noin 17,44 milj. euroa.

Vuonna 2018 alkuperäisrotusopimuksia oli 693 tilalla yhteensä 873 sopimusta. Usealla tilalla oli siten enemmän kuin yksi sopimus. Alkuperäisrotujen kasvattamisen ympäristösopimuksia maksettiin vuonna 2018 yhteensä noin 3,1 milj. euroa. Sopimuseläinten määrä kasvoi vuonna 2017 kaikissa roduissa lukuun ottamatta länsisuomen karjaa ja maatiaiskanoja. Sopimusten piirissä on eniten suomenlampaita.

Ohjelmakauden vaihteessa jäi voimaan noin 1 750 erityistukisopimusta, joiden päättäminen hallinnon toimesta ja hakeminen uuden kauden sopimukseksi ei ollut mahdollista. Sopimukset olivat pääasiassa 10- tai 20-vuotisia sopimuksia suojavyöhykkeistä sekä kosteikkojen tai luonnon monimuotoisuuden hoidosta. Sopimukset koskivat noin 7 745 hehtaaria. Vuonna 2018 oli aiemmilta ohjelmakausilta voimassa erityistukisopimuksia yhteensä 404 sopimusta. Sopimukset olivat pääasiassa 10- tai 20-vuotisia sopimuksia suojavyöhykkeistä sekä kosteikkojen tai luonnon monimuotoisuuden hoidosta. Sopimukset koskivat noin 2 230 hehtaaria ja niistä maksettiin vuonna 2018 yhteensä noin 0,5 milj. euroa. Ohjelmakauden 2000-2006 kymmenvuotisia erityistukisopimuksia ei ollut enää voimassa.

Alatoimenpide 10.2 käsittää kolme geenipankkisäilytyssopimusta:

- alkuperäiskasvien ylläpito
- alkuperäiskasvien varmuuskokeelmat
- alkuperäiseläinten perimän säilytys

Uusia viisivuotisia alkuperäiskasvien ylläpitosopimuksia haettiin vuonna 2018 yhteensä 1 kpl.

Alkuperäiskasvien varmuuskokeelman ja alkuperäiseläinten perimän säilytys -toimenpiteissä on molemmissa voimassa yksi sopimus. Alkuperäiskasvien varmuuskokeelmat sopimuksen kolmannelta sopimusvuodesta maksettiin vuoden 2018 joulukuussa ja alkuperäiseläinten perimän säilytys -sopimuksesta maksetaan syksyllä 2019. Sopimuksista maksetaan viisivuotisen sopimuskauden aikana toteutuman mukaan kuitenkin enintään 30 000 euroa sopimusvuotta kohti alkuperäiskasvien varmuuskokeelmat -toimenpiteessä ja 60 000 euroa sopimusvuotta kohti alkuperäisrotujen perimän säilytys -toimenpiteessä.

Alatoimenpiteestä 10.2 maksettiin vuonna 2018 yhteensä noin 95 200 euroa.

Luonnonmukaisen tuotannon (M11) toteutusalan tavoitteeksi on asetettu 355 000 hehtaaria. Toimenpiteen suunniteltu kokonaisrahoitus on 326 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 204,7 milj. euroa ja sidottu oli 338,4 milj. euroa. Vuonna 2018 luonnonmukaisen tuotannon ala oli 296 645 hehtaaria ja korvausta maksettiin 268 400 hehtaarille.

Luomusitoumuksia haettiin paperilla päätukihaun yhteydessä 15.6. mennessä. Samalla haettiin maksua vuosina 2015, 2016 ja 2017 alkaneille viisivuotisille sitoumuksille. Korvauksen ensimmäinen erä

maksettiin 4.10. alkaen. Ensimmäisenä eränä maksettiin 85 % kasvintuotannon korvauksessa. Toinen erä maksetaan keväällä 2019, kun tiedot edellisen vuoden kotieläinmääristä on saatu. Toisessa erässä maksetaan kotieläinten perusteella määräytyvät korvaus sekä loppuosa kasvintuotannon korvauksesta.

Uusia luomutiloja tuli vuonna 2018 lähes 500 ja lisäalan liittämisen vuoksi uudella korvattiin noin vajaat 400 sitoumusta. Luomusitoumusten pinta-ala kasvoi yhteensä yli 32 000 ha. Avomaan vihanneksia oli viljelyssä 195 tilalla. Avomaanvihannesten viljelyn perusteella tilan osan sitoumuksen antaneita tiloja oli yhteensä kymmenkunta.

Luomusitoumuksille haettu ala on kasvanut kiihtyvään tahtiin vuodesta 2015 lähtien. Vuonna 2018 luomusitoumuksilla oleva ala kasvoi yli 15 % edellisvuodesta. Keskimääräinen kasvu ohjelmakaudella on ollut vajaa 11 % vuodessa. Vuosina 2015-2018 luonnonmukaisesti tuotettu ala on kasvanut kaikkiaan lähes 52 000 ha. Jos mukaan lasketaan myös vuosi 2014, jolloin voimassa oli vielä edellisen ohjelmakauden tukimuodot, mutta kuluvan kauden määrärahat, luomuala on kasvanut yli 67 000 ha.

Sitoutuminen edellyttää kuulumista luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään. Sitoumukset koskevat pääsääntöisesti koko tilaa. Sitoumuksen tekeminen vain osalle tilan alasta on mahdollista, jos kyseessä on avomaavihannesten viljely. Sitoumukset koskevat sekä siirtymävaiheessa että luonnonmukaisessa tuotannossa olevaa alaa.

Luonnonmukaisen tuotannon toimenpiteistä maksettiin kalenterivuonna 2018 yhteensä noin 53,3 milj. euroa. Summaan sisältyi tukivuoden 2017 maksuja noin 9,9 milj. euroa, joka koostui luonnonmukaisen tuotannon korvauksen loppumaksusta ja kotieläintuotannon korvauksesta.

Luonnonmukaisen tuotannon osuus maatalousmaasta oli Ruokaviraston (entinen Evira) tilastojen mukaan 13,1 % vuonna 2018 (296 645 ha, josta siirtymävaiheessa 61 581 ha). Luonnonmukaisen tuotannon peltoalasta noin puolet oli nurmea (yli 149 000 ha). Verrattuna luonnonmukaisen tuotannon tuotantokasvien alaan nurmiala on yli 63 %. Muista tuotantokasveista yleisin on kaura (32 000 ha). Toiseksi yleisimpiä ovat seosviljat (12 700 ha) ja vehnä (6 200 ha). Herne- ja rypsiä ovat vaihdelleet viime vuosina 2 000 hehtaarin ja härkäpapuala 3 000 hehtaarin molemmin puolin.

Suurin osa luonnonmukaisesti tuotetusta alasta on maaseutuohjelman luonnonmukaisen tuotannon korvausten sitoumusten piirissä. Sitoumusten ulkopuolella olevat tilat ovat keskimääräistä pienempiä, sillä kaikkien luomutilojen keskipinta-ala on alempi kuin sitoumusten keskipinta-ala. Vuonna 2018 maksettiin luonnonmukaisen tuotannon korvausta 268 4001 hehtaarille, 4 632 tuensaajalle. Tähän sisältyy noin 1 272 hehtaaria avomaavihannesten viljelyalaa, josta maksettiin avomaavihannesten viljelyä koskeva korkeampi korvaus 195 tuensaajalle. Avomaavihannesten ala lähes kaksinkertaistui edellisestä vuodesta. Luonnonmukaisen tuotannon pinta-ala kasvoi noin 32 000 hehtaaria ja tilalukumäärä yli 500 tilalla edellisvuodesta. Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen maksettu ala kasvoi edellisestä vuodesta siten noin 14 %. Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen sitoumuksiin voi lisäksi sisältyä eräitä pinta-aloja, jotka eivät oikeuta korvaukseen luonnonmukaisesta tuotannosta, esimerkiksi suojavyöhykealat, jotka rahoitetaan ympäristökorvauksesta.

Luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumuksen tehneitä tuensaajia oli 953. Verrattuna edellisen vuoteen sitoutuneiden määrä lisääntyi noin neljälläkymmenellä.

Luomutilojen keskipinta-ala jatkaa kasvuaan. Luonnonmukaista kotieläintuotantoa koskevia sitoumuksia tehneet tilat ovat keskipinta-alalta noin 95 hehtaaria. Kaikkien luomusitoumusten keskipinta-ala oli noin 61 hehtaaria. Avomaavihanneksista maksettu viljelyala oli tätä tuotantoa harjoittavilla tiloilla keskimäärin

3,5 hehtaaria. Luonnonmukaisesti tuotettujen tilojen keskipinta-ala on siten suurempi kuin kaikkien tuotantosuuntien tilojen keskipinta-ala, joka oli 46 hehtaaria vuonna 2018.

Luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden markkinat ovat jatkaneet kasvuaan. Tämän yhdessä tavanomaisen tuotannon heikon kannattavuuden kanssa odotetaan edistävän luonnonmukaisesti tuotetun pinta-alan kasvua edelleen. Luonnonmukaisen tuotannon koulutuksen ja neuvonnan rooli on merkittävä uusien tuottajien luonnonmukaiseen tuotantoon sitoutumiselle. Päätös luomutuottajaksi siirtymiseen kypsyy tiloilla vähitellen ja käydyn luomukoulutuksen ja luomutuottajaksi siirtymisen välillä vierähtää usein useampi vuosi.

Luomun kasvu tulee ainakin väliaikaisesti hidastumaan, kun uusia tuottajia eikä aloja oteta korvauksen piiriin vuonna 2019 suunnitellun rahoituksen riittämättömyyden vuoksi.

Luonnonhaittakorvauksien (M13) suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 3 640,3 milj. euroa, josta 1 810 milj. euroa on EU-osarahoitteista osuutta ja 1 830,3 on kokonaan kansallisesti rahoitettavaa osuutta. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina yhteensä 2 547,7 milj. euroa, josta EU-osarahoitteinen osuus oli 1 328 milj. euroa ja kokonaan kansallinen osuus oli 1 219,7 milj. euroa. Toteutusalan tavoitteeksi on asetettu 2,1 milj. ha.

Luonnonhaittakorvauksin toteutusala vuoden 2018 lopussa oli 2,17 milj. ha ja korvauksia sai 47 300 tilaa. Korvauksia saaneita tiloja oli vuonna 2018 4 151 vähemmän kuin rahoituskauden alussa. Ala, jolle korvausta maksettiin, oli C-alueella (M13.1) 1 149 460 ha ja AB-alueella (M13.2) 1 021 221 ha.

Luonnonhaittakorvauksessa on käytössä tuen asteittainen alenema (degressio), kun tilakoko ylittää raja-arvon. C-alueella 870 tilaa täytti ensimmäisen degressioportaan (tilakoko 150-300 ha) ja vastaavasti AB-alueella 1 165 tilaa. Seuraavan degressioportaan (tilakoko yli 300 ha) täytti C-alueella 83 tilaa ja AB-alueella 147 tilaa. Tilakoko kasvaa vuosittain niin, että luonnonhaittakorvausten degressiorajat purevat jo useampaan tuensaajaan kuin aiempina vuosina. Sama kehitys on tapahtunut koko rahoituskauden.

Maaseutuvirasto maksoi luonnonhaittakorvauksen ensimmäisen erän viljelijöille 4.10. alkaen vuonna 2018. Viljelijät saivat maksuja tileilleen sitä mukaa, kun kunnat hyväksyivät maksuaineistoja. Luonnonhaittakorvauksen ensimmäisessä erässä maksettiin 85 % korvauksesta. Luonnonhaittakorvauksen lopullinen erä 15 % maksettiin 26.11. alkaen.

Toukokuussa 2018 maksettiin edellisen tukivuoden 2017 luonnonhaittakorvauksen kotieläinkorotus.

Vuonna 2016 otettiin käyttöön rajoitus, jolla rajoitettiin luonnonhaittakorvauksiin hyväksyttävää tukikelpoista alaa hyväksymällä vain 25 % tilan kokonaispeltoalan uusista suojavyöhykkeistä luonnonhaittakorvauskelpoisiksi.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä prioriteetille 4 vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) ja 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 15 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuina 2,9 milj. euroa ja sidottu oli 6,9 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 15 kpl, joista 3 oli toimenpiteen M16.1

mukaisia (0,25 milj. euroa), 7 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia (1,3 milj. euroa) ja 5 oli toimenpiteen M16.5 mukaisia (1,4 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla. Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Toissijaiset vaikutukset

Prioriteettiin 4 vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), luonnonmukainen tuotanto (M11), eläinten hyvinvointi (M14), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 850 milj. euroa). Investoinnit jaloittelutarhoihin ja lannan säilytykseen, käsittelyyn ja käyttöön sekä salaojitukseen ja säätösalaajitukseen vähentävät maataloudesta aiheutuvaa vesistökuormitusta ja parantavan maan kasvukuntoa. Luonnonmukainen tuotanto vähentää vesistökuormitusta synteettisten kemiallisten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttökiellon vuoksi ja parantaa maan kasvukuntoa orgaanisten lannoitusaineiden käytön vaikutuksesta. Eläinten hyvinvointia lisäävällä laidunnuksella saadaan aikaan myönteisiä vaikutuksia maisemaan ja luonnon monimuotoisuuteen. Yhteistyötoimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita. Yhteisöllisesti, paikallisesti toteuttavat ympäristön tilaa parantavat toimet vaikuttavat positiivisesti luonnon monimuotoisuuteen, vesien tilaan ja maaperän kasvukuntoon.

Kohdeala 5A: Maatalouden vedenkäytön tehostaminen

Kohdealalle 5A ei ole maaseutuohjelmassa otettu käyttöön ensisijaisesti vaikuttavia toimenpiteitä.

Kohdealaan 5A vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) ja yhteistyö (M16) (maksettu yhteensä 71,7 milj. euroa).

Kohdeala 5B: Maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisääminen

Energiatehokkuuden lisäämiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla koulutusta ja neuvontaa, joissa pyritään energian säästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen. Yhteistyön kautta voidaan kehittää uusien energiatehokkaampia menetelmiä ja tekniikoita maataloudessa.

Kohdealan 5B suunniteltu kokonaisrahoitus on 12 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 5B oli toteutunut maksuja yhteensä 1,4 milj. euroa (11,7 %) ja sidottu oli 2,3 milj. euroa (18,9 %).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 3 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5B mukaisissa hankkeissa koulutetaan 800 hlö.

Toimenpiteestä oli kohdealalta 5B toteutunut maksuina 251 908 euroa ja sidottu oli 348 366 euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 1 kpl (tiedonvälityshanke).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5B on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Neuvontaan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 2 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli

toteutunut maksuina 0,32 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5B vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)) ja 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen).

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 7 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 837 305 euroa. Sidottu oli 1,7 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 4 kpl, joista 1 oli toimenpiteen M16.1 mukaisia (27 779 euroa) ja 3 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia (0,8 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla. Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5B vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 364 milj. euroa). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla investointeja, joissa pyritään energian säästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla.

Kohdeala 5C: Uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjonnan ja käytön helpottaminen

Uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä sekä materiaalitehokkuutta edistetään ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04) ja yhteistyöllä (M16). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla maatilojen investointeja, joissa pyritään uusiutuvien luonnonvarojen ja kierrätettävien materiaalien tarkoituksenmukaiseen käyttöön, raaka-aineiden tehokkaaseen hyödyntämiseen sekä läpi tuotantoprosessin ulottuvaan resurssien kestäväan ja samalla taloudellisesti kannattavaan käyttöön. Yhteistyön kautta voidaan kehittää hajautetun energian tuotantoa, resurssitehokkuutta ja kehittää uusia toimintamalleja. Näillä toimenpiteillä on mahdollista edistää uusiutuvan energian ja energian tuotantoon suunnattujen raaka-aineiden tuotantoa ja käyttöä sekä jätteiden ja tuotannon sivuvirtojen käyttöön perustuvia uusia elinkeinomahdollisuuksia maaseudulla.

Kohdealan 5C suunniteltu kokonaisrahoitus on 67,4 milj. euroa, josta kokonaan kansallista rahoitusta on 23,9 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 5C oli toteutunut maksuina yhteensä 15,5 milj. euroa, josta 80 472 euroa oli kokonaan kansallista osuutta. Sidottu oli 31 milj. euroa, josta kokonaan kansallinen osuus oli 106 146 euroa.

Kohdealan 5C tavoitteeksi on asetettu, että maatilainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen lukumäärä on ohjelmakauden lopussa 455 kpl. Toimenpiteessä M04.1 oli vuoden 2018 loppuun mennessä hyväksytty yhteensä 359 hanketta 347 tilalla (76,3 % tavoitteesta).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on 0,6 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5C mukaisissa hankkeissa koulutetaan 240 hlö.

Toimenpiteestä oli kohdealalta 5C toteutunut maksuina 1,7 milj. euroa ja sidottu oli 3,0 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 10 kpl. Kaikki ovat tiedonvälityshankkeita.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5C on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Julkista rahoitusta kohdealalle 5C on toimenpiteeseen M02 kohdistettu 2 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 432 837 euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on yhteensä 56,8 milj. euroa, josta kokonaan kansallisen rahoituksen osuus on 23,9 milj. euroa. Vuoden 2017 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista oli toteutunut maksuina kohdealalta 5C 12,0 milj. euroa (21 %) ja sidottu oli 22,7 milj. euroa (40 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 11,2 milj. euroa ja sidottu oli 22,6 milj. euroa ja vastaavasti kokonaan kansallisesta osuudesta 80 472 euroa ja 106 146 euroa. Vuoden 2018 aikana rahoitusta sidottiin 8,6 milj. euroa.

Toimenpiteen rahoitus on kohdealalla 5C suunnattu maatilojen uusiutuvaa energiaa hyödyntäviin energiainvestointeihin. Rahoituksen avulla tilat ovat voineet siirtyä fossiilisten polttoaineiden käytöstä uusiutuvaan energiaan, joista suosituimmat ovat olleen hakkeen käyttö ja aurinkoenergia. Hankkeen tuotoksiin liittyvät tavoitteet ohjelmakauden saavutetaan, mutta toteutuvat hankkeet ovat kustannuksiltaan jonkin verran arvioitua pienempiä, joten todennäköisesti kohdealan varoja tullaan jonkin verran siirtämään saman toimenpiteen kohdealan 2A tavoitteiden toteuttamiseen. Monet ensisijaisilta vaikutuksiltaan kohdealaan 2A kohdentuvat investoinnit toteuttavat toissijaisina vaikutuksina myös kohdealaa 5C, joten ohjelmakauden edetessä on tarkoituksenmukaista kohdentaa näitä varoja sitä kautta käytettäväksi.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5B vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on 7 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 2,1 milj. euroa ja sidottu oli 4,8 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 21 kpl, joista 1 oli toimenpiteen M16.1 mukaisia (57 477 euroa), 9 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia (0,7 milj. euroa) ja 11 oli toimenpiteen M16.5 mukaisia (1,3 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla. Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5 C vaikuttavat toissijaisesti tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (M06), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 286 milj.

euroa). Toimenpiteillä voidaan edistää yrittäjyyttä, kehittämistoimia, innovaatioita sekä yritysten investointeja. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa paikallisella tasolla.

Kohdeala 5D: Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen

Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan vaikuttaa toimijoiden valintoihin siten, että kasvihuonekaasupäästöjä voidaan saada vähennettyä. Rakennus- ja laiteinvestointien avulla voidaan vähentää maataloudesta aiheutuvia kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjä. Yhteistyön kautta voidaan saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Kohdealan 5D suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 63,9 milj. euroa, josta kokonaan kansallinen osuus on 23,9 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 5D oli toteutunut maksuina yhteensä 4,8 milj. euroa ja sidottu oli 8,6 milj. euroa, joista kokonaan kansalliset osuudet olivat 437 581 euroa ja 738 000 euroa.

Kohdealan 5D tavoitteeksi on asetettu, että kasvihuonekaasujen ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseen tähtääviin maatilainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen eläinyksiköiden osuus kaikista eläinyksiköistä on ohjelmakauden lopussa 10,77 %. Investointien määrä tavoitteeksi on asetettu 455 kpl. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 253 kpl 244 tilalla (53,6 %). Ohjelmakaudelle asetetut tavoitteet hankemäärien osalta tullaan saavuttamaan, mutta toteutuvat hankkeet ovat kustannuksiltaan selkeästi arvioitua pienempiä. Kohdealan 5D mukaisten investointien eläinyksiköiden määrä oli 14 895.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 0,6 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5D mukaisissa hankkeissa koulutetaan 240 hlö.

Toimenpiteestä oli kohdealalta 5D toteutunut maksuina 0,4 milj. euroa ja sidottu oli 0,9 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 1 kpl (tiedonvälityshanke).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5D on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Neuvonnan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 2 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 21 207 euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on yhteensä 56,8 milj. euroa, josta 23,9 on kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2018 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista oli toteutunut maksuina kohdealalta 5D 4,3 milj. euroa (7,6 %) ja sidottu oli 7,7 milj. euroa (13,6 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 3,8 milj. euroa ja sidottu oli 6,9 milj. euroa ja vastaavasti kokonaan kansallisesta osuudesta 437 581 euroa ja 738 000 euroa.

Toimenpiteen M04.1 rahoitus kohdealalla 5D on suunnattu investointeihin, joiden avulla vähennetään kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjä. Riittävän lantalakapasiteetin varmistaminen, lantaloiden kattaminen, lannan käsittely esimerkiksi separoimalla tai lietteen sijoittaminen peltoon ovat olleet suosituimpia investointikohteita. Lisäksi ensisijaisilta vaikutuksiltaan kohdealaan 2A kohdentuvat

investoinnit toteuttavat toissijaisina vaikutuksina myös kohdealaa 5D, joten on tarkoituksenmukaista, että kohdealan 5 D varoja tullaan siirtämään saman toimenpiteen ensisijaisilta vaikutuksiltaan kohdealan 2A tavoitteiden toteuttamiseen.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5D vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja teknikoiden kehittämiseen) 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Toimenpiteeseen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 3,5 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 78 647 euroa. Sidottu oli 100 280 euroa. Vuoden 2018 lopussa oli tuettu 1 toimenpiteen M16.2 mukainen hanke.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla. Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5D vaikuttavat toissijaisesti ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen tuotanto (M11) ja yhteistyö (M16) (maksettu yhteensä 1 497 milj. euroa). Ympäristökorvaukseen sisältyvillä toimilla on merkittävä toissijainen vaikutus kohdealueeseen. Vaikka esim. kasvipeitteisyyden keskeisimmät vaikutukset kohdistuvat valumavesien hallintaan, voidaan sillä ehkäistä myös ilmastonmuutosta vähentämällä hiilidioksidipäästöjä ja esim. lietelannan sijoittamisen toimenpiteellä vähennetään maatalouden ammoniakkipäästöjä. Luonnonmukaisella tuotannolla voidaan ehkäistä ilmastonmuutosta ja vaikuttaa siihen sopeutumiseen.

Kohdeala 5E: Hiilen sitomisen ja talteenoton edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Maaperän hiilen säilyttämiseen ja sitomiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan lisätä toimijoiden tietoisuutta. Yhteistyön kautta voidaan saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita.

Kohdealan 5E suunniteltu kokonaisrahoitus on 7,1 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 5E oli toteutunut maksuina yhteensä 260 365 euroa (3,7 %) ja sidottu oli 740 241 (10,4 %).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 0,6 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5E mukaisissa hankkeissa koulutetaan 240 hlö.

Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 56 459 euroa. Sidottu oli 194 541 euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 1 kpl (tiedonvälityshanke).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5E on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Neuvonnan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 2 milj. euroa. Vuoden 2017 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 173 360 euroa. Neuvonnan toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5E vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja teknikoiden kehittämiseen) 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 3,5 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 30 546 euroa. Sidottu oli 372 367 euroa. Vuoden 2018 lopussa oli tukea myönnetty yhdelle, toimenpiteen M16.5 mukaiselle hankkeelle.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla. Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5E vaikuttavat toissijaisesti ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen maatalous (M11), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 1 613 milj. euroa). Ympäristökorvaukseen sisältyvillä toimilla sekä luonnonmukaisella tuotannolla voidaan maan orgaanisen aineksen määrän lisäämisellä edistää hiilinieluvaikutuksen säilymistä. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla.

Kohdeala 6A: Pienyritysten monipuolistamisen, perustamisen ja kehittämisen sekä työpaikkojen luomisen helpottaminen

Monipuolistamista, pienten yritysten perustamista ja kehittämistä sekä työpaikkojen perustamista edistetään ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), tila- ja yritystoiminnan kehittämällä (M06) ja yhteistyöllä (M16). Tukemalla maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamista ja maatalouden ulkopuoliseen toimintaan kohdistuvia investointeja voidaan maaseutualueille saada aikaan lisää työtä ja toimeentuloa. Koulutuksen avulla voidaan parantaa yritysten johtamista ja kehittämistä sekä markkinointia. Tietopohjan vahvistumisella voidaan luoda edellytyksiä uusien liiketoiminta-alueiden ja innovatiivisen yritystoiminnan kehittymiselle. Yhteistyön kautta voidaan lisätä yrittäjien mahdollisuuksia toimia maaseudulla.

Kohdealan 6A suunniteltu kokonaisrahoitus on 377 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 6A oli toteutunut maksuina yhteensä 104,0 milj. euroa (28 %) ja sidottu oli 203,2 milj. euroa (54 %).

Kohdealan 6A tavoitteeksi on asetettu 4 000 toimenpiteiden M06.2 ja M06.4 mukaisten hankkeiden vaikutuksesta syntyvää työpaikkaa. Maaseutuohjelman tavoitteeksi on asetettu, että ohjelmakaudella luodaan yhteensä 5 700 uutta työpaikkaa, joista 1 700 syntyy Leader-ryhmien kautta tuettujen hankkeiden vaikutuksesta. Leader-ryhmien tavoite ei sisälly kohdealan 6A tavoitteeseen. Vuoden 2018 lopussa ELY-keskusten hyväksymien hankkeiden vaikutuksesta oli syntynyt 2 887 uutta työpaikkaa (72,2 % tavoitteesta). Lisäksi Leader-ryhmien kautta haettujen hankkeiden vaikutuksesta oli syntynyt 1 494 uutta työpaikka (87,9 %).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 48 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 6A mukaisissa hankkeissa koulutetaan 12 000 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 6A toteutunut maksuina vuoden 2018 loppuun mennessä 8,6 milj. euroa ja sidottu oli 16,2 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 52 kpl, joista 13 oli koulutushankkeita (1,1 milj. euroa) ja 39 tiedonvälityshankkeita (7,5 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Tila- ja yritystoiminnan kehittämisen (M06) tavoitteeksi on asetettu 5 500 tukea saavaa yritystä. Toimenpiteessä on 2 alatoimenpidettä: yrityksen perustamistuki muuhun kuin maataloustoimintaan maaseutualueilla (M06.2) ja tuki investointeihin muun kuin maataloustoiminnan perustamiseksi ja kehittämiseksi (M06.4). Toimenpiteen M06 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 257 milj. euroa.

Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 94,0 milj. euroa ja sidottu oli 166,0 milj. euroa. Alatoimenpiteestä M06.2 oli toteutunut maksuina 5,1 milj. euroa ja sidottu oli 8,3 milj. euroa. Alatoimenpiteestä M06.4 oli toteutunut maksuina 66,9 milj. euroa ja sidottu oli 121,0 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 1 358 kpl (M06.2 286 kpl ja M06.4 1 072 kpl), 1 381 yritykselle (25,1 % tavoitteesta). Rahoitusta on myönnetty 1 920 hankkeelle.

Yrityksen perustamistuki (M06.2) on rahoituskaudella 2014-2020 uutena tukimuotona vähitellen jalkautunut käytäntöön. Tuen lanseeraminen vie aikaa ja maaseutalueiden yritykset tulevat vähitellen tietoisiksi tuesta yritystoiminnan aloittamiseen. Tukea on myönnetty biotalouteen lukeutuvilla toimialoilla tuotannonolista sekä palveluliiketoimintaa aloitteleville yrityksille. Tukea on myönnetty myös biotalouden ulkopuolisen yritystoiminnan aloittamiseen, kuten teknologiateollisuuden toimialoille.

Maaseutualueilla toteutetut investonnit (M06.4) ovat kohdistuneet monipuolisesti eri toimialoille. Tukea on erityisesti myönnetty teknologiateollisuuden ja rakentamisalan yrityksille mukeen lukien puuteollisuuden tuotteet. Lisäksi on tuettu matkailu- ja ravitsemusalan investointeja sekä uusiutuvan energian tuotantoa ja bio- ja kiertotaloutta edistäviä investointeja.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 6A vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) ja 16.5.(Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 72 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 6A toteutunut maksuina 23,4 milj. euroa ja sidottu oli 57,8 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 198 kpl, joista 21 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia (2,4 milj. euroa), 56 toimenpiteen M16.3 mukaisia (4,8 milj. euroa), 1 toimenpiteen M16.4 mukaisia (0,2 milj. euroa), 2 toimenpiteen M16.5 mukaisia (60 190 euroa), 18 toimenpiteen M16.6 mukaisia (2,5 milj. euroa), 3 toimenpiteen M16.9 mukaisia (0,3 milj. euroa) ja 98 oli toimenpiteen M16.10 mukaisia (13,8 milj. euroa).

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla. Yhteistyötoimenpiteen (M16) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 6A vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 362 milj. euroa). Investoinneilla maataloustuotteiden kauppaan ja jalostukseen voidaan nostaa maataloustuotteiden jalostusarvoa. Maaseudun palveluja kehittämällä voidaan lisätä yrittäjien mahdollisuuksia toimia maaseudulla. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla.

Kohdeala 6B: Maaseutualueiden paikallisen kehittämisen edistäminen

Maaseutualueiden paikallista kehittämistä edistävät ensisijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) yhteistyö (M16) ja Leader (M19). Maaseudun palveluita parantamalla ja kyliä kehittämällä sekä tiedottamalla voidaan vaikuttaa siihen, että maaseudulla pystyy asumaan ja yrittämään. Maaseudun elinvoimaisuuden kasvu houkuttelee myös uusia asukkaita ja yrittäjiä. Leader-toiminnalla voidaan vahvistaa ja kehittää paikallisia yhteisöjä, yrityksiä ja alueen elinvoimaa. Toiminnalla voidaan turvata paikallisten yhteisöjen, maaseudun asukkaiden ja yrittäjien palveluita, niiden uudistamista, uusien teknologioiden käyttöön ottoa, kulttuuria ja asumisen turvallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Yhteistyön kautta voidaan luoda uusia toimintamalleja esim. palveluiden tuottamiseen.

Kohdealan 6B suunniteltu kokonaisrahoitus on 354 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 6B oli toteutunut maksuina yhteensä 142,5 milj. euroa (40,2 %) ja sidottu oli 250,4 milj. euroa (70,7 %).

Kohdealan 6B tavoitteeksi on asetettu 1 700 Leader-hankkeiden vaikutuksesta syntyvää työpaikka. Maaseutuohjelman tavoitteeseen huomioitavien Leader-ryhmien kautta hyväksytyjen hankkeiden vaikutuksesta vuoden 2018 loppuun mennessä oli luotu 1 494 uutta työpaikkaa (87,9 %).

Kohdealan 6B tavoitteina on myös, että 47,1 % maaseutuväestöstä kuuluu paikallisen kehittämisstrategian piiriin ja hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuurista. Toteumaa seurataan Tilastokeskuksen maaseutuindikaattoripalvelusta saatavien tietojen avulla. Tiedot päivittyvät viiveellä. N. 2,7 milj. maaseutualueilla asuvan henkilön arvioidaan hyötyvän parantuneista palveluista.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 1 milj. euroa. Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 6B toteutunut maksuina 3,3 milj. euroa ja sidottu oli 6,4 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 25 kpl (tiedonvälityshankkeita).

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen (M07) alatoimenpiteistä kohdealalle 6B vaikuttavat 7.1 (Tuki maaseutualueiden kuntien ja kylien ja niiden peruspalvelujen kehittämissuunnitelmien sekä Natura 2000 -alueita ja muita luonnonarvoltaan merkittäviä alueita koskevien suojelu- ja hoitosuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen), 7.2 (Tuki investointeihin kaikenlaisten pieninfrastruktuurien luomiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi, uusiutuvia energialähteitä ja energiansäästöä koskevat investoinnit mukaan luettuina), 7.4 (Tuki investointeihin maaseutuväestölle suunnattujen paikallisten peruspalveluiden, vapaa-aika ja kulttuuri mukaan luettuina, ja niihin liittyvän infrastruktuurin perustamiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi), 7.5 (Tuki investointeihin vapaa-ajan infrastruktuurin julkista käyttöä, matkailuneuvontaa ja pienimuotoista matkailuinfrastruktuuria varten) ja 7.6 (Tuki kylien,

maaseutumaiseman ja luonnonarvoltaan merkittävien alueiden kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämiseen, ennallistamiseen ja kohentamiseen liittyviin tutkimuksiin ja investointeihin, niihin liittyvät sosioekonomiset näkökohdat mukaan luettuina, sekä ympäristöalan tiedotustoimiin). Toimenpiteen M07 tavoitteeksi on asetettu 500 tuettua hanketta. Toimenpiteen M07 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 50 milj. euroa.

Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 6B toteutunut maksuina 22,5 milj. euroa ja sidottu oli 45,0 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 139 kpl.

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen toimenpiteestä on vuoden 2018 loppuun mennessä rahoitettu lähes 2 900 hanketta. Mukana on vesistön hoitoon ja turvallisuuteen liittyviä selvityksiä. Hankkeissa on parannettu yhteisten tilojen käyttöastetta ja rakennettu mm. liikuntareittejä. Myös yhteisessä käytössä olevien rakennusten energiatehokkuutta on parannettu. On toteutettu runsaasti peruspalvelu- ja infrastruktuuri-investointihankkeita ja rakennettu mm. skeittipuistoja ja tekonurmikenttiä. Hankkeissa on mukana puupuistoja, vesistökuunnostuksia, historiikkeja, kylämaisemien kunnostusta ja maahanmuuttajien kotouttamishankkeita, joissa arvokkaita luontokohteita kunnostetaan ja hoidetaan yhdessä paikallisten kanssa. Näistä valtaosa on saanut rahoituksen Leader-ryhmästä. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2018 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 6B vaikuttavat ensisijaisesti 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen), 16.3 (Tuki (muuhun) yhteistyöhön pienten toimijoiden välillä yhteisten työprosessien järjestämiseksi sekä tilojen ja resurssien jakamiseksi sekä matkailun kehittämiseksi/markkinoinniseksi), 16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistöimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi), 16.5 (Tuki yhteisiin toimiin ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin), 16.6 (Tuki yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja teollisissa prosesseissa käytettävän biomassan tarjoamiseksi kestäväällä tavalla), 16.9 (Tuki maataloustoiminnan monipuolistamiseksi terveydenhuollon, sosiaalisen integroitumisen, yhteisön tukeman maatalouden sekä ympäristöä ja elintarvikkeita koskevan koulutuksen aloilla toteutettaviin toimintoihin) ja 16.10 (Muut).

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 3 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 36 424 euroa ja sidottu oli 451 727 euroa (15,1 %). Vuoden 2018 loppuun mennessä yhteistyötoimenpiteessä (M16) oli hyväksytty 2 kohdealan 6B mukaista hanketta, joista toinen oli toimenpiteen 16.2. mukainen (17 850 euroa) ja toinen toimenpiteen 16.5. mukainen (18 574 euroa).

Leader-toimintaan (M19) suunniteltu kokonaisrahoitus on 300 milj. euroa, josta EU:n rahoitusosuus 42 %, valtion 38 % ja kuntien 20 %. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 116,6 milj. euroa ja sidottu oli 198,6 milj. euroa (66,2 %).

Leader-toimintaan suunnitellusta kokonaisrahoituksesta kohdistettiin ryhmille aluksi suuntaa antavissa rahoituskehyksissä 273 milj. euroa. 27 milj. euroa (9 %) jätettiin jaettavaksi kehystarkistuksissa vuosina 2018 ja 2020. Kehystarkistusten tavoitteena on lisätä Leader-toiminnan vaikuttavuutta. Ministeriö valmisti kehystarkistuksen kriteerit yhdessä Leader-ryhmien, Maaseutuviraston ja ELY-keskusten kanssa. Ministeriö teki ensimmäisen kehystarkistuspäätöksensä marraskuussa 2017. Lisäkehystä myönnettiin hakemusten perusteella niille ryhmille, jotka ovat edistyneet parhaiten paikallisen kehittämisstrategian toteuttamisessa. Yksi Leader-ryhmistä valitti kehystarkistuspäätöksestä hallinto-

oikeuteen. Koska asian käsittely oli kesken, ei lisäkehityksen mukaisia myöntövaltuuksia ole voitu vielä jakaa. Tavoitteena on, että ministeriö jakaa vuoden 2018 kehystarkistukseen varatut varat vuoden 2019 aikana. Ministeriö ohjeistaa vuoden 2020 kehystarkistuksessa jaettavan lisäkehityksen hakemisesta tarkemmin vuoden 2019 aikana.

Yhteisölähtöisen paikallisen kehittämissstrategian (M19.2) mukaisten toimien täytäntöönpanoon, eli Leader-ryhmien rahoittamiin yritys- ja kehittämishankkeisiin, oli sidottu vuoden 2018 loppuun mennessä julkista rahoitusta 150,4 milj. euroa (4 413 kpl), josta vuoden 2018 aikana oli sidottu 33,5 milj. euroa (1 129 kpl). Vuoden 2018 loppuun mennessä sidotuista hankkeista 2 800 oli kehittämishankkeita (119,7 milj. euroa) ja 1 613 yritystukia (30,7 milj. euroa). Vuoden 2018 aikana sidotuista hankkeista 643 oli kehittämishankkeita (24,5 milj. euroa) ja 483 yritystukia (9,0 milj. euroa).

Maaseutuohjelmassa on asetettu Leader-toiminnalle tavoitteeksi, että sitä kautta toteutetaan 50 kpl toimenpiteen Maataloustuotteiden jalostuksen, kaupan pitämisen ja/tai kehittäminen (M04.2) mukaista yritystukihanketta, 500 toimenpiteen Tila ja yritystoiminnan kehittäminen (M06) mukaista yritystukihanketta ja 3 000 toimenpiteiden Maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) ja Yhteistyö (M16) mukaista kehittämishanketta. Vuoden 2018 loppuun mennessä oli rahoitettu 76 kpl toimenpiteen M04.2 mukaista yritystukihanketta (152 % tavoitteesta), 1 537 kpl toimenpiteen M06 mukaista yritystukihanketta (307 % tavoitteesta) ja 2 727 kpl toimenpiteiden M07 ja M16 mukaista kehittämishanketta (90,9 % tavoitteesta).

Paikallisen toimintaryhmän yhteistyön valmistelu ja täytäntöönpanoon (M19.3), eli Leader-ryhmien rahoittamiin alueiden välisiin ja kansainvälisiin hankkeisiin sekä niiden esiselvityshankkeisiin, oli sidottu vuoden 2018 loppuun mennessä julkista rahoitusta 14,6 milj. euroa (172 kpl), josta vuoden 2018 aikana 3,2 milj. euroa (32 kpl). Vuoden 2018 loppuun mennessä sidotuista hankkeista alatoimenpiteessä 19.3 oli 103 kpl alueiden välisiä, 44 kpl kansainvälisiä ja 25 kpl esiselvityshankkeita. Vuoden 2018 aikana sidotuista hankkeista 16 kpl oli alueiden välisiä, 22 kpl kansainvälisiä ja 5 kpl esiselvityshankkeita.

Tuki toimintakustannuksiin ja toiminnan edistämiseen (M19.4) oli sidottu vuoden 2018 loppuun mennessä julkista rahoitusta 33,6 milj. euroa, josta vuoden 2018 aikana 3,6 milj. euroa.

Toimintarahahankkeita oli rahoitettu vuoden 2018 loppuun mennessä yhteensä 83 kpl ja toimintarahaa oli sidottu yhteensä 33,6 milj. euroa.

Maataloustuotteiden jalostuksen, kaupan pitämisen ja/tai kehittäminen –alatoimenpiteessä (M04.2) on asetettu tavoitteeksi, että ohjelmakauden loppuun mennessä 50 pk-yritystä on toteuttanut Leader ryhmien kautta tuettuja investointeja kohdealalla 6B. Vuoden 2018 loppuun mennessä toimenpiteen mukaisia investointihankkeita oli toteutunut 53 kpl, josta 35 oli päättynyt. Vuoden 2018 loppuun mennessä rahoitusta oli sidottu 1,5 milj. euroa 76:een toimenpiteen M04.2 mukaiseen investointihankkeeseen.

Tila ja yritystoiminnan kehittämistä koskeva toimenpide (M06) koostuu perustamistuen alatoimenpiteestä (M06.2) ja investointituen alatoimenpiteestä (M06.4). Tavoitteeksi on asetettu, että rahoituskauden loppuun mennessä näiden toimenpiteiden mukaisia hankkeita on tuettu Leader-ryhmien kautta 500 yritykselle. Investointien avulla tavoitellaan syntyvän 1 700 työpaikkaa. Vuoden 2018 loppuun mennessä tukia oli maksettu 1 139 yritykselle. Työpaikkoja oli syntynyt 1 494.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 6B vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) ja yhteistyö (maksettu yhteensä 33,3 milj. euroa). Ammatillisen koulutuksen avulla voidaan lisätä maaseudun yrittäjien ja asukkaiden tietoisuutta ja osaamista mm. paikallisvaikuttamisen mahdollisuuksiin.

Kohdeala 6C: Tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuuden, käytön ja laadun parantaminen maaseudulla

Maaseutualueiden tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuutta, käyttöä ja laatua voidaan ensisijaisesti edistää maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisellä (M07). Laajakaistainfrastruktuuriin kohdistettavilla investoinneilla voidaan luoda edellytyksiä maaseudun asukkaiden palveluiden ja elinkeinojen kehittämiselle ja parantaa näin maaseudun elinvoimaisuutta. Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) avulla voidaan tehostaa tietoisuutta uusista palvelumuodoista.

Kohdealan 6C suunniteltu kokonaisrahoitus on 31 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 6C oli toteutunut maksuina yhteensä 15,6 milj. euroa (50,3 %) ja sidottu oli 30,1 milj. euroa (97,1 %).

Kohdealan 6C tavoitteena on, että 49,7 % maaseutuväestöstä hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuurista. Toteumaa seurataan Tilastokeskuksen maaseutuindikaattoripalvelusta saatavien tietojen avulla. Tiedot päivittyvät viiveellä. N. 2,7 milj. maaseutualueilla asuvan henkilön arvioidaan hyötyvän parantuneista palveluista.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6C on 1 milj. euroa. Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 6C toteutunut maksuina 1,1 milj. euroa ja sidottu oli 1,7 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 5 kpl (tiedonvälityshankkeita).

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen (M07) alatoimenpiteistä kohdealalle 6C vaikuttavaa 7.3 (Tuki laajakaistainfrastruktuuria varten mukaan lukien sen luominen, parantaminen ja laajentaminen, passiivinen laajakaistainfrastruktuuri sekä laajakaistan ja julkisten sähköisen hallinnon ratkaisujen saatavuus). Toimenpiteen M07 tavoitteeksi on asetettu 100 tuettua laajakaistahanketta. Alatoimenpiteen M07.3 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6C on 30 milj. euroa.

Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealalta 6C oli toteutunut maksuina yhteensä 14,5 milj. euroa ja sidottu oli 28,4 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä oli hyväksytty 55 laajakaistahanketta.

Maaseudun kehittämisohjelman laajakaistarahoitusta eli ns. kyläverkkohankkeet ovat olleet suosittuja ja niiden merkitys nousee koko ajan tärkeämmäksi digitalisaation edistyessä. Maaseutualueilla nopeaa laajakaistayhteyttä ei rakenneta markkinaehtoisesti ja on vaarana, että maaseudun asukkaat jäävät tulevaisuudessa ilman palveluja yhteyksien puuttuessa. Vuoden 2018 loppuun mennessä rahoituspäätöksen oli saanut 103 hanketta. Näistä 73 on laajakaistainvestointeja ja loput 30 liittyvät digitalisaation edistämiseen. Näihin on vuoden 2018 loppuun mennessä sidottu rahoitusta yhteensä n. 24,5 milj. euroa. Valmiiksi oli saatu ja loppumaksu maksettu 6 hanketta ja näille oli maksettu n. 2,2 milj. euroa. Eniten kyläverkkohankkeita on toteutettu Pirkanmaalla, Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Vuonna 2018 myös Etelä-Savo kiri ahkerimpien joukkoon. Kyläverkkohankkeiden rahoitus on koettu hyvin toimivaksi ja kustannustehokkaaksi ja hankkeet ovatkin suoraan käyttöön tulevia täsmäratkaisuja.

Kansallinen rahoitus maaseudun laajakaistahankkeille loppui vuoden 2018 lopussa. Rahoitustarve on edelleen suuri, koska markkinaehtoiset toimijat eivät halua rakentaa yhteyksiä maaseutualueilla. Tällä hetkellä yli 100 Mbit/s toimiva yhteyden saatavuus vaihtelee paljon alueittain Hämeen 7 %:sta

Ahvenanmaan 94 %. Paras saatavuus Manner-Suomessa on Kainuussa ja sielläkin vain 54 % kotitalouksista on huippunopea valokuituyhteys.

Nopea laajakaistayhteys (väh. 100 Mbit/s) on rakennettu vähintään 2 km päähän 54 % kotitalouksista, mutta FTTH eli kuitu kotiin asti ulottuu vain keskimäärin 25 % kotitalouksista.

ENRD:n Smart Villages –työryhmän esimerkeiksi sopivia hankkeita on rahoitettu useita. Maaseudun digitalisaatiota edistäviä hankkeita on koko ohjelmakaudella alatoimenpiteestä 7.3 rahoitettu 30 ja niihin on sidottu noin 2,6 milj. euroa.

7.3 on ainoa alatoimenpide M07:ssa, jossa hankkeet rahoitetaan pääosin ELY-keskuksista.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 6C vaikuttaa toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) ja maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisellä (M07) (70,3 milj. euroa). Ammatillisella koulutuksella voidaan lisätä asukkaiden ja yrittäjien tietoisuutta tieto- ja viestintäteknologian käytöstä. Investoinnit maaseudun pieninfrastruktuuriin voivat tehostaa tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuutta, käyttöä ja laatua.

Eläinten hyvinvointikorvaukset	2018	myönnettyt €
1.1. Nautojen ruokinta ja hoito	4 246	4 292 880
1.2a. Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen I	2 062	10 265 145
1.2b. Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen II	912	2 028 247
1.2c. Emolehmätilojen vasikoiden pito-olosuht. parant.	648	1 289 965
1.3a. Väh. 6 kk ikäisten nautojen pito-olosuht. parant.	2 755	9 576 444
1.3b. Väh. 12 kk ikäisten nautojen pito-olosuht. parant.	131	674 887
1.4a. Nautojen laiduntaminen ja jaloittelu	334	950 216
1.4b. Nautojen pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella	1 625	1 841 672
1.5a. Lypsy-/emolehmien sairaus-, hoito-, poikimakarsinat	1 670	1 672 159
1.5b. Nautojen sairaus-, hoito- ja poikimakarsinat	1 625	1 249 285
2.1. Sikojen ruokinta ja hoito	677	1 732 911
2.2. Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden ulkoilu	16	36 282
2.3. Emakoiden ja ensikoiden pito-olosuhteiden parant.	154	474 015
2.4. Emakoiden/ensikoiden parannetut porsimisolosuht.	71	1 252 451
2.5. Vieroit, porsaiden/lihasikojen kars. kuivittaminen	359	7 489 421
2.6. Karjuporsaiden kivunlievitys kastraatioon liittyen	314	1 470 220
2.7. Sikojen virikkeet	293	981 054
2.8. Sikojen sairaus- ja hoitokarsinat	665	4 364 480
3.1. Lampaiden ja vuohien ruokinta	211	69 886
3.2. Lampaiden ja vuohien pito-olosuhteiden parant.	260	417 575
3.3. Lampaiden ja vuohien hoito	252	363 376
3.4a Lampaiden ja vuohien laiduntaminen ja jaloittelu	60	38 000
3.4b Lampaiden ja vuohien pitkäaikaisempi laiduntaminen	109	18 040
4.1. Siipikarjan ruokinta ja hoito	349	1 039 778
4.2. Broilereiden ja kalkkunoiden pito-olosuht. parant.	213	726 788
4.3. Munintakanalan ilmanlaadun parantaminen	94	179 631
4.4. Siipikarjan virikkeet	270	703 807
4.5. Tasot, rampit ja orret	228	2 717 208

Eläinyksikkömäärät	
Naudat	422 914
Siat	304 665
Lampaat	8 724
Vuohet	426
Munivat kanat	43 628
Broilerit	79 537
Kalkkunat	9 987
	869 880

Tilat joilla valittuna *	2 018	myönnettyt €
Nautatoimenpide	4 679	33 840 900
Sikatoimenpide	729	17 800 834
Lammas- tai vuohitoimenpide	321	906 877
Siipikarjatoimenpide	342	5 367 212
* Samalla tilalla voi olla valittuna usean eläinlajin toimenpiteitä		57 915 823

Eäinten hyvinvointikorvaukset

Tavoiteindikaattorien toteuma vuonna 2018.

Tavoiteindikaattori	Indikaattorin selite	Tavoiteala, ha	Toteuma, ha	Toteuma, euroa
T9	Sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (ha) (kohdeala 4A)	399 800	305 211	60 904 526
T10	Sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (ha) (kohdeala 4B)	1 814 100	1 880 888	131 113 845
T12	Sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (ha) (kohdeala 4C)	1 225 000	1 596 684	45 834 754

	Tukivuosi 2015			Tukivuosi 2016			Tukivuosi 2017		
	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *
Ympäristösitoumuksen toimet									
Sitoumukset ja sitoumusala yhteensä	45 376	2 082 395	234 568 781	43 954	2 080 893	215 502 880	43 321	2 073 196	221 669 826
Tilakohtainen toimi yht.		1 809 968	101 852 090		1 810 981	102 668 691		1 824 596	104 013 196
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, peltoviljelykasvit	44 189	1 778 547	95 613 235	43 107	1 775 415	95 582 241	42 428	1 783 497	95 990 348
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, puutarhakasvit	4 062	31 421	6 238 855	4 239	35 566	7 086 450	4 521	41 099	8 022 847
Lohko-kohtaiset toimet									
Lietelannan sijoittaminen peltoon	5 330	217 108	8 676 845	5 144	186 004	7 437 716	5 031	188 468	7 548 324
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	1 028	15 270	610 325	941	13 370	534 669	828	11 863	491 402
Valumavesien hallinta yht.	2 397	48 437	4 996 896	2 338	49 105	5 126 736	2 462	52 948	6 617 871
Säätisalaajitus	1 970	39 502	2 763 461	1 911	39 715	2 779 583	1 979	41 857	3 280 025
Säätökastelu	408	8 689	2 171 997	410	9 171	2 292 353	463	10 753	3 242 878
Kuivatusvesien kierrätys	19	246	61 438	17	219	54 800	20	338	94 967
Ympäristönhoitonurmet yht.	33 944	138 260	35 869 862	32 872	134 758	35 230 877	30 995	126 657	34 390 615
Suojavyöhykenurmet, kohdentamisalue	4 069	24 253	12 084 996	4 047	24 182	12 070 535	4 013	24 015	12 044 574
Suojavyöhykenurmet, muu alue	6 100	32 902	14 761 761	5 984	31 987	14 371 864	5 942	31 665	14 293 207
Monivuotiset ympäristönurmet	473	2 630	129 691	448	2 837	141 686	392	2 703	137 439
Luonnonhoitopeltonurmi, kohdentamisalue	11 278	56 093	6 670 207	10 945	54 477	6 523 245	10 157	48 629	5 925 710
Luonnonhoitopeltonurmi, muu alue	12 024	22 382	2 223 207	11 448	21 274	2 123 548	10 491	19 645	1 989 685
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla yht.	1 003	3 987	1 926 137	966	4 078	1 981 443	981	4 289	2 091 406
Yksivuotiset puutarhakasvit	106	292	87 245	96	267	79 863	104	284	84 810
Monivuotiset puutarhakasvit	897	3 695	1 838 892	870	3 812	1 901 580	877	4 006	2 006 596
Peltoluonnon monimuotoisuus yht.	24 514	301 615	34 300 378	21 107	168 222	21 323 618	20 197	163 357	22 343 338
Vierhannoitussnurmet	4 135	23 932	1 290 684	3 709	21 906	1 181 229	3 135	19 380	1 066 407
Kerääjäkasvit	10 866	251 178	25 089 441	8 039	118 588	11 849 680	7 173	109 797	11 311 111
Saneerauskasvit	577	4 474	1 340 402	706	6 208	1 860 262	964	10 239	2 888 568
Monimuotoisuuspellot, kohdentamisalue	3 542	8 595	2 567 294	3 375	8 132	2 429 285	3 444	8 780	2 608 660
Monimuotoisuuspellot, muu alue	5 394	13 436	4 012 556	5 278	13 388	4 003 162	5 481	15 161	4 468 592
Puutarhakasvien vaihteoinen kasvinsuojelu yhteensä	263	1 863	693 571	254	2 071	770 073	253	2 364	874 963
Menetelmäryhmä 1	123	303	151 420	112	307	152 899	122	400	195 173
Menetelmäryhmä 2	140	1 560	542 151	142	1 764	617 175	131	1 964	679 789
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys yht.	37 301	1 442 480	45 642 677	36 032	1 430 936	40 429 056	35 242	1 441 175	43 298 710
20 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	3 212	122 498	489 524	4 814	172 031	687 269	4 107	158 981	644 301
40 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	4 172	186 041	3 343 383	4 945	218 095	3 922 266	4 195	191 064	3 528 872
60 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	5 734	282 108	10 141 221	7 135	340 829	12 256 583	6 712	322 269	11 917 135
80 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	13 421	525 606	28 335 485	8 793	379 055	20 444 246	10 142	446 809	23 901 813
20 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	568	19 037	76 064	1 111	35 823	143 044	875	27 799	117 515
40 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	1 367	57 967	521 122	2 053	77 804	699 320	1 761	70 350	650 502
60 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	8 827	249 223	2 735 879	7 181	207 301	2 276 327	7 450	223 903	2 538 572

* Myönnetyn määrärahan maksaminen tuensaajille jakautuu tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

Ympäristökorvaukset 2

Ympäristötoumuksen toimet	Tukivuosi 2018		Myönnettyt eurot *
	Tilat, kpl	Ha	
Sitoumukset ja sitoumusala yhteensä	42 248	2 050 712	218 840 766
Tilakohtainen toimi yht.		1 822 463	104 502 430
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, peltoviljelykasvit	41 715	1 778 065	95 718 115
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, puutarhakasvit	4 453	44 399	8 784 315
Lohkokohtaiset toimet			
Lietelannan sijoittaminen peltoon	5 016	196 704	7 865 242
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	827	13 582	542 928
Valumavesien hallinta yht.	2 443	52 867	5 661 779
Säätösalaajitus	1 966	41 676	2 915 102
Säätökastelu	457	10 848	2 665 782
Kuivatusvesien kierrätys	20	343	80 895
Ympäristönhoitotoumukset yht.	29 839	122 015	33 341 621
Suojavyöhykenuimet, kohdentamisalue	3 993	23 696	11 839 920
Suojavyöhykenuimet, muu alue	5 880	31 179	14 011 623
Monivuotiset ympäristönoumukset	372	2 554	127 661
Luonnonhoitopeltonurmi, kohdentamisalue	9 717	46 052	5 512 460
Luonnonhoitopeltonurmi, muu alue	9 877	18 532	1 849 957
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla yht.	958	4 383	2 110 518
Yksivuotiset puutarhakasvit	86	248	73 674
Monivuotiset puutarhakasvit	872	4 135	2 036 844
Peltouonnon monimuotoisuus yht.	18 742	151 648	20 449 530
Viherlannoitusnurmet	2 584	15 747	848 494
Kerääjäkasvit	6 604	105 684	10 560 093
Saneerauskasvit	813	5 185	1 549 287
Monimuotoisuuspellot, kohdentamisalue	3 396	9 758	2 921 146
Monimuotoisuuspellot, muu alue	5 345	15 274	4 570 510
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu yhteensä	251	2 498	916 258
Menetelmäryhmä 1	119	426	207 163
Menetelmäryhmä 2	132	2 072	709 095
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys yht.	34 551	1 418 027	43 450 460
20 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	3 998	147 367	588 643
40 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	4 137	178 096	3 202 805
60 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	6 582	328 042	11 794 621
80 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	9 947	460 614	24 850 000
20 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	888	27 112	108 115
40 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	1 727	67 118	602 673
60 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	7 272	209 678	2 303 603

Ympäristökorvaukset 3

Ympäristösopimukset vuosina 2015-2017 ja 2018.

Ympäristösopimus	2015			2016			2017		
	Sopimuksia kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnetyt eurot*	Sopimuksia kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnetyt eurot*	Sopimuksia kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnetyt eurot*
Yhteensä**	2 114		13 692 306	2 476		15 689 906	2 511	33 180	16 544 777
Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, yht.	2 485	26 217	13 353 642	2 845	29 199	14 792 527	3 050	31 423	15 582 531
Luonnonlaidun ym.	820	3 669	1 649 803	1 007	4 596	2 065 413	1 121	5 426	2 446 010
Perinnebiotooppi	1 236	12 116	5 445 110	1 379	13 534	6 089 323	1 454	14 521	6 328 024
Arvokas perinnebiot	429	10 432	6 258 729	459	11 069	6 637 791	475	11 477	6 808 497
Kosteikon hoito	208	754	338 664	246	842	378 716	274	903	416 343
Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto***				51	864	518 664	51	854	545 902

* Myönnetyn määrärahan maksaminen tuensaajille jakautuu tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

** Sopimuksia omaavien tilojen lukumäärä.

*** Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto-sopimusta haettiin vuonna 2015, mutta sopimukset alkoivat vasta vuonna 2016.

Ympäristösopimus	2018		
	Sopimuksia kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnetyt eurot*
Yhteensä**	2 707	34 664	17 438 537
Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, yht.	3 274	32 793	16 468 621
Luonnonlaidun ym.	1 242	6 165	2 768 858
Perinnebiotooppi	1 531	15 031	6 752 644
Arvokas perinnebiotooppi	501	11 597	6 947 119
Kosteikon hoito	328	1 019	458 482
Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto***	51	852	511 434

Alkuperäisrotu	Tiloja v. 2016, kpl	Eläimiä 2016, kpl	Eläimiä 2016, ey	Tiloja v. 2017, kpl	Eläimiä v. 2017, kpl	Eläimiä v. 2017, ey	Tiloja v. 2018, kpl	Eläimiä v. 2018, kpl	Eläimiä v. 2018, ey
Suomenlammas	230	16 183	3237	227	16 779	3355,8	219	16 735	3 347
Ahvenanmaanlammas	16	483	97	16	515	103	16	533	107
Kainuunharmaa lammas	47	1 679	336	47	1 820	364	46	1 740	348
Itäsuomen karja	182	1 608	1608	179	1 833	1833	174	1 817	1817
Pohjoissuomen karja	133	674	674	130	704	704	124	694	694
Länsisuomen karja	161	1 132	1132	158	1 128	1128	153	1098	1 098
Suomenhevonen	109	428	428	108	437	437	105	419	419
Suomenvuohi	13	1 636	327	11	1 772	354,4	10	1807	361
Maatiaiskana	29	973	*	28	953	*	26	889	*
Yhteensä	920	24 796	7839	904	25 941	8 279,2	873	25 732	8 191

* Maatiaiskanoilla korvaus ei määrydy eläinyksiköiden perusteella.

Erityistukisopimus ja sopimuksen ohjelmakausi	Tiloja 2016	Ha 2016	Euroa 2016	Tiloja 2017	Ha 2017	Euroa 2017	Tiloja 2018	Ha 2018	Euroa 2018
Yhteensä	949	3 373	1 079 787	670	2 895	888 164	391	2 234	518 546
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito 10v. (2007-)	119	523	223 476	107	496	212 452	74	362	153 725
Suojavyöhykkeen perust. ja hoito 20 v. (-1999)	280	541	293 464	116	244	141 983	28	48	26 895
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito 10v. (2000-)	8	25	11 468	-	-	-	-	-	-
Monivaikutteisen kosteikon hoito 10 v. (2007-)	12	25	11 156	13	25	11 696	11	22	9 671
Kosteikon perustamisen ja hoito 20 v. (-1999)	27	38	23 045	15	24	14 806	6	11	6 676
Laskeutusltaan perust. ja hoito 20 v. (-1999)	142	36	21 138	102	28	17 157	46	10	5 976
Turvelpeltojen pitkäaikainen nurmiviljely (2007-)	149	1 408	145 286	145	1 398	146 917	142	1 367	140 935
Luonnon ja maiseman monimuotoisuus 10 v. (2007-)	136	519	206 353	121	474	209 556	80	361	143 931
Luonnon monimuotoisuuden edistäminen 10 v. (2000-)	4	17	6 711	-	-	-	-	-	-
Luonnon monimuotoisuuden edistäminen 20 v. (-1999)	27	62	36 814	20	53	46 877	8	22	13 449
Maiseman kehittäminen ja hoito 10 v. (2000-)	1	1	494	-	-	-	-	-	-
Maiseman kehittäminen ja hoito 20 v. (-1999)	44	176	100 382	31	152	86 720	9	29	17 287

Ympäristökorvaukset 6

1.d) Taulukkoon F perustuvassa tuloskehyksessä asetettujen välitavoitteiden saavuttamista koskevat keskeisimmät tiedot

Tuloskehys ja suoritusvaraus

Tuloskehyksessä (ohjelma-asiakirjan luku 7) esitetään rahoituskaudelle 2014–2020 asetetut tulostavoitteet vuodelle 2023 ja välitavoitteet vuodelle 2018 prioriteeteittain. Välitavoitteiden toteutumisen arviointi tehdään vertaamalla vuonna 2019 toimitettavissa vuosittaisissa täytäntöönpanokertomuksissa esitettyjä tuloksellisuustietoja välitavoitteisiin, jotka on asetettu kulloisenkin täytäntöönpanokertomuksen toimituspäivänä voimassa olevissa ohjelmissa (Ares(2019)1288716 - 26/02/2019). Suoritusvarauksen maksaminen riippuu välitavoitteiden toteutumisesta. Suoritusvaraus on 6 % ohjelman maaseuturahaston osuudesta, yhteensä 141 581 960 euroa. Tekninen apu on huomioitu suoritusvarauksessa.

Tuloskehyn toteuman laskennan määrittely esitetään yleisasetuksen täytäntöönpanoasetuksessa ((EU) No 215/2014). Sen mukaan tuloskehyksessä huomioidaan vuoden 2018 lopussa päättyneet hankkeet ja niistä aiheutuneet maksut. 23.4.2018 tuli voimaan muutos ((EU) 2018/276), joka mahdollistaa tietyin ehdoin käynnissä olevien hankkeiden määrän ja maksujen huomioimisen tuloskehyn toteuman laskemisessa. Maaseutuohjelman tuotosindikaattoreita koskevien välitavoitteiden toteuman määrittelyssä käytetään ”arvoja, jotka on saavutettu aloitetuissa toimissa mutta joiden tuloksiin johtavista toimenpiteistä osa on vielä käynnissä” (EU 2018/276). Tuloskehyn toteumaan on huomioitu vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneet hankkeet sekä hankkeet, joista on toteutunut vähintään yksi välimaksu.

Prioriteetti 2: Maatilojen elinkelpoisuuden ja kilpailukyvyyn edistäminen kaikenlaisessa maataloudessa kaikilla alueilla sekä innovatiivisen maatalousteknologian ja metsien kestävän hoidon ja käytön edistäminen

Prioriteetille 2 on maaseutuohjelman tuloskehyksessä asetettu 2 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 2 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 70,24 milj. euroa ja tukea maatalousinvestointeihin (M04.1) ja tilanpidon aloitustukeen nuorille viljelijöille (M06.1) on myönnetty yhteensä 890 tilalle. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 1 026,4 milj. euroa, josta 675,2 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta ja 9 700 tuettua tilaa, josta 5 250 kpl on kokonaan kansallisesti rahoitettujen hankkeiden osuus. Kokonaan kansallista rahoitusta ei huomioida tuloskehyn välitavoitteessa. Välitavoite investointitukia ja nuorten viljelijöiden aloitustukea saaneiden tilojen määrälle on asetettu kauden 2007–2013 toteuman ja odotettavissa olevan investointitarpeen kasvun perusteella. Välitavoitteen asettamisessa on huomioitu vuoden 2011 loppuun mennessä päätökseen saatujen hankkeiden määrä. Lisäksi välitavoitteen asettamisessa on huomioitu viljelijöiden ikärakenne ohjelmakauden alussa.

Vuoden 2018 loppuun mennessä prioriteetilta 2 oli toteutunut maksuina 193,5 milj. euroa (ei sis. kokonaan kansallisesti maksettua osuutta). Maksuina oli toteutunut 275 % tuloskehyksessä esitetystä välitavoitteesta. EU-osarahoitettuja hankkeita oli vuoden 2018 loppuun mennessä myönnetty 2 326 kpl, joista 1 420 oli investointihankkeita ja 906 aloitustukia.

Tuloskehyksessä esitetyt välitavoitteet (70,24 milj. euroa ja 890 tilaa) prioriteetille 2 ylitettiin sekä maksujen (193,5 milj. euroa) että maatalouden investointi- ja aloitustukea saaneiden tilojen (2 326 tilaa) osalta. Prioriteetin 2 suoritusvaraus on 26.3.2019 hyväksytyyn ohjelman mukaisesti 5,02 % sen maaseuturahasto-osuudesta (8,7 milj. euroa).

Prioriteetti 3: Elintarvikeketjun organisoitumisen edistäminen mukaan lukien maataloustuotteiden jalostus ja kaupan pitäminen, eläinten hyvinvointi ja maatalouden riskienhallinta

Prioriteetille 3 on maaseutuohjelman tuloskehityksessä asetettu 2 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 3 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 167,7 milj. euroa ja eläinten hyvinvointikorvauksiin (M14) on sitoutunut 3 600 tilaa. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 559 milj. euroa ja 4 500 sitoutunutta tilaa. Valitut indikaattorit prioriteetin 3 tuloskehityksessä edustavat 82 % sen rahoituskehityksestä.

Välitavoitteen asettamisessa on huomioitu vuoden 2011 loppuun mennessä päätökseen saatujen hankkeiden määrä. Lisäksi on arvioitu, että pääosa kotieläintiloista valitsee toimenpiteen ohjelmakauden alkupuolella. Välitavoite eläinten hyvinvointisitoumuksen tehneiden tilojen määrälle on asetettu oletuksella, että toimenpiteeseen sitoutuneiden osuus kaikista kotieläintiloista kasvaa. Kotieläintilojen määrän on kuitenkin arvioitu laskevan kolmanneksella vuoteen 2020 mennessä, mikä aiheuttaa haastetta sitoutuvien tilojen määrän arvioinnille.

Vuoden 2018 loppuun mennessä prioriteetilta 3 oli toteutunut maksuina 293,9 milj. euroa. Maksuina oli toteutunut 175 % tuloskehityksessä esitetystä välitavoitteesta. Eläinten hyvinvointikorvauksiin oli vuoden 2018 sitoutunut 6 011 tilaa. Kotieläintilojen määrän odotetaan vähenevän ohjelmakauden aikana siten, että vuoden 2020 lopussa eläinten hyvinvointikorvauksiin on sitoutunut 4 500 tilaa.

Tuloskehityksessä esitetyt välitavoitteet (167,7 euroa ja 3 600 tilaa) prioriteetille 3 ylitettiin sekä maksujen (293,9 milj. euroa) että eläinten hyvinvointikorvauksiin sitoutuneiden tilojen (6 011 tilaa) osalta. Prioriteetin 3 suoritusvaraus on 26.3.2019 hyväksytyin ohjelman mukaisesti 5,4 % sen maaseuturahasto-osuudesta (11,89 milj. euroa).

Prioriteetti 4: Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen

Prioriteetille 4 on maaseutuohjelman tuloskehityksessä asetettu 2 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 4 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 1 887 milj. euroa ja sitoumusala on 1,89 milj. hehtaaria. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 5 675 milj. euroa ja 2,255 milj. hehtaaria. Kokonaan kansallista rahoitusta ei huomioida tuloskehityksessä asetetuissa tavoitteissa. Välitavoitetta asetettaessa arvioitiin, että pääosa viljelijöistä sitoutuu ympäristökorvauksiin ohjelmakauden alussa. Tavoitealaksi asetettiin Manner-Suomen ympäristökorvauksien sitoumusala yhteensä.

Vuoden 2018 loppuun mennessä prioriteetilta 4 oli toteutunut maksuina 2 801 milj. euroa. Maksuina oli toteutunut 148 % tuloskehityksessä esitetystä välitavoitteesta. Tuloskehitykseen sisältyväksi prioriteetin 4 pinta-alatavoitteeksi on esitetty ympäristökorvauksien (M10) sitoumusala. Vuoden 2018 lopussa sitoumusala oli 2,05 milj. hehtaaria ja toteutusala (ala, jolle maksettiin tukea) oli 1,76 milj. ha. Pääosa 5-vuotisista sitoumuksista tehtiin vuonna 2015.

Tuloskehityksessä esitetyt välitavoitteet (1 887 milj. euroa ja 1,89 milj. ha) prioriteetille 4 ylitettiin sekä maksujen (2 801 milj. euroa) että sitoumusalan (2,05 milj. ha) osalta. Prioriteetin 4 suoritusvaraus on 26.3.2019 hyväksytyin ohjelman mukaisesti 6,34 % sen maaseuturahasto-osuudesta (102,6 milj. euroa).

Prioriteetti 5: Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla

Prioriteetille 5 on maaseutuohjelman tuloskehyksessä asetettu 3 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 5 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 20,52 milj. euroa, uusituvan energian tuotantoon liittyviä maatalousinvestointeja (M04.1) on toteutunut 91 kpl ja kasvihuonekaasujen vähentämiseen liittyviä maatalousinvestointeja on toteutunut vastaavasti 91 kpl. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 150,4 milj. euroa ja 455 kpl toteutuneita investointeja uusituvan energian tuotantoon ja 455 kpl kasvihuonekaasujen vähentämiseen. Välitavoitteen asettamisessa on huomioitu vuoden 2011 loppuun mennessä päätökseen saatujen hankkeiden määrä.

Vuoden 2018 loppuun mennessä prioriteetilta 5 oli toteutunut maksuina 21,4 milj. euroa (ei sis. kokonaan kansallisesti maksettua osuutta). Maksuina oli toteutunut 104 % tuloskehyksessä esitetystä välitavoitteesta. Hyväksytyjä hankkeita oli 600 kpl, joista uusituvan energian tuotantoon liittyviä investointeja (5C) oli 356 kpl ja kasvihuonekaasujen vähentämiseen liittyviä investointeja (5D) 244 kpl.

Tuloskehyksessä esitetyt välitavoitteet (20,52 milj. euroa ja 182 tilaa) prioriteetille 5 ylitettiin sekä maksujen (21,4 milj. euroa) että tilojen (600 tilaa) osalta. Prioriteetin 5 suoritusvaraus on 5,21% sen maaseuturahasto-osuudesta (2,18 milj. euroa).

Prioriteetti 6: Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseudulla

Prioriteetille 6 on maaseutuohjelman tuloskehyksessä asetettu 3 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 6 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 152,4 milj. euroa, Leader-ryhmien kattaman väestön määrä on 1,44 milj. henkilöä ja yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen (M06.2 ja M06.4) saa tukea 1 100 yritystä. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 717,2 milj. euroa, 1,8 milj. henkilöä ja 5 500 tukea saanutta yritystä (tavoite ei sisällä Leader-ryhmien kautta tuettuja yrityksiä). Välitavoitteen asettamisessa on huomioitu vuoden 2011 loppuun mennessä päätökseen saatujen hankkeiden määrä. On huomioitava, että rahoituskaudella 2014-2020 toimenpiteiden M6.2. ja M6.4. tuen piiriin mikroyritysten ohella tulivat alle 50 henkilön yritykset. Investoinnit ovat kasvaneet merkitykseltään ja niitä toteutuu sen vuoksi lukumääräisesti vähemmän.

Vuoden 2018 loppuun mennessä prioriteetilta 6 oli toteutunut maksuina 262 milj. euroa. Maksuina oli toteutunut 172 % tuloskehyksessä esitetystä välitavoitteesta. Vuoden 2018 lopussa Leader-ryhmien kattaman väestön määrä oli n. 2,7 milj. henkilöä. ELY-keskuksissa yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen oli hyväksytty hankkeita vuoden 2018 loppuun mennessä 1 358 yritykselle.

Tuloskehyksessä esitetyt välitavoitteet (152,42 milj. euroa, 1,44 milj. hlö ja 1 100 yritystä) prioriteetille 6 ylitettiin sekä maksujen (262 milj. euroa) että Leader-ryhmien kattaman määrän (2,7 milj. hlö) ja yritysten lukumäärän (1 358 yritystä) osalta. Prioriteetin 6 suoritusvaraus on 5,31 % sen maaseuturahasto-osuudesta (16,2 milj. euroa).

1.e) Muu maaseudun kehittämissuohjelmaan liittövä tekijä [valinnainen]

1.f) Tarvittaessa toimien vaikutus makroalue- ja merialuestrategioihin

Tällä ohjelmalla edistetään makroalue- ja/tai merialuestrategioita asetuksen (EU) N:o 1303/2013, 27 artiklan "Ohjelmien sisältö" 3 kohdan ja 96 artiklan "Investoinnit kasvuun ja työpaikkoihin -tavoitteen mukaisten toimenpideohjelmien sisältö, hyväksyminen ja muuttaminen" 3 kohdan e alakohdan, 111 artiklan "Investoinnit kasvuun ja työpaikkoihin -tavoitetta koskevat täytäntöönpanokertomukset" 3 kohdan, 111 artiklan 4 kohdan d alakohdan ja liitteessä 1 olevan 7.3 jakson "Pääohjelmien makroalue- ja merialuestrategioita edistävä vaikutus" mukaisesti:

- Itämeri-strategia (EUSBSR)
- Tonavan aluetta koskeva EU:n strategia (EUSDR)
- Adrian- ja Joonianmeren aluetta koskeva EU:n strategia (EUSAIR)
- Alppien aluetta koskeva EU:n strategia (EUSALP)
- Atlantin merialuestrategia (ATLSBS)

1.g) Vuosittaisessa täytäntöönpanokertomuksessa käytetty muuntokurssi (muut kuin euromaat)

--

2. ARVIOINTISUUNNITELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANON EDISTYMINEN.

2.a) Kuvaus mahdollisista muutoksista, joita on tehty maaseudun kehittämisohjelman arviointisuunnitelmaan vuoden aikana, ja perustelut

Ohjelman arviointisuunnitelmaa ja sen toteutusta määrittelevää suunnitelmaa ei muutettu vuoden 2018 aikana.

2.b) Kuvaus vuoden aikana toteutetuista arviointitoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 3 jakso)

Vuoden 2018 loppuun mennessä maa- ja metsätalousministeriö oli käynnistänyt kaksi arviointia lisää. Ohjelman tavoitteessa ”*Osaaminen, tiedonvälitys, innovaatiot ja yhteistyö maaseudulla lisääntyvät*” käynnistyi selvitys koulutus- ja yhteistyötoimenpiteiden tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden sekä innovoinnin edistymisen arviointi. Työn tekijänä on Itä-Suomen yliopisto Spatia sekä TK-Eval ja MDI. Ohjelman tavoitteessa hallinnollisena arviointina käynnistyi arviointi Leader-periaatteiden ja hallintomallin arvioinnista. Sen tekijä on MDI ja Helsingin Yliopiston Ruralia-instituutti. Samoin arvioitiin MMM:n omana työnä Selvitys maaseutuohjelman prioriteettien ja kohdealojen välisestä synergiaedusta.

Vuoden 2019 alussa ohjelman tavoitteessa ”*Ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen tehostuu*” käynnistettiin arviointi ohjelman energiatehokkuutta ja uusiutuvan energian käyttöä edistävien toimenpiteiden arviointi. Työn tekijäksi valittiin Motiva Oy.

Näiden lisäksi vuosiraportissa 2017 mainitut arvioinnit ovat käynnissä.

Ajantasainen katsaus käynnissä olevista arvioinneista löytyy täältä:
<https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/vaikutukset/arviointi/>

Käynnissä olevat maaseutuohjelman arvioinnit

Arviointihanke	2016	2017				2018				2019				2020			
	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Neuvonnan arviointi (MDI ja Avaintaito)	[Green bar]																
Selvitys tuloksista ja vaikutuksista maatalousalan kilpailukykyyn (PTT ja MDI)		[Green bar]															
Työllisyys- ja aluetalousvaikutusten arviointi (Luke ja Levön-instituutti)						[Green bar]											
Maatalousluonnon moma ja maisema arviointi (SYKE ja Luke)						[Green bar]											
KHK- ja ammoniakkipäästöt, hiilen sidonta, vesi ja maaperä arviointi (Luke)						[Green bar]											
Leader-periaatteiden ja hallintomallin arviointi (MDI ja HY Ruralia)										[Green bar]							
Koulutus- ja yhteistyötoimenpiteiden vaikuttavuuden sekä innovoinnin edistymisen arviointi (Spatia, TK-Eval ja MDI)										[Green bar]							
Energiätehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistämisen vaikutus (Motiva)										[Green bar]							

1

kehittämisen maatalousrahoitus: Eurooppa investoi maaseutualueisiin.

Käynnissä olevat ohjelman arvioinnit

2.c) Kuvaus toimista, joita on toteutettu tietojen toimittamisen ja tiedonhallinnan osalta (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 4 jakso)

Yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseutuohjelman kansallisia vaikuttavuusindikaattoreita raportoidaan Agrikaattori-palvelussa, jota ylläpitää Luonnonvarakeskus. Palvelun tietosisältöä on päivitetty vuoden aikana.

Tutkimustiedon ylläpitämiseksi maa- ja metsätalousministeriö koordinoi ja rahoittaa laajaa tutkimusohjelmaa Maatalouden ympäristövaikutusten tutkimusohjelma MATO, joka tuottaa tutkimustietoa ohjelman ympäristöarviointien tueksi. Tutkimusohjelmassa on nyt käynnissä 22 hanketta. Lisätietoa tutkimusohjelmasta <http://mmm.fi/mato/rahoitetut-hankkeet>

Vuoden aikana tuli ilmi, että Hyrrä tietojärjestelmään ei oltu rakennettu ominaisuutta, jolla olisi saanut selville mitä ohjelman läpileikkaavaa tavoitetta rahoitettu hanke on edistänyt. Tämä on vaikeuttanut erityisesti innovaatiovaikutuksia arvioivan arvioinnin työtä, kun hankkeita on etsitty erilaisilla hakutoiminnoilla, eikä niitä ole saatu suoraan järjestelmästä.

2.d) Luettelo toteutetuista arvioinneista, myös tieto siitä, millä verkkosivustolla ne on julkaistu

Julkaisija/kustantaja	Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:12
Kirjoittaja(t)	Sari Rannanpää, MDI (toim.), Tommi Ranta, MDI, Satu Tolonen, MDI
Nimike	Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi
Tiivistelmä	Arviointi selvitti Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 neuvontatoimenpiteen toteutusta, tuloksia ja alustavia vaikutuksia. Maa- ja metsätalousministeriön tilaama arviointi käynnistettiin vuonna 2016, ja se toteutettiin kolmessa osassa. Tässä esitetään arvio neuvonnan tarpeellisuudesta, hyödyistä ja hallinnoinnista. Lisäksi arvioidaan neuvontajärjestelmän toimivuutta ja alustavia vaikutuksia. Raportissa esitetään myös arvioita toimenpiteelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta sekä arviointihavaintoihin perustuvat päätelmät ja suositukset. Tähän loppuraporttiin on koottu neuvontatoimenpidettä koskevat tiedot vuoden 2018 loppuun saakka.
URL	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-001-4

Julkaisija/kustantaja	Pellervon taloustutkimus PTT. PTT työpapereita 199.
Kirjoittaja(t)	Kyösti Arovuori, Hanna Karikallio, Sanni Kiviholma, Heini Lehtosalo, Johannes Piipponen, Sinikukka Pyykkönen, Sari Rannanpää, Tapani Yrjölä
Nimike	Maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 vaikuttavuusarviointi – maatalousalan kilpailukyky
Tiivistelmä	Arvioinnissa analysoidaan Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014-2020 vaikutuksia maatalousalan kilpailukykyyn kehittymiseen. Ohjelman tavoitteena on, että maatalousalan kilpailukyky vahvistuu kokonaisuutena ohjelman hallinnollisen rakenteen mukaisten eri kohdealojen ja sekä niiden alla toteutettavien toimenpiteiden kautta. Arvioinnin tulosten perusteella maaseutuohjelman toimenpiteillä ei ole onnistuttu parantamaan maatalojen taloudellista suorituskykyä siinä määrin, että vaikutukset näkyisivät sektorin kokonaistasolla tarkasteltuna. Ohjelman kilpailukykyyn kehittämisen kannalta keskeisiä investointeja ja sukupolvenvaihdoksia on kuitenkin toteutettu hyvin etenkin vahvoilla maatalousvaltaisilla alueilla. Tämän perusteella voidaan arvioida, että ohjelman toimenpiteet vahvistavat maatalousalan kilpailukykyä pitkällä aikavälillä. Ohjelman kokonaisuuden pitää jatkossa ohjata maataloussektorin rakennemuutosta kokonaisvaltaisesti kohti kilpailukykyisempää sektoria.
URL	www.maaseutu.fi/arviointi

2.e) Luettelo toteutetuista arvioinneista keskittyen arviointihavaintoihin

Maatalousalan kilpailukykyarvioinnin mukaan ohjelman toteutus Suomessa on edennyt hyvin. Toimenpiteitä on toteutettu laajasti ja niihin ollaan tyytyväisiä. Manner-Suomen maaseutuohjelman ansiosta Suomessa on toteutettu yksittäisten tilojen kilpailukykyä parantavia investointeja. Näitä investointeja olisi vähemmän ilman ohjelmaan sisältyviä toimenpiteitä. Tuottajien aktiivinen osallistuminen koulutukseen ja neuvontaan vahvistaa tuottajien osaamista, jaksamista ja edesauttaa sektorin uudistumista sekä kehityskykyä tulevaisuudessa.

Ohjelman toimenpiteillä on ollut suoria vaikutuksia työpaikkojen syntymiseen, erityisesti maatilojen laajentamisen yhteydessä. Työpaikkojen määrä on noussut ohjelman käynnistymisen jälkeen. Talouden epävarmuus taas on hidastanut kehittämishankkeiden kautta syntyvien työpaikkojen määrän kasvua. Manner-Suomen maaseutuohjelman toimenpiteillä ei ole onnistuttu parantamaan maatilojen taloudellista suorituskykyä siinä määrin, että vaikutukset näkyisivät sektorin kokonaistasolla tarkasteltuna. Ohjelman toimenpiteitä, etenkin investointeja ja sukupolvenvaihdoksia on kuitenkin toteutettu vahvoilla maatalousvaltaisilla alueilla. Tämän perusteella voidaan arvioida, että ohjelman toimenpiteet vahvistavat maatalousalan kilpailukykyä pitkällä aikavälillä.

Ohjelman toimenpiteille asetetuista tavoitteista huolimatta viljelijöiden ikääntyminen on jatkunut Manner-Suomessa. Maatalouden sukupolvenvaihdoksia on kuitenkin tehty suhteellisesti suuremmilla tiloilla. Nuorten viljelijöiden aloitustuki näyttääkin tukevan ennen kaikkea kilpailukykyisiä tiloja. Tältä osin toimenpiteiden vaikutukset näkyvät kunnolla vasta pidemmällä aikavälillä. Ohjelmakauden aikana toteutettujen hankkeiden lukumäärän perusteella voidaan arvioida, että ohjelman toimenpiteet ovat kannustaneet elintarvikeyritysten perustamiseen

Ohjelman toimenpiteiden valintakriteerit ovat auttaneet hakemusten paremmuusjärjestykseen asettamisessa sekä parhaiden hankkeiden valitsemisessa. Maatalouden kilpailukykyyn vahvistaminen on maatalouspolitiikan keskeinen tavoite. Suomessa toteutetun maatalouspolitiikan kokonaisuudessa vaikutuslogiikaltaan säilyttävien toimenpiteiden rooli on kuitenkin niin vahva, että maaseutuohjelman toimenpiteet eivät riitä vahvistamaan koko sektorin kilpailukykyä. Toimenpiteitä toteuttaneilla tiloilla vaikutukset kuitenkin näkyvät.

Maaseutuohjelman kokonaisuudessa vaikutuslogiikaltaan säilyttävien ja kehittävien välistä suhdetta tulee tarkastella aikaisempaa kriittisemmin. Maaseutuohjelman investointeihin, uusien toimintamallien kehittämiseen, koulutukseen sekä neuvontaan käytettävien tukien suhteellista osuutta tulisi kasvattaa. Ohjelman kokonaisuuden pitää jatkossa ohjata maataloussektorin rakennemuutosta kokonaisvaltaisesti kohti kilpailukykyisempää sektoria.

Neuvonnan arvioinnin mukaan neuvontatoimenpide etenee hyvin, mutta eroja on aiheiden, ELY-keskusten ja tuotantosuuntien välillä. Neuvontatapahtumien määrät vaihtelevat suuresti kohdealojen ja niiden sisällä neuvonnan aiheiden välillä. Neljä kymmenestä neuvontatapahtumista liittyy kohdealaan 4B (vesien ja maanhoidon edistäminen) ja noin neljäsosa kohdealaan 3A (ruokaketjut, paikalliset markkinat ja lähiruoka sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen) ja noin kahdeksasosa kohdealoihin 2A (maatilojen kilpailukykyyn parantaminen) ja 4A (maisemanhoito ja luonnon monimuotoisuuden ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen) kumpaankin. Siinä missä kohdealojen 2A ja 3A ohjelmakauden tavoitteet on jo ylitetty ja toisissa ollaan vahvasti matkalla kohti tavoitteita, osalla kohdealoista (5B, 5E ja 5D) tavoitteiden saavuttaminen näyttää epätodennäköiseltä.

Tammikuussa 2019 Ruokaviraston neuvojarekisterissä oli 765 neuvojaa ja 199 palveluntuottajaorganisaatiota. Neuvojista 88 % on aktiivisia eli on antanut tilaneuvontaa ainakin kerran.

Eniten aktiivisia neuvoja on kohdealoilla 4B (vesien ja maanhoidon edistäminen), 3A (eläinten hyvinvointi) sekä 2A (maatilojen kilpailukyvyyn parantaminen). Neuvojarekisteriin hyväksytyjä tilaneuvoja on Manner-Suomessa eniten Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa sekä Pohjois-Pohjanmaalla. Vähiten neuvoja on Satakunnassa, Lapissa ja Kainuussa. ProAgria-keskusten osuus neuvontatapahtumista on noin 72 %. Yksityisten palveluntuottajien osuus on noin 20 % neuvontatapahtumista.

Neuvontaa on käyttänyt Manner-Suomessa yli 16 000 yksittäistä tilaa eli 34 % vuonna 2018 viljelijätukia saaneista tiloista. Huomattavaa on myös, että neuvonnan käyttö oli sitä yleisempää, mitä suurempi tila kyselyyn vastanneella viljelijällä oli. Yli 150 hehtaarin tilojen viljelijöistä 70 prosenttia oli käyttänyt neuvontaa, kun taas alle 40 hehtaarin tiloista vain hieman yli viidennes oli hyödyntänyt neuvontaa.

Neuvonnan hallinto sujuu enenevässä määrin hyvin, mutta tietyt toimenpiteen sisältöön ja Hyrrään liittyvät ongelmat hiertävät neuvoja ja palveluntuottajia. Neuvonnan hallinnollinen taakka on viljelijälle pieni, ja myös neuvojille karttuneen kokemuksen vuoksi aiempaa pienempi, mutta ELY-keskuksille melko suuri. Neuvonnan viestintään ollaan yleisesti ottaen tyytyväisiä, mutta lisää tiedottamista viljelijöille kaivataan erityisesti Neuvo2020-neuvonnan mahdollisista aiheista, erityisesti talousneuvonnan sisällöistä.

Maaseutuohjelman energia-arvioinnin mukaan uusiutuvan energian tuotanto kasvoi maaseutuohjelman piirissä tehtyjen investointien seurauksena tasolle 342 GWh/a vuoden 2018 loppuun mennessä. Suuruusluokaltaan tämä vastaa n. 17 000 tyypillisen omakotitalon vuotuista energiankulutusta. Tuloksia hallitsevat hakelämpökattilat, mutta myös aurinkoenergian käytön lisäys on ollut nopeaa ja joka vuosi on tapahtunut investointeja myös biokaasun käyttöön.

Uusiutuvan energian hyödyntämistä on edistetty monipuolisesti. Tuettujen energiantuotantohankkeiden lisäksi maaseutuohjelmasta on tuettu polttoainetuotantoa, jossa erityisesti hakkeen tuotantomäärän kasvu on merkittävä valtakunnallisesti tarkasteltuna. Lisäksi erilaisissa kehittämishankkeissa on pureuduttu koko tuotantoketjun eri vaiheisiin mm. raaka-ainetuotantoon, logistiikkaan, tuotantoteknologiaan ja liiketoimintamalleihin.

Investoinnit hankkeisiin, joilla on tavoiteltu myös energiatehokkuusparannuksia, olivat tarkastelujaksolla 46,5 milj. euroa, josta maaseutuohjelmasta jo maksetun tuen osuus oli 12,0 milj. euroa (laskettu hankkeille, jotka ovat saaneet ainakin jonkin tukierän ajanjaksolla 2015-2018). Näille hankkeille on myönnetty yhteensä 17,0 milj. euroa tukea. Investoinneista 25,6 milj. euroa oli elintarvikeyritysten tekemiä ja 20,9 milj. euroa maatilojen tekemiä. Tulee huomata, että näissä investoinneissa energiatehokkuusinvestointi on yleensä vain osa jotain muuta suurempaa tuotannollista investointia eikä tätä ole mahdollista eritellä euromääräisesti kokonaisuudesta.

Energiatehokkuushankkeiden määrä ja saavutetut säästöt ovat vaatimattomia tarkasteltaessa vain indikaattorein seurattavia maatalouden ja elintarviketeollisuuden investointihankkeita. Tämä ei ole kuitenkaan vielä toiminnan kokonaiskuva, sillä myös muut yritykset kuin elintarviketeollisuus ovat saaneet investointitukea energiatehokkuushankkeisiin ja kehittämishankkeissakin on tehty energiatehokkuusinvestointeja. Maatilat ovat saaneet energianeuvontaa, mikä voi johtaa parempaan energianhallintaan, toiminnallisiin energiatehokkuusparannuksiin tai investointeihin.

Jatkossa energiavaikutusten seuranta helpottaisi ja säästöjen kokonaiskuva paranisi, jos kaikki energiatehokkuutta edistävät hankkeet kirjattaisiin sellaisiksi, julkisia hankekuvauksia täsmennettäisiin ja lisäksi tarkasteltaisiin kriittisesti, edistääkö kyseinen hanke oikeasti juuri energiatehokkuutta. Tämä koskee paitsi investointeja myös kehittämishankkeita. Samoja ongelmia on myös uusiutuvan energian

puolella, mutta ei yhtä paljon kuin energiantehokkuuden kohdalla, jonka tunnistaminen on selvästi ollut jotenkin vaikeampaa.

2.f) Kuvaus viestintätoimista, jotka on toteutettu arviointihavaintojen julkaisemiseksi (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)

On viitattava arviointisuunnitelmaan, kuvattava toteutuksessa mahdollisesti havaittuja vaikeuksia ja ilmoitettava, mihin ratkaisuihin on päädytty tai mitä ratkaisuja on ehdotettu

Päivämäärä/ajanjakso	04/02/2019
Viestintätoimen/- tapahtuman nimi ja käsiteltyjen/jaettujen arviointihavaintojen aihe	Anja Yli-Viikari: Vaikuttavuusindikaattorit viestinnän välineenä
Toimen/tapahtuman yleinen järjestäjä	MMM
Käytetyt tiedostuskanavat/- formaatit	Esitys CAP uudistuksen tutkimusseminaarissa
Kohdeyleisön tyyppi	Viranomaiset ja sidosryhmät, politiikan valmistelijat
Tavoitettujen sidosryhmien lukumäärä suunnilleen	100
URL	0

Päivämäärä/ajanjakso	01/01/2019 - 31/01/2019
Viestintätoimen/- tapahtuman nimi ja käsiteltyjen/jaettujen arviointihavaintojen aihe	Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu –toimenpiteen tehokkuutta ja käytön onnistumista selvitetään
Toimen/tapahtuman yleinen järjestäjä	Kasvinsuojeluseura

Käytetyt tiedostuskanavat/-formaatit	Juttu lehdessä
Kohdeyleisön tyyppi	Viljelijät ja kasvintuotannon ammattilaiset
Tavoitettujen sidosryhmien lukumäärä suunnilleen	1
URL	1

2.g) Kuvaus arviointitulosten vuoksi toteutetuista jatkotoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)

Seurantatoimia ei ole määritelty

3. SEIKAT, JOTKA VAIKUTTAVAT OHJELMAN JA TOTEUTETTUIEN TOIMENPITEIDEN TEHOKKUUTEEN

3.a) Kuvaus toimista, joita on toteutettu ohjelman laadukkaan ja tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi

Tietojärjestelmät

Hyrrä-verkkopalvelu

HYRRÄ, maaseudun tukien sähköinen verkkopalvelu. Hyrrän kautta haetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman yritys-, kehittämis- ja investointituet, maatalouden investointituet, nuorten viljelijöiden aloitustuet, neuvontakorvaukset, poro- ja luontaiselinkeinojen rakennetuet sekä kolttalain mukaiset tuet. Hyrrä-verkkopalvelun kautta haetaan lisäksi Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) Suomen toimintaohjelman sekä Ahvenanmaan kehittämisohjelman tukia.

Hyrrä-verkkopalvelu sisältää tukihakujen asiointipalvelun, viranomaistoimintojen palvelun, Sähke2-normin mukaisen sähköisen arkiston sekä asiointipalveluiden väliset lisätietopyyntötoiminnot. Hyrrä-verkkopalvelu sisältää tukihakemukset ja - päätökset, maksuhakemukset ja - päätökset sekä hanketarkastukseen liittyvät tiedot. Verkkopalvelu sisältää myös kaikkien dokumenttien liitteet.

Tukisovellus

Tukisovelluksella käsitellään suurin osa viljelijöille maksettavista EU-tuista ja kansallisista tuista Suomessa. Järjestelmän kautta kerätään myös suuri osa maatalouden perustilastoista. IACS-tietojärjestelmä koostuu Tukisovelluksesta, laskentasovelluksesta, raportointijärjestelmästä, maksukeräilyjärjestelmästä ja valvontasovelluksesta, jotka ovat yhteydessä keskitettyyn tietokantaan, IACS-keskusrekisteriin. Tukisovelluksen kehittämisessä on huomioitu ohjelmakauden 2014–2020 seurannan tarpeet vuodesta 2015 alkaen. Tukisovelluksesta on raportoitavissa haettujen sitoumusten ja sopimusten määrät, pinta-alatiedot, valvontatiedot ja maksutiedot.

Tukisovelluksella suoritetaan hakemustietojen tallennus, tietojen validointi ja maksupäätösten tekeminen. Laskentasovelluksen avulla toteutetaan tukien laskenta, jonka sivutuotteena tietokantaan syntyy paljon muun muassa raportoinnissa tarvittavaa informaatiota. Raportointijärjestelmä on Tukisovelluksen yhteyteen rakennettu osio, jonka avulla hoidetaan päivittäinen ns. operatiivinen raportointi.

Maksukeräilyjärjestelmän avulla tuotetaan keskitetyn tukimaksujen käsittelyjärjestelmän edellyttämä data tukien maksamiseksi. Valvontasovelluksella on käsitelty täydentävien ehtojen valvontatietoja; muut valvontatiedot on käsitelty Tukisovelluksella. Myös maatilarekisteriä on ylläpidetty Tukisovelluksen avulla. IACS keskusrekisterissä on tehty myös valvontaan liittyvät ristiintarkistukset ja riskianalyysit.

Seurantakomitea

Vuoden 2018 aikana seurantakomitea kokoontui kaksi kertaa: 5.6. ja 5.12.

Seurantakomitean kokoonpano, esityslistat ja kokousmuistiot löytyvät maaseutu.fi-sivuilta.

Ohjelmamuutos

Seurantakomitea puolsi ohjelmamuutosesitystä 5.12.2018 pidetyssä kokouksessa. Komissio hyväksyi ohjelmamuutoksen 26.3.2019.

Ohjelmamuutoksen sisältö:

(1) M02.1 Neuvonta

- Neuvontapalveluita tarjoavat on valittava sekä julkisille että yksityisille elimille avoimella valintamenettelyllä.
- Sukupolvenvaihdosneuvonnan kohdeala korjattiin 2B:ksi.

(2) M10 Ympäristökorvaukset

Esitettävät ympäristökorvauksien muutokset:

- Kertaluonteiset kustannukset poistetaan korvaustasoista niiltä osin kuin vastaava kustannus ei toteudu jatkovuoden aikana. Suojavyöhykkeen korvaustasoa pienennetään tämän vuoksi 10 €/ha/v monivuotisen kasvuston perustamiskustannuksen poisjäännin vuoksi. Kertaluonteisia vaatimuksia (viljelykiertosuunnitelma, peltomaan laatutesti ja viljelijäkoulutus) ei vaadita toteutettaviksi toista kertaa.
- Vuonna 2015 alkaneita sopimuksia jatketaan yhdellä vuodella vuonna 2020. Myöhemmin alkaneet sopimukset jatkuvat viisivuotisen sopimuskautensa loppuun tai päättyvät viimeistään seuraavan rahoituskauden toimenpiteiden alkaessa.
- Uusia sitoumuksia tai sopimuksia ei tehdä vuonna 2020 eikä mahdollisella siirtymäkaudella seuraavalle rahoituskaudelle. Poikkeuksena ovat ei-tuotannollisten investointien jälkeen tehtävät sopimukset.

Sitoumuksen toimenpiteitä rajattaisiin seuraavasti:

- Ravinteiden tasapainoisen käytön (RTK) korvaus laskee 17 euroon/ha/v (nyt 54 €/ha/v) sekä puutarhakasveilla 80 euroon/ha/v (nyt 200 €/ha/v)
- Lohkokohtaisia toimia rajataan alla esitetyllä tavalla
- Suojavyöhykkeille ei makseta enää korvausta, jos ne sijaitsevat valtaojien varsilla. Valtaojan varsilla olevien suojavyöhykkeiden vesiensuojelullinen merkitys on arvioitu vesistöjen varsilla olevia suojavyöhykkeitä heikommaksi, koska ojassa virtaavan veden määrä on vähäisempi kuin vesistössä olevan veden määrä. Suojavyöhykkeelle voidaan edelleen maksaa korvausta vesistöjen varsilla, pohjavesialueella, Itämeren saaristoalueilla tai Natura-alueella. Suojavyöhykenurmien korvaustasoa lasketaan mm. kertaluonteisten kustannusten poistamiseksi. Korvaustasoksi muodostuu 400 €/ha/v kohdentamisalueella ja 350 €/ha/v muulla alueella.
- Luonnonhoitopeltonurmet rajataan nykyisestä poiketen vain kohdentamisalueelle, jossa luonnonhoitopeltonurmista maksetaan, kun niitä on enintään 15 % korvauskelpoisesta alasta (nyt enimmäismäärä on 20 %). Nykyisin luonnonhoitopeltonurmia on voinut olla kohdentamisalueen ulkopuolella enintään 5 % korvauskelpoisesta alasta.
- Monimuotoisuuspeltoissa tilakohtainen enimmäismäärä lasketaan 15 %:sta 10 %:iin.
- Luonnonhoitopeltonurmien ja monimuotoisuuspeltojen tilakohtainen yhteismäärä lasketaan 20 %:sta 15 %:iin kohdentamisalueella.
- Viherlannoitusnurmitoimenpiteen tukitaso lasketaan 54 eurosta/ha/v 17 euroon/ha/v.

(3) M13 Luonnonhaittakorvaukset

- Vuonna 2019 kokonaan kansallisesti maksettavien luonnonhaittakorvauksien korvaustaso palautetaan vuosien 2015-2017 tasolle

(4) M14 Eläinten hyvinvointi

- Eläinten hyvinvointikorvauksien vapaaporsituksen korvaustasoa nostetaan suuren työmäärän vuoksi.

(5) Rahoitussuunnitelmaan tehtävät muutokset

- Neuvonnasta (M02) vähennettiin 5 milj. euroa, maatalouden investointeihin (M04.1) lisättiin 30 milj. euroa, maataloustuotteiden jalostukseen, kaupan pitämiseen ja/tai kehittämiseen (M04.2) lisättiin 24 milj. euroa, muun kuin maataloustuotannon perustamisen ja kehittämisen investoinneista vähennettiin 24 milj. euroa, ympäristökorvauksiin lisättiin 70 milj. euroa, luonnonhaittakorvauksista (M13) vähennettiin 25 milj. euroa ja eläinten hyvinvointikorvauksista (M13) vähennettiin 70 milj. euroa.

Tukien maksaminen

Alla esitetään, milloin tuensaajat keskimäärin saavat maksut haetuista tuista.

Ympäristökorvaus:

Sitoumus: 1.erä 5 kk (85%), 2.erä 12 kk (15%)

Sopimukset: 1. erä 5 kk (85%), 2.erä 10 kk (15%) alkuperäisrotusopimukset, 2.erä 9 kk (15%) kurki-, hanhi- ja joutsenpellot , 2.erä 12 kk (15%), alkuperäiskasvien ylläpitosopimukset 100 % 9 kk

Luonnonhaittakorvaus: 1. erä 4 kk (85%), 2.erä 6kk (15%)

Eläinten hyvinvointikorvaus: 1. erä 10 kk (50 %), 2.erä 17 kk (50 %).

Ei tuotannolliset investoinnit: alkaen 16 kk

Luonnonmukainen tuotanto: 1.erä 4kk, 2.erä 12kk

Tarkastus- ja valvontamenettelyt

Yritys-, hanke- ja rakennetukien (M01, M04.1, M04.2, M06.1, M06.2, M06.4, M07, M16 ja M19)

Maaseutuosaston tarkastusyksikkö tekee komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 809/2014 osaton IV mukaiset paikanpäällä tehtävät otantatarkastukset.

Tarkastusyksikkö teki kertomusvuonna kaikkiaan 244 tarkastusta. Niistä 181 oli Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hanke- ja yritystukien, rakennetukien, LEADER-toimintarahaa ja teknisen tuen tarkastuksia (ennen viimeistä maksua tehtäviä 5 prosentin tarkastuksia). Manner-Suomen ohjelmien investointien pysyvyyden seurantaan tehtiin 32 tarkastusta.

Tarkastuksissa ei havaittu järjestelmällisiä virheitä. Yksittäisiä havaintoja tehtiin joistakin tukikelvottomista kustannuksista, jotka eivät kuuluneet toimenpiteille. Tarkastustyötä on nopeuttanut

sähköinen Hyrrä-asiointi. Olennaiset asiakirjat on voitu tarkastaa suoraan järjestelmästä ja tuensaajan luona käytetty aika on lyhentynyt.

Ei-tuotannolliset investoinnit (M04.4)

Ei-tuotannollisten investointien paikalla tehtävät tarkastukset ajoitetaan pääsääntöisesti ennen hakijalle myönnetyn korvauksen viimeisen erän tai kertakorvauksen maksua. Tarkastukset ulotetaan vähintään viiteen prosenttiin kaikista maaseuturahaston rahoittamista menoista.

Vuonna 2018 tarkastettiin yksi kuittiperusteinen kosteikon perustamishanke ja yksi kuittiperusteinen perinnebiotoopin perustamishanke. Lisäksi ei-tuotannollisten investointien korvauksiin tehtiin jälkitarkastuksia, jotka kohdistettiin vähintään prosenttiin korvauskelpoisista ei-tuotannollisten investointien maaseuturahastomenoista, joiden loppumaksu on maksettu ja joista on voimassa asetuksen (EY) N:o 1698/2005 72 artiklan 1 kohdan mukainen viiden vuoden sitoumus. Vuonna 2018 jälkitarkastus tehtiin kolmelle hankkeelle, joista kaksi oli perinnebiotooppihanketta ja yksi kosteikon perustamishanke. Tarkastuksissa ei havaittu puutteita eikä laiminlyöntejä.

Ympäristökorvauksen valvonta (M10)

Ympäristökorvauksen valvonnassa oli vuonna 2018 noin 2 500 tilaa. Osa tukiehdosta tarkastettiin paikan päällä tilalla kasvukauden aikana ja osa kasvukauden päätyttyä talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa ja kasvipeitteisyysvalvonnassa. Talviaikainen asiakirjavalvonta ja kasvipeitteisyysvalvonta on tehtävä valmiiksi 15.5.2019 mennessä.

Paikan päällä tapahtuvassa valvonnassa todettiin eniten tukiehtopuutteita vesistöjen varsilla olevissa suojakaistoissa sekä monimuotoisuuspeltojen ja kerääjäkasvien kasvivaatimuksissa. Perustason vaatimuksissa laiminlyöntejä oli eniten valtaojien ja vesistöjen varsilla olevissa pientareissa. Lisäksi viljelytavassa todettiin erilaisia puutteita.

Ympäristösitoumuksen tukiehdossa vaaditut asiakirjat (esim. viljavuustutkimukset) tarkastetaan lohkokokoaisesti talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa. Asiakirjavalvonta on kesken ja tulokset ovat saatavilla vasta kesäkuussa 2019. Asiakirjavalvonnassa todetaan eniten puutteita viljavuustutkimuksissa ja lannoitustasoissa.

Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen valvonta (M11)

Luonnonmukaisen tuotannon korvausten valvonta tehtiin samalla tavalla kuin edellisenä vuonna. Perustason vaatimukset tarkastettiin paikan päällä tilalla ja niiden tarkastuksia on jatkettu talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa. Korvauksessa ei ole paikan päällä tilalla tarkastettavia tukiehtoja. Talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa tarkastetaan, onko paikan päällä tehdyssä luonnonmukaisen tuotannon tuotantotarkastuksessa todettu sellaisia puutteita, jotka vaikuttavat tilalle maksettavaan korvaukseen. Tuotantotarkastuksessa todettujen puutteiden takia vajaalta sadalta tilalta on korvausta vähennetty vuosittain.

Eläinten hyvinvointikorvauksen valvonta (M11)

Eläinten hyvinvointikorvaukseen sitoutuneista tiloista tilavalvonta tehtiin 325 tilalle vuonna 2018. Yleisimmät valvonnassa havaitut puutteet liittyivät eläinten korvamerkintään ja eläinrekisterin tietoihin sekä tukiehtojen noudattamisen osalta erilaisiin asiakirjapuutteisiin, kuten ruokintasuunnitelma ja laidunnuskirjanpito, sekä riittämättömään kuivitukseen.

Luonnonhaittakorvaukset (M13)

Luonnonhaittakorvauksessa, ympäristökorvauksessa ja luonnonmukaisen tuotannon korvauksessa on samoja tukiehtoja, mm. lohkon hallinta ja aktiiviviljelijän vaatimuksen täytyminen, jotka tarkastettiin paikan päällä tilalla. Luonnonhaittakorvauksessa ei ollut valvottavia tukiehtoja, joten maksettavaan korvaukseen vaikutti lähinnä vain pinta-alaero ilmoitetussa ja todetussa.

Hallinnolliset ohjauskäynnit ELY-keskuksiin

Hallinnon ohjauskäynnit perustuvat maaseudun kehittämisohjelmien hallinnoinnista annettuun lakiin (27/2014 ns. hallinnointilaki). Sen mukaan Maaseutuvirasto vastaa ohjelman toimeenpanon suunnittelusta, kehittämisestä ja seurannasta sekä varojen maksamisesta ja varojen käytön riittävästä valvonnasta. Maaseutuvirasto ohjaa ja valvoo ELY-keskuksia niiden hoitaessa ohjelman toimeenpanoon liittyviä tehtäviä. Osana tätä tehtävää Maaseutuvirasto tekee hallinnonohjauskäyntejä ELY-keskuksiin.

Maaseutuvirasto aloitti hallinnonohjauskäynnit ELY-keskuksiin vuonna 2018. Hallinnonohjauskäyntejä tehtiin 2018 aikana neljään ELY-keskukseen ja Ruokavirasto jatkaa hallinnonohjauskäyntien tekemistä vuonna 2019. Hyrrä -tietojärjestelmään liittyvä sähköinen asiakirjahallinto on helpottanut kuluvalle ohjelmakaudella toimeenpanon seurantaan ja myös ennakkovalmistautumista ELY-keskuskäynteihin.

Hallinnonohjauskäyntien tarkoituksena on varmistaa osaltaan ohjelman yritys- ja hanketukien, rakennetukien sekä Neuvo 2020:n toimeenpano ELY-keskuksissa. Toimeenpanoon liittyen käynneillä on käyty läpi valintamenettelyjä sekä tarkastuslistojen käyttöä erityisesti avainkontrollien osalta käsittelyprosessin eri vaiheissa. Ohjauskäynneillä on tarkasteltu ELY-keskusten tukikäytännöistä erityisesti yhteistyötoimenpiteen tulkintoja, yksinkertaistettujen kustannusmenettelyjen käytäntöjä, julkisiin hankintoihin liittyviä erityiskysymyksiä ja tuettujen käytettyjen koneiden ja laitteiden perusteluita. Aloitustukien osalta on varmistettu käytäntöjä liiketoimintasuunnitelman toimenpiteiden seurannan osalta.

Päätöksentekojaksoja ja valintapisteytystä pidettiin yleisesti valintaa selkeyttävinä. Ruokavirastossa ja ELY-keskuksissa hallinnonohjauskäyntejä ja niiden yhteydessä käytyjä keskusteluita on pidetty hyödyllisinä ja ohjelman toimeenpanoa edistävinä.

Leader-ryhmien hallinnolliset ohjauskäynnit

Maaseutuviraston tehtävänä on toteuttaa maaseutuohjelman mukaisesti Leader-ryhmien hallinnollisia ohjauskäyntejä. Käyntien tavoitteena on vähentää mahdollisia riskitekijöitä, jotka liittyvät muun muassa tukihakemusten avoimeen ja syrjimättömään valintamenettelyyn, kustannusten kohtuullisuuteen, Leader-ryhmien tuensaajien aktivointiin ja neuvontaan, tukihakemusten laatutekijöihin sekä hallitustyöskentelyyn. Lisäksi hallinnon ohjauskäynneillä varmistetaan, että Leader-ryhmät omaavat hyvät tietosuojakäytännöt.

Maaseutuvirasto aloitti Leader-ryhmien hallinnolliset ohjauskäynnit vuoden 2018 alussa.

Hallinnonohjauskäyntejä tehtiin kevään 2018 aikana 22 Leader-ryhmään. Syksyn ajan käynnit olivat tauolla henkilöstön vaihdoksista johtuen. Maaseutuvirastossa pidettiin tärkeänä sitä, että käynnit suorittavat henkilöt ovat perehtyneitä Leader-työhön, jotta voivat tarjota käynneillä tarpeellista ohjausta. Hallinnonohjauskäynnit jatkuvat vuonna 2019 ja niitä kehitetään aikaisemmista käynneistä saadun palautteen perustella.

Takaisinperinnät

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman takaisinperintöjen EU-osuus oli ajalla 1.1-31.12.2018 yhteensä noin 1,17 milj. euroa. Takaisinperintöjen määrää muodostuu tuensaajilta perityistä tuista sekä summakarensseihin ja keltaisiin kortteihin liittyvistä tuen vähennyksistä, joita on yhteensä 1,02 milj. euroa (EU-osuus). Tuensaajilta perittyjen takaisinperintöjen lisäksi määrään sisältyvät myös tekniset takaisinperinnät yhteensä 0,15 milj. euroa. Tekniset takaisinperinnät liittyvät tietojärjestelmien sisäisiin korjauksiin eikä niitä peritä tuensaajilta.

Tukea perittiin takaisinperin tuensaajalta mm. seuraavissa toimenpiteissä: ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, luonnonhaittakorvaukset, eläinten hyvinvointi, tila- ja yritystoiminnan kehittäminen, Leader, investoinnit fyysiseen omaisuuteen sekä neuvonta. Takaisinperinnät ovat johtuneet pääosin pinta-aloihin liittyvistä virheistä sekä tukiehtojen noudattamatta jättämisestä. Teknisiä takaisinperintöjä on tehty viljelijätuissa johtuen mm. palkkiolajien korjauksista.

Alaisen hallinnon, neuvojien ja potentiaalisten tuenhakijoiden koulutus

Erityisesti ohjelmakauden alussa maa- ja metsätalousministeriö koulutti alaista hallintoa, neuvoja ja potentiaalisia tuenhakijoita. Maaseutuvirasto järjesti hallinnolle useita koulutuksia toimeenpanosta. Maaseutuvirasto ja Elintarviketurvallisuusvirasto järjestivät koulutusta myös lakisääteisistä vaatimuksista. Osa koulutuksista videoitiin ja ne ovat saatavissa myös jälkikäteen. Maaseutuvirastolla oli säännöllisesti kokouksia alaisen hallinnon kanssa. Koulutusmateriaalit ovat saatavissa maaseutu.fi -osoitteesta, viraston verkkosivuilta tai Pikantti-ekstranetistä.

Potentiaalisille tuenhakijoille annettiin tietoa tukimahdollisuuksista ja lakisääteisistä vaatimuksista maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston, ELY-keskusten, kuntien, neuvontajärjestöjen ja Leader-ryhmien järjestämissä koulutustilaisuuksissa ja -seminaareissa sekä hakuoppaissa, tiedotteissa ja ammattilehtien kirjoituksissa. Keskeinen viestinnän väline on internet, josta kaikki kansalaiset ja yrittäjät saavat vapaasti kaiken EU:n ja hallinnon tuottaman tiedon ja ohjeistuksen, joka on tarpeen tuen hakemiseksi. Sivuja ylläpitävät maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutuvirasto, maaseutuverkostopalvelut ja Evira.

Leader-ryhmät aktivoivat ja neuvovat potentiaalisia tuenhakijoita ohjelman rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämisessä. Ryhmät ovat sopineet yhdessä ELY-keskusten kanssa menettelytavoista, joilla varmistetaan joustava yhteistyö.

Tekninen apu

Teknistä apua käytetään maa- ja metsätalousministeriössä, ELY-keskuksissa, Ruokavirastossa ja Ruokaviraston verkostopalvelut-yksikössä. Valtioneuvoston raha-asiainvaliokunta puolsi 12.1.2017 seurantakomitean päätöksen jälkeen valtion vuoden 2017 talousarvion mukaisten myöntämisvaltuuksien jakamista momentilta 30.10.64 yhteensä 20 miljoonaa euroa käytettäväksi teknisenä apuna Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimeenpanoa varten. Vuosi 2018 on ollut toinen kyseessä olevien myöntämisvaltuuksien käyttövuosi Maaseutuohjelman teknisessä avussa. Ohjelmakautta 2014-2020 koskevat teknisen avun menot ovat olleet tukikelpoisia 1.9.2014 alkaen. Teknistä apua koskevia maksajaviraston maksuja voidaan toteuttaa 31.12.2023 saakka. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 mukaisesti teknisen avun rahoituksesta 42 % on EU:n rahoitusosuutta ja 58 % valtion rahoitusosuutta.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 mukaan teknistä apua on käytettävissä yhteensä 70 milj. euroa koko ohjelmakaudella, ja se määrä on budjetoitu valtion talousarviossa jaettavaksi kolmena eränä ohjelmakauden aikana. Vahvistetussa käyttösuunnitelmapäätöksessä asetetaan kullekin käyttäjälle henkilötyövuosien enimmäismäärä, jonka mukaisesti palkkauksesta voi syntyä teknisen avun

menoja. Tekninen apu on tällä ohjelmakaudella etenkin ELY-keskuksissa joustavasti käytössä ilman vuosittaisten käyttösuunnitelmien sitovuutta.

Hyrrä-verkkopalvelun käyttöönotto on mahdollistanut teknisen avun tukiprosessin hallinnoinnin 100% sähköisesti. Vuoden 2018 loppuun mennessä teknisen avun toimijat ovat tallentaneet Hyrrä-tietojärjestelmään vahvistettujen käyttösuunnitelmaerien 1-2 tiedot valtuuksineen sekä htv-toteumatietoineen. Hyrrä-verkkopalvelussa mahdollistui myös tallennukset muutoshakemus- ja muutospäätösosion avulla joulukuussa 2018.

Neuvo 2020

Maatilojen neuvonnan suosio kasvoi edelleen vuoden 2018 kuluessa. Vuoden 2018 loppuun mennessä neuvontakorvausta oli maksettu noin 13,5 miljoonaa euroa ja neuvontakäyntejä oli noin 45 000.

ELY-keskusten vuosikertomuksissa mainittiin mm. neuvonnan osoittaneen tarpeellisuutensa ja käyttö on vain kiihtynyt. Neuvonta muodostunut tärkeäksi apuvälineeksi tilojen kannattavuuden ja kehittämisen kannalta. Neuvojan käynnit ovat auttaneet myös viljelijöiden jaksamisessa.

Vuonna 2018 viljelijät hyödynsivät neuvontaa eniten tilansa kilpailukyvyn parantamisessa. Toiseksi suosituin aihealue oli nykyaikaistamis- ja kilpailukyky suunnitelma. Seuraavaksi eniten neuvontaa annettiin sukupolvenvaihdoksista. Koko ohjelmakauden osalta ympäristökorvauksen ehdot säilytti asemansa suosituimpana neuvonnan aihealueena. Mavi järjesti neuvoille verkkoluentoja neuvonnan aihealueisiin liittyvistä ajankohtaisista aiheista Tieto itää! -verkkoluentosarjan puitteissa. Vuonna 2018 toteutettiin yhdeksän luentoa, joissa aiheina olivat mm. täydentävät ehdot, tuotantoeläinten häiriökäyttäytymisen ehkäiseminen, työn tehokkuuden parantaminen ja kiertotalous. Mavi koulutti neuvoja myös tietosuojasetuksen (gdpr) tuomista muutoksista. Mavi jatkoi myös neuvojauutiskirjeiden lähettämistä siten, että vuoden 2018 aikana lähetettiin yhteensä 11 neuvojauutiskirjettä. Neuvojauutiskirjeillä välitettiin neuvoille tietoa ajankohtaisista asioista kuten koulutustarjonnasta neuvonnan aihealueisiin liittyen. Neuvonnan mahdollisuuksista on myös viestitty viljelijöille. Viestiä neuvonnan mahdollisuuksista on pyritty välittämään mm. ELY-keskusten ja kuntien yhteistoiminta-alueiden kautta. Neuvojen täydennyskoulutukseen on käytössä maaseutu.fi -sivuston yhteinen koulutuskalenteri.

Neuvonnan markkinointia ja viestintää jatketaan vuonna 2019. Neuvojaviestinnässä hyödynnetään jatkossa enemmän sosiaalisen median kanavia.

Yhteistyö-toimenpide

Maaseudun innovaatioryhmä on uusi tukimuoto, jota kohtaan on ollut paljon kiinnostusta. Sen tavoitteena on lisätä maatalouden tai metsätalouden tuottavuutta, tehokkuutta ja kestävyyttä alan yritysten ja asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä. Tavoitteena on rahoittaa 10 maaseudun innovaatioryhmää ohjelmakauden. Käytettävissä on 3 miljoonaa euroa julkista rahoitusta.

Tavoitteena EIP:ssä (European Innovation Partnership) on vauhdittaa maaseudun elinkeinojen kehitystä ja uudistumista hyödyntämällä osaamista. Innovaatiota valmisteleva ryhmä koostuu maa-, metsä-, elintarvikealan yrittäjistä sekä innovaation toteuttamiseksi oleellisista asiantuntijoista. Tavoitteena on saada suunniteltu innovaatio toteutettua hankkeen avulla. Tämän jälkeen innovaatio pyritään saamaan käyttöön tai siirrytään esimerkiksi esittelemään sitä laajemmin.

Maa- ja metsätalousministeriö järjesti kolmannen kansallisia maaseudun innovaatioryhmiä (EIP) koskevan haun maaliskuuhun 2018. Haku toteutettiin kaksivaiheisena: ideahaku ja varsinainen hakukierros. EIP -hankkeille on oma, erillinen valintamenettelynsä.

Rahoitettavaksi valittiin kolme hanketta:

Digipaali-hanke kehittää palvelua, jolla voidaan kerätä tietoja paaleista. Paalattaessa paaliin liitetään tunnistin, jonka avulla se voidaan jäljittää. Hanke testaa digitaalista paalivarastoa, jonka avulla tuottaja voi suunnitella toimintaansa sekä seurata laatua ja hävikkiä. Innovaatioryhmää koordinoi Hämeen ammattikorkeakoulu.

Älyrehu-hankkeessa haetaan hyötyjä karjatiloilta, joille rehun hankkiminen voi muodostaa puolet tuotantokustannuksista. Tilalla itse tuotetun rehun laatua pyritään parantamaan ja siten vähentämään ostorehun tarvetta. Kehitteillä on mittausjärjestelmä, jolla tuottaja voi seurata yksittäisen lehmän hyvinvointia, ja määritellä ruokintaa sen mukaan. Innovaatioryhmää koordinoi Oulun yliopisto.

Kuvaa nautaa -hanke hyödyntää lämpökuvausta eläinten hyvinvoinnin seuraamisessa. Lämpökuvaus voidaan tehdä eläimelle stressittömällä tavalla, ja sillä saadaan tietoa sairauksista varhaisessa vaiheessa. Lämpökuvien tulkitsemiseksi niiden tietoja verrataan eläinlääkäreiden havaintoihin. Tavoitteena on rakentaa tuottajien käyttöön soveltuva aplikaatio. Innovaatioryhmää koordinoi Savonia ammattikorkeakoulu.

Aiemmin käynnistyneet viisi innovaatioryhmää jatkoivat toimintaansa vuoden 2018 aikana. Innovaatioryhmiä on käynnissä yhteensä 8 kappaletta ja kaikki hankkeet on saatu hyvin käyntiin.

Aiemmin valitut maaseudun innovaatioryhmät ovat seuraavat:

- Maatalouden liiketoiminnan kehittäminen älykkäällä data-analytiikalla (MIKÄ-DATA)/ Tampereen teknillinen yliopisto Porin laitos
- Biokaasulaitoksesta ravinteita, energiaa ja elinkeinotoimintaa maaseudulle/ Suomen ympäristökeskus
- Hukkakauran ja muiden rikkakasvien tunnistaminen pienoishelikopterikuvista/ Turun yliopisto
- Laatukauran tuotanto ja siitä syntyvän kasvimaassa hyötykäyttö termomekaanisen prosessin avulla/ Luonnonvarakeskus
- Viljankuivaamon kosteudenpoistoprosessin, energiankäytön ja ohjauksen kehittäminen/ MTY Sippola

Muut maaseutuohjelman yhteistyötoimenpiteen alatoimenpiteet ovat edenneet seuraavasti:

- 16.2: Hankkeissa on mm. kehitetty menetelmiä nopeampaan lannan kaasuttamiseen ja muutenkin ravinteiden kierrätykseen ja broilerin hyvinvoinnin lisäämiseen. Myös erilaiset digitaaliset ratkaisut ja älyteknologiat ovat kehityksen kohteena.
- 16.3: Hankkeissa kehitetään matkailun edellytyksiä ja yhteistyötä mm. digitaalisia työkaluja ja viestintää parantamalla.
- 16.4: Alatoimenpide on koettu teemaltaan suhteellisen kapeaksi ja siitä johtuen hankkeita on osoitettu mm. 16.10 toimenpiteeseen.
- 16.5: Hankkeissa on mm. kehitetty, testattu ja esitelty kierrätyslannoituksen vaihtoehtoja, toteutustapoja ja toimivuutta (jätevesiliete-, mädäte-, komposti-, lantapohjaiset eri tavoin tuotetut lannoitteet) yhteistyössä yliopiston ja viljelijöiden ja yrittäjien kanssa.

- 16.6: Hankkeissa on mm. kehitetty hajautettua uusiutuvan energian käyttöä ja tuotantoa edistämällä uusien teknologioiden käyttöönottoa ja demonstroitua alueella. Yhdessä hankkeessa on mukana myös kansainvälinen ulottuvuus: kansainvälisessä osiossa hankitaan uusiutuvan energian kansainvälisten innovaatioiden uusin tieto sekä siirretään sitä koskeva liiketoimintaosaaminen ja teknologia käytännön toimiksi osaksi alueellista uusiutuvan energiaan osaja- ja toimijaverkostoa.
- 16.9: Alatoimenpiteessä toteutettujen hankkeiden tavoitteena on mm. aktivoida green care yrittäjyyttä ja kehittää uusia luonnon hyvinvointivaikutuksiin perustuvia palvelumuotoja. Alatoimenpide on kapea teemaltaan ja moni hanke onkin laitettu johonkin muuhun alatoimenpiteeseen, esim. 16.10.
- 16.10: Hankkeisiin sisältyy laajoja teemoja. On mm. kehitetty apua viljelijöiden vaikeuksiin, mm. varhaiseen välittämiseen ja omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen uusia toimintamalleja yhteistyökumppanien kanssa. Hankkeissa myös etsitään keinoja saada viljelymenetelmiä entistä kustannustehokkaammiksi ja ympäristöystävällisemmiksi. Alatoimenpide on ollut todella suosittu kattavan luonteensa vuoksi. Moni muu alatoimenpide on koettu suhteellisen kapeaksi. Ohjeistuksen myötä kuitenkin on onnistuttu ohjaamaan hankkeita muihinkin alatoimenpiteisiin.

Valtakunnalliset hankkeet

Valtakunnalliset kehittämishankkeet ja valtakunnalliset koordinaatiohankkeet on pääsääntöisesti rahoitettu toimenpiteestä 1.2. niiden laajan tiedonvälittämisroolin vuoksi. Vuoden 2018 loppuun mennessä päättyi suurin osa vuonna 2015 rahoitetuista valtakunnallisista hankkeista. Keväällä 2018 järjestettiin uusi hakukierros valtakunnallisille hankkeille. Haun teemana oli ”Kasvualojen ja uusien elinkeinoalojen kehittäminen ja kansainvälisen osaamisen kehittäminen liiketoiminnassa”. Kaksivaiheisen hakukierroksen toisella hakukierroksella jätettiin yhteensä 10 hakemusta, joista 7 valittiin rahoitukseen.

Vuonna 2018 käynnissä oli 9 valtakunnallista hanketta. Näistä 2 oli saanut rahoituksen jo vuonna 2017. Vuonna 2018 käyntiin lähtivät seuraavat hankkeet:

SUPERHYVÄ - Uusilla avauksilla menestykseen

Tavoitteena on auttaa elintarvikealan yrityksiä kehittämään hyvinvointituotteisiin liittyvän markkinatiedon, uuden raaka-ainetietouden, tuotekehityksen ja valmistusteknologioiden avulla uusia tuotteita ja ratkaisuja, joiden avulla yritykset voivat saavuttaa uutta liiketoimintaa ja parantaa kannattavuuttaan. Hyvinvointituotteita ovat mm. kasvituotteet, erityisruokavaliotuotteet, ravintolisät, funktionaaliset tuotteet, superfood-tyyppiset tuotteet, hyönteistuotteet sekä luonnonkosmetiikka ja syötävä kosmetiikka. Hankkeen kohderyhmänä ovat maaseudulla sijaitsevat pienyritykset.

Luomubuumi -Lisää luomutuotteita rohkeilla kokeiluilla ja paremmalla osaamisella

Kasvava luomukysyntä tarjoaa paljon uusia liiketoimintamahdollisuuksia sekä maataloille että kotimaisille elintarvikeyrityksille, joista valtaosa on maaseudun pieniä toimijoita. Pää tavoitteena on rohkaista maaseudun yrittäjiä ja yritystoiminnan aloittamista suunnittelevia näkemään luomun kasvava kysyntä ja sen tarjoamat mahdollisuudet sekä lisätä suomalaisten luomuelintarvikkeiden ja luomuluonnontuotteiden tuotantoa.

Tiedolla hyönteisalan tulevaisuuteen

Hankkeessa haetaan uusinta tietoa hyönteisalalan yrittäjyyteen liittyen. Saatua tietoa jaetaan alueilla tarkoituksena lisätä hyönteisalalla aloittavien tai uutta liiketoimintaa suunnittelevien yritysten ymmärrystä hyönteisalalan erityispiirteistä sekä mahdollisuuksia hyödyntää alueellisia vahvuuksia sekä arvoverkkoja.

More than honey / Muutakin kuin hunajaa

Tavoitteena on tuottaa Suomen oloihin sopeutuneiden mehiläisemöjen kasvattamiseen sekä mehiläispesän muiden tuotteiden (kuhnuritoukat, perga, siitepöly, propolis, emomaito, mehiläisvaha) laadukkaaseen tuottamiseen ja kaupallistamiseen liittyvää osaamista. Hankkeessa syntyy yhteistoimintaa, jonka ansiosta Suomen mehiläistarhauksen kannattavuus ja kilpailukyky paranevat ja alan koulutuskanavat monipuolistuvat.

Export Factory for Bio-Forestry

Tarkoituksena on koota osajia EXPORT FACTORY -vientitoiminnan kiihdyttämöön, joka auttaa metsäbiotalouden yrityksiä kansainvälistymään. Tavoitteena on tuottaa yrityksille merkittävää tietoa ja osaamisen lisäystä yritysten oman toiminnan, uusien tai parannettujen tuotteiden, prosessien tai palveluiden kehittämiseksi. Hankkeessa tämä tieto jaetaan neuvontaan ja koulutukseen osallistuvien yritysten kanssa ja sovitetaan se yhdessä liiketoiminnan tarpeisiin.

MarketWise -kansainvälisen markkinatiedon välityshanke

Hanke välittää kansainvälistä markkinatietoa elintarvikealan mikro- ja pk-yrityksille. Tavoitteena on yritysten tuotekehityksen, innovoinnin ja kansainvälistymisvalmiuksien edistäminen tiedonvälityksen keinoin. MarketWise -hanke seuraa vientimarkkinoiden kehitystä, analysoi ja välittää tietoa yrityksille helposti saatavilla olevassa muodossa. Hankkeen tuloksena elintarvikealan yleinen kansainvälisen markkinaymmärryksen taso nousee ja yritykset saavat paremmat valmiudet korkean lisäarvon tuotteiden kehittämiseen kansainvälisille markkinoille. Hanke aktivoi yrityksiä viennin uralle ja parantaa siten etenkin maaseudun yritystoiminnan harjoittamisen edellytyksiä.

Hungry for Finland - Ruokamatkailun tuotteistaminen

Tavoitteena on saada ruokamatkailu alueellisesti näkyvämpään rooliin niin kotimaassa kuin kv-markkinoilla ja tuottaa yhdistelmätuotteita, joissa ruoka on houkutteleva tekijä. Hungry for Finland -ruokamatkailun tuotteistamishanke täydentää alueellisia ja paikallisia hankkeita valtakunnallisesti tuoden yhtenäisiä työkaluja ja sparrausta. Hanke tehostaa asiakas- ja markkinaymmärrystä, kansainvälistymis- ja vientiosaamista, kestävästä kehitystä ruokamatkailussa sekä avauksia kansainvälisille markkinoille elämyksellisten ruokamatkailutuotteiden myötä.

Valtakunnalliset koordinaatiohankkeet

Vuonna 2018 valittiin 5 uutta koordinaatiohanketta. Tavoitteena oli uudistaa koordinaatiohankkeiden tehtäväkuvaukset sekä yhdistää teemoja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Valituksi tulivat seuraavat hankkeet:

Maaseudun energiayrittäjyyden koordinaatiohanke viestii energiayrittäjyyden saralla saavutetuista tuloksista, jakaa tietoa uusista teknologioista sekä kokoaa toimijat yhteen työskentelemään maaseudun yritysten hyväksi. Hyödynsajia ovat pienet yritykset ja mikroyritykset maaseudulla sekä uusiutuvaan energiaan ja energiayrittäjyyteen liittyvät hankkeet. Koordinaatio edistää maaseutuohjelman tavoitteiden

saavuttamista valtakunnallisesti: osaaminen, tiedonkulku, innovaatiot ja yhteistyö lisääntyvät, ilmastonmuutoksen hillintä tehostuu ja yrittäjyys monipuolistuu.

Maaseudun hyvinvointiyrittäjyys –koordinaatiohanke keskittyy hyvinvointipalveluihin, jotka tarjoavat kasvun ja monipuolistumisen mahdollisuuksia maaseutuyrittäjyyteen. Koordinaatiolla edistetään alan kehittämistä toimijoita törmäyttämällä ja yhteistyötä lisäämällä toimialojen rajapintoja ylittäen. Hanke viestii teemaan liittyvistä hankkeista, tutkimuksista sekä selonteista, sekä kokoaa tuloksia ja vaikutuksia.

Ruokasektorin koordinaatiohanke, jonka tavoitteena on lisätä maaseutuohjelmaan liittyvien ruokasektorin kehittäjien ja yrittäjien keskinäistä yhteistyötä ja aktiivisuutta. Koordinaatio panostaa yhteistyöhön sekä yhteisten kokonaisuuksien rakentamiseen ja nostaa esiin saavutettuja tuloksia ja vaikutuksia. Tärkein kohderyhmä ovat ruokasektoriin liittyvät hankkeet ja toimijat paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Verkostojen kautta hyödynsääjina ovat keskisuuret ja sitä pienemmät yritykset sekä niiden kautta asiakkaat kuluttajista ammattilaisiin.

Rural Finland II –ruoka-, luonto- ja kulttuurimatkailun koordinaatiohankkeen tavoitteena on edistää maaseutuohjelman ja Matkailun tiekartan tavoitteiden saavuttamista valtakunnallisesti. Toiminnan yhteensovittamisella pyritään avoimeen yhteistyöhön, jossa strategiaperusteisesti yhdessä suunnitellaan kehittämistoimenpiteet, työnjako sekä aikataulu toimijoiden kesken. Koordinaation tuloksena matkailuyritykset sekä ruoka-, luonto- ja kulttuurimatkailun toimijat muodostavat aktiivisia ja avoimia verkostoja sekä yhdistävät kehittämisen voimavaroja, josta syntyy uusia kansainvälistymiseen tähtääviä palvelumalleja.

Ilmastonmuutokseen varautuminen maataloudessa (VILLE) -koordinaatiohanke tukee ilmastonmuutokseen varautumiseen liittyvien alueellisten hankkeiden työtä sekä lisää yhteistyötä ja verkottaa toimijoita. Se välittää tutkimustietoa ja tietoa hallinnon linjauksista hanketoimijoiden käyttöön sekä tuottaa monikanavaista viestintää hanketoimijoiden, viljelijöiden, neuvojen ja opiskelijoiden tueksi ilmastonmuutokseen varautumiseksi. Koordinaatio tukee sekä maatalouden ilmastoratkaisujen kehittämistä, että myös laajemmin maaseutua elinympäristönä, sen elinvoimaisuutta ja elinkeinoelämän kestävyyttä.

Koordinaatiohankkeet ovat pystyneet vaikuttamaan hankkeiden suunnitteluun ja sitä kautta myös suitsimaan päällekkäistä kehittämistä. Sidos- ja kohderyhmät ovat kohtalaisen tyytyväisiä koordinaatiohankkeiden toimintaan. Koordinaatiohankkeet ovat kaiken kaikkiaan kyenneet edistämään teemojaan koko maan laajuisesti. Niiden ansiosta toiminta eri teemoissa näyttää myös kehittyneen myönteiseen suuntaan ja verkostojen yhteistyö on koordinaatiohankkeiden toiminnan myötä vahvistunut.

Leader-toiminta

Suomen Leader-ryhmät ovat verkostoituneet erinomaisesti keskenään ja lisänneet yhteistä viestintäänsä Leader-toiminnan vaikuttavuudesta. Vuonna 2018 Leader-ryhmät viestivät erityisesti panostuksista matkailun sekä liikkumisen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Näihin teemoihin on ohjelmakauden alusta lähtien käytetty Leader-rahoitusta yhteensä jo yli 50 milj. euroa. Rahoituksella on tuettu esimerkiksi matkailu- ja ohjelmapalveluyrityksiä välineiden, kuten sähköpyörien hankinnassa sekä rakennusten kunnostamisessa ja lisätty markkinointiosaamista. Yhdistyksien ja kuntien hankkeilla on esimerkiksi parannettu kohteiden löydettävyyttä ja saavutettavuutta ja kunnostettu virkistyskäytössä olevia rantoja. Leader-hankkeet ovat lisänneet yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, sillä ne ovat asukkaiden itsensä ideoimia ja niiden toteuttaminen perustuu usein isolta osin talkootyöhön. Leader-ryhmien itse hallinnoimat teimahankkeet ovat olleet suosittu ja hyvin toimiva keino rahoittaa esimerkiksi monenlaisia pieninvestointeja, mutta myös pieniä kehittämishankkeita, joilla on esimerkiksi lisätty osaamista ja

verkostoitumista myös kansainvälisesti. Teemahankkeilla Leader-ryhmät ovat saaneet runsaasti uusia toimijoita mukaan kehittämistyöhön.

Vuoden päätapahtuma, Leader-työn ajankohtaispäivät Leader-ryhmille ja Leader-toiminnassa mukana olevalle hallinnolle pidettiin 17.-19.4. Lapissa Levillä. Päivien aikana tutustuttiin alueen Leader-toimintaan ja rahoitusta saaneisiin yrityksiin ja muihin kohteisiin, käytiin läpi ajankohtaisia asioita ja pidettiin työpajoja matkailun, paikallisen kulttuurin ja älykkään kylän teemoista. Samassa yhteydessä pidettiin Leader-työn uusien työntekijöiden koulutus. Syksyllä pidettiin Leader-työn ajankohtaispäivien sijaan maaseudun kehittämisen syyspäivät 14.-15.11. Lahdessa koko alueellisen ja paikallisen maaseudun kehittämisen kokonaisuudelle.

Leader-ryhmien vuotuinen hallituskoulutus pidettiin 23.-24.3. ja Leader-ryhmien puheenjohtajien tapaaminen 12.10. Niissä teemoina olivat muun muassa hallituksen rooli työnantajana, Leader-ketjun toimijoiden eri roolit, Leader-periaatteet ja hankkeiden käsittely hallituksessa. Koulutuksissa pidettiin myös työpajoja maaseudun kehittämisen teemoista, kuten älykkäät kylät, elinkeinojen kehittäminen, monipaikkaisuus ja kaupunki-maaseutu vuorovaikutus.

Helmikuussa pidettiin ELY-keskusten Leader-vastaavien kehittämispäivä, joka oli ensimmäinen laatuaan. Päivän punaisena lakana oli Leaderin laatutyö ja Leader-prosessit ELY-keskusten näkökulmasta.

Maaseutuverkostopalvelut järjesti Leader-ryhmille moduulikoulutuksen johtamisesta. Suomen Yrittäjäopiston pitämässä kahden päivän moduuleissa teemoja olivat itsensä johtaminen, henkilöstön johtaminen, talusjohtaminen, Leader-ryhmien hallitustyön johtaminen ja verkostojohdaminen.

Kansainvälisten toiminnan ajankohtaispäivä pidettiin 27.3. EU:n evaluation Helpdesk järjesti yhteistyössä maaseutuverkostopalvelujen kanssa Leader evalutaion workshopin Helsingissä 17.-18.5.

Yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä ja Leader-toiminnan ja maaseuturahaston yhteyttä rakennerahastotoimintaan edistettiin yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen työryhmän toimesta. Työryhmä on maaseutupolitiikan neuvoston ja kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmän yhdessä asettama ja siinä on puheenjohtajat maa- ja metsätalousministeriöstä ja työ- ja elinkeinoministeriöstä. Paikallisen kehittämisen tilannetta eri rahastojen näkökulmista käytiin läpi Paikalliset voimavarat käyttöön – seminaarissa 24.5. Tulevaisuutta pohdittiin CLLD2030-prosessissa kesän ja syksyn aikana.

Leader-toiminnan laatutyötä jatkettiin Leader-arvioinnin sparrauspäivässä 11.9., jossa työstettiin Leader-ryhmien omia arviointityökaluja. Leader-periaatteiden ja hallintomallin ulkoinen arviointi kilpailutettiin ja se käynnistyi syksyllä 2018.

Suomessa Leader-ketju toimii hyvässä yhteistyössä ja vuoropuhelu Leader-ryhmien, ELY-keskusten, Ruokaviraston ja maa- ja metsätalousministeriön kesken on jatkuvaa ja toimivaa. Koko ketjun yhteinen foorumi Leader-asiantuntijaryhmä kokoontuu muutaman kerran vuodessa ja sitä vetää maa- ja metsätalousministeriön Leader-vastaava. Keskushallinnon sisäinen Leader-vastaavien ryhmä kokoontuu noin kuukauden välein vaihtuvalla vetovastuulla. Uutena toimitamuotona otettiin kesällä 2018 käyttöön Ruokaviraston Leader-vastaavan johdolla kokoontuva Leader-työnyrkki, johon kuuluvat lisäksi maa- ja metsätalousministeriön Leader-vastaava, maaseutuverkostopalvelujen Leader-vastaava ja Leader-asiamies. Toimintatapojen jatkuva kehittäminen ja kokemuksista oppiminen näkyi vuoden 2018 aikana selvästi parantuneena tiedon kulkuna puolin ja toisin ja luottamuksen lisääntymisenä.

AIHEALUE	Kohdeala	Maksettu €	Neuvontakäynnit, lkm	Tilamäärä
ilmastonmuutokseen sopeutuminen	2a	24 285,26	73	70
kilpailukyvyyn parantaminen	2a	1 170 618,10	2 346	1 973
maatilan investointi	2a	349 121,15	573	517
nykyaikaistamis- ja kilpailukyky-suunnitelma	2a	1 015 545,61	1 036	945
sukupolvenvaihdos	2a	568 942,16	1 174	978
eläintaudit, sekä tuonti- ja vientiasiat (täydentävät ehdot)	3a	2 631,78	10	10
eläinten hyvinvointi	3a	1 075 555,83	4 165	3 441
eläinten tunnistus ja rekisteröinti (täydentävät ehdot)	3a	440 143,53	1 787	1 437
eläintuotantotilojen elintarvikehygieniä ml. kielletyt aineet ja jäämät (täydentävät ehdot)	3a	107 242,88	349	328
kasvintuotantotilojen elintarvike- ja rehuhygieniä (täydentävät ehdot)	3a	31 913,91	84	64
rehujen sekoitus ja eläinten ruokinta, rehuhygieniä (täydentävät ehdot)	3a	115 707,53	411	389
tuotantoeläinten terveydenhuoltosuunnitelma	3a	1 333 698,99	4 073	1 990
biologinen monimuotoisuus	4a	275 144,26	1 074	908
luonnonmukaisen tuotannon ehdot	4a	1 299 724,44	4 528	2 481
maisema (täydentävät ehdot)	4a	52 576,58	229	208
integroitu torjunta	4b	373 039,00	1 149	765
kasvinsuojelu	4b	561 171,28	2 037	1 590
ravinnetaselaskelmat	4b	344 923,92	1 136	769
vesien- ja maaperän suojelu	4b	293 761,00	1 060	959
viherryttämistuen vaatimukset	4b	776 233,64	3 420	2 477
ympäristökorvauksen ehdot ja ympäristökorvauksen toimenpiteiden muuttaminen	4b	2 124 756,68	9 983	6 835
ympäristösuunnitelma	4b	6 944,48	13	12
maatalousmaan säilyttäminen	4c	225 561,48	846	758
energiasuunnitelma	5b	264 848,27	284	281
muu energianeuvonta, energiatehokkuus	5b	56 784,47	182	178
kiertotalous	5c	4 691,82	7	7
maaperä ja hiilivarasto (täydentävät ehdot)	5c	216 245,75	750	693
muu energianeuvonta, uusiutuva energia	5c	211 899,16	439	364
ammoniakkipäästöjen vähentäminen ruokinnan avulla	5d	19 120,73	69	65
ilmastonmuutoksen hillitseminen: kasvinhuonekaasupäästöjen vähentäminen	5d	2 087,00	6	5
ilmastonmuutoksen hillitseminen: hiilen sitominen	5e	105 852,49	409	348
maaperä ja hiilivarasto (täydentävät ehdot)	5e	67 507,73	249	234

Neuvonta kohdealoittain

3.b) Laadun ja tehokkuuden toteutusmekanismit

Yksinkertaistetut kustannusvaihtoehdot (SCO) ¹, epäsuora indikaattori lasketaan automaattisesti

	Maaseudun kehittämisohjelman määrärahat yhteensä [maaseuturahasto]	Suunniteltu yksinkertaistettujen kustannusvaihtoehtojen osuus kaikista maaseudun kehittämisohjelman määrärahoista [%] ²	Yksinkertaistetuissa kustannusvaihtoehdoissa toteutuneet menot suhteessa maaseudun kehittämisohjelman kaikkiin määrärahoihin (kumulatiivinen) [%] ³
Eriyiset rahastokohtaiset menetelmät, yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan e alakohta	2 359 699 338,00	80,37	55,62

¹ Yksinkertaistetuilla kustannusvaihtoehdoilla tarkoitetaan yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan mukaisia yksikkökustannuksia / kiinteitä määriä / kertakorvauksia, mukaan lukien kyseisen artiklan e alakohtaan mukaiset maaseuturahaston erityiset menetelmät kuten yrityksen perustamiseen myönnettävät kertakorvaukset, kiinteämääräiset maksut tuottajaorganisaatioille sekä pinta-aloihin ja eläimiin liittyvät yksikkökustannukset

² Lasketaan automaattisesti ohjelmaversion toimenpiteistä 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18

³ Lasketaan automaattisesti menoilmoitusten toimenpiteistä 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18

Yksinkertaistetut kustannusvaihtoehdot (SCO), jäsenvaltioiden yksityiskohtaisten erityistietojen perusteella [valinnainen]

	Maaseudun kehittämisohjelman määrärahat yhteensä [maaseuturahasto]	Suunniteltu yksinkertaistettujen kustannusvaihtoehtojen osuus kaikista maaseudun kehittämisohjelman määrärahoista [%]	Yksinkertaistetuissa kustannusvaihtoehdoissa toteutuneet menot suhteessa maaseudun kehittämisohjelman kaikkiin määrärahoihin (kumulatiivinen) [%]
Yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 1 kohdan b, c ja d alakohtaan + 67 artiklan 5 kohdan e alakohtaan mukaiset yhteensä	2 359 699 338,00		
Eriyiset rahastokohtaiset menetelmät, yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan e alakohta	2 359 699 338,00		

Tuensaajien sähköinen hallinta [valinnainen]

	Maaseuturahaston rahoitus [%]	Asianomaiset toimet [%]
Tukihakemus		
Maksuhakemukset		
Valvonta ja noudattaminen		
Seuranta ja raportointi hallintoviranomaiselle/maksajavirastolle		

Keskimääräiset aikarajat, jonka kuluessa maksut tulevat tuensaajille [valinnainen]

[päivää] Tarvittaessa jäsenvaltion määräaika maksujen suorittamiselle tuensaajille	[päivää] Tuensaajille maksamisen keskimääräinen aika	Huomautukset

4. TEKNISEN AVUN JA OHJELMAN JULKISUUSVAATIMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANOA VARTEN SUORITETUT TOIMET

4.a) Kansallisen maaseutuverkoston perustamiseen ja sen toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon suoritettut toimet ja sitä koskeva tilannekatsaus

4.a1) Toteutetut toimet ja nykytilanne kansallisen maaseutuverkoston perustamisen suhteen (hallintorakenne ja verkoston tukiyksikkö)

Maaseutuverkosto on osa Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmien 2014–2020 toteutusta. Maaseutuverkoston tarkoituksena on tukea maaseudun kehittämisohjelman toimeenpanoa ja sen tuloksista viestintää. Verkosto kokoaa yhteen maaseudun kehittämisohjelmien hallinnosta ja toteutuksesta vastaavia henkilöitä, esimerkiksi ELY-keskusten ja Leader-ryhmien edustajia, ja tarjoaa mahdollisuuden heidän osaamisensa ja yhteistyön kehittämiseen.

Verkoston puitteissa järjestettävien tilaisuuksien ja viestinnän toivotaan aktivoivan monipuolisesti maaseudun elinvoimaisuuden kannalta keskeisiä toimijoita ja parantavan suuren yleisön mielikuvaa maaseudusta.

Maaseutuverkosto edistää maaseudun kehittämisohjelman vaikuttavuutta.

Maaseutuviraston (nyk. Ruokaviraston) yhteydessä toimiva verkostopalvelut -yksikkö toimii käytännössä maaseutuverkoston koordinaattorina ja aktivoijana. Verkostopalvelut järjestää oman budjettinsa avulla verkostoa rakentavia valtakunnallisia ja alueellisia tilaisuuksia sekä toteuttaa kehittämisohjelmaa tukevaa viestintää.

4.a2) Toteutetut toimet ja nykytilanne toimintasuunnitelman toteuttamisen suhteen

Vuonna 2018 käännettiin maaseutuverkostotoiminnassa katse kunnolla tulevaisuuteen yli rahoituskausirajojen. Tavoitteena oli myös lisätä ennakoivaa työtettä. Vuoden aikana toteutettiin käytännön töinä Maaseutu2030- ja CLLD2030-tulevaisuusprosessit.

Uusi avaus vuonna 2018 oli osallistuminen syyskuussa järjestettävän Helsingissä kotouttamisen valtakunnallisen suur tapahtuman, Integration 2018, järjestämiseen. Tapahtuma keräsi kahden päivän aikana yhteensä lähes 1000 kotouttamisen asiantuntijaa ja monikulttuurisuuden parissa työskentelevää osajaa yhteen. Tapahtuma oli monipuolinen verkostotapahtuma ständitoreineen, luentoineen ja miniseminaareineen. Maaseutuverkosto oli mukana ständitorilla kertomassa maaseuturahaston kautta tehtävästä kotouttamistyöstä. Lisäksi maaseutuverkoston yrittäjyystyöryhmä järjesti miniseminaarin ”Monien työmahdollisuuksien maaseutu”. Miniseminaari pureutui maahanmuuttajien maaseudulla työllistymisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin.

Työryhmät

Maaseutuverkoston temaattisten työryhmien osalta kaksivuotisjakson päättivät Hyvinvointi- ja Tulevaisuuden maaseutuyrittäjyys -työryhmät. Työryhmät ovat toimineet vuosina 2017 ja 2018. Toiminta on ollut aktiivista ja sen myötä on verkostotoimintaan saatettu useita uusia merkittäviä toimijoita.

Talvella 2018 maaseutuverkoston ohjausryhmä päätti testata teemaryhmätyöskentelyssä uutta toimintamuotoa: lyhytaikaista, tiettyyn yksityiskohtaiseen aiheeseen keskittyvää ad hoc- teemaryhmää. Ensimmäisen ad hoc-teemaryhmän aihe oli helposti valittavissa, sillä aikaisemmin oli jo tunnustettu tarve pureutua investointitukien uuteen vaihtoehtoon ”ympäristön tilaa parantavat investoinnit”. Ryhmä aloitti aktiivisen toimintansa kesällä 2018, josta lähtien vuoden 2018 aikana on pidetty viisi kokousta.

Euroopan maaseutuverkostolla (European Network for Rural Development, ENRD) on tällä ohjelmakaudella valinnut toimintaansa muutamia pääteemoja, joihin pureudutaan teemaryhmätoiminnan muodossa. Yksi pääteemoista on vihreä talous, Green Economy, jota on käsitelty jo kolmessa teemaryhmässä.

Ensimmäinen teemaryhmä käsitteli laajasti vihreän talouden hyödyntämättömiä mahdollisuuksia maaseudun kehittämisessä. Toisessa ryhmässä fokukseen oli otettu resurssikestävyys ja kolmas teemaryhmä sukelsi vielä yksityiskohtaisemmin kestävään vesien ja maaperän hoitoon (Sustainable Management of Water and Soils).

Viimeisimmän ryhmän toimikausi päättyi kesällä 2018. Teemaryhmien kokoukset pidettiin pääsääntöisesti Brysselissä ENRD:n toimistolla tai etäkokouksina, mutta jokaisessa ryhmässä yksi kokous järjestettiin jossakin jäsenmaassa, josta on osallistujia mukana. Teemaryhmien osallistujat tulevat eri EU-maista ja erilaisista organisaatioista. Suomen edustajat kutsuivat teemaryhmän vierailulle Suomeen 15.-16.5.2018. ENRD:n teemaryhmän vierailun yhteydessä järjestettiin miniseminaari Turun Virastotalolla 15.5., jolloin suomalaiset osallistujat saivat kuulla teemaryhmän toiminnasta ja muiden maiden esimerkeistä.

Vuoden 2018 loppuun mennessä maaseutuverkoston työryhmiä on ollut toiminnassa yhteensä 6. Vuosina 2015–2016 toimivat Ympäristö ja ilmasto, Innovaatiot, Nuoret sekä Yrittäjyys ja elinkeinot -teemaryhmät. Teemaryhmät Maaseudun hyvinvointi ja Tulevaisuuden maaseutuyrittäminen toimivat vuodet 2017–2018. Maaseutuverkoston uusiksi työryhmiksi haettiin teemoja vuoden 2018 aikana. Teemoiksi valittiin Tulevaisuuden tuottajat ja Älykkäät kylät, jotka aloittavat työnsä vuoden 2019 alussa. Teemaryhmien puheenjohtajat ovat olleet ainakin ryhmän toimintakauden ajan ohjausryhmän jäseniä.

Älykkäät kylät

Maaseudun palveluiden ja kylien kehittämiseen vahvasti iskevän Smart Villages –aloitteen työstäminen polkaistiin vauhdikkaasti käyntiin Suomen Älykkäin kylä -kilpailulla. Teemaan vahvasti linkittyvän kokeilukulttuurin hengessä päätettiin kokeilla kilpailua, joka käynnistyi osallistujarekrytoinnilla vuoden alkupuolella. Kaiken kaikkiaan kyliä ja kylien yhteenliittymiä ilmoitautui mukaan 34. Kilpailu jatkuu vuonna 2020 järjestettävään Maaseutuparlamenttiin saakka.

Koulutuksista

Neuvo2020-järjestelmä kattaa huiman määrän erilaisia neuvontakohteita maaseutuohjelman tavoitteiden tehokkaan toteuttamisen tueksi. Järjestelmästä tehdyssä arvioinnissa ja neuvojilta eri yhteyksissä kerätyissä palautteissa on toivottu tapaa saada juuri itseä kiinnostavaa täydennyskoulutusmateriaalia mahdollisimman helposti saatavissa olevassa muodossa. Useinkaan mahdollisuutta lähteä esim. koko päivän kestäväan koulutus- ja verkostoitumistilaisuuteen ei ole. Tätä täydennyskoulutuksen tarvetta varten perustettiin Tieto- itää! –verkkoluentosarja. Vuonna 2018 luentosarja käsitti 11 osaa. Teemoja olivat esim. Tuotantoeläinten häiriökäyttäytymisen ehkäiseminen nautakarjatiloilla ja hanketyön mahdollisuudet maatilojen kehittämisessä.

Innovaatioleirit

Maaseutuverkosto on käyttänyt innovaatioleiriä intensiivivälineenä maaseudun kehittäjien yhteistyön edistämiseksi. Innovaatioleirin ajatuksena on tuoda eri teemojen asiantuntijoita ja kehittäjiä yhteen hahmottamaan ratkaisumalleja yhdessä havaittuihin mahdollisuuksiin. Vuonna 2018 innovaatioleirejä järjestettiin mm. teemoilla Maaseutu2030, CLLD2030, Palvelut maalle ja ravinnekierrätys.

4.b) Toteutetut toimet sen varmistamiseksi, että ohjelma julkistetaan (komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 808/2014 13 artikla)

Viestinnän tavoitteet vuodelle 2018 olivat:

- Lisätään tietoa maaseutuohjelman kautta tulevan EU-rahoituksen merkityksestä ja vaikutuksista koko maalle.
- Helpotetaan viestintäverkostoa viestimään rahoituksen vaikutuksista.
- Tiivistetään yhteistyötä yhteisistä aiheista viestivien tahojen kanssa.

Vuonna 2018 maaseutuohjelman vaikutuksista viestittiin kevyiden kampanjoiden ja entistä vahvemman yhteistyön voimalla. Paitsi keskeisten kumppaneiden kanavia, aiempaa enemmän hyödynnettiin julkisuuden henkilöitä, joilla on jo valmis seuraajajoukko.

Teimme yhteistyötä suositun tubettajan Joonan Hellmanin kanssa, jonka video hänen vierailustaan Brysselissä nuorisoihteisessä maaseutuverkostotyöpajassa tavoitti saman tien yli 24 tuhatta katselijaa. Joukosta merkittävä osa on maaseutuasioille aivan uusia kohderyhmiä.

Pohjois-Savon Highway-Savo -hankkeen käynnistämällä #TerveisetVataselle -kampanjalla sosiaalisessa mediassa haastettiin maaseuturahaston rahoitusta saaneita yrityksiä ja yhteisöjä kertomaan rahoituksen vaikutuksista. Savolaistaustaisen näyttelijän Jussi Vatasen tähdittämä kampanja oli savolaisittain maustettu, mutta sai huomiota koko maassa. Julkisuudesta tuttua maaseutukasvoa hyödynsi myös Etelä-Savon Maaseutukuriiri-hanke tuottamalla kolme maaseutumatkailua esiin nostavaa videota yhdessä näyttelijä Ville Haapasalon kanssa. Molemmat kampanjat saivat merkittävästi enemmän näkyvyyttä kuin maaseutuohjelman viestintä keskimäärin.

Vuonna 2018 keskityttiin vaikuttavuudesta viestimiseen. Viestintäverkosto kehitti välineitä vaikuttavuuden osoittamiseen, ja jotkin viestintähankkeet panostivat hankkeiden koulutukseen juuri vaikuttavuuden esiin tuomisessa. Viestimällä siitä, mitä rahoituksen avulla on saatu aikaan perusteltiin julkisten varojen käyttöä. Jotta voisimme hyvin -slogan eli käytössä.

Omaan sisällöntuotantoon panostettiin vahvemmin kuin ennen. Viestintätoimistoyhteistyö lopetettiin, koska sisältöä saatiin kattavasti myös viestintäverkostolta.

ELY-keskukset ja Leader-ryhmät järjestivät lukuisia tapahtumia, joita räätälöitiin eri kohderyhmille. Monilla alueilla ja myös alueiden yhteisinä ponnistuksina tehtiin lehtiä, joita jaeltiin kotitalouksiin, yrityksiin kuin sähköisessä muodossa. Osa raportoi kasvua kyseisen rahoituksen kiinnostavuudessa tilaisuuden jälkeen. Videot olivat selkeästi vuoden 2018 nouseva viestintätuote. Myös uutiskirjeet pitivät pintansa ja kokivat myös uutta tuleamista. Hyvänä esimerkkinä on Maaseutuviraston 13 kertaa julkaisema uutiskirje viljelijöille, joka sisältää myös paljon maaseutuohjelman asioita. Neuvojille lähti oma räätälöity uutiskirje 11 kertaa.

Maaseutu.fi-sivusto sai sisarsivuston Laajakaistainfo.fi, joka jakaa tietoa laajakaistan rakentamisesta ja sen eduista. Sivustosta tuli heti suosittu. Myös hallinnon ekstranet uudistettiin vuonna 2018. Hallinnon ekstranet on tärkeä kanava toimeenpanon ohjeistuksen ja tiedotteiden välittämisessä alueille.

Vuoden 2018 viestintää tehtiin vahvasti erilaisten viestintäkampanjoiden, kilpailujen ja tapahtumien siivittämänä. Vuosi jaettiin teemakuukausiin. Keskittyminen tiettyyn teemaan kerrallaan helpotti sisällönsuunnittelua, auttoi kierrättämään olemassa olevia materiaaleja ja sen avulla laajan ohjelman teemoja saatiin nostettua esiin kattavasti. Yhdessä viestintäverkoston ja sidosryhmien kanssa luotiin viestinnällisiä tihtymisiä, piikkejä, jotka erottuisivat infotulvassa. Tulosta syntyi ja sprinttien ansiosta Maaseutu.fi:n kävijätilastoissa on huomattavissa selviä kävijämäärien nousuja.

Helmikuiseen tukien julkistukseen valmistauduttiin aiempaa huolellisemmin, ja ohjelman viestintäryhmä teki materiaalia, joka avasi CAP-tukien merkitystä yhteiskunnalle. Työ oli osa tulevan rahoituskauden viestintää, jota suunniteltiin vuoden aikana. Sosiaalisessa mediassa jaettiin kuvitettuja faktoja, ja postauksilla ohjattiin muun muassa osastopäällikkö Minna-Mari Kailan blogiin MMM:fi:ssä. Maaseutuvirasto palveli lukuisten medioiden tietopyyntöjä.

Eurooppa-päivän ympärillä viestintäverkosto viesti yhdessä ja yhteisillä materiaaleilla EU:n maaseuturahoituksen merkityksestä sosiaalisen median kanavilla. Laaditut some-kuvat esittivät ytimekkäästi ja visuaalisesti maaseuturahoituksen merkitystä. Viestintäverkosto ohjasi omilta sivuiltaan ja somekanaviltaan liikennettä Maaseutu.fi:n sisältöihin, jossa oli selkeä kävijäpiikki Eurooppa-päivän aikaan. Rahoituksen merkityksestä kertovaa artikkelia luettiin moninkertainen määrä normaaliin viikkoon verrattuna.

Juhannuksen aikaan viestittiin maaseudun merkityksestä kaikille suomalaisille radiomainoksen ja sosiaalisen median keinoin. Haloo maaseutu -hankkeen Anssi Ketonen antoi äänensä radiokampanjalle, joka laittoi juhannuksen viettoon suuntaavat pohtimaan seuraavaa kysymystä: mitä jos maaseutu olisikin suljettu. Mainos soi kaupallisilla radiokanavilla koko maassa ja sai erittäin hyvän huomioarvon ja palautteen. Samanaikaisesti Maaseutu.fi-sivustolle tuotiin osio, joka esitteli rahoituksen hyötyjä erityisesti vapaa-ajanasukille ja maaseudulla piipahtaville. Radiospotti ei ajankohdan vuoksi ymmärrettävästi tuonut ainakaan välitöntä kävijäpiikkiä sivustolle.

Syyskuussa vietettiin Osta tilalta -päivää. Kolmannen kerran järjestetty Osta tilalta -päivä keräsi innokkaita osallistujia ja innosti myös mediaa kirjoittamaan tilamyyntiin keskittyvästä tapahtumasta. Ennakkojuttujen teolla on ollut merkittäviä vaikutuksia tapahtuman kävijämääriin. Ylivoimaisesti eniten hyödynnetty kanava tapahtumaviestinnässä on sosiaalinen media - sekä itse tapahtuman, että tilojen osalta.

Syyskuun alussa käynnistetty Suomen Älykkäin kylä –kilpailu, joka liittyy Euroopan maaseutuverkoston Smart Villages -teemaan. Kilpailu saavutti huikean suosion sekä mediassa että verkkosivustolla. Uutinen luettiin yli tuhat kertaa Maaseutu.fissä. Kilpailu tähtää maaseudun palvelujen sekä kylien kehittämiseen. Lukuisat mediat uutisoivat älykilpailusta, johon ilmoittautui mukaan peräti 34 kylää. Älykäs kylä -kilpailu ja kylien työ kiinnosti myös Euroopassa, koska Suomi toimi edelläkävijänä Smart Villages -teeman soveltamisessa käytäntöön.

Leader-rahoituksella kunnostetut liikuntapaikat innostivat mediaa. Media innostui erityisesti paikallisista esimerkeistä, joita viestintäverkoston hankeviestijät tarjosivat paikallisille medioille laaditun tiedotteen ohkeen. Liikuntapaikkatiedotetta varten kerättiin tietoa Leader-rahoituksella kunnostetuista liikuntapaikoista ympäri Suomen. Siihen nostettiin myös paikallinen esimerkki Pohjanmaalta, Mustasaaresta. Lyhde II -tiedonvälityshankkeen tiedottajan Kirsi Tikkasen kirjoittama koirayrittäjän menestystarina nousi luetuimpien sivujen joukkoon Maaseutu.fi-sivustolla.

Maaseutu.fi:n kävijämäärät kasvoivat edellisestä vuodesta. Parhaimpina kuukautena sivustolla oli 8 600 kävijää, mikä on lähes 2 000 enemmän kuin vuoden 2017 parhaimpina kuukausina. Viestinnälliset ponnistukset, kuten tukien julkistuksen, Eurooppa-päivän ja älykkäiden kylien ympärillä tehty viestintä, näkyvät selkeinä käyttäjäpiikkeinä Maaseutu.fi-sivustolla. Eniten sivustolle saavutaan Googlen kautta, suoraan tietyn sivun osoitteella, Facebookin houkuttelemana sekä neljänneksi ELY-keskusten sivujen kautta.

Suosituimpia sisältöjä sivustolla olivat maaseutuohjelman ja maaseutuverkoston sivujen lisäksi muun muassa älykkäiden kylien teemaan ja Maaseutu2030-prosessiin liittyvät sisällöt. Lisäksi paljon haettiin viestintäohjeita, koordinaatio- ja valtakunnallisiin hankkeisiin liittyviä tietoja, kuvapankkia, tapahtumakalenteria sekä hanketoimijan käsikirjaa.

Facebookin Maaseutu – Tilaa elämälle -sivusta on muodostunut keskeinen kanava tavoittaa yleisöjä maaseudun kehittäjien ydinpiirin ulkopuolelta. Twitterissä MaaseutuFi-tili keskittyi jakamaan tietoa – ei niinkään hakeutunut keskusteluihin.

Facebook on heti Googlen jälkeen kolmanneksi merkittävin sisäänheittäjä verkkosivuille ja myös sen käyttö tehostui vuoden aikana. Facebookissa toimivaksi on todettu kevyet, tulevaisuuden uskoiset menestys- ja yrittäjäystarinat. Facebookin seuraajamäärä kasvoi vuoden 2018 aikana 800:lla ja oli vuoden lopussa 6 800. Tavanomaiset julkaisut tavoittavat tuhannesta kymmeneen tuhanteen käyttäjään. Sivuston kattavuus on pääosin orgaanista – vain harvoja julkaisuja on markkinoitu rahalla.

Valtakunnallinen viestintäverkosto pääsi uudelle tasolla vuonna 2018. Siitä osoituksena on muun muassa se, että valtakunnallisille kanaville saatiin ennätysmäärä sisältöä alueilta. Alueilla tuotetut sisällöt saivat hyvin lukijoita Maaseutu.fi-sivustolla, ja tekstit levisivät sosiaalisen median kautta koko maassa. Viestintäverkoston jäsenet kuvaavat yhteistyötä hyödylliseksi, välittömäksi, mutkattomaksi ja toimivaksi.

Maaseutuohjelman viestintäverkosto kokoontui useita kertoja vuoden aikana videoneuvottelun avulla tai kasvokkain. Joulukuun puolivälissä kokoonnuttiin suunnittelemaan seuraavan vuoden viestintää yhdessä. Tilaisuus oli onnistunut, ja vuonna 2019 toteutamme yhdessä verkoston kanssa viestintäkampanjaa, joka on lähtenyt lentoon yhteisestä suunnittelusta.

Verkoston suljetussa Facebook-ryhmässä on noin 260 jäsentä, joista huomattava joukko osallistuu aktiivisesti keskusteluun ja jakaa kuulumisia omalta alueeltaan. Ryhmästä on tullut kiitetty vertaistuen kanava, josta on löydetty vastauksia mitä erilaisimpiin kysymyksiin. Facebook-ryhmään on kutsuttu myös viestijöitä keskeisistä sidosryhmistä.

Alueelliset viestintähankkeet ovat parantaneet viestinnän toimeenpanoa ja vaikuttavuutta. Viestintähankkeiden kautta viestintää onnistuttiin kohdentamaan tarkemmin, työ oli ammattimaista ja suunnitelmallista. Hankkeet ovat merkittävä linkki valtakunnalliseen toimintaan, ja ELY-keskukset nostivat vuosiraporteissaan valtakunnallisen viestintäverkoston esiin merkittävänä yhteistyön foorumina. Sen kautta on saatu vertaistukea ja ideoita sekä näkyvyyttä oman alueen asioille.

Eurooppalaisen viestintäverkoston yhteistyö ei tiivistynyt vuoden aikana niin paljon kuin olisi toivottu, mutta Suomi oli keskeisessä roolissa, kun Contact Point järjesti toukokuussa Prahassa tapahtuman maaseutuverkostojen viestijöille. Ohjelman viestintäryhmä (4 hlöä) esitteli erityisesti some- ja verkkoviestintäänsä ja osallistui aktiivisesti keskusteluihin työpajoissa. Suomen viestinnässä eurooppalaisia kollegoja kiinnosti muun muassa verkkosivuston räätälöiminen eri kohderyhmille. Suomen vahva osaaminen ja resursointi viestinnässä erottuivat edukseen.

Suomen rahoitetuista esimerkeistä on levinnyt tieto Contact Pointin kautta ja nyt myös viestinnän kokemuksia jaetaan enemmän kansainvälisesti.

5. TOIMET, JOTKA ON TOTEUTETTU ENNAKKOEHTOJEN TÄYTTÄMISEKSI

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2015, 2016

6. KUVAUS ALAOHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa ei ole alaohjelmia.

7. TIETOJEN JA OHJELMAN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESSA TAPAHTUNEEN EDISTYMISEN ARVIOINTI

7.a) Evaluation questions

7.a1) CEQ01-1A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu innovointia, yhteistyötä ja tietopohjan kasvattamista maaseutualueilla?

7.a1.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Lista toimenpiteistä, jotka vaikuttavat kohdealaan

Ohjelma-asiakirjan luvussa 5.2 esitetään kuhunkin prioriteettiin kohdistuvat toimenpiteet perusteluineen. Siinä kohdealaan 1A vaikuttavat toimenpiteet yksilöidään taulukossa 1 esittävällä tavalla.

2. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Kohdealan 1A arviointikriteerit ovat:

- Toimenpiteissä toteutetut hankkeet ovat edistäneet innovatiivisuutta uudistamista ja uuden tiedon levittämistä
- Maaseudun innovaatioryhmien toiminta on edistänyt tuotettujen innovaatioiden käyttöönottoa

Kohdealan 1A tavoitteena on, että ohjelmakauden loppuun mennessä (vuonna 2023) koulutuksen ja tiedonvälityksen, neuvonnan ja yhteistyötoimien menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuunnitelman kokonaismenoihin olisi 3,35 (tavoiteindikaattori T1). Tuotostasolla tämä tarkoittaa, että tavoitteena on suunnata toimenpiteeseen M01 (Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet) 80 miljoonaa euroa, toimenpiteeseen M02 (Neuvonta-, tilanhoito- ja lomituspalvelut) 34 miljoonaa euroa ja toimenpiteeseen M16 (Yhteistyö) 160 miljoonaa euroa julkista tukea.

Lisätietoina voidaan käyttää seuraavia indikaattoritietoja:

- Neuvontaa saaneiden edunsaajien lukumäärä
- Tuettujen innovaatioryhmien lukumäärä
- Innovaatioryhmiin osallistuneiden tahojen lukumäärä ja tyyppi

Tarvittaessa tätä tietoperustaa voidaan täydentää laadullisella aineistolla sekä mm. seuraavilla toimenpiteiden M01, M02 ja M16 toteutukseen liittyvillä tiedoilla:

- Koulutukseen osallistuneiden lukumäärä
- Koulutettujen neuvojien lukumäärä
- Tuettujen yhteistyötoimenpiteiden lukumäärä

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Arviointiaineistot ja -menetelmät

Arvioinnin aineistoina on käytetty ohjelmadokumentteja, asiakirjalähteitä, kyselyjä, haastatteluja, tilastoja, Ruokaviraston seuranta- ja indikaattoriaineistoja sekä aikaisemmin suoritettuja maaseutuohjelman valtakunnallisia ja alueellisia arviointeja. Kyselyt M01- ja M16-toimenpiteiden hanketoteuttajille ja

hankkeisiin osallistuneille toteutettiin maaliskuussa 2019. Kyselyaineistoa täydennettiin haastattelemalla valikoitujen koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden projektipäälliköitä sekä kuuden ELY-keskuksen maaseutuohjelmien toteutuksen vastuuhenkilöitä. Innovaatioryhmiä koskevaa aineistoa tarkennettiin 10.4.2019 järjestetyssä innovaatioryhmien ja arviointiryhmän yhteisessä työpajassa.

Perustelu menetelmän käytölle

Arviointikysymyksen moniulotteisesta luonteesta johtuen vastaamisessa on käytetty eri tietolähteistä ja eri menetelmillä koottua tietoa.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

EU:n tietosuoja-asetuksen vuoksi hankkeisiin osallistuneiden yhteystietoja ei saatu arvioinnin käyttöön. Siksi nämä kyselyt toteutettiin avoimella linkillä, joka lähetettiin projektipäälliköille edelleen hankkeisiin osallistuneille välitettäväksi. Tämän menettelytavan seurauksena ei voida muodostaa käsitystä kyselyn kattavuudesta ja vastausten edustavuudesta.

4.EU:n yhteiset indikaattorit ja niiden arvot.

T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämisohjelman kokonaismenoihin (kohdeala 1A)

M01: 33 346 648 €

M02: 13 518 281 €

M16: 38 385 189 €

Yhteensä: 85 250 119 €

Ohjelman kokonaisrahoitus: 8 181 331 757 €

Suhdeluku (T1): 1,04 %

Lähde: Ruokavirasto

5. Arvioinnissa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Hankerekisteri ei sisällä tietoja hankkeiden toiminnan kohdistumisesta kohdealoille 1A-C. Siksi hankerekisterin tietojen perusteella ei voi päätellä Prioriteetin 1 painoarvoa koulutus- ja yhteistyötoimenpiteiden toteutuksessa.

6.Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Kohdealan 1A julkisen rahoituksen kuvaus

Kohdealalle 1A ei ole varsinaisesti määritelty rahoituskehystä, mutta koulutustoimenpiteen (M01), neuvonnan (M02) ja yhteistyötoimenpiteen (M16) rahoituksen katsotaan vaikuttavan tähän kohdealaan.

Maaseutuohjelmassa kohdealaan 1A kohdistuu rahoitusta 274 miljoonaa euroa, josta tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevien toimien (M01) rahoitus on 80 miljoonaa, neuvonnan (M02) 29 miljoonaa euroa ja

yhteistyötoimien (M16) 160 miljoonaa euroa. Vuoden 2018 lopussa näiden toimenpiteiden EU-rahoituskehiksestä (115,1 milj. euroa) oli sidottu 60 prosenttia.

Tavoitteet ja toteuma

M01-toimenpiteen koulutus- ja tiedonvälityshankkeita oli vuoden 2018 loppuun mennessä käynnistetty 357. Hankkeista noin kolmasosa (120 kpl) on koulutushankkeita ja kaksi kolmasosaa (237 kpl) tiedonvälityshankkeita. Rahoituksella mitattuna toiminta oli painottunut tiedonvälitys- ja esittelytoimiin, joihin oli sidottu 72 prosenttia toimenpiteen EU-rahoituskehiksestä (33,6, milj. euroa).

M02-toimenpiteessä Neuvo2020-maksatuksia oli tehty 43 954 ja neuvontakorvauksia oli maksettu noin 13,3 miljoonaa euroa. Tammikuussa 2019 Ruokaviraston neuvojarekisterissä oli 765 neuvojaa ja 199 palveluntuottajaorganisaatiota. Toimenpiteen 14,3 miljoonan euron EU-rahoituskehiksestä oli sidottu 40 prosenttia vuoden 2018 lopussa.

M16 alaisia yhteistyöhankkeita oli vuoden 2018 loppuun mennessä käynnistetty 657. Pääpaino toteutuksessa oli ollut alatoimenpiteessä 16.10, jolle rahoitusta oli kohdistunut 45 prosenttia toimenpiteen EU-rahoituskehiksestä (67,2 milj. euroa). EIP-ryhmiä oli vuoden 2018 loppuun mennessä rahoitettu kahdeksan, joiden rahoitukseen oli sidottu 24 prosenttia alatoimenpiteen EU-rahoituskehiksestä (4,2 milj. euroa). Keväällä 2019 suoritetaan ohjelmakauden toimen EIP-hakukierros, joka toteutetaan kaksivaiheisena.

Yhteistyöhankkeet ovat hankerekisterin indikaattoritietojen perusteella koonneet piiriinsä suuren joukon toimijoita. Niihin on vuoden 2018 loppuun mennessä osallistunut 1 919 organisaatiota, 35 379 yritystä ja 45 841 muuta toimijaa. Siten näillä hankkeilla ja niihin osallistuneilla päätoimijoilla (LUKE, ProAgria, ammattikorkeakoulut) voidaan perustellusti todeta olleen suuri merkitys alkutuotantoon ja maaseudun kehittämiseen liittyvien yhteistyörakenteiden luojina ohjelmakauden ensimmäisten toteutusvuosien aikana.

Taulukko 1 esittää koulutus- ja yhteistyöhankkeiden kymmenen suurinta päätoteuttajaa organisaatiotyypin mukaisesti ryhmiteltynä. Yli puolet (51 %) rahoituksesta suuntautuu neljälle suurimmalle toteuttajataholle. Niiden välille on muodostunut maaseutuohjelman toteutuksessa merkittäviä keskinäisriippuvuuksia, ja yhdessä ne muodostavat maaseutuohjelman ydinverkoston innovaatiotoiminnan edistämiseksi.

Hanketoteuttajien näkökulmasta tietämyspohjan kehittämiseen maaseutualueilla on vaikutettu koulutus- ja tiedonvälityshankkeilla erityisesti uuden tiedon ja taitojen siirtämisessä toimijoille. Tämä viittaa siihen, että kolmesta maaseutuohjelman innovaatiotoiminnan toteutustavasta toisena mainittu (Toteutustapa 1, Innovaatiovalmiuksien parantaminen) on korostetuimmin esillä ohjelman toteutuksessa. Tämä havaintoa tukevat hankkeiden osallistuneille suunnattujen kyselyjen tulokset, joiden mukaan uusien tietojen tai taitojen saaminen koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden myötävaikutuksella on osaamisen kehittämisen osa-alueista edistynyt eniten.

Uusien toimintatapojen ja uuden teknologian ja sähköisten välineiden käytön edistäminen sekä uusien ideoiden tunnistaminen näyttävät olevan myös näiden hankkeiden keskeisimpiä onnistumisia sekä hanketoteuttajien että hankkeisiin osallistuneiden näkökulmasta (ks. Taulukko 2). Sen sijaan uusien tuotteiden ja palveluiden tuominen markkinoille, joka edustaa innovaatioiden edistämisen toteutustapaa 1 (Uusien ideoiden tunnistaminen ja niiden hyödyntämisen tukeminen), näyttäsi jääneen hanketoiminnassa muiden kahden toteutustavan varjoon.

Toteutustapoihin 1 ja 2 kytkeytyvät maatilayrittäjien liiketoimintaosaamisen ja yritysjohtollisten taitojen kehittäminen, joiden tarve lisääntyy maatilojen koon kasvaessa ja tuotannollisen erikoistumisen voimistuessa. Myös ympäristöasiat ovat politiikkatasolla olleet aiempaa enemmän esillä, mikä on

korostanut maatilayrittäjien ympäristöosaamisen vahvistamisen tarpeellisuutta. Lisäksi kuluttajien ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja ruuan alkuperään kohdistuva kuluttajien mielenkiinto lisäävät ympäristöosaamisen painoarvoa maatalojen kehittämisessä.

Maaseudun yritysten toimintaan on onnistuttu vaikuttamaan myönteisesti monin tavoin, esimerkiksi hankkeisiin osallistuneiden yritysten osaaminen on vahvistunut ja yritysten välinen yhteistyö on lisääntynyt. Jatkossa hanketoiminnan haastavimmat aihealueet näyttäisivät liittyvän toimenpiteisiin, jotka loisivat uusia työpaikkoja (ks. taulukko 2). Niiden osalta yhteistyö-, koulutus- ja tiedonvälityshankkeisiin Tältä osin investointituet muodostavat maaseutuohjelman innovaatiotoiminnan merkittävimmän pitkän aikavälin vaikutuskanavan. Esimerkiksi navettojen uusimisen yhteydessä otetaan poikkeuksetta käyttöön uutta teknologiaa (automatisoitu ruokkiminen ja robottilypsy), joka alentaa tuotantokustannuksia, mahdollistaa mittakaavahyödyt ja siten parantaa maatalouden kilpailukykyä ja uudistaa sen rakenteita.

Maaseudun kehittämisohjelman neuvontaa koskevan toimenpiteen tarkoituksena on laajemmin ollut tukea viljelijöitä saavuttamaan ohjelman tavoitteet. Neuvonnassa on kiinnitetty pääsääntöisesti huomiota vuonna 2014 muodostetun Neuvo2020-neuvontajärjestelmän kautta annettavaan käytännön neuvontaan maanviljelyksessä. Vuonna 2017 Neuvo2020-neuvontajärjestelmää laajennettiin käsittämään myös kilpailukykyneuvonta, jonka kohdistuu laajemmin innovoinnin ja tietämuspohjan kehittämiseen maaseutualueilla. Tällä tavoin uudistuvana neuvonnalla on edelleen oma roolinsa maatalouden/maatilayrittäjyyden kilpailukyvyyn sekä osaamisen parantamisessa.

Maaseutuohjelmasta rahoitetuista kahdeksasta EIP-hankkeesta yksikään ei ole vielä päättynyt. Täten innovaatioryhmien toiminta on vielä siinä vaiheessa, että innovaatioita vasta tuotetaan. Vaikka hankkeissa on toteutettu viestintää jo nyt, tulevat viestinnän kautta saavutettavat EIP-toiminnan vaikutukset näkyviin aikaisintaan vasta kuluvan ohjelmakauden loppuvaiheessa.

7. Yhteenveto ja suositukset

Maaseudun innovaatioryhmien toiminta on käynnistynyt ja niissä ovat edustettuina lukuisia eri toimijatahoja. Tietoa EIP-toiminnan tuloksista ei ollut käytettävissä käsillä olevan arvioinnin toteutuksen aikana. EIP-toiminta on kohdistunut uuden tekniikan tai teknologisten uudistusten hyödyntämiseen alkutuotannossa. Innovaatioryhmät ovat tiedottaneet toiminnastaan ja tuloksistaan melko laajasti. Tiedotuksessa kannattaa edelleen lisätä monikanavaisuutta ja käyttää maaseutuverkoston viestintäkanavia. Käyttöönottoa voidaan edistää neuvontajärjestelmän kautta, esimerkiksi neuvojen täydennyskoulutuksen tai webinaarien kautta. Loppukäyttäjille hankkeiden tuloksia voidaan esitellä esimerkiksi maatalousmessuilla tapahtuvilla EIP-ryhmien yhteismarkkinoinnilla.

Kokonaisuutena innovoinnin tukeminen koulutus- ja tiedonvälityshankkeissa, neuvonnassa sekä yhteistyötoimenpiteissä näyttäisi kohdistuneen eniten osaamisen siirtoon sekä institutionaalisen ympäristön kohentamiseen. Hankkeissa korostuu käytännön osaamisen tukeminen sekä maatilayrittäjien tarpeesta nousevien seikkojen kehittäminen. Maatiloilla tapahtuvaa tuotekehitystä ja markkinointia välittömästi tukevaa hanketoimintaa on vähän ja se kohdistuu esimerkiksi erikoisviljelyyn. Se on ymmärrettävää, koska maanviljelijät ovat Suomessa pääsääntöisesti sopimustuottajia ilman omaa tuotekehitystä ja kuluttajamyyntiä.

Neuvonnan voidaan sanoa olevan innovaatiotoiminnan ja osaamisen edistämisen jalkauttamista, jolla vastataan viljelijöiden tietotarpeeseen. Keskeistä on neuvojen ammattitaito, joka nykyisellään on hyvätasoista. Haasteena on lisätä neuvonnan ja tutkimuksen vuorovaikutusta. Nykyisessä maaseudun kehittämisohjelmassa ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota tähän, vaan ohjelmatason neuvonnan, tiedonvälityksen ja tutkimuksen välillä on sängen heikko kytkentä. Tällä kolmiyhteydellä tulisi olla

suurempi painoarvo sekä innovaatioiden mahdollistajana sekä uuden tiedon välittäjinä. Neuvojen tulisi teknisen tiedonvälittäjän sijaan olla osa innovaatiojärjestelmää.

Taulukko: Prioriteettia 1 koskevien maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutusten kohdistuminen kohdealaan 1A. Päävaikutus lihavoitu.

Kohdeala	Kohdealaan vaikuttavat toimenpiteet alatoimenpiteitä koskevine tarkennuksineen
1A	<p>M01, M02, M16</p> <ul style="list-style-type: none"> • edistetään osaamista ja innovaatioita <p>M01, M02</p> <ul style="list-style-type: none"> • lisätään tuottajien tietoisuutta maatalouden ympäristöasioista ja niiden merkityksestä <p>M01.2, M02</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaikutetaan toimijoiden valintoihin siten, että kasvihuonekaasujen päästöt vähenevät <p>M16</p> <ul style="list-style-type: none"> • toteutetaan pilottihankkeita ja luodaan uusia toimintamalleja esim. palveluiden tuottamiseen, energiatehokkaiden menetelmien ja tekniikoiden käyttöön maataloudessa sekä hajautetun energian tuotantoon ja resurssitehokkuuteen • saadaan aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi

Taulukko . Prioriteettia 1 koskevien maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutusten kohdistuminen kohdealaan 1A.

Taulukko. Koulutus- ja yhteistyöhankkeiden päätoteuttajat organisaatiotyypeittäin. Hankkeiden lukumäärä, hankkeiden julkinen rahoitus ja osuus rahoituksesta.

Organisaatiotyyppi	Hankkeiden lkm	Rahoitus, euroa	Osuus rahoituksesta
AMK	157	31 814 861	18 %
ProAgria	119	25 318 971	14 %
Kehitysyhtiö	134	18 382 750	10 %
Yliopisto	63	15 225 438	9 %
Järjestö	134	14 766 902	8 %
Metsäkeskus	59	14 492 372	8 %
Koulutusorganisaatio	69	11 418 588	6 %
LUKE	46	11 048 398	6 %
Kunta	88	8 716 655	5 %
Leader	45	8 615 950	5 %

Taulukko. Koulutus- ja yhteistyöhankkeiden päätoteuttajat organisaatiotyypeittäin.

Taulukko. Yhteistyö-, koulutus- ja tiedonvälityshankkeisiin osallistuneiden käsitykset hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista. Väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien prosenttiosuus.

Hankkeen tulos / vaikutus	Yhteistyö	Koulutus	Tiedonvälitys
Uudet toimintatavat	57 %	57 %	62 %
Uusi teknologia ja sähköiset välineet	43 %	50 %	51 %
Uuden liiketoiminnan syntyminen	41 %	34 %	26 %
Uudet tuotteet ja palvelut markkinoille	37 %	23 %	32 %
Investointien lisääntyminen	30 %	17 %	20 %
Uudet työpaikat	22 %	4 %	14 %

Taulukko. Yhteistyö-, koulutus- ja tiedonvälityshankkeisiin osallistuneiden käsitykset hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista.

7.a2) CEQ02-1B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu yhteyksien vahvistamista maatalouden, ruuantuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovoinnin välillä, mukaan lukien ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantaminen?

7.a2.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Lista toimenpiteistä, jotka vaikuttavat kohdealaan

Ohjelma-asiakirjan luvussa 5.2 esitetään kuhunkin prioriteettiin kohdistuvat toimenpiteet perusteluineen. Siinä kohdealaan 1B vaikuttavat toimenpiteet yksilöidään taulukossa 1 esittävällä tavalla.

2. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Kohdealan 1B arviointikriteerit ovat:

- On muodostettu pitkäkestoista yhteistyötä maatalouden ja elintarvikeketjun tutkimuksen ja innovaatioiden edistämiseksi.
- On toteutettu yhteistyötoimenpiteitä, jotka tähtäävät laadukkaaseen elintarviketuotantoon.

Kohdealan 1B tavoitteina on, että ohjelmakauden loppuun mennessä (vuonna 2023) yhteistyötoimenpiteestä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä on 310 (tavoiteindikaattori T2). Tuotostasolla tavoitteena kohdealalle 1B on 10 EIP-ryhmää (tuotosindikaattori O.16) sekä 300 muuta tuettua yhteistyötoimenpidettä (tuotosindikaattori O.17).

Lisätietoina voidaan käyttää mm. seuraavia tietoja:

- Yhteistyötoimenpiteisiin osallistuneiden tahojen ja organisaatiotyyppien lukumäärä
- Niiden yhteistyötoimenpiteiden lukumäärä, jotka tähtäävät elintarviketuotannon kehittämiseen
- M16-toimenpiteen kautta toteutettujen Leader-yhteistyöhankkeiden lukumäärä

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arvioinnissa on käytetty monimenetelmätutkimusta (kyselyaineiston analyysi, haastattelut, dokumenttianalyysi, kuvaavat tilastot), Ruokaviraston seuranta- ja indikaattoriaineistoja sekä olemassa olevia arviointeja (mm. neuvontatoimenpiteen arviointi).

Arviointia varten toteutettiin maaliskuussa 2019 kyselyt yhteistyötoimenpiteen hankevetäjille (191 vastausta, vastausprosentti 41 %) sekä yhteistyöhankkeisiin osallistuneille (yritysryhmähankkeet 41 vastausta ja tavalliset yhteistyöhankkeet 90 vastausta).

Osana arviointia toteutettiin myös ELY-keskusten yritysasiiantuntijoiden ja ohjelmavastaavien haastatteluja, joissa kysyttiin yhteistyö- ja yritysryhmähankkeiden vastaavuudesta toimintaympäristön ja alueiden tarpeisiin, kumppanuuksista, hyvistä käytännöistä ja niiden levittämisestä sekä tuotoksista, tuloksista ja alustavista vaikutuksista. Lisäksi haastateltiin kolmea runsaasti yhteistyö- ja yritysryhmähankkeita rahoittaneen Leader-ryhmän edustajia, yhtä yhteistyöhankkeen toteuttajaa, kolmea yritysryhmähankkeen toteuttajaa sekä kolmea yritysryhmähankkeeseen osallistunutta. Haastattelut toteutettiin tammi-huhtikuussa 2019.

Perustelu menetelmän käytölle

Arviointitehtävän luonne ja sen aikataulu edellyttivät useiden aineistojen ja eri analyysimenetelmien käyttämistä.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

EU:n tietosuoja-asetuksen vuoksi hankkeisiin osallistuneiden yhteystietoja ei saatu arvioinnin käyttöön. Siksi hankkeiden osallistuneille suunnattu kysely toteutettiin avoimella linkillä, joka lähetettiin projektipäälliköille edelleen hankkeisiin osallistuneille välitettäväksi. Tämän menettelytavan seurauksena ei voitu muodostaa käsitystä kyselyn kattavuudesta ja vastausten edustavuudesta. Vastauksia tähän kyselyyn saatiin melko vähän. Siksi lisätietoja hankittiin haastatteluilla sekä kysymällä hankkeiden osallistujapalautteesta projektipäälliköiden haastatteluissa.

4. EU:n yhteiset indikaattorit ja niiden arvot

T2: Yhteistyötoimenpiteestä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (kohdeala 1B). Asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) mukaisesti (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...).

M16 hankkeiden määrä yhteensä: 312

Lähde: Ruokavirasto

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Hankerekisteri ei sisällä tietoja hankkeiden toiminnan kohdistumisesta kohdealoille 1A-C. Siksi hankerekisterin tietojen perusteella ei voi päätellä Prioriteetin 1 painoarvoa yhteistyötoimenpiteiden toteutuksessa. Myös kokonaisuutena hankerekisterin kohdealoja koskevat tiedot ovat hanketukien seurannan kannalta hyödyttömiä. Esimerkiksi valtaosa yhteistyöhankkeista (91 %) on kirjattu toteuttamaan ensisijaisesti kohdealoja 3A, 6A ja 6B.

6. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Yhteistyötoimenpiteen (M16) kautta edistetään yhteyksiä maa- ja metsätalouden, tutkimuksen ja innovaatioiden välillä. Toimenpiteen avulla on lisäksi mahdollista luoda ja lisätä edellytyksiä laadukkaiden elintarvikkeiden tuotannolle ja jopa viennille.

Yhteistyötoimenpiteessä on kymmenen alatoimenpidettä, joista Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa on otettu käyttöön seitsemän (16.1 - 16.6 ja 16.9 - 16.10).

Kohdealan 1B julkisen rahoituksen kuvaus

Kohdealalle 1B ei ole varsinaisesti määritelty rahoituskehystä, mutta yhteistyötoimenpiteen rahoituksen katsotaan vaikuttavan tähän kohdealaan. Yhteistyötoimenpiteelle on budjetoitu yhteensä 160 miljoonaa euroa julkista tukea Manner-Suomen maaseutuohjelmassa. EU:n rahoitusosuus on 37,21 miljoonaa euroa. Vuoden 2018 lopussa yhteistyötoimenpiteen EU-rahoituskehyksestä oli sidottu 55 prosenttia.

Tavoitteet ja toteuma

Hankerekisterin mukaan yhteistyöhankkeita oli vuoden 2019 helmikuun loppuun mennessä käynnistetty 657 (ks. Taulukko 1). Hankkeista yli kolmannes (257) kuului alatoimenpiteeseen 16.10 (muut yhteistyöhankkeet), noin neljännes (169) alatoimenpiteeseen 16.3 (mikroyritysten yhteistyö) ja noin

viidennes (137) alatoimenpiteeseen 16.2 (uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen). Myös rahoituksellisesti toiminta on painottunut hankemäärien osoittamalla tavalla. EIP-ryhmiä oli vuoden 2018 loppuun mennessä rahoitettu kahdeksan. Keväällä 2019 toteutetaan toinen EIP-hakukierros.

ELY-keskusten rahoittamia oli kolme neljäsosaa (488) yhteistyöhankkeista. Manner-Suomessa on 54 Leader-ryhmää, joista 44 (81 %) oli rahoittanut yhteistyöhankkeita. Leader-ryhmien rahoittamista 169 yhteistyöhankkeesta 42 prosenttia toteutettiin alatoimenpiteessä 16.10 (muut yhteistyöhankkeet) ja 40 prosenttia alatoimenpiteessä 16.3 (mikroyritysten yhteistyö).

Hankerekisterin mukaan vuoden 2018 loppuun mennessä yhteistyötoimenpiteen hankkeille oli maksettu reilut 44 miljoonaa euroa, mikä on noin 46 prosenttia hankkeille myönnetystä rahoituksesta. Korkein maksatusprosentti (63 %) on alatoimenpiteen 16.9 hankkeilla, kun taas alhaisin maksatusprosentti (21 %) oli EIP-hankkeilla.

Taulukossa 2 esitetään yhteistyöhankkeiden keskeiset indikaattorit vuoden 2018 lopun tilanteen mukaisesti. Hankkeita on vähemmän kuin taulukossa 1, koska mukana ovat vain indikaattoritietoja vuoden 2018 loppuun mennessä raportoineet hankkeet. Indikaattoritietojen perusteella mm. aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden ja hankkeissa mukana olevien tahojen määrät ylittävät asetetut tavoitteet. Suurin, yli viisinkertainen, ylitys on hankkeissa mukana olleiden muiden toimijoiden määrässä.

Hankkeen vaikutuksesta syntyneet yritykset sekä hankkeessa kehitetyt uudet tuotteet ja menetelmät alittavat hankkeissa asetetut tavoitteet. Myös hankkeen aikana työllistyneiden määrässä, ympäristöä parantavissa toimissa sekä yritysten yhteisten uusien palveluiden / tuotteiden määrässä on toteuma jäänyt asetetusta tavoitteesta. 35 yhteistyöhanketta raportoi tuloksenaan työpaikkoja, joita syntyi tarkasteluajanjakson aikana yhteensä 111.

Sekä hankkeiden määrän että rahoituksen perusteella M16-toimenpiteet kohdistuvat ensisijaisesti kohdealalle 6A (Pienyritysten monipuolistamisen, perustamisen ja kehittämisen sekä työpaikkojen luomisen helpottaminen; 49 % hankkeista, 54 % rahoituksesta). Rahoituksen perusteella toiseksi eniten yhteistyöhankkeita kohdistuu elintarviketuotantoon eli kohdealalle 3A (Alkutuottajien kytkeytyminen ruokaketjuun; 17 % hankkeista, 24 % rahoituksesta)

Taulukko 3 esittää koulutus- ja yhteistyöhankkeiden kymmenen suurinta päätoteuttajaa organisaatiotyyppin mukaisesti ryhmiteltynä. Ammattikorkeakoulut ja kehitysyritykset ovat päätoteuttajina kolmanneksessa (35 %) yhteistyöhankkeista rahoituksen määrällä mitattuna. Kaksi kolmasosaa (65 %) rahoituksesta suuntautunut viidelle suurimmalle toteuttajataholle. ProAgria ja LUKE ovat merkittävimmät yksittäiset hanketoimijat.

Hanketoteuttajille ja hankkeisiin osallistuneille suunnatut kyselyt

Hanketoteuttajilla on kyselyn perusteella myönteinen kuva yhteistyöhankkeiden toteutuksesta ja tuloksista. Hankkeet ovat olleet sisällöltään tarkoituksenmukaisia, tarvelähtöisiä, toteutuneet aikataulunsa puitteissa ja saavuttaneet hyvin tavoitteensa. Lisäksi keskeiset yhteistyökumppanit on ollut helppo tunnistaa ja ne on saatu hyvin mukaan hankkeen toimintaan. Hankevetäjät korostavat monikanavaista viestintää ja henkilökohtaisia kontakteja yhteistyöhankkeiden perustamisvaiheessa. Yritysryhmähankkeisiin osallistuneiden kokemukset tukevat edellä esitettyä havaintoa henkilökohtaisten kontaktien tärkeydestä. Lähes puolet (43 %) yritysryhmähankkeiden osallistujille suunnattuun kyselyyn vastaajista mainitsi kuulleensa mahdollisuudesta osallistua yritysryhmään nimenomaan hankevetäjältä. Toiseksi yleisin osallistumisen peruste tai alkusyy oli se, että osallistuja oli ollut itse mukana suunnittelemassa hanketta (38 % vastaajista).

Hanketoteuttajien ja hankkeisiin osallistuneiden käsitykset yhteistyöhankkeiden tuloksista ja vaikutuksista ovat pitkälti samansuuntaisia. Molemmat vastaajaryhmät pitivät uusien tietojen ja taitojen saamista hankkeiden merkittävimpänä tuloksena. Hanketoteuttajien käsitykset ovat kuitenkin kauttaaltaan myönteisempiä kuin hankkeisiin osallistuneiden näkemykset (ks. taulukko 4). Vastaajaryhmien käsitykset poikkeavat eniten hankkeiden vaikutuksista uusien toimintatapojen edistäjinä sekä uusien tuotteiden ja palvelujen markkinoille saattajina. Työpaikkojen luomisen suhteen vastaajaryhmien käsitykset ovat samanlaisia. Yhteistyötä hankkeiden onnistumisen edellytyksenä pitivät molemmat vastaajaryhmät erittäin tärkeänä. Yli 80 prosenttia molempien ryhmien vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteestä ”yhteistyö oli olennaista hankkeen onnistumiselle”.

ELY-keskusten vuosiraportit ja ohjelmavastaavien haastattelut

ELY-keskusten vuosiraporttien mukaan yhteistyötoimenpiteessä on rahoitettu kattavasti hankkeita ruokaketjun kehittämisessä, matkailussa, metallialalla sekä elintarviketuotantoon ja maa- ja metsätalouden kehittämiseen liittyen. Yritysryhmähankkeet ovat kohdistuneet etenkin matkailuun. Siihen on vaikuttanut erityisesti se, että matkailun yritysryhmähankkeissa on voitu toteuttaa myös markkinointiin liittyviä toimenpiteitä. Toimijoiden mielestä yritysryhmät ovat vaativia muodostaa ja hallinnoida, mutta hyödyllisiä sikäli, että niillä pystytään toteuttamaan yrityskehittäviä toimenpiteitä. Sadan prosentin tuella toteutettavista aktivointihankkeista yritysryhmiin johtavaa hankkeiden perustamispolkua pidetään hyvänä käytäntönä.

Yhteistyö- ja yritysryhmähankkeiden kumppanuuden ovat monilukuisia, mutta sopivia ja halukkaita hallinnoijaorganisaatioita on vähän. Ohjelman kuluessa ammattikorkeakoulut ovat aktivoituneet yritysryhmähankkeiden vetäjinä. Tämän epäillään johtuvan siitä, että ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli – toisinkuin esimerkiksi yliopistojen osalta – palkitsee runsaasti työelämä- ja yrityskytkeä omaavia oppilaitoksia.

Päätelmät ja suositukset

Kokemukset yhteistyöhankkeista ovat pääosin myönteisiä. Useimpien hankkeiden tuloksia mittaavien indikaattorien tavoitearvot on ylitetty jo ohjelman toteutuksen ensimmäisten vuosien aikana.

Yritysryhmien vetäjien rahoitus ei kata kustannuksia. Tämä voi johtaa siihen, että hankevetäjät pyrkivät kattavamaan yritysryhmien vetämisen aiheuttamia tappioita muulla hanketoiminnalla.

Alatoimenpiteen 16.10 kysyntä (tarve) on ollut selvästi suurempi kuin ohjelman laatimisen yhteydessä ennakoitiin. Muiden alatoimenpiteiden ehtoja pidetään rajoittavina.

Omarahoituksen määrät ovat toimija- ja alatoimenpidekohtaisia. Se ohjaa sekä hankkeiden toteuttajia että hankkeiden osallistujia mahdollisimman pientä omarahoitusta edellyttävien hanketyyppien ja toimenpiteiden piiriin. Tukitasoja kannattanee yhtenäistää ja/tai hanketyyppejä vähentää.

Omarahoitus ei ole ongelma, jos hanke perustuu kohderyhmän todelliseen tarpeeseen. Omarahoitus varmistaa osaltaan sen, että toimenpiteitä toteutetaan kohderyhmien eikä hanketoteuttajien tarpeiden perusteella.

Taulukko. Prioriteettia 1 koskevien maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutusten kohdistuminen kohdealaan 1B. Päävaikutus lihavoitu.

Kohdeala	Kohdealaan vaikuttavat maaseutuohjelman toimenpiteet
1B	M16 <ul style="list-style-type: none">• edistetään yhteyksiä maa- ja metsätalouden, tutkimuksen ja innovaatioiden välillä• luodaan ja lisätään edellytyksiä laadukkaiden elintarvikkeiden tuotannolle ja jopa viennille

Taulukko. Prioriteettia 1 koskevien maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutusten kohdistuminen kohdealaan 1B.

Taulukko: Yhteistyötoimenpiteen hankkeet alatoimenpiteittäin (kpl, €), (Hyrrä, 28.2.2019, kaikki yhteistyöhankkeet 31.12.2018)

Alatoimenpide	Hankkeiden lukumäärä, kpl	Hankkeiden julkinen tuki yhteensä, euroa
16.1 Maaseudun innovaatioryhmät, EIP	8	2 376 882
16.10 Muut yhteistyöhankkeet	257	48 558 299
16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	137	25 354 633
16.3 Mikroyritysten yhteistyö	169	15 305 929
16.4 Elintarvikkeiden lyhyet toimitusketjut	20	2 914 762
16.5 Energian säästöä ja ympäristön tilaa parantavat menetelmät	34	6 256 657
16.6 Biomassan tuotanto- ja jakeluketjut	28	5 520 817
16.9 Hyvinvointimaatilojen kehittäminen	4	824 440
Yhteensä	657	107 112 417

Taulukko: Yhteistyötoimenpiteen hankkeet alatoimenpiteittäin

Taulukko. Yhteistyötoimenpiteen hankkeiden keskeiset indikaattorit ja niiden toteuma. (Hyrrä, 28.2.2019, seurantatiedolliset hankkeet 31.12.2018 tilanteen mukaisesti)

Indikaattori	Kertymä 2015–2018	N ko. tuotosta raportoineiden hankkeiden lkm	Hankkeissa asetettu tavoite	Kertymä % hankkeen tavoitteesta
Hankkeiden lkm	594	-	-	-
Aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden määrä	30 212	113	16 339	185 %
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä	947	481	1 291	73 %
Hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen lkm	111	35	1	11 052 %
Hankkeen vaikutuksesta syntyneet uudet yritykset	516	88	849	61 %
Hankkeeseen osallistuvat organisaatiot	1 919	132	1 388	138 %
Hankkeessa kehitetyt uudet tuotteet ja menetelmät	1 964	291	2 502	78 %
Hankkeessa mukana olevien yritysten määrä	35 379	537	31 886	111 %
Hankkeessa mukana olleiden muiden toimijoiden lkm	45 841	504	9 022	508 %
Laaditut ja päivitettyt suunnitelmat	248	69	276	90 %
Niiden yritysten lkm, jotka osallistuvat lyhyiden toimitusketjujen tai paikallisten markkinoiden kehittämiseen	1 129	15	789	143 %
Rakennetut/kunnostetut/varustetut rakennukset ja rakennelmat	4	2	24	17 %
Ympäristöä parantavat toimet	56	16	90	62 %
Yritysten yhteisten uusien palveluiden / tuotteiden lkm	1 035	197	1 710	61 %

Taulukko. Yhteistyötoimenpiteen hankkeiden keskeiset indikaattorit ja niiden toteuma.

Taulukko. Koulutus- ja yhteistyöhankkeiden päätoteuttajat organisaatiotyypeittäin. Hankkeiden lukumäärä, hankkeiden julkinen rahoitus ja osuus rahoituksesta. (Hyrrä, 28.2.2019, kaikki yhteistyöhankkeet 31.12.2018)

Organisaatiotyyppi	Hankkeiden lkm	Rahoitus, euroa	Osuus rahoituksesta
AMK	108	20 898 008	20 %
Kehitysyhtiö	121	15 964 349	15 %
PROAgria	77	14 781 512	14 %
Järjestö	82	9 377 192	9 %
Yliopisto	38	8 203 722	8 %
LUKE	33	7 447 489	7 %
Metsäkeskus	30	7 238 318	7 %
Yritys	42	6 398 637	6 %
Kunta	69	6 376 030	6 %
Koulutusorganisaatio	24	3 610 696	3 %

Taulukko. Koulutus- ja yhteistyöhankkeiden päätoteuttajat organisaatiotyypeittäin.

Taulukko. Yhteistyöhankkeiden vetäjien ja niihin osallistuneiden käsitykset hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista. Väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien prosenttiosuus.

Hankkeen tulos / vaikutus	Hankevetäjät	Hankeeseen osallistuneet
Uudet tiedot ja taidot	93 %	84 %
Uudet toimintatavat	77 %	57 %
Uusi teknologia ja sähköiset välineet	59 %	43 %
Uudet tuotteet ja palvelut markkinoille	57 %	37 %
Uuden liiketoiminnan syntyminen	52 %	41 %
Investointien lisääntyminen	34 %	30 %
Uudet työpaikat	22 %	22 %

Taulukko. Yhteistyöhankkeiden vetäjien ja niihin osallistuneiden käsitykset hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista.

7.a3) CEQ03-1C - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu elinikäistä oppimista ja ammatillista koulutusta maa- ja metsätalouseläimillä?

7.a3.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Lista toimenpiteistä, jotka vaikuttavat kohdealaan

Ohjelma-asiakirjan luvussa 5.2 esitetään kuhunkin prioriteettiin kohdistuvat toimenpiteet perusteluineen. Siinä kohdealaan 1C vaikuttavat toimenpiteet yksilöidään taulukossa 1 esittävällä tavalla.

2. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Kohdealan 1C arviointikriteerejä ovat:

- Maaseutuyritysten johtamisosaaminen on kehittynyt suhteessa muihin vastaavan kokoisiin yrityksiin.
- Koulutuksella ja tiedonvälityksellä on ollut vaikutusta maatalouden rakenneuudistukseen ja taloudelliseen toimintakykyyn.

Kohdealan 1C tavoitteena on, että ohjelmakauden loppuun mennessä (vuonna 2023) koulutettujen osallistujien kokonaismäärä on 20 000 henkilöä (tavoiteindikaattori T3). Tavoitteeseen pyritään toimenpiteen M01 (Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet) avulla.

Lisätietoina voidaan käyttää mm. seuraavia indikaattoritietoja:

- Koulutuspäivien lukumäärä
- Koulutukseen osallistujien määrä
- Koulutettujen neuvojen määrä
- Järjestettyjen koulutustapahtumien lukumäärä

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arvioinnin aineistoina on käytetty ohjelmadokumentteja, asiakirjalähteitä, kyselyjä, haastatteluja, tilastoja, Ruokaviraston seuranta- ja indikaattoriaineistoja sekä aikaisemmin suoritettuja maaseutuohjelman valtakunnallisia ja alueellisia arviointeja. Kyselyt M01-toimenpiteen hanketoteuttajille ja hankkeisiin osallistuneille toteutettiin maaliskuussa 2019. Kyselyaineistoa täydennettiin haastattelemalla valikoitujen koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden projektipäälliköitä sekä kuuden ELY-keskuksen maaseutuohjelmien toteutuksen vastuhenkilöitä.

Perustelu menetelmän käytölle

Arviointikysymyksen moniulotteisuudesta johtuen vastaamisessa on käytetty eri tietolähteistä ja eri menetelmillä koottua tietoa.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

EU:n tietosuoja-asetuksen vuoksi hankkeisiin osallistuneiden yhteystietoja ei saatu arvioinnin käyttöön. Siksi kyselyt toteutettiin avoimella linkillä, joka lähetettiin projektipäälliköille edelleen hankkeisiin

osallistuneille välitettäväksi. Tämän menettelytavan seurauksena ei voitu muodostaa käsitystä kyselyn kattavuudesta ja vastausten edustavuudesta.

4. EU:n yhteiset indikaattorit ja niiden arvot

T3: Koulutettujen osallistujien kokonaismäärä (kohdeala 1C). Asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14 artiklan mukaisesti.

M01 koulutushankkeiden koulutuksiin osallistuneiden määrä: 14 064

Lähde: Ruokavirasto

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Hankerekisteri ei sisällä tietoja hankkeiden toiminnan kohdistumisesta kohdealoille 1A-C. Siksi hankerekisterin tietojen perusteella ei voi päätellä Prioriteetin 1 painoarvoa toimenpiteiden toteutuksessa. Myös kokonaisuutena hankerekisterin kohdealoja koskevat tiedot ovat hanketukien seurannan kannalta hyödyttömiä, koska valtaosa (85 %) koulutushankkeista on kirjattu toteuttamaan ensisijaisesti kohdealoja 2A, 2B, 6A ja 6B.

6. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Keskeisimmässä asemassa kohdealan elinikäisen oppimisen ja ammatillisen koulutuksen edistämässä maa- ja metsätaloudessa (1C) ovat maaseutuohjelman toimenpiteeseen tietämyksen siirto ja tiedotus (M01) liittyvät hankkeet. Koulutuksen ja tiedonvälityksen avulla kehitetään ja helpotetaan ammattitaitoisten maanviljelijöiden pääsyä maatalousalalle. Lisäksi hankkeilla voidaan myötävaikuttaa maatalouden rakenneuudistuksen etenemiseen ja sen taloudellisen kannattavuuden parantamiseen. Maatilojen tietopohjan uudistamisella on mahdollista parantaa erityisesti yhä laajempien ja tuotannoltaan monipuolisten maatilojen yritysmäistä johtamista sekä tukea niiden tuotteiden markkinointiponnistuksia. Siinä keskeistä on uusien liiketoiminta-alueiden ja innovatiivisten toimintamuotojen kehittäminen.

Kohdealan 1C julkisen rahoituksen kuvaus

Maaseudun kehittämissuunnitelmassa kohdealalle 1C ei ole määritelty rahoituskehystä, mutta koulutus- ja tiedonvälitystoimenpiteen M01 rahoitus vaikuttaa keskeisesti kohdealaan 1C toteutumiseen. M01-toimenpiteelle on budjetoitu yhteensä 80 miljoonaa euroa julkista tukea Manner-Suomen maaseutuohjelmassa. Toimenpiteelle varatusta EU:n rahoituskehystä oli vuoden 2018 loppuun mennessä sidottu 78 prosenttia.

Toimenpiteen toteutuksessa on painottunut alatoimenpide 1.2 (Tuki esittely- ja tiedotustoimintaan), jonka kehyksestä oli sidottu 31.12.2018 mennessä 149 prosenttia. Alatoimenpiteen 1.1 (Tuki ammatilliseen koulutukseen ja taitojen hankkimiseen) kehyksestä oli sidottu 35 prosenttia samana aikana.

Tavoitteet ja toteuma

Hankerekisterin mukaan koulutus- ja tiedonvälityshankkeita oli vuoden 2018 loppuun mennessä käynnistetty 357. Hankkeista noin kolmasosa (120 kpl) oli koulutushankkeita ja kaksi kolmasosaa (237) tiedonvälityshankkeita. Rahoituksellisesti toiminta on painottunut tiedonvälitykseen (noin 70 % julkisesta tuesta). Koulutus- ja tiedonvälityshankkeista on Leader-hankkeita 88, joista 44 prosenttia (39) on

suunnattu koulutukseen ja 56 prosenttia (49) tiedonvälitykseen. Myös Leader-hankkeet ovat suuntautuneet tiedonvälitykseen (68 % julkisesta tuesta).

Sekä hankkeiden määrän että rahoituksen perusteella M01-toimenpiteet kohdistuvat ensisijaisesti prioriteettiin 6 ja sen kohdealoille 6A (Pienyritysten monipuolistamisen, perustamisen ja kehittämisen sekä työpaikkojen luomisen helpottaminen) ja 6B (Maaseutualueiden paikallisen kehittämisen edistäminen).

Hankkeiden indikaattoritietojen perusteella (ks. Taulukko 1) koulutushankkeiden osallistujamäärät (yli 22 000 hlöä) ylittävät ohjelmalle asetetun tavoitteen. Tavoitearvoa voidaan pitää pienenä, koska toteuttajien mielestä koulutukseen on ollut usein vaikea saada osanottajia. Toisaalta toteutuneiden koulutuspäivien lukumäärä alittaa selvästi hankkeissa asetetun tavoitteen ja päivien kertymä jää noin puoleen tavoitteesta. Tämä viittaa siihen, että koulutushankkeissa toteutettu koulutus on ollut kertaluonteista tai lyhytkestoista, mutta se on tavoittanut paljon osanottajia.

Hankkeen aikana työllistyneiden määrä on ollut asetettua tavoitetta vähäisempää. Muilta osin indikaattorit osoittavat tuloksen yleensä ylittäneen asetetun tavoitteen. Suurin eli lähes kolminkertainen toteuma tavoitteeseen verrattuna on aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden määrässä. Tarkasteltavalla ajanjaksolla 17 hanketta raportoi tuloksena syntyneen työpaikkoja, joita koulutushankkeissa syntyi yhteensä 46.

Hankkeiden raportoimien tuotoslajien lukumäärä ei lisääntynyt hankkeiden rahoituksen kasvaessa. Tämä viittaa siihen, että rahoitukseltaan pienet hankkeet eivät ole sisällöltään suuria hankkeita rajatumpia tai ainoastaan yhteen tuotoslajiin erikoistuneita. Vastaavasti suuret hankkeet eivät ole pieniä hankkeita enemmän moniin tuotoslajeihin pystyviä. Siten hankkeissa ei näyttäisi syntyneen erityisiä mittakaavaohyötyjä (economies of scale), jolloin tuotoksia syntyisi helpommin ja halvemmalla suuremmissa erissä tuotettuna.

Taulukko 2 erittelee koulutushankkeisiin osallistuneet ikäryhmien ja sukupuolten mukaisesti. Kuudennes koulutukseen osallistuneista oli alle 29-vuotiaita ja joka kymmenes oli yli 64-vuotias. Kolme neljännestä koulutetuista kuului 29-64-vuotiaiden ikäryhmään. Enemmistö (60 %) koulutetuista oli miehiä.

Taulukko 3 esittää koulutushankkeiden aikana työllistyneet ja tuloksena syntyneet työpaikat ikäryhmittäin ja sukupuolittain eriteltynä. Alle 29-vuotiaiden työllistyminen hankkeen aikana on vähäisempää kuin osallistujamäärien perusteella on perusteltua olettaa. Hankkeen aikana syntyneet työpaikat puolestaan kohdistuvat alle 29-vuotiaisiin miehiin selvästi enemmän kuin heidän osuutensa osallistujamäärissä antaa aiheen olettaa. Kokonaisuutena sekä työllistyminen (74 % työllistyneistä naisia) että syntyneet työpaikat (67 %) kohdistuvat naisiin enemmän kuin heidän osallistumisosuutensa (40 %) ennustaa. Sukupuolten välinen ero viittaa siihen, että koulutustoimenpiteiden piiriin valikoituvat miehet ja naiset ovat taustamuuttujiltaan ja työmarkkina-asemaltaan toisistaan poikkeavia osallistujaryhmiä.

Hanketoteuttajille ja hankkeisiin osallistuneille suunnatut kyselyt

Hanketoteuttajien mielestä koulutus- ja tiedonvälityshankkeet ovat onnistuneet siirtämään hyvin uutta tietoa ja taitoja toimijoille. Toimenpiteellä on myös kyetty tukemaan onnistuneesti elinikäistä oppimista ja ammatillista koulutusta. Lisäksi hankkeiden toteuttajaorganisaatioiden oman osaamisen todettiin parantuneen sekä hankkeeseen osallistuneiden yritysten osaamisen nähtiin vahvistuneen.

Osallistujakyselyssä selvitettiin koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden vaikutusta hankkeisiin osallistuneiden osaamisen kehittämiseen. Sekä koulutus- että tiedonvälityshankkeisiin osallistuneet kokevat osaamisensa tai edustamansa organisaation osaamisen kehittyneen kokonaisuudessaan myönteisesti hankkeiden myötävaikutuksella. Vastaajien mielestä osaamisen osa-alueista parhaiten on edistynyt uusien tietojen tai taitojen lisääntyminen. Koulutushankkeet ovat osallistujien mielestä

onnistuneet vaikuttamaan kohtalaisen hyvin myös osaamisen hyödyntämiseen, osaamistarpeiden tunnistamiseen ja osaamisen kehittämisen suunnitelmallisuuden lisääntymiseen. Tiedonvälityshankkeissa osaamista on parhaiten edistetty ympäristötietoisuuden ja -osaamisen parantumisen, osaamistarpeiden tunnistamisen, henkilöstön/jäsenistön osaamisen kehittymisen sekä osaamisen hyödyntämisen suhteen. Osaamisen kehittämisen aihealueella sekä koulutus- että tiedonvälityshankkeet ovat vaikuttaneet vähiten johtamisen ja/tai esimiestyön kehittämiseen.

Hanketoteuttajien käsityksen mukaan hankkeissa on onnistuttu hyvin luomaan ja vahvistamaan verkostoja erityisesti toimialan sisällä mutta myös toimialojen välillä. Innovaatioiden viitekehityksessä nämä verkostot ovat tärkeitä, koska innovaatioprosessi mielletään nykyisin vuorovaikutteisena oppimisena, ts. verkostoissa osaaminen jalostuu ja siirtyy maaseudun asukkaiden ja yritysten käyttöön. Osallistujakyselyn tulokset vahvistavat havainnon siltä osin, että osallistujat keskimäärin ovat hankkeiden myötä lisänneet muiden tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä. Jatkuvuuden (sekä siten elinikäisen oppimisen) osalta hyvä signaali on se, että hankkeiden aikana alkanut yhteistyö näyttäisi jatkuvan hankkeen jälkeen. Hankkeissa on onnistuttu myös melko usein luomaan uusia tai uudenlaisia kumppanuuksia, mikä tukee erityisesti toisilta oppimisen näkökulmaa. Lisäksi yritysten välinen yhteistyö on lisääntynyt.

Osallistujakyselyn perusteella koulutus- ja tiedonvälityshankkeisiin osallistuneiden saamat muut kuin osaamiseen liittyvät tulokset/vaikutukset jäävät odotetusti hieman osaamistuloksia vähäisemmiksi. Eniten on edistetty uusien toimintatapojen ja uuden teknologian tai sähköisten välineiden käyttöä, millä on omalta osaltaan vaikutusta maatalouden rakenneuudistukseen ja taloudelliseen toimintakykyyn. Osallistujien mielestä hankkeeseen käytetty aika ja raha eivät myöskään ole menneet hukkaan, vaan osallistujien enemmistön mukaan kyseessä on ollut heille hyvä investointi. Tiedonvälityshankkeeseen osallistuneiden kohdalla huomionarvoista on, että kolmasosa osallistujakyselyyn vastanneista kertoo hankkeella olleen ainakin jossain määrin vaikutusta uuden liiketoiminnan syntymiseen. Vajaa neljäsosa koulutushankkeisiin osallistuneista kyselyvastaajista tunnistaa tämän saman vaikutuksen omalla kohdallaan.

ELY-keskusten vuosiraportit ja ohjelmavastaavien haastattelut

ELY-keskusten vuoden 2018 vuosiraporteista ilmenee, että koulutuksilla on ollut myönteistä vaikutusta osallistujien osaamiseen. Koulutusten (ja tiedonvälityksen) avulla on mm. aktivoitu potentiaalisia tuensaajia ja siten osaltaan edesautettu ohjelman tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi vuosiraporteissa todetaan, että koulutuksiin osallistuneiden tilojen tukihakemusten laatu on ollut keskimääräistä parempi.

M01-toimenpiteen toteuttamisessa koulutushankkeiden toteuma on jäänyt suunniteltua vähäisemmäksi. Ainakin yhtenä syynä vaikuttaisi olleen se, että omarahoituksen kokoaminen koetaan niissä hankalaksi. Omarahoituksen määrää vaihtelee toimenpiteen kohderyhmästä ja aktiviteetista riippuen. Tiedonvälityshankkeiden sadan prosentin tukitaso on lisännyt niiden suosiota koulutushankkeisiin verrattuna. Sen seurauksena monet tiedonvälityshankkeet ovat olleet luonteeltaan koulutushankkeita. Joissain tapauksessa vaikeudet omarahoituksen kokoamisessa ovat johtaneet siihen, että koulutuksen järjestäjä on maksanut omarahoituksen osallistujien puolesta. Omarahoitusosuuden edellyttäminen koulutushankkeilta on myös vaikuttanut jossain määrin siihen, että koulutushankkeiden tyyppisiä toimenpiteitä on siirtynyt toteutettavaksi M16- toimenpiteen piirissä. Tätä siirtymää on vahvistanut se, että yhteistyöhankkeet koetaan hanketoteuttajien piirissä joustavammaksi hankemuodoksi kuin säännöiltään rajoitetuksi mielletty koulutushankkeiden toteutustyyppi.

Usein koulutuksiin on ollut vaikea saada osallistujia. Monissa hankkeissa on kuitenkin onnistuttu saavuttamaan asetetut tavoitteet joko hankeaikaa jatkamalla tai vaihtoehtoisesti hanketoteutusta uudelleensuuntaamalla. Viimeksi mainittu on edellyttänyt koulutuksen kohderyhmien ja koulutustarpeiden kartoittamista ja koulutustarjonnan suuntaamista tämän tarvekartoituksen perusteella tunnistetuille erityis-

ja pienryhmille. Riittävät ryhmäkoot erityisryhmille tarjottavaan täsmäkoulutukseen edellyttävät koulutuksenjärjestäjiltä yliaalueellista yhteistyötä.

Päätelmät ja suositukset

Indikaattoreiden perusteella kohdealan 1C toteutus etenee tavoitellusti, joskin koulutuspäivien lukumäärän suhteen toimenpiteessä ollaan jäljessä asetetuista tavoitteista. Toimijoiden kiinnostus koulutushankkeiden järjestämiseen on jossakin määrin vähentynyt. Se koskee erityisesti laaja-alaista ja fokusoimattomalle kohderyhmälle järjestettävää yleiskoulutusta, johon on vaikea saada osallistujia. Siksi koulutus on lisääntyvästi täsmäkoulutusta eli valikoidulle kohderyhmälle kohdistuvaa, jolla palvellaan maatilajen erilaistuvia tarpeita sekä tuetaan maatalouden rakenneuudistusta. Tästä täsmäkoulutuksesta on hyviä kokemuksia ja sen osuutta koulutustarjonnasta on perusteltua edelleen lisätä.

Koulutushankkeissa ei ole painottunut maaseutuyritysten/maatilajen johtamisosaamisen edistäminen. Tämä osaamislaji korostuu toiminnan ja tuotannollisten ratkaisujen monipuolistuessa. Johtamistaitojen suhteen nousevat erityisesti esille taloudellisen tilanteen kokonaishallinta sekä liiketoimintaosaaminen. Toiminnallisten ja tuotannollisten ratkaisujen tekeminen pohjautuu vahvaan ammatilliseen osaamiseen, mutta markkinoinnin ja hallinnon kehittäminen korostuu tilakoon kasvaessa erityisesti johtamiseen liittyviin kysymyksiin. Kiinnittämällä huomiota johtamistaitoihin tuotannollisten ratkaisujen ohella voidaan luoda riittävän laadukkaita ja kilpailukykyisiä maaseutuyrityksiä/maatiloja.

Maaseudun yrittäjät tarvitsevat tukea erityisesti johtamiseen, taloudellisen tilanteen seuraamiseen, neuvottelutaitojen kehittämiseen sekä liiketoimintaosaamiseen. Uusien liiketoimintamallien kehittämiseksi yrittäjien on seurattava ja kehitettävä tuotannon, markkinoinnin ja hallinnon tehokkuutta, hyödynnettävä hyvien tuotantotapojen ohjeistusta sekä huolehdittava henkilöstön hyvästä osaamistasosta.

Omarahoitusosuuden vaatimus on koulutushankkeissa osoittautunut hankkeiden syntyä rajoittavaksi tekijäksi. Tämän vuoksi hankkeiden synnyttämisessä tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota laajempien yhteistyöhankkeiden muodostamiseen, jossa esimerkiksi oppilaitokset olisivat läheisimmin mukana. Oppilaitosten hankkeisiin osallistuminen on tärkeä tekijä kiinnitettäessä huomiota alueellisiin erityispiirteisiin ja paikallisen maatilakannan monimuotoisuuteen. Laajemmista yhteistyöhankkeista voidaan myös yleensä tehdä joustavampia. Uuden tiedon soveltaminen ja välittäminen edellyttää myös uusia kumppanuuksia, jotka tukevat riittävästi toisilta oppimisen näkökulmaa.

Taulukko. Prioriteettia 1 koskevien maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutusten kohdistuminen kohdealaan 1C. Päävaikutus lihavoitu.

Kohdeala	Kohdealaan vaikuttavat toimenpiteet alatoimenpiteitä koskevine tarkennuksineen
1C	<p>M01</p> <ul style="list-style-type: none"> • edistetään elinikäistä oppimista ja ammatillista koulutusta maa- ja metsätaloudessa <p>M01.1, M01.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • tehostetaan ammattitaitoisten viljelijöiden pääsyä maatalousalalle • helpotetaan maatilojen rakenneuudistusta ja nykyaikaistamista sekä parannetaan maatilojen taloudellista toimintakykyä • tietopohjan vahvistumisella luodaan edellytyksiä uusien liiketoiminta-alueiden ja innovatiivisen yritystoiminnan kehittymiselle <p>M01.1</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ parannetaan yritysten johtamista ja kehittämistä sekä markkinointia <p>Lisäksi todetaan ilman toimenpiteen tai alatoimenpiteen nimeä:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ yhteistyön kautta lisätään yritysten mahdollisuuksia toimia maaseudulla ja tehostetaan tietoisuutta uusista palvelumuodoista

Taulukko. Prioriteettia 1 koskevien maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutusten kohdistuminen kohdealaan 1C

Taulukko. Koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden keskeiset indikaattorit ja niiden toteuma. (Hyrrä, 28.2.2019, seurantatiedolliset hankkeet 31.12.2018 tilanteen mukaisesti)

Indikaattori	Kertymä 2015–2018	N ko. tuotosta raportoineiden hankkeiden lkm	Hankkeissa asetettu tavoite	Kertymä % hankkeiden tavoitteesta
Aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden määrä	59 263	66	21 553	275 %
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä	176	82	188	94 %
Hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen lkm	46	17	0	-
Hankkeeseen osallistuvat organisaatiot	1 079	63	695	155 %
Julkaistun materiaalin (sis. verkkojulkaisut) lkm	18 968	208	17 743	107 %
Koulutukseen osallistuneiden henkilöiden lkm	22 478	102	22 883	98 %
Koulutuspäivien lkm	11 603	104	21 992	53 %
Tuettujen esittelytilaisuuksien (demonstraatiot) lkm	1 572	114	1 463	107 %
Tuettujen infotilaisuuksien lkm	7 048	210	6 416	110 %

Taulukko. Koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden keskeiset indikaattorit ja niiden toteuma.

Taulukko. Koulutushankkeisiin osallistuneet ikäryhmittäin ja sukupuolittain eriteltynä (Hyrrä, 28.2.2019, seurantatiedolliset hankkeet.)

	Alle 29-vuotiaat		29-64-vuotiaat		Yli 64-vuotiaat		Yhteensä	
	Henkilöä	Osuus	Henkilöä	Osuus	Henkilöä	Osuus	Henkilöä	Osuus
Miehet	1 906	14 %	9 930	74 %	1 577	12 %	13 413	60 %
Naiset	1 837	20 %	6 619	73 %	609	7 %	9 065	40 %
Yhteensä	3 743	17 %	16 549	74 %	2 186	10 %	22 478	100 %

Taulukko. Koulutushankkeisiin osallistuneet ikäryhmittäin ja sukupuolittain eriteltynä

Taulukko. Koulutushankkeiden aikana työllistyneet ja tuloksena syntyneet työpaikat ikäryhmittäin ja sukupuolittain eriteltynä (Hyrrä, 28.2.2019, seurantatiedolliset hankkeet)

		Alle 29-vuotiaat		Yli 29-vuotiaat		Yhteensä	
		Henkilöä	Osuus	Henkilöä	Osuus	Henkilöä	Osuus
Hankkeen aikana työllistyneet	Miehet	6,8	15 %	39,0	85 %	45,7	26 %
	Naiset	5,9	5 %	124,8	95 %	130,8	74 %
	Yhteensä	12,7	7 %	163,8	93 %	176,5	100 %
Hankkeen tuloksena syntyneet työpaikat	Miehet	11,1	69 %	5,0	31 %	16,0	33 %
	Naiset	4,3	13 %	27,8	87 %	32,2	67 %
	Yhteensä	15,4	32 %	32,8	68 %	48,2	100 %

Taulukko . Koulutushankkeiden aikana työllistyneet ja tuloksena syntyneet työpaikat ikäryhmittäin ja sukupuolittain eriteltynä

7.a4) CEQ04-2A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on parannettu tuettujen maatilojen taloudellista suorituskykyä ja nykyaikaistamista erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen avulla?

7.a4.a) Vastaus arviointikysymykseen

1.Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä		
Arviointikriteeri	EU:n yhteiset indikaattorit	Lisäindikaattorit
Maatalouden rakenne on kehittynyt Suomessa	Niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka ovat saaneet maaseudun kehittämissuunnitelmasta tukea rakenneuudistuksiin tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (Tulosindikaattori R1)	Tuotantokustannukset yksikköä kohden
Eläinten hyvinvointiin ja terveyteen panostaminen sekä luonnonhaittakorvaukset ja niiden eriyttäminen ovat parantaneet tilojen taloudellista suorituskykyä		Alle 40 v. osuus kaikista investointituen saajista (pl. yhtiömuotoinen maatalous)
Neuvonnalla ja innovaatiotoiminnalla on edistetty maatalouden nykyaikaistamista ja kilpailukykyä parantamista	Tuettujen maatilojen maatalouden tuotoksen/vuosityöyksikkö muutos (€/AWU) Täydentävä tulosindikaattori R2	Viljelijöiden tärkeimmät ammatillisen tiedon ja neuvonnan lähteet

2. Arviointikysymyksen tausta

Kohdealan 2A julkinen rahoitus on yhteensä 878,4 miljoonaa euroa. Valtaosa, 871,4 miljoonaa euroa (99,2 %), kohdealan rahoituksesta on kohdistettu investointeihin fyysiseen omaisuuteen[1]. Rahoituskehiksestä viisi miljoonaa euroa (0,6 %) on suunnattu koulutus- ja tiedonvälitystoimenpiteisiin[2] ja kaksi miljoonaa (0,2 %) neuvontatoimenpiteeseen (taulukko 6). Kohdealan toimenpiteet ja indikaattorit on esitetty taulukossa 7.

[1] alatoimenpide 4.1 maatilan investoinnit

[2] alatoimenpiteet 1.1-1.3

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arviointimenetelmänä käytettiin tilastoanalyysia.

Perustelu menetelmän käytölle

Kuvailevan tilastoanalyysin kautta voidaan tarkastella samaa asiaa kuvaavien eri mittareiden kehitystä ohjelmakauden aikana.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

Aineistossa on puutteita arviointijakson viimeisiltä vuosilta. Toteutunutta kehitystä on näiden vuosien osalta pyritty arvioimaan muissa arviointikysymyksissä käytössä olleen aineiston perusteella.

4. Kuvaus asiaan liittyvistä EU:n yhteisistä indikaattoreista, joita käytettiin kysymykseen vastaamisessa ja niiden arvot

Tulosindikaattori R1 kuvaa niiden maatalojen prosenttiosuutta, jotka saavat maaseudun kehittämishajelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin. EU:n yhteisen tavoiteindikaattorin R1 arvo on 5,04 %, kun mukaan lasketaan välillä 28.9.2015-4.3.2019 maatalousinvestointeihin tukea saaneet tilat. Ohjelmalle asetetun tavoitteen mukaan R1 tulisi nousta 11,94 % vuonna 2020. Investointituen maksatukset saatiin toden teolla käyntiin vasta vuonna 2016. Näin investoinnit lykkääntyivät ja tavoiteindikaattori laahannee hieman jäljessä suhteessa siihen, jos ohjelma olisi ollut käynnissä vuoden pidempään.

Toinen arvioinnissa käytetty maatalouden tuottavuusmittari on arviointiohjeen mukainen R2-tulosindikaattori. Indikaattori kuvaa maatalouden kokonaistuoton ja henkilötyövuosien suhteen kehitystä. Tulosindikaattorin R2 arvo vuonna 2017 oli 82840,9 euroa.

Työvoiman tuottavuutta mittaavan R2-vaikuttavuusindikaattorin arvo on laskenut vuodesta 2014 vuoteen 2016 koko maassa keskimäärin, alueittain sekä kaikissa tuotantosuosunnissa. EU-alueella R2 kasvoi hieman vuodesta 2014 vuoteen 2016. Suomessa R2 on koko ohjelmakauden ajan ollut korkeammalla tasolla kuin EU:ssa keskimäärin. Tuotosindikaattori perustuu Euroopan komission EU:n tasolla vertailukelpoiseen FADN-tietokantaan. Arvot ovat saatavilla vuosille 2014-2016 (Kuvio 12).

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

R2-tuotosindikaattorin aineisto oli saatavissa ainoastaan vuoteen 2016 asti. Ammatillisen tiedon saannin osalta tilastotieto oli käytettävissä ainoastaan vuodelta 2016.

6. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Maatalouden rakenne on kehittynyt Suomessa pidemmän aikavälin muutoksen trendissä. Trendissä ei ole tapahtunut muutosta ohjelmakauden aikana. Maatalojen lukumäärän lasku on jatkunut suhteellisen nopeana.

Alle 40-vuotiaiden viljelijöiden osuus kaikista viljelijöistä on laskenut ohjelmakauden aikana.

Työn tuottavuus maataloudessa on R2-tuotosindikaattorilla mitattuna laskenut. Aineiston puutteen takia indikaattorin arvo saadaan laskettua ainoastaan vuosille 2014-2016. Toteutunut rakenne- ja markkinakehitys huomioiden ei kuitenkaan ole perusteltua olettaa, että indikaattorin kehityksessä olisi tapahtunut merkittävää muutosta vuosien 2017 ja 2018 aikana.

Maatalouden tuotantokustannukset tilaa kohti ovat nousseet ohjelmakauden aikana.

Eläinten hyvinvointiin ja terveyteen panostaminen sekä luonnonhaittakorvaukset ja niiden eriyttäminen viljelyjärjestelmittäin ei ole onnistuttu parantamaan tilojen taloudellista suorituskykyä siinä määrin, että vaikutukset näkyisivät sektorin kokonaistasolla. Ohjelman toimenpiteitä, etenkin investointeja ja

sukupolvenvaihdoksia on kuitenkin toteutettu vahvoilla maatalousvaltaisilla alueilla. Tämän perusteella voidaan arvioida, että ohjelman toimenpiteet vahvistavat maatalousalan kilpailukykyä pitkällä aikavälillä.

Neuvonnalla ja innovaatiotoiminnalla ei ole pystytty edistämään maatalouden nykyaikaistamista ja kilpailukyvyyn parantumista siten, että se näkyisi sektorin kokonaistasolla ohjelmalle asetettujen seurantaindikaattoreiden kautta.

Suosituks

Tukia tulisi suunnata koulutukseen ja kehittämiseen, jotta ohjelman vaikuttavuus parantuisi. Investointeja tulee tarkastella kriittisesti kannattavuusnäkökulmasta. Tuki- ja rahoitusehdoiksi tulee lisätä vaatimukset osaamisesta ja raportoinnista, esimerkiksi kahdenkertaisesta kirjanpidosta.

Tilakokojen kasvun ja rakennemuutoksen vanavedessä liiketoimintaosaamisen merkitys korostuu. Ohjelman vaikuttavuutta tulee vahvistaa tulevaisuudessa myös siten, että maatilojen liiketoimintaedellytykset ovat aikaisempaa vahvempi peruste investointien ja aloitustukien rahoitukselle. Tämän takia maatalouden rahoituksen tulee jatkossa vastata yhä enemmän muiden pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusprosessia.

Rahoituksen ehtoja tulee ehdollistaa laajempien politiikan tavoitteiden saavuttamiseksi. Jatkossa esimerkiksi investointien ympäristövaikutukset tulee huomioida aikaisempaa vahvemmin, eikä tukia tule myöntää ympäristölle haitallisiin hankkeisiin.

Maatalouden rakennemuutoksen ohjaukseen sekä tuottavuuden parantamiseen tähtäävien toimenpiteiden roolia maatalouspolitiikan kokonaisuudessa tulee jatkossa arvioida aikaisempaa tarkemmin. Nykyisen politiikan kokonaisuudessa vaikutuslogiikaltaan säilyttävät toimenpiteet kumoavat sektorin kokonaistasolla ne vaikutukset, jotka kehittävästä toimenpiteistä syntyvät.

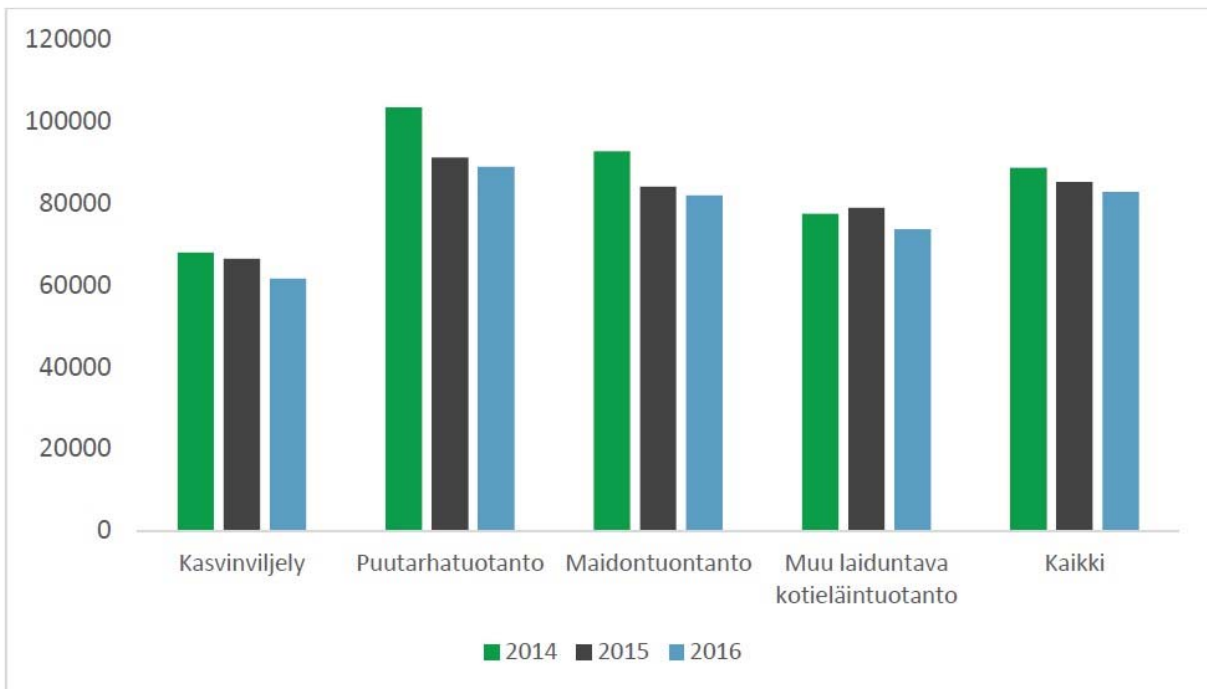
Maaseutuohjelmassa tukien painopistettä tulisi siirtää investointeihin, uusien toimintamallien kehittämiseen, koulutukseen ja neuvontaan. Rahoituspäätöksissä tulee huomioida muuttuva toimintaympäristö, kannattavuus ja kestävyys.

Toimenpiteiden vaikuttavuudesta tulee tehdä kokonaisvaltainen analyysi viiden vuoden kuluttua.

Taulukko 6. Kohdealan 2A toimenpiteet ja indikaattorit (Lähde: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020)

Toimenpiteen nimi	Indikaattorin nimi	Arvo/€
Mo1 – Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet (14 artikla)	Koulutus / taitojen hankkiminen (1.1) – koulutuksiin osallistuneiden lkm	1600
Mo1 – Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet (14 artikla)	Koulutus / taitojen hankkiminen (1.1) – julkinen yhteensä koulutukseen/taitoihin	4 000 000
Mo1 – Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet (14 artikla)	Julkiset menot yhteensä € (koulutukset, tilanvaihdot, esittely) (1.1–1.3)	5 000 000
Mo2 – Neuvonta-, tilanhoito- ja lomituspalvelut (15 artikla)	Neuvoa saaneiden tuensaajien lkm (2.1)	2 000
Mo2 – Neuvonta-, tilanhoito- ja lomituspalvelut (15 artikla)	Julkiset menot yhteensä (€) (2.1–2.3)	2 000 000
Mo4 – Investoinnit fyysiseen omaisuuteen (17 artikla)	Maatila-investointeihin tukea saavien tilojen lkm (4.1)	7000
Mo4 – Investoinnit fyysiseen omaisuuteen (17 artikla)	Investoinnit yhteensä € (julkiset + yksityiset)	1 809 200 000
Mo4 – Investoinnit fyysiseen omaisuuteen (17 artikla)	Julkiset menot yhteensä (€) (4.1)	871 400 000
Mo4 – Investoinnit fyysiseen omaisuuteen (17 artikla)	Julkiset menot yhteensä (€)	871 400 000

Taulukko 6

Kuvio 12. R2-tuotosindikaattorin kehitys Suomessa (euroa) (Lähde: FADN 2019)

Kuvio 12

7.a5) CEQ05-2B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyä ja erityisesti helpotettu sukupolvenvaihdoksia?

7.a5.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Maaseudun kehittämisohjelma on pyrkinyt tukemaan riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyä ja erityisesti helpottamaan sukupolvenvaihdoksia eri toimenpiteiden avulla.

Arviointikriteeri	EU:n yhteiset indikaattorit	Lisäindikaattorit
Nuorten viljelijöiden osuus pysyy entisellään	Myönnettyjen aloitustukien lukumäärä suhteessa kaikkiin maataloihin (Tulosindikaattori R3 ja tavoiteindikaattori T5)	

Kohdealan 2B tavoitteena on, että ohjelmakauden loppuun mennessä (vuonna 2023) 4,6% maataloista (eli 2 700 kpl), joilla on maaseudun kehittämisohjelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma, olisi myönnetty nuorten viljelijöiden aloitustukea (tavoiteindikaattori T5). Lisäksi tuotostasolla tavoitteena

kohdealalle 2B on 800 koulutuksiin osallistunutta. Arviointikriteerinä on nuorten viljelijöiden osuuden säilyminen nykyisellään.

2. Arviointikysymyksen tausta

Viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä voidaan ehkäistä tukemalla nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamista. Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (art 19) sisältää aloitustuen nuorille viljelijöille. Tilanpidon aloittamisen taloudellinen riski vähenee tuen avulla. Tuen avulla sukupolven vaihdokset helpottuvat maataloussektorilla. Koulutuksen ja tiedonvälityksen (art 14) avulla tehostetaan ammattitaitoisten viljelijöiden pääsyä maatalousalalle. Joulukuun 2018 ohjelmanmuutoksessa neuvonta lisättiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat kohdealaan 2B.

Taulukko 7. Kohdealan 2B tavoiteindikaattori (Lähde: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma, Mavi).

Kohdeala	Tavoiteindikaattorin nimike	Tavoitearvo 2020	Menosuunnitelma (EU+kans)	Toimenpiteiden yhdistelmä
2B	Myönnettyjen aloitustukien lukumäärä suhteessa kaikkiin maatiloihin (Tulosindikaattori R3 ja tavoiteindikaattori T5)	4,6 %	145 000 000	M01, M06

Kohdealan 2B rahoituskehystä suurin osa (98 %) on kohdistettu nuorten viljelijöiden aloitustukeen. Tälle toimenpiteelle on varattu yhteensä 145 miljoonaa euroa julkista rahoitusta. Julkisesta rahoituksesta 67 miljoonaa euroa on kansallista lisärahoitusta korkotukena. Osaamisen kehittämiseen on varattu 2 % julkisesta rahoituksesta eli 3 miljoonaa euroa.

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arvioinnissa on käytetty monimenetelmätutkimusta (nuorten viljelijöiden kyselyaineiston analyysi, ELY-keskusten maaseutuasiantuntijoiden haastattelut, dokumenttianalyysi, ELY-keskusten vuosien 2017 ja 2018 vuosiraporttien analyysi, kuvaavat tilastot, Ruokaviraston seurantatilastot) sekä olemassa olevaa tutkimustietoa (Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi).

Arvioinnin omana tiedonkeruuna toteutettiin kysely kaikille aloitustukea tällä ohjelmakaudella saaneille. Kyselyn vastausprosentti oli 27,4 %. Kyselyllä kartoitettiin aloitustuen merkitystä, aloittavien viljelijöiden koulutusta ja koulutustarpeita sekä toteutettuja kehittämistoimia tilan sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Kyselyyn vastaajista valtaosalla oli maatalousalan koulutus (ammattillinen tutkinto 45 %, maatalousalan ammattikorkeakoulu 25 % ja maatalousalan yliopisto 6 %).

Perustelu menetelmän käytölle

Yhdistämällä kvantitatiivista ja laadullista aineistoa saadaan ajankohtainen ja syvälinen tilannekuva arviointikysymykseen vastaamiseksi. Kuvailevan tilastoanalyysin kautta voidaan tarkastella samaa asiaa kuvaavien eri mittareiden kehitystä ohjelmakauden aikana.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

Ongelmallista menetelmien käytössä oli Hyrrä- järjestelmästä saatujen seurantatietojen eroavuus Manner-Suomen maaseutuohjelman vuosiraportin tietojen kanssa.

4. Kuvaus asiaan liittyvistä EU:n yhteisistä indikaattoreista, joita käytettiin kysymykseen vastaamisessa ja niiden arvot.

Tulosindikaattori R3:

Myönnettyjen aloitustukien lkm suhteessa kaikkiin maataloihin = 1,5 %.

Tavoiteindikaattori T5:

Nuoren viljelijän aloitustukea saaneiden tilojen lukumäärä 1 458 (tp 6.1, helmikuu 2019).

5. Vaikuttavuusarviointikysymykseen liittyvän vaikuttavuusindikaattorin arvo sekä määrällinen ja sanallinen arvio paljonko maaseutuohjelma on vaikuttanut ko. indikaattorin kehitykseen

Nuorten viljelijöiden lukumäärä on laskenut ohjelmakauden aikana. Vuonna 2014 nuoria viljelijöitä oli 8 087 ja 7 028 vuonna 2017. Samaan aikaan nuorten viljelijöiden osuus kaikista viljelijöistä on laskenut 17,7 prosentista 16,8 prosenttiin. Nuorten viljelijöiden aloitustukia on vuonna 2018 myönnetty aikaisempaa enemmän, joten suhteelliset osuudet saattavat vielä ohjelmakauden aikana muuttua. Aloitustukihakemusten määrien vaihteluun on vaikuttanut osaltaan myös luopumistuen muutokset.

Maaseutuohjelman toimenpiteet ovat ohjanneet nuorten viljelijöiden alalle tuloa.

6. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Ohjelmakaudelle on sattunut muista syistä johtuvaa kannattavuuden heikkenemistä, jonka vuoksi haastateltavien mielestä on ollut vaikea nähdä selkeästi ohjelman vaikutuksia. Lisäksi aloitustuen houkuttelevuuteen vaikuttavat useat muut tekijät, kuten luopumistuen ehtojen ja eläkelainsäädännön muutokset, samoin kuten maatalouden ja yleiset talousnäkymät.

7. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Kohdealan 2B julkisen rahoituksen kuvaus

Kohdealan 2B rahoituskehiksestä suurin osa (98 %) on kohdistettu nuorten viljelijöiden aloitustukeen. Tälle toimenpiteelle on varattu yhteensä 145 miljoonaa euroa julkista rahoitusta. Julkisesta rahoituksesta 67 miljoonaa euroa on kansallista lisärahoitusta korkotukena. Osaamisen kehittämiseen on varattu 2 % julkisesta rahoituksesta eli 3 miljoonaa euroa.

Nuorten viljelijöiden aloitustukea maksetaan avustuksen, korkotukilainan ja varainsiirtovapauden sekä korkotukilainan muodossa. Aloitustuella on kaksi eri tasoa, riippuen liiketoimintasuunnitelman perusteella odotetusta yrittäjätulon määrästä viimeistään kolmantena vuonna tuen myöntämisen jälkeen.

Taulukko 8. Nuorten viljelijöiden aloitustuen rakenne.

Yrittäjätulo (min)	Avustus (max)	Korkotuki ja varainsiirtovapaus (max)	Korkotukilaina (max 80% tilan ja irtaimen summasta), max
25 000 €	35 000 €	35 000 €, josta korkotuki max 30 000 €	230 000 €
15 000 €	10 000 €	20 000 €, josta korkotuki max 15 000 €	15 000 €

Nuorten viljelijöiden aloitustukeen liittyy useita tukikelpoisuusehtoja. Näitä ehtoja ovat alle 41 vuoden ikä, riittävä ammattitaito sekä hyväksyttävä liiketoimintasuunnitelma. Tukiehdot tiukentuivat edellisestä ohjelmakaudesta, sillä asetuksen 1305/2013 Artiklan 19(4) ja asetuksen 1307/2013 Artiklan 9 mukaan aktiiviviljelijän määritelmä (maaloustyötulon alarajat) tulee täytyä myös nuorten viljelijöiden aloitustuessa. Aloitustuen myöntämiseen käytetään toimenpiteen omia valintakriteereitä, jotka liittyvät tilan yritystoiminnan taloudellisiin edellytyksiin, tilan tuotantoedellytyksiin sekä tilan kehittämistoimiin ja –mahdollisuuksiin.

Tavoitteet ja toteuma

Kohdealan 2B tavoitteina on, että ohjelmakauden loppuun mennessä (vuonna 2023) 4,6 % maatiloista (eli 2 700 kpl), olisi saanut maaseudun kehittämisohjelmasta nuorelle viljelijälle kohdistettua aloitustukea (tavoiteindikaattori T5). Lisäksi tuotostasolla tavoitteena kohdealalle 2B on 800 koulutukseen osallistunutta.

Ruokaviraston tietojen mukaan tulosindikaattorin R3 (niiden maatilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämisohjelmasta tuettuja investointeja nuorille viljelijöille) arvo on 1,5 %. (Ruokavirasto 2019).

Kohdealan 2B koulutukseen osallistui 6 084 henkilöä.

Syyskuun 2018 loppuun mennessä kohdealan 2B varoista oli sidottu 52 % eli 42,5 miljoonaa euroa. Nuorten viljelijöiden aloitustukea oli sidottu 31,8 miljoonaa euroa. Koulutushankkeisiin oli sidottu 10,7 miljoonaa euroa. Maksuaste oli lokakuun 2018 puolivälissä 25% eli maksuja oli kertynyt noin 20,5 miljoonan euron edestä. Maksuista noin kolme neljäsosaa eli 16,1 miljoonaa liittyi nuorten viljelijöiden aloitustukeen (Ruokavirasto 2019).

Ajalla 2015-2/2019 nuorten viljelijöiden aloitustukea myönnettiin yhteensä 1 458 nuorelle viljelijälle. Aloitustuen suosio on kasvanut ohjelmakauden edetessä, sillä siinä missä vuonna 2015 tehtiin vain 130 aloitustukipäätöstä ja vuosina 2016 ja 2017 noin kolmesataa kumpanakin, vuonna 2018 myönteisen aloitustukipäätöksen sai 447 nuorta viljelijää. Ohjelmakauden alkuvuosien pientä aloitustukien määrää selittää osaltaan luopumistuen muutokset, jotka näkyivät suurena aloitustukimääränä vuonna 2018. Aloitustuen saajien alueellinen jakauma näkyy alla olevassa Kuvio 20.

Eniten myönteisiä aloitustukipäätöksiä vuosina 2015 - 2018 on tehty Varsinais-Suomessa (145 kappaletta eli 12% koko Suomen aloituspäätöksistä), Pohjois-Pohjanmaalla (120), Etelä-Pohjanmaalla (108) ja Pohjanmaalla (106). Vähiten aloitustukea saavia on Kainuussa (9 kappaletta) ja Lapissa (26). Valtaosa

aloitustukea saaneista (85,2%) sai korkeampaa aloitustukea. Siinä missä 95,1% eläintiloista saa korkeampaa aloitustukea, kasvinviljelytiloista korkeampaa tukea saa vain 74,0%.

Lypsykarjatalous ja viljanviljely olivat osuudeltaan suurimpia aloitustukea saaneista tuotantosuunnista kaikkien ELY-keskusten alueilla – jompikumpi näistä tuotantosuunnista oli kaikilla alueilla eniten myönteisiä tukipäätöksiä saaneista tuotantosuunnista. Ne vastasivat kaikkien ELY-keskusten alueilla vähintään 40 prosentista myönteisistä tukipäätöksistä.

Ruokaviraston rekistereissä oli 1 008 aloitustukea saaneen tilan (85% kaikista aloitustukea saaneista) pinta-ala. Keskimäärin aloitustukea saaneiden viljelijöiden tilojen pinta-ala oli 87,2 hehtaaria. Suurin osa aloitustukea saaneista tiloista (444 kappaletta) oli 50 – 99,99 ha suuruisia, 1 – 49 ha suuruisia (265 kpl) tai 100 – 199,99 ha suuruisia (252 kpl). 47 tilan pinta-ala oli suurempi kuin 200 ha. Tosin aloitustukea saaneiden tilojen pinta-alat vaihtelivat suuresti sekä tuotantosuuntien välillä että niiden sisällä. Tilojen pinta-alojen keskiarvolla mitattuna suurimmat aloitustukea saaneiden tilojen tuotantosuunnat olivat lihasikojen kasvatus (138 ha), porsastuotanto (131 ha) ja muu nautakarjatalous (125 ha).

Kohdealaan 2B kohdentuvia osaamisen kehittämishankkeita oli vuosina 2014 – 2018 myönnetty yhteensä 45 kappaletta. Näihin hankkeisiin on sidottu 9,7 miljoonaa euroa.

Kysely nuorille viljelijöille

Kyselyvastausten perusteella voi päätellä, että noin puolet nuorista viljelijöistä olisi ottanut maatilan haltuunsa ilman aloitustukea. Viljatilallisista suhteessa useampi olisi ottanut tilan haltuunsa ilman aloitustukea verrattuna eläintilallisiin. Noin kuusi kymmenestä vastaajasta oli sitä mieltä, että aloitustuen ehdot täytyivät omalla kohdalla helposti ja että aloitustuen yrittäjätulo vaatimukset olivat kohtuulliset. Suurten (yli 150 ha) ja pienten (alle 40 ha) tilallisten mielipide-ero näissä kysymyksissä oli huomattava. Yli 150 ha tilallisisten ei ollut yleisesti vaikea täyttää aloitustuen ehtoja, ja heidän mielestään yrittäjätulo vaatimukset olivat kohtuulliset. Vain neljä kymmenestä alle 40 hehtaarin tilallisista oli tätä mieltä.

Noin yhdeksän kymmenestä vastaajasta oli hakenut korkotuettua pankkilainaa tilan sukupolvenvaihdon toteutumiseen. Vajaa puolet koki, että aloitustukipäätös auttoi saamaan myönteisen pankkilainan sukupolvenvaihdosta varten.

Aloitustukea on käytetty useimmiten tilan käyttöpääomana, koneiden tai laitteiden hankkimiseen ja sukupolvenvaihdokseen liittyviin kuluihin. 64 % kaikista vastaajista oli sitä mieltä, että aloitustuki on auttanut kehittämään tilaa nopeammin kuin sitä muuten olisi kehitetty.

Yli puolet aloitustukikyselyyn vastaajista oli tehostanut tuotantoa sukupolvenvaihdon jälkeen. Liki puolet oli korjannut tai rakentanut tilan rakennuksia, hankkinut parempia koneita tai laitteita. Yli kolmasosa oli ostanut tai vuokrannut lisämaata. Noin neljä kymmenestä vastaajasta oli kasvattanut tuotantoa tai parantanut tuotannon laatua.

Noin 95 % vastaajista ilmoitti käyttäneensä tukipalveluja sukupolvenvaihdokseen. Suuri osa sukupolvenvaihdon toteuttaneista oli käyttänyt useita tukipalveluja eri kombinaatioissa (Neuvo 2020, muu neuvonta, pankki, tiloimisto).

ELY-keskusten näkemykset nuorten viljelijöiden aloitustuesta

ELY-keskusten vuosien 2017 ja 2018 vuosiraporttien mukaan aloitustuen hakijamäärät ovat selkeästi edellistä ohjelmakautta pienempiä, vaikka ohjelmakauden alussa alhaiset hakemuskäärät ovat nousseet

hitaasti vuosina viimeisen kolmen vuoden aikana. Vuonna 2014 aloitustukihakemusten määrän nähtiin kasvaneen luopumistuen loppumisen vuoksi. Kasvu näkyi myös vuosina 2015-2016. Vuosi 2018 oli viimeinen mahdollisuus käyttää luopumistukea. Syiksi aloitustuen alhaiselle kiinnostukselle mainittiin yleinen maatalouden kannattavuuskehityksen heikentyminen, eläkelainsäädännön muuttuminen sekä aloitustuen yrittäjätulovaatimusten korotus ohjelmakaudelle 2014 – 2020. Yrittäjätulovaatimuksen korotusten mainittiin olevan merkittäviä, sillä kasviviljelytiloilla jäädään usein vaadittujen rajojen alapuolelle. Pari ELY-keskusta mainitsi, että osa omistajanvaihdoksista jää aloitustuen ulkopuolelle.

ELY-keskusten maaseutuasiantuntijoiden haastatteluissa näkyi epätietoisuus aloitustuen merkityksestä nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamiselle. Osa haastateltavista näki, että ohjelman tuella on suuri rooli, koska sukupolvenvaihdos on niin pääomaintensiivinen. Osa haastateltavista puolestaan mainitsi, että maaseutuohjelma ei pysty vaikuttamaan nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamiseen.

Muut tietolähteet

Luonnonvarakeskuksen tilastojen mukaan viljelijöiden keski-ikä Suomessa oli 53 vuotta vuonna 2018. Kolmessa vuodessa viljelijöiden keski-ikä on noussut kahdella vuodella. Viljelijöiden keski-ikää nostaa yli 70-vuotiaiden viljelijöiden määrän kasvu. Suomen viljelijöistä yli neljännes on yli 60-vuotiaita, kun taas alle 40-vuotiaiden viljelijöiden osuus on vain 16,6 prosenttia. Kuten alla olevasta kuviosta 21 näkyy, alle 54-vuotiaiden viljelijöiden määrä on vähentynyt kaikissa ikäluokissa vuosina 2014 – 2018, kun taas yli 70-vuotiaiden viljelijöiden määrä on samaan aikaan kasvanut.

Sukupolvenvaihdokseen liittyvää neuvontaa on annettu vuosina 2017 ja 2018 yhteensä 978 tilalle. Maksatuksia on tehty noin 569 000 euron edestä (Ruokavirasto 2019). On kuitenkin huomattava, että sukupolvenvaihdokseen liittyvä neuvonta kohdistuu maaseutuohjelman kohdealaan 2A, ei 2B.

Neuvontatoimenpiteen arviointia varten tehdyssä viljelijäkyselyssä pyydettiin vastaajia arvioimaan neuvonnan hyödyllisyyttä sukupolvenvaihdokseen valmistautumisen kannalta skaalalla 1 = hyödytön, 2 = ei erityisen hyödyllinen, 3 = hyödyllinen, 4 = erittäin hyödyllinen, 0 = en osaa sanoa. Noin 44 % vastaajista (N=1 426) valitsi ”en osaa sanoa” -vaihtoehdon. Noin 37 % vastaajista taas oli sitä mieltä, että neuvonta oli hyödyllistä tai erittäin hyödyllistä sukupolvenvaihdokseen valmistautumisen kannalta. (Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi, 2019.)

Toimenpiteiden vaikutus

Viljelijöiden ikääntyminen on jatkunut Manner-Suomessa. Nuorten viljelijöiden aloitustuki toisaalta tukee kilpailukykyisiä tiloja ja siten auttaa yleistä maatalouden rakennekehitystä, mutta se ei ole pystynyt hidastamaan viljelijäväestön vanhenemista.

Nuorten viljelijöiden (alle 40-vuotiaiden) osuus kaikista viljelijöistä oli 16,6 % vuonna 2018, kun se oli vuonna 2014 oli 17,7 %. Nuorten viljelijöiden määrä on laskenut sekä absoluuttisesti että suhteessa kaikkien viljelijöiden määrään.

Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealan 2B varoista oli sidottu noin 29 %. Nuorten viljelijöiden aloitustukea oli sidottu 33,6 miljoonaa euroa ja osaamisen kehittämiseen oli sidottu noin 9,8 miljoonaa euroa.

Manner-Suomen maaseutuohjelman tavoitteesta vajaa puolet on saavutettu (myönnettyt aloitustuet 31.12.2018 mennessä). Aloitustukien hakijamäärä on vähentynyt edellisestä ohjelmakaudesta, johtuen luultavimmin maatalouden kannattavuuden heikkenemisestä, luopumistukiehtojen ja eläkelainsäädännön muutoksista sekä rakennetukiehtojen tiukentumisesta, mikä kiristi myös nuorten

viljelijöiden aloitustuen ehtoja. Tavoitetta 2 700 aloitustuen saajaa ohjelmakaudella 2014 – 2020 on vaikea saavuttaa tällä vauhdilla.

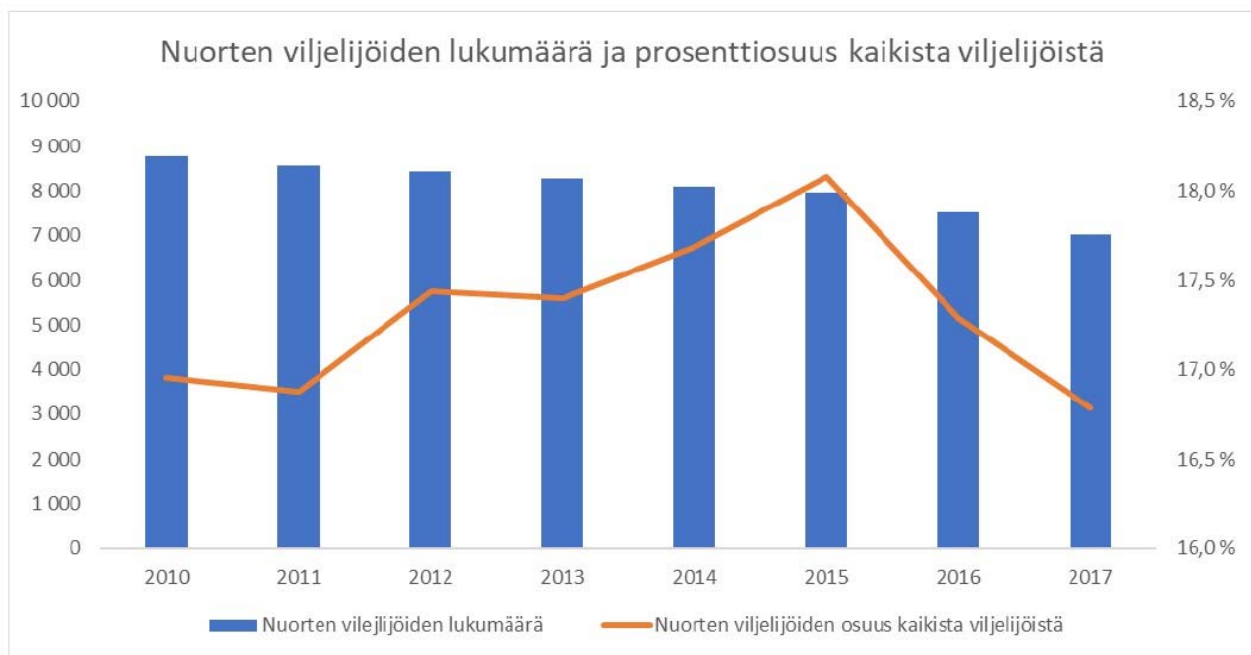
Aloitustukikyselyn perusteella voi päätellä, että yli 150 ha tilojen nuorilla viljelijöillä ei ollut vaikeuksia täyttää aloitustuen ehtoja. Aloitustuella oli suurempi merkitys eläintilojen kuin viljatilojen sukupolvenvaihdoksiin. Valtaosa vastaajista näki aloitustuen nopeuttaneen tilan kehittämistoimenpiteitä. Aloitustukea on käytetty useimmiten tilan käyttöpääomana, koneiden tai laitteiden hankkimiseen ja sukupolvenvaihdokseen liittyviin kuluihin. Toimenpiteellä on merkitystä erityisesti tilan käyttöpääoman sekä pankkilainan kannalta tilanpidon alkaessa. Nuoret viljelijät toivoivat erityisesti talousasioihin, verotukseen, kirjanpitoon, johtamiseen sekä viljelysuunnitteluun liittyvää koulutusta tilanpidon alkuvuosina.

Haastatteluiden perusteella tärkein merkitys sukupolvenvaihdokseen on ollut nuorten viljelijöiden aloitustuella sekä myös yleisesti yrityksen kehittämistuella.

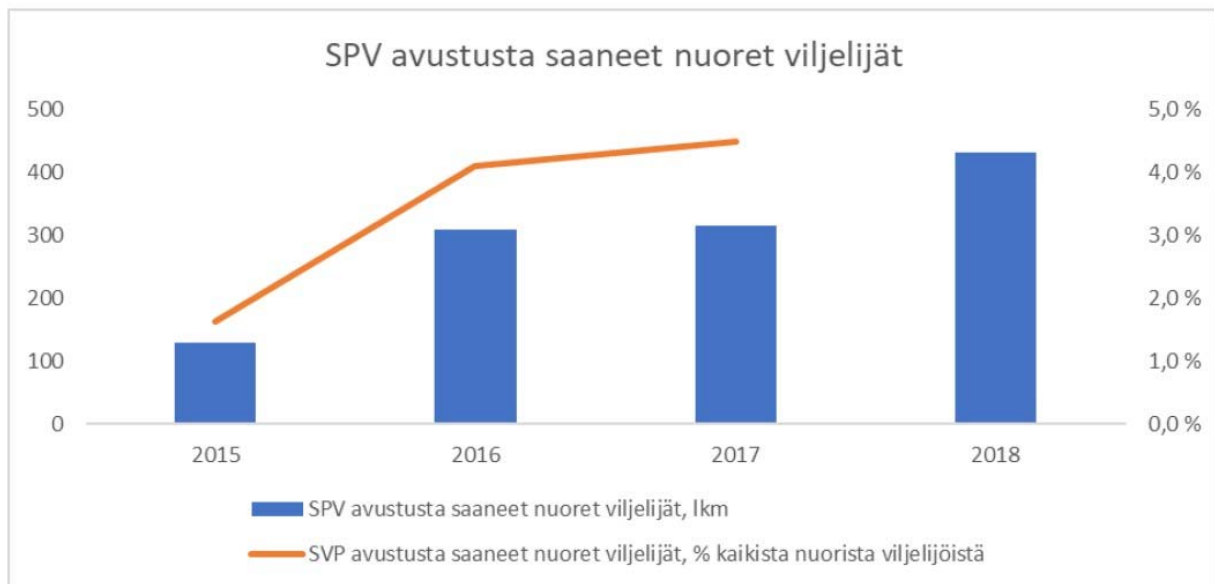
Suositukset

Nuorten viljelijöiden aloitustuen ehtoja tulisi tarkastella uudelleen, mikäli sukupolvenvaihdosten määrä halutaan saavuttaa. Nykyinen käytäntö, jossa yrittäjätulo vaatimuksen mukainen taso tulee saavuttaa kolmantena vuonna tilanpidon aloittamisesta, on hyvä.

Nuorille viljelijöille ja niiksi haluaville tulisi olla enemmän räätälöityjä koulutuksia ja vertaistukea. Nuorten viljelijöiden koulutusten toteutuksessa tulisi hyödyntää myös digitalisaation mahdollisuuksia.

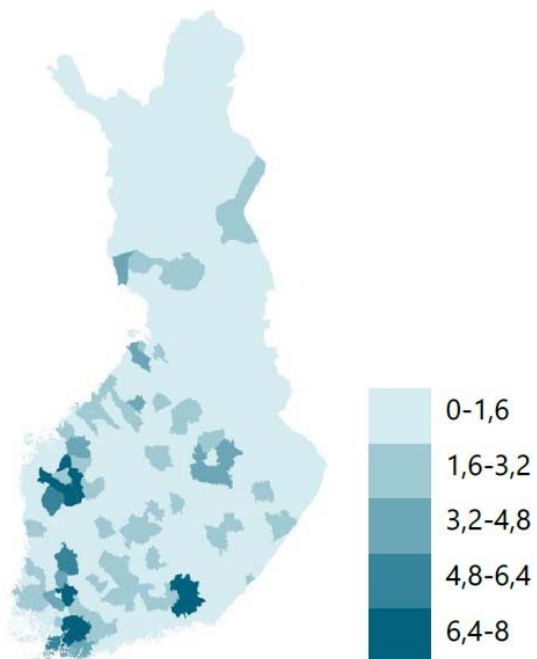

**Kuvio 17. Nuorten viljelijöiden lukumäärä (hlö) ja osuus kaikista viljelijöistä (5).
Lähde: Ruokavirasto 2019, Luonnonvarakeskus 2019.**

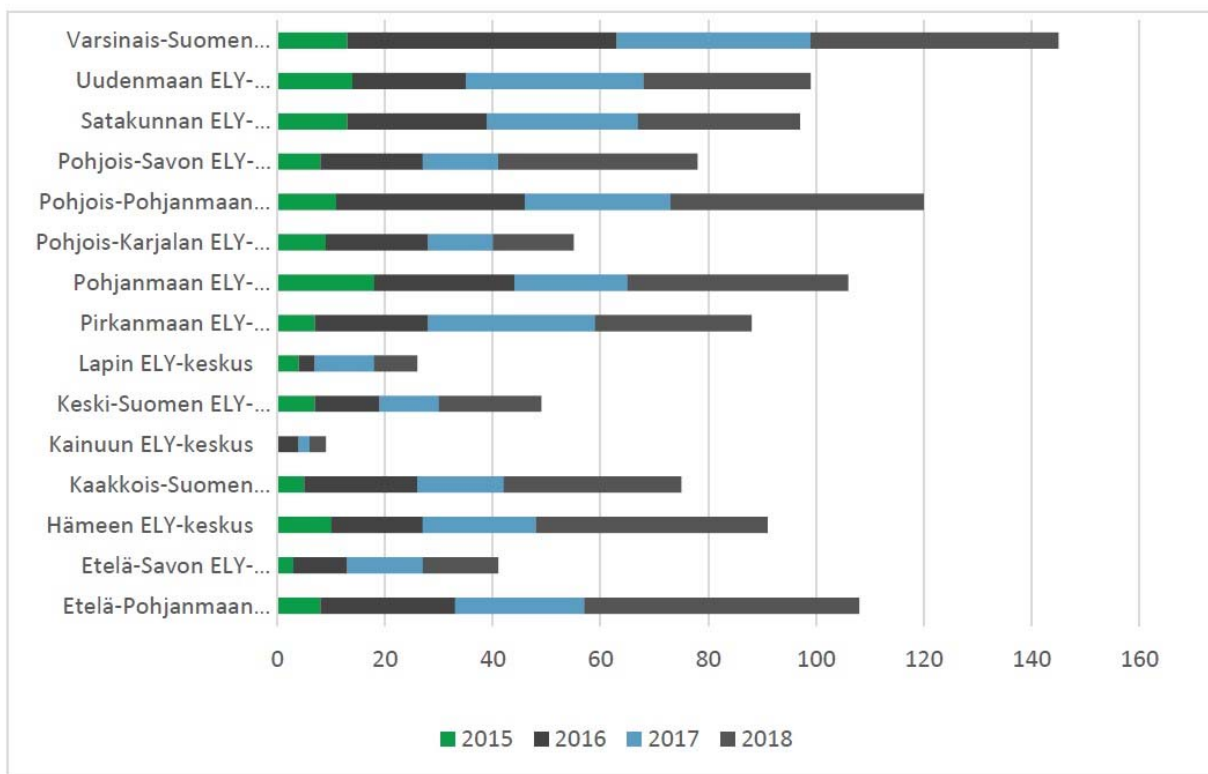
Kuvio 18. Nuoren viljelijä aloitustukea saaneiden tilojen lukumäärä vuosittain sekä osuus kaikista nuorista viljelijöistä (Lähde: Ruokavirasto 2019).

Kuvio 18

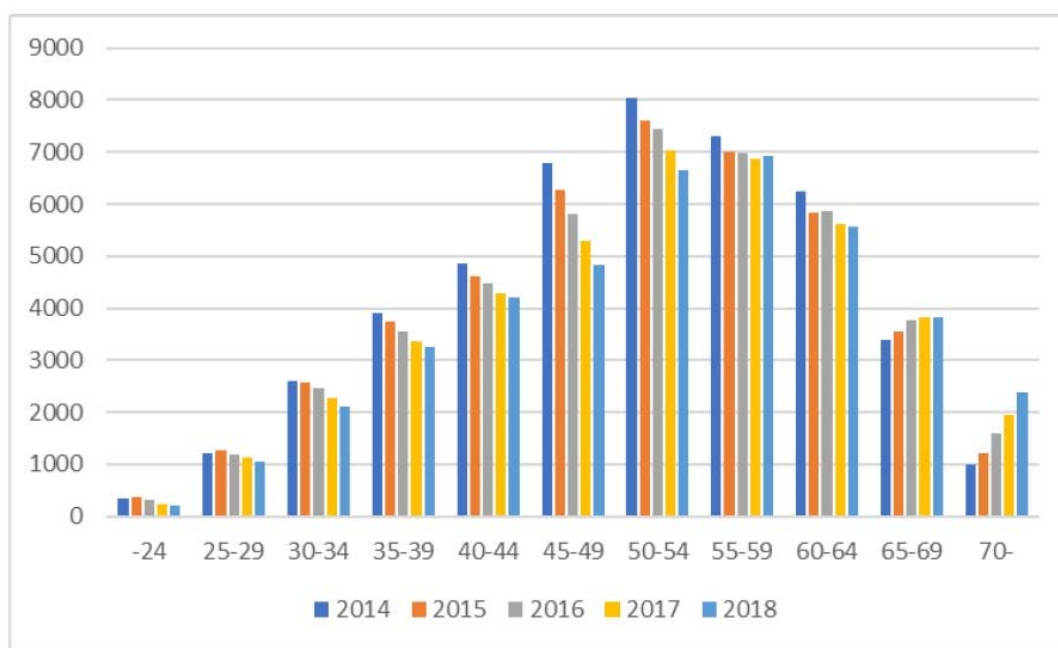
Kuvio 19. Nuorten viljelijöiden aloitustuen jakautuminen alueellisesti (milj. euroa).

Kuvio 19

Kuvio 20. Nuoren viljelijän aloitustuen saajien määrä ELY-keskuksittain (Ruokavirasto, 2019).

Kuvio 20

Kuvio 21. Viljelijöiden lukumäärä yksityishenkilöiden omistamilla tiloilla ikäluokittain 2014-2018 yhteensä. (Luonnonvarakeskus, 2019)

Kuvio 21

7.a6) CEQ06-3A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on parannettu alkutuottajien kilpailukykyä kytkeväällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatujärjestelmien paikallisten markkinoiden edistämistä ja menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialakohtaisten organisaatioiden avulla?

7.a6.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Kohdealan 3A vaikuttavuutta arvioidaan arviointikysymys 30:llä. Kohdealaan 3A vaikuttavia toimenpiteitä ovat Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Yritysinvestoinnit (M04.2), Eläinten hyvinvointikorvaukset (M14), Yhteistyö, innovaatioryhmät (M16.1), Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2), Yhteistyö, lyhyet toimitusketjut (M16.4), Yhteistyö, horisontaalinen ja vertikaalinen yhteistyö (M16.6) ja Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen (M16.9). Toimenpiteiden tavoitteena on ollut parantaa alkutuottajien kilpailukykyä laadukkaalla tuotannolla ja eettisesti hyväksyttävillä tavoilla.

Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerin ja indikaattorien välillä:

Arviointikriteeri	EU:n yhteiset indikaattorit	Lisäindikaattorit
-------------------	-----------------------------	-------------------

<p>Tuottajien taloudellinen asema lyhyissä jakeluketjuissa on parantunut</p> <p>Lähellä tuotettuja laadukkaita elintarvikkeita on saatavilla kysyntää vastaavasti</p> <p>Kuluttajien haluamalla tavalla tuotettuja tuotteita on saatavilla</p>	<p>Niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien – ja organisaatioiden kautta</p>	<p>Elintarvikkeiden suoramyyntiä tai elintarvikkeiden jalostusta harjoittavien tilojen osuus kaikista maataloista</p> <p>Elintarvikeyritysten lukumäärä</p> <p>Luomualan elintarvikeyritysten osuus</p> <p>Elintarviketuotantoon ja lähiruokaan liittyvien hankkeiden lukumäärä</p>
--	--	---

Tuottajien taloudellisen aseman tulisi olla parantunut lyhyissä jakeluketjuissa eli tuottajien katteet olisivat parempia. Lähellä tuotettuja laadukkaita elintarvikkeita tulisi olla saatavilla kysyntää vastaavasti. Kuluttajien haluamalla tavoilla tuotettuja tuotteita tulisi olla saatavilla. Esimerkiksi eettisyys ja eläinten hyvinvointi ostopäätöksissä.

Arviointikysymykseen vastataan EU:n yhteisen tulosindikaattori R4:n avulla. Maaseutuohjelmassa tuottaja- ja toimialaorganisaatioiden muodostaminen ei ole toteuttavien toimenpiteiden joukossa. Tulosindikaattori R4 laskennassa näin ollen ainoastaan toimenpiteen 16.4. toteutuminen.

Muita käytettyjä indikaattoreita ovat elintarvikkeiden suoramyyntiä tai elintarvikkeiden jalostusta harjoittavien maatilojen osuus kaikista maataloista, elintarvikeyritysten lukumäärä, luomualan elintarvikeyritysten osuus alatoimialoittain ja elintarviketuotantoon ja lähiruokaan liittyvien hankkeiden lukumäärä. Lisäksi ELY-keskuksissa toteutettujen haastattelujen perusteella arvioidaan toimenpiteiden vaikutuksia.

2. Arviointikysymyksen tausta

Kuluttajat arvostavat laadukasta ja eettistä ruokaa. Toimenpiteillä on pyritty parantamaan maaseutuyritysten vastaamista kuluttajien kysyntään ja arvostuksiin tuottamalla laadukasta ruokaa ja eläinten hyvinvointia parantamalla.

Toimenpiteeseen 4.2 eli elintarvikkeiden valmistukseen liittyviä hankkeita on toteutettu välillä 21.12.2015-3.7.2018 yhteensä 382 kappaletta.

Toimenpiteeseen 6.4 liittyviä hankkeita (investointeja maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen) on toteutettu välillä 17.12.2015-3.7.2018 yhteensä 2 456 kappaletta.

Toimenpiteeseen 6.2 liittyviä hankkeita (Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan) on toteutettu välillä 29.12.2015-3.7.2018 yhteensä 568 kappaletta.

Toimenpiteeseen 16.4. liittyviä hankkeita on aloitettu 1.1.2019 mennessä yhteensä 19. Näistä hankkeista on päättynyt 1.1.2019 mennessä yhteensä 11. Hankkeiden toteuttajat eivät ole maataloja.

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Perustelu menetelmän käytölle

Arvioinnissa käytetään toteuttamissuunnitelman mukaisia EU:n yhteisiä indikaattoreita, kansallisia indikaattoreita ja ELY-keskusten haastatteluiden vastauksia.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan Aineiston saatavuus. Lisäindikaattorin tietoja oli saatavilla vain yksittäisiltä vuosilta, joten niiden kehitystä ei voida arvioida.

Tuottaja- ja toimialaorganisaatioiden edistämiseen ei ole maaseutuohjelmassa kohdennettu toimenpiteitä.

Tulosindikaattori R4 on määritelmään mukaan *niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien – ja organisaatioiden kautta*. Ruokaviraston (2019) rekisteritietojen mukaan toimenpiteen 16.4. toteuttajat eivät ole maatiloja. Hanke-, rekisteri- ja tilastotietojen perusteella ei voi laskea määritelmän mukaista arvoa tulosindikaattorille R4.

4. Kuvaus asiaan liittyvistä EU:n yhteisistä indikaattoreista, joita käytettiin kysymykseen vastaamisessa ja niiden arvot.

Tulosindikaattori R4

R4 kuvaa niiden maatilojen prosenttiosuutta, joita tuetaan laatujärjestelmien ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien – ja organisaatioiden kautta. Indikaattorin arvo on 0, koska Suomessa maatilat ei suoraan tueta toimenpiteet kautta.

Maatiloja oli Suomessa vuonna 2018 47 688. Indikaattorin arvo on $0/47\ 688 = 0$.

5. Arviointisuunnitelmassa määritettyjen vaikuttavuusindikaattoreiden arvo sekä määrällinen ja sanallinen arvio paljonko maaseutuohjelma on vaikuttanut ko. indikaattorin kehitykseen

Elintarvikkeiden suoramyyntiä tai jalostusta harjoittavien maatilojen osuus kaikista maataloista

Vuonna 2016 Suomessa oli Luonnonvarakeskuksen tilaston mukaan 2 610 monialaista maatilaa, joilla harjoitettiin kaupan tai teollisuuden alatoimialaan liittyvää maataloutta tukevaa toimintaa. Näiden osuus kaikista maataloista on $2\ 610/47\ 688 = 0,05 = 5\ %$.

Ohjelmakauden ajalta ei ole saatavilla tilastotietoa muilta vuosilta. Määrän kehitystä ei voi arvioida. Toteutuneiden hankkeiden lukumäärän perusteella voi kuitenkin arvioida, että elintarvikkeiden jalostusta ja kauppaa harjoittavien monialaisten maatilojen määrä olisi nykyistä pienempi ilman maaseutuohjelman toimenpiteitä.

Elintarvikeyritysten lukumäärä

Vuonna 2016 Suomessa oli 1716 elintarvikeyritystä. Ohjelmakauden alussa vuonna 2014 yritysten lukumäärä oli 1710. Määrän kehitystä tai ohjelman vaikutusta elintarvikeyritysten lukumäärän ei ole mahdollista tarkasti arvioida. Toteutuneiden hankkeiden perusteella näyttää siltä, että maatalouden yhteydessä toimivien elintarvikeyritysten lukumäärä olisi pienempi ilman maaseutuohjelman toimenpiteitä.

Luomualan elintarvikeyritysten lukumäärä

Luomualan elintarvikeyrityksiä oli vuonna 2017 yhteensä 742. Vastaava luku vuonna 2014 oli 651. Yritysten lukumäärä on kuitenkin vaihdellut ohjelmakauden aikana. Kaikista elintarvikeyrityksistä luomualan yritysten osuus oli 41 prosenttia vuonna 2016.

Toteutuneen kehityksen perusteella voidaan arvioida, että maaseutuohjelma on vaikuttanut positiivisesti uusien luomualan elintarvikeyritysten perustamiseen.

Luonnonmukaisessa tuotannossa toimivien maatilojen määrä on kasvanut ohjelmakauden aikana. Vuonna 2014 luomutilojen määrä oli 4180, kun vastaava luku vuonna 2017 oli 4641. Ohjelman toimenpiteillä on ollut merkittävä vaikutus luomutilojen määrän kasvussa.

Luomutuotteiden osuus kulutuksesta Suomessa on kasvanut. Luomutuotannon kasvu on pystynyt vastaamaan kysynnän kasvuun.

Elintarviketuotantoon ja lähiruokaan liittyvien hankkeiden lukumäärä

Toimenpiteeseen 4.2 eli elintarvikkeiden valmistukseen liittyviä hankkeita on toteutettu välillä 21.12.2015-3.7.2018 yhteensä 382 kappaletta.

Toimenpiteeseen 6.4 liittyviä hankkeita (investointeja maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen) on toteutettu välillä 17.12.2015-3.7.2018 yhteensä 2 456 kappaletta.

Toimenpiteeseen 6.2 liittyviä hankkeita (Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan) on toteutettu välillä 29.12.2015-3.7.2018 yhteensä 568 kappaletta.

Maaseudun kehittämisohjelman puitteissa on rahoitettu ainakin 190 lähiruokahanketta.

Lähiruokahankkeita on eniten Uudenmaan, Keski-Suomen, Lapin ja Kaakkois-Suomen ELY-keskusten alueella. Eniten uusia hankkeita on aloitettu vuosien 2018-19 aikana Keski-Suomessa, Kaakkois-Suomessa ja Pirkanmaalla. Lähiruokahankkeiden vaikutuksista ei ole olemassa tietoa, mutta turvallisesti voidaan olettaa niiden lisänneen lähiruuan tuotantoa.

Tuoreiden kyselytutkimusten (Taloustutkimuksen Suomi Syö 2018 ja K-ryhmän teettämä tutkimus) mukaan lähiruokaa pitää kiinnostavana 54 % suomalaisista kuluttajista. Kiinnostus oli kuitenkin pienentynyt kaksi vuotta aikaisemmin tehdystä tutkimuksesta hieman. Samoin lähiruokaa ostettiin hieman harvemmin kuin kaksi vuotta aikaisemmin. Tänä vuonna kuluttajat kuitenkin aikovat ostaa enemmän lähiruokaa kuin aikaisemmin. Kuten edellä kerrottiin, kotimaisen ruuan suosio ei ole noussut.

Lähiruokahankkeista oli käytettävissä vuonna 2017 käynnissä olleet hankkeet kokonaisuudessaan ja vuonna 2018 käynnistyneet hankkeet kolmentoista ELY-keskuksen alueella. Uusia hankkeita on kuitenkin käynnistynyt vuonna 2018 suhteellisen vähän verrattuna hankkeiden kokonaismäärään. Siksi kolmen ELY-keskuksen alueiden puuttuvien hankkeiden merkitys kokonaisuuteen on niin vähäinen, ettei se vaikuta arviointiin.

ELY-keskushaastattelut

Maaseutuohjelman toimenpiteet ovat helpottaneet investointeja. Tuottajien kytkemisessä paremmin maatalouselintarvikeketjuun paikallisten markkinoiden edistämistä ja menekinedistämistä koskevien toimien ja lyhyiden jakeluketjujen avulla on ollut positiivisia vaikutuksia. Toimenpiteet ovat vaikuttaneet eri tavoilla eri ELY-keskusten alueilla. Osalla alueista toimenpiteiden kysyntä on ollut suurta ja paikallista

markkinaa on saatu edistettyä. Toisilla alueilla, joilla toimijat ovat suuria, toimenpiteiden kysyntä on ollut alhaisempaa. Ohjelmalla ei ole pystytty vaikuttamaan markkinoinnin kasvattamiseen.

Investointitukea pidetään onnistuneena, sillä se on tuttu tukimuoto. Yhteistyötä pidettiin hyvänä, mutta toisaalta ongelmallisena pidettiin sitä, että kehittämistä voi tehdä vain yritysryhmissä, eikä yksittäisissä yrityksissä. Maaseudulla toimivien yritysten on hankalaa kilpailla kaupungeissa sijaitsevien yritysten kanssa.

ELY-keskuksissa maaseutuohjelman arvioidaan parantaneen pienten ja keskisuurten yritysten kilpailukykyä sekä maatalousalan kilpailukykyä. Investointituella on ollut suuri merkitys yritysten investointipäätöksiin, vaikka tuki on vain 20 prosenttia, ja muutakin rahoitusta tarvitaan. Perustamistuki sen sijaan on koettu vähemmän merkityksellisenä ja jopa hankalana ja haasteellisenä.

Maaseutuohjelman yritysrahoitusta pidetään liian investointipainotteisena. ELY-keskuksista toivotaan monipuolisempia työvälineitä ja joustavampia ja pienimuotoisempia tukia. Edellisellä ohjelmakaudella ollutta tuotekehitystukea toivotaan takaisin. Kehittämistuki olisi tarpeellinen investointituen lisäksi. Tukea tulisi suunnata myös maataloille, jotka monipuolistavat toimintaansa. Maaseutuyritysten osaamisen kehityksen tulisi olla suunnitelmallista.

6. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

R4 tulosindikaattoria ei voinut laskea, koska toimenpiteen 16.4. hankkeen toteuttajat ja siten maaseutuohjelmasta rahoitetut tahot eivät ole maataloja.

Elintarvikeyrityksiin ja monialaisiin maataloihin liittyvät tilastot eivät ole ajantasaisia. Lisäksi tietoja on käytettävissä ainoastaan yksittäisiltä vuosilta.

7. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Tuottajien taloudellisen asema lyhyissä jakeluketjuissa ei ole parantunut siten, että se näkyisi maatalouden kilpailukyvyyn vahvistumisena kokonaistasolla. Toimenpiteen 16.4. alla toteutettujen hankkeiden lukumäärä on 19 ja arviointijakson aikana päättyneitä hankkeita on 11. Hankkeiden toteuttajat eivät ole maataloja.

Lähellä tuotettuja elintarvikkeiden saatavuus on joillakin alueilla parantunut. Paikallisten markkinoiden kokoa ei kuitenkaan ole pystytty kasvattamaan.

Maaseutuohjelman toimenpiteiden osuutta kuluttajien haluamilla tavoilla tuotettujen tuotteiden saatavuuteen ei voida erottaa normaaleista markkinavaikutuksista. Ohjelman toimenpiteillä ei ohjata, eikä voida ohjata, markkinoiden kehittymistä. Esimerkiksi eläinten hyvinvointikorvauksen voidaan kuitenkin arvioida tukevan markkinoiden muutostrendejä. Arviointijakson aikana kuitenkin esimerkiksi lihan kulutuksessa ei ole tapahtunut trendistä poikkeavia muutoksia.

Elintarvikkeiden kulutustrendeissä ei ole tapahtunut tilastoissa havaittavissa olevia muutoksia arviointijakson aikana. Markkinat ohjaavat elintarvikkeiden tarjontaa ja kysyntää. Kuluttajien haluamien tuotteiden tarjonta varmistetaan kotimaisen tuotannon ja tuonnin välisellä yhdistelmällä. Kotimaisuusasteissa ei ole tapahtunut muutoksia ohjelmakauden aikana.

Toteutuneiden hankkeiden lukumäärän perusteella voidaan arvioida, että ohjelman toimenpiteet ovat kannustaneet elintarvikeyritysten perustamiseen sekä lähiruuan tuotannon edistämiseen. Etenkin luomualan yritysten perustaminen on ollut vauhdikasta. Luomun suhteellinen osuus kulutuksesta on

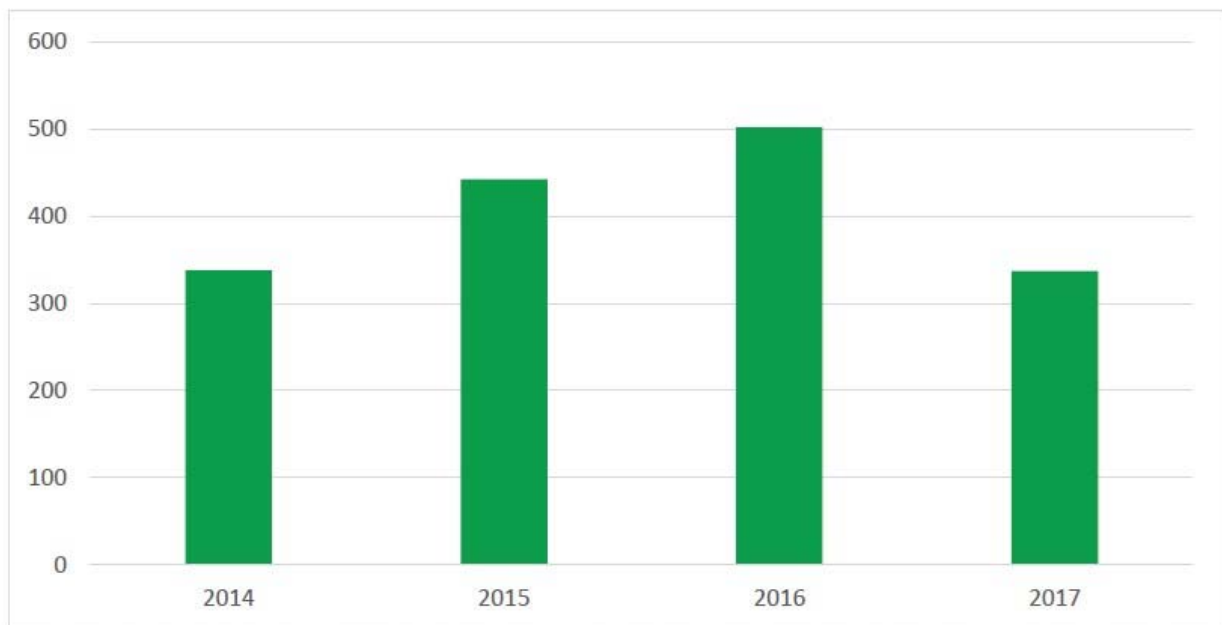
kasvanut. Luomualan yritysten määrä ja luomutilojen lukumäärän kasvu osoittavat viittaavat siihen, että luomun kysynnän kasvuun on ohjelman avulla pystytty vastaamaan.

Suosituks

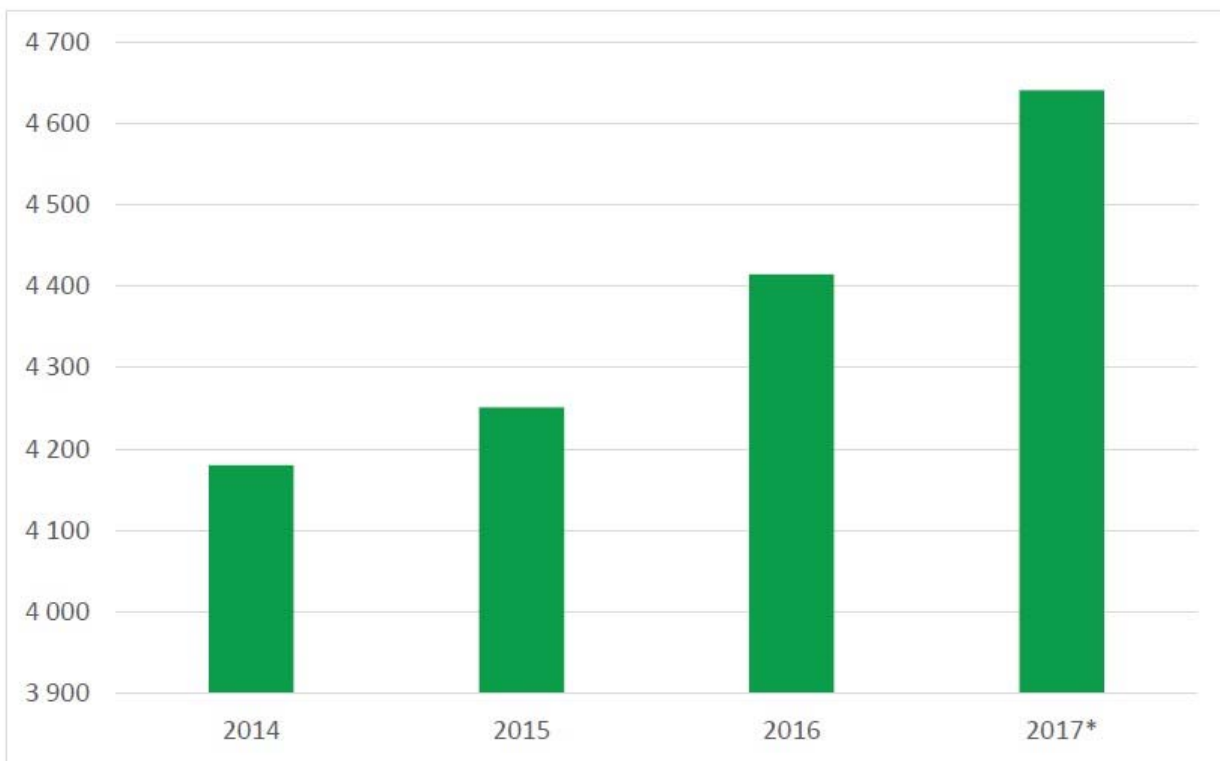
Arviointikysymys tulee asemoida uudelleen. Ohjelman kokonaistason tavoitteiden ja keinojen vaikuttavuuden välillä on ristiriita. Hankkeita toteuttavat yritykset ovat sektorin kokonaisuudessa suhteellisen pieniä ja hankkeet koskettavat murto-osaa maataloustuotannosta ja maataloista. Toimenpiteiden vaikutukset eivät näy kokonaistason mittareissa.

Arviointikysymykseen liittyvien tilastojen ajantasaisuutta ja kattavuutta tulee parantaa.

Tuottaja- ja toimialaorganisaatioiden potentiaaliset markkinavaikutukset tulee selvittää ja ottaa ohjelmaan toimenpiteitä niiden edistämiseksi.

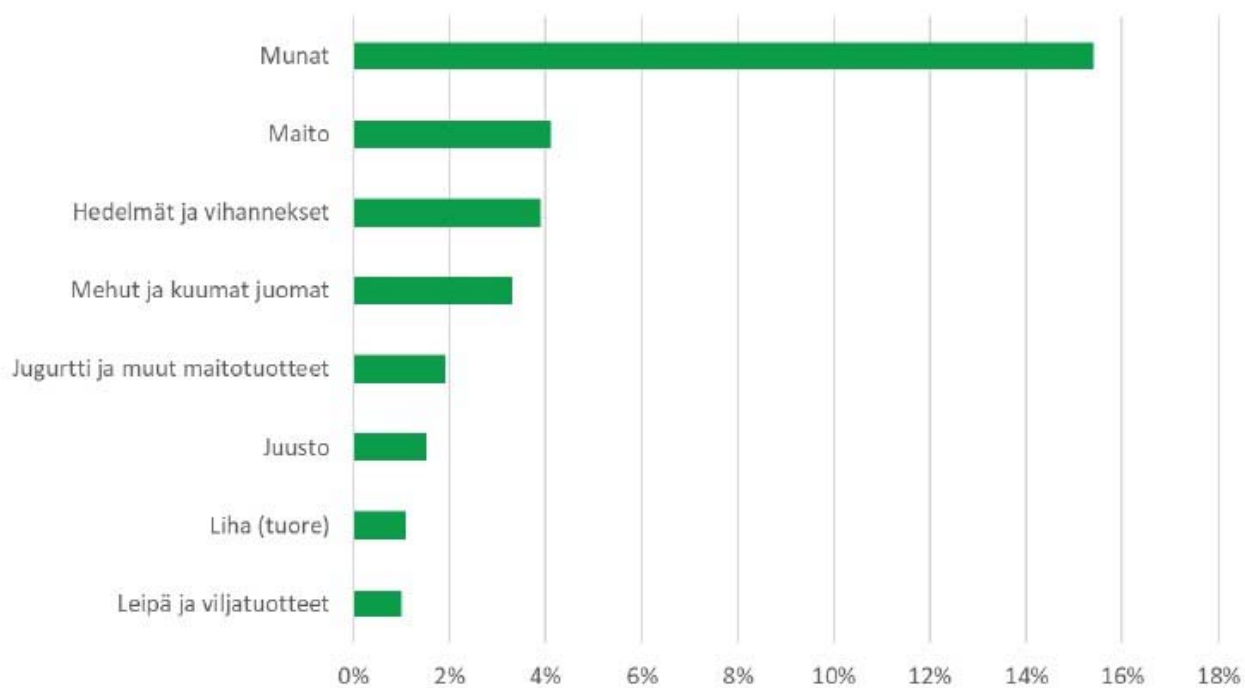
Kuvio 30. Luomualan elintarvikeyritysten lukumäärä Suomessa (Lähde: Luonnonvarakeskus 2019)

Kuvio 31. Luonnonmukaisessa tuotannossa olevien maatilojen määrä Suomessa (Lähde: Ruokavirasto 2019)

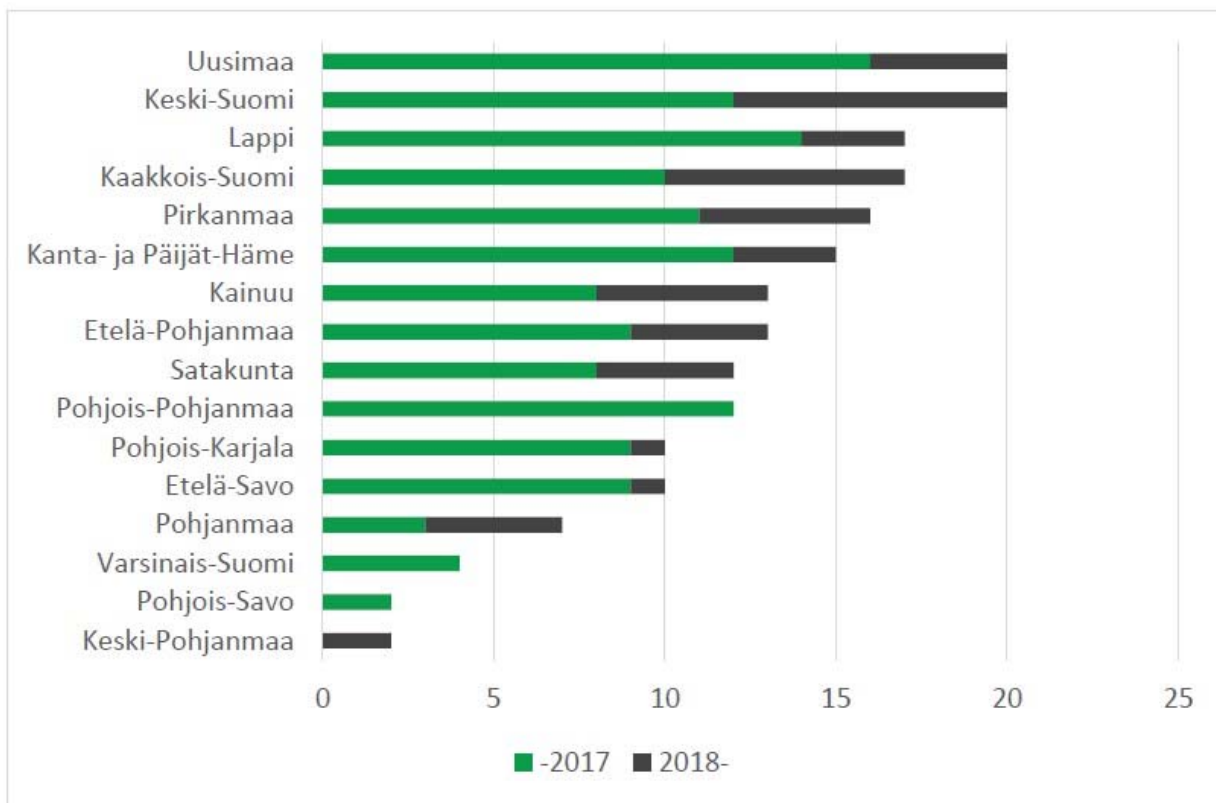
Kuvio 31

Luomun osuus kulutuksesta (päivittäistavarakaupan myynti) 2016

Kuvio 32. Luomun osuus kulutuksesta Suomessa (Lähde: ProLuomu 2019)

Kuvio 32

Kuvio 33. Lähiruokahankkeiden jakautuminen ELY-keskusten alueille (Lähde: Ruokavirasto 2019).

Kuvio 33

7.a7) CEQ07-3B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu maatalojen riskien ehkäisemistä ja hallintaa?

7.a7.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerin ja indikaattorien välillä:

Arviointikriteeri	EU:n yhteiset indikaattorit	Lisäindikaattorit
Maatalous on välillisesti varautunut riskienhallintaan (Esim. sähkökatkot) Yrittäjien jaksaminen on parantunut	R5/T7: niiden maatalojen prosenttiosuus, jotka osallistuvat riskinhallintajärjestelmiin	Varavoimajärjestelmien lkm maataloilla (maatalouden rakennetutkimus 2016) Riskienhallintakoulutusten lkm (Hyrrän asiasanahaku)

Tarttuvia eläintauteja on torjuttu		
------------------------------------	--	--

EU:n yhteinen tulosindikaattori R5, joka mittaa riskinhallintajärjestelmiin osallistuvien maatalojen osuutta, on Manner-Suomessa nolla, sillä Manner-Suomen maaseutuohjelmaan ei ole otettu mukaan maatalojen riskienhallintatoimenpidettä (M017, alatoimenpiteet 17.1 sato-, eläin- ja kasvivakuutusmaksut, 17.2 epäsuotuisia sääoloja, eläin- ja kasvitauteja, tuholaisvahinkoja ja ympäristövahinkoja varten perustetut keskinäiset rahastot ja 17.3 tulojen vakauttamisväline).

2. Arviointikysymyksen tausta

Manner-Suomen maaseutuohjelmaan ei ole otettu mukaan maatalojen riskienhallintatoimenpidettä (M017, alatoimenpiteet 17.1 sato-, eläin- ja kasvivakuutusmaksut, 17.2 epäsuotuisia sääoloja, eläin- ja kasvitauteja, tuholaisvahinkoja ja ympäristövahinkoja varten perustetut keskinäiset rahastot ja 17.3 tulojen vakauttamisväline).

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arvioinnissa on käytetty laadullisia menetelmiä (haastattelut, dokumenttianalyysi) ja kuvailevaa tilastotiedettä. Arvioinnissa on lisäksi käytetty aineistoina muita arviointeja (Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi, 2019) sekä Ruokaviraston tilastoja.

Perustelu menetelmän käytölle

Menetelmät valittiin arviointitehtävään ja -aikatauluun sopivina.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

Menetelmien käytössä ei ilmennyt ongelmia.

4. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Kohdealalle 3B ei ole Manner-Suomen maaseutuohjelmassa asetettu tavoitteita eikä rahoituskehystä.

5. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Usealla toimenpiteellä (M02 Neuvonta-, tilanhoito- ja lomituspalvelut, M07 Peruspalvelut ja kylien kunnostus, M10 Maatalouden ympäristö ja ilmasto, luonnonmukainen maatalous, M14 luonnonmukainen tuotanto, M16 yhteistyö ja M19 Leader) oletettiin olevan toissijaisia vaikutuksia maatalojen riskien ehkäisemiseen ja hallintaan, mutta käsite maatalojen riskeistä ei käy selkeästi ilmi ohjelmadokumentista.

Manner-Suomen maaseutuohjelmassa riskejä kuitenkin selkeästi pyritään ennaltaehkäisemään, ei niinkään korvaamaan jälkikäteen.

Manner-Suomen maaseutuohjelmassa (s. 109) mainitaan, että ”Viljelijöiden ammattitaidon karttuminen vähentää toiminnan riskejä. Pieninfrastruktuurin ja laajakaistainfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen vähentävät paikallisen ja alueellisen toiminnan riskejä. Maaseutualueiden elinkeinoelämän kestävyttä parannetaan lisäämällä toimijoiden ympäristötietoisuutta ja energia- ja resurssitehokkuutta sekä panostamalla eläinten terveyteen ja hyvinvointiin. Leader-toimenpiteillä voidaan vaikuttaa toimintaan paikallisella tasolla.”

Neuvontatoimenpide (M02) (Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi, 2019)

Maatilojen nykyaikaistamiseen ja kilpailukyvyyn parantamiseen liittyvä neuvonta, joka ensisijaisesti liittyy maaseutuohjelman kohdealaan 2A (maatilojen suorituskyvyn parantaminen) otettiin käyttöön vuonna 2017. Jo kahden toimintavuoden aikana kilpailukykyneuvonta on ylittänyt sille asetetut tavoitteet reippaasti, ja siitä on tullut nopeimmin kasvava ja yksi kysytyimmistä neuvonnan osa-alueista (24 % kaikista neuvontatapahtumista). Vuoden 2018 loppuun mennessä kilpailukykyneuvontaa oli saanut jo 4 805 tilaa.

Neuvontatoimenpide tukee viljelijöitä myös eläinten hyvinvointikysymyksissä. Tuotantoeläinten hyvinvointineuvonta on jo saavuttanut tavoitteensa ohjelmakaudelle. Vuoden 2018 mennessä kohdealaan 3A liittyvää neuvontaa oli saanut 7 682 tilaa.

Ympäristöön liittyvä neuvonta on koko neuvontatoimenpiteen suosituin osa-alue. Vuoden 2018 loppuun mennessä prioriteettiin 4 liittyvää neuvontaa oli saanut lähes 19 000 tilaa. Eniten neuvontaa oli annettu kohdealalle 4B (13 451 tilaa). Kohdealan 4A neuvontaa oli saanut 3 623 tilaa ja kohdealan 4C neuvontaa 758 tilaa.

Rahoitetut koulutus- ja yhteistyöhankkeet (M01 ja M16)

Maaseutuohjelman kautta on rahoitettu joitakin maatilojen riskienhallintaan liittyviä hankkeita. Ruokaviraston hankerekisterin mukaan vuoden 2018 loppuun mennessä on tehty myönteinen tukipäätös usealle riskienhallintakoulutukselle.[1] Näitä ovat muun muassa ProAgria Etelä-Savon vetämä Menesty maidolla -hanke, jonka avulla pyritään parantamaan maitotilojen kilpailukykyä kehittämällä ja tehostamalla tilatason ja talouden johtamista, hallintaa ja prosesseja.

Sektorikohtaisia kilpailukykyä kehittäviä hankkeita olivat lisäksi marjanviljelyn BerryGrow, Porotyön kannattavuuden kehittäminen, Luomuviljan viljelijöiden liiketoimintariskien hallinta, Nautakarjatalous kuntoon, Naudanlihantuotantotilojen tuottavuus, Rehuntuotantoteknologia nurmiviljelyssä, sekä Rukiin viljelyn riskien vähentäminen. Näissä riskienhallinta mainitaan yhtenä tavoitteista. Lisäksi joissakin yhteistyöhankkeissa (esim. Tuottava Itäsuomalainen naudanhantuotanto, hankevetäjä A-tuottajat, toimenpide 16.10, Tulosta maidosta, hankevetäjä ProAgria Pohjois-Karjala, toimenpide 1.1 ja PANTA – Porotalouden digitalisoituminen, hankevetäjä Lapin Yliopisto, toimenpide 7.4) riskienhallinta mainitaan yhtenä tavoitteista.

Lisäksi Maaseuturahastosta on tähän mennessä rahoitettu yhteistyö- ja koulutustoimenpiteiden alaisia hankkeita, jotka tähtäävät viljelijöiden jaksamisen parantamiseen (Varavoimaa Farmarille Etelä-Pohjanmaalla ja Varavoimaa farmarille II, hankevetäjä MTK Etelä-Pohjanmaa, toimenpide 16.10 ja Maatilan kasvuohjelma, hankevetäjä ProAgria Lappi, toimenpide 1.1).

Laajakaistainvestoinnit

Manner-Suomen maaseutuohjelmasta on joulukuun 2018 loppuun mennessä rahoitettu 73 laajakaistainvestointia ja 30 digitalisaation liittyvää hanketta. Näihin on sidottu yhteensä noin 24,5 miljoonaa euroa.

Muut investoinnit

Muista investoinneista ei pysty ilman tarkkaa hankekohtaista analyysiä arvioimaan, onko kyseisellä investoinnilla ollut vaikutusta maatilojen riskienhallintaan. Osa investoinneista on parantanut tilojen energiatehokkuutta tai energiaomavaraisuutta, ja uusittujen eläintilojen oletetaan parantavan tuotantoeläinten hyvinvointia.

Haastattelujen tulokset

ELY-keskusten maaseutuasiantuntijoiden haastatteluissa nähtiin yleisesti, että maaseutuohjelman toimenpiteillä on jollain tasolla onnistuttu edistämään maatilojen riskien ehkäisemistä ja hallintaa. Haastateltavat mainitsivat muun muassa maatalon monialaistamisen, mikä vähentää yksittäisten toimien riskiä. Lisäksi haastateltavat mainitsivat koulutus- ja yhteistyöhankkeet, jotka keskittyvät kokonaisuuksien hallintaan ja siten ehkäisevät riskejä. Myös viljelijöiden jaksamiseen liittyvien hankkeiden nähtiin tukevan maatalouden riskienhallintaa.

Neuvontatoimenpiteen arvioinnin haastatteluista nousi esiin kilpailukykyneuvonnan tärkeys maatilojen kokonaisuuden ja riskienhallinnan kannalta.

Toimenpiteiden vaikutus

Neuvontatoimenpiteen arviointia varten tehdyssä viljelijäkyselyssä pyydettiin vastaajia arvioimaan neuvonnan hyödyllisyyttä riskienhallinnan kannalta skaalalla 1 = hyödytön, 2 = ei erityisen hyödyllinen, 3 = hyödyllinen, 4 = erittäin hyödyllinen, 0 = en osaa sanoa. Yli 60% vastaajista (N=1 518) oli sitä mieltä, että neuvonta oli hyödyllistä tai erittäin hyödyllistä riskienhallinnan kannalta. Noin viidesosa vastaajista valitsi ”en osaa sanoa”-vaihtoehdon. Neuvontatoimenpiteen arvioinnissa todettiin, että neuvonta on parantanut eläinten hyvinvointia eläintiloilla. (Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi, 2019.)

Maatalouden riskienhallintaan ei ole otettu käyttöön ensisijaisia toimenpiteitä maaseutuohjelmassa. Täten kohdealalle ei ole myöskään varattu rahoitusta, eikä sillä ole määrällisiä tavoitteita.

Ohjelmassa ei ole kohdistettuja välittömiä tai välillisiä toimenpiteitä maatalouden riskienhallintaan. Ohjelman toimenpiteitä ei ole kohdistettu yrittäjien jaksamisen parantumiseen. Ohjelman toimenpiteitä ei ole kohdistettu eläintautien torjuntaan.

Riskienhallintatoimenpiteiden jättäminen ohjelman ulkopuolelle on ollut selkeä puute. Ohjelmakauden aikana sääriskejä ja niistä aiheutuneita tulonmenetyksiä on kompensoitu erilaisilla kansallisilla kriisipaketeilla.

Kohdealalle on ohjelmadokumentissa oletettu toissijaisia vaikutuksia, jotka vaikuttavat välillisesti maatilojen riskien ennaltaehkäisyyn ja hallintaan. Erityisesti neuvontatoimenpiteen kilpailukykyneuvonta tarjoaa avaimia maatilojen riskienhallintaan, samoin kuten neuvontatoimenpiteen eläinten hyvinvointiin ja ympäristöön liittyvät osiot.

Nämä neuvontaosiot ovat olleet suosittuja, ja neuvontatoimenpiteen arvioinnissa niiden nähtiin olevan tärkeitä tiloille. Siinä missä kilpailukykyneuvonta auttaa hallitsemaan maatalan kokonaisuutta riskittömämmin, eläinten hyvinvointineuvonta tukee eläinten hyvinvoinnissa ja siten vähentää tautiriskejä.

Joitakin riskienhallintaan välillisesti liittyviä koulutuksia ja yhteistyöhankkeita on rahoitettu, mutta niiden vaikutus ylittää lähinnä hankkeen tuotantosuuntaan tai toteuttamisalueeseen.

Yleisesti haastatteluissa nähtiin, että maaseutuohjelman toimenpiteillä on jollain tasolla onnistuttu edistämään maatalojen riskien ehkäisemistä ja hallintaa, lähinnä monialaisten maatalojen ja tilanpidon kokonaisuuden hallintaan tähtäävien toimien kautta.

Kohdealan 3B konseptia, määritelmiä ja interventilogiikkaa tulisi selventää huomattavasti. Riskienhallinta tulisi määritellä tarkemmin, jotta saataisiin yhteinen ymmärrys maatalouden riskienhallinnan laajuudesta ja käsitteestä. Lisäksi kohdealan arviointikehikkoa tulisi selventää, sillä arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa mainitut arviointikriteerit ja indikaattorit eivät pysty vastaamaan arviointikysymykseen.

Suositukset

Tietämyksen siirron ja neuvonnan lisääminen aihealueille, joilla maatalojen riskit ovat suurimpia, esimerkiksi eläintaudit ja maatalojen talouden suunnittelu sekä hallinta.

Käsite maatalojen riski tulisi määritellä seuraavalle ohjelmakaudelle.

Kuluvalla ohjelmakaudella nähtyjien erillisten budjettirahoitteista kriisipakettien ehkäisemiseksi seuraavalla ohjelmakaudella tulee ottaa käyttöön ensisijaisia toimenpiteitä henkilö-, markkina-, eläintauti- ja sääriskien torjumiseen.

[1] Tieto on kerätty hakemalla Hyrrä-tietokannan hankekuvauksesta ja –tavoitteista avain sanoja 'riski' ja 'koulutus'. Löydökset ovat parhaimmillaan vain suuntaa-antavia, sillä hakusanan löytyminen riippuu siitä, onko sana sisällytetty hankekuvaukseen.

7.a8) CEQ08-4A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu luonnon monimuotoisuutta, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, luonnonarvoltaan arvokasta maataloustuotantoa sekä Euroopan maisemien tilaa?

7.a8.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Luonnon monimuotoisuuteen ensisijaisesti vaikuttavat toimenpiteet:

- M04.4 Ei-tuotannolliset investoinnit: kosteikkojen perustaminen sekä perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien peruskunnostus
- M10 Ympäristökorvaukset: pinta-alaperusteiset ympäristösitoumukset ja -sopimukset
- M10.1.14 Alkuperäisrotujen kasvattaminen
- M10.2 Geenivarojen säilyttäminen

- M10.2.15 Alkuperäiskasvien viljely
- M10.2.16 Alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat
- M10.2.17 Alkuperäisrotujen perimän säilytys
- M11 Luonnonmukainen tuotanto: pinta-alaperusteinen korvaus
- M13 Luonnonhaittakorvaukset: maatalousmaiseman säilyttäminen ja pysyvien laitumien ylläpito

2. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Taulukko 1

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Arvioinnissa on käytetty pääosin Maaseutuohjelman toimenpiteiden pinta-aloja sekä sopimus- ja korvausmääriä tuloksellisuuden mittareina sekä osasta ko. toimenpiteistä muodostettua tavoiteindikaattoria (T9, sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus). Mittarit kuvaavat ohjelman toteutumista. Mittareiden arvojen sekä niiden ajallisen kehityksen perusteella voidaan välillisesti päätellä, mikä on ollut ohjelmatoimien merkitys maatalousalueiden luonnon monimuotoisuudelle sekä sen muutoksille.

Maaseutuohjelman toimenpiteiden toteutumistiedot on kerätty viranomaisten (lähinnä Ruokavirasto) tietojärjestelmistä sekä vuosiraportoinnista, joissa on tiedot toimenpiteiden pinta-aloista sekä sopimus- ja korvausmääristä. Tavoiteindikaattori ”sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus” on muodostettu laskemalla yhteen seuraavien toimenpiteiden pinta-ala: luonnonmukainen tuotanto, maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, kurki-, hanhi- ja joutsenpellot sekä puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu.

Vuonna 2015 alkaneessa alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat -sopimuksessa perustetaan varmuuskokoelmia kasvullisesti lisättävien viljelykasvien (hedelmät, marjat, vihannekset, yrtit, viherrakentamisen kasvit) geenipankkisäilytyksen varmistamiseksi. Indikaattorina on käytetty perustettujen alkuperäiskasvien varmuuskokoelmien määrää ja niissä säilytettävien kasvikantojen määrää.

Kehittämishankkeita arvioitiin Ruokaviraston Hyrrä-rekisteristä luovuttamiin tietoihin kaikista tällä ohjelmakaudella rahoitetuista hankkeista (10.10.2018 tilanne). Aineisto sisälsi kustakin hankkeesta muun muassa tiedon sen kohdealasta ja alatoimenpiteestä, hanketyypin, sijainnin (ELY-keskus ja kunta), myönnetyn rahoituksen, hakijatahon sekä hakijan laatiman lyhyen sanallisen hankekuvauksen.

Hankekuvausten perusteella määriteltiin asiantuntija-arviona vähintäänkin epäsuoria monimuotoisuushyötyjä tuottaneet hankkeet kustakin alatoimenpiteestä, sekä laskettiin näiden euro- ja lukumäärätiedot. Tässä yhteydessä ei huomioitu hankkeita, joiden tuotokset hyödyttivät viime kädessä ihmisiä – joko tuensaajaa, lähiseudun asukkaita ja yrittäjiä tai esimerkiksi luontoharrastajia. Tällaisina tuotoksina pidettiin esimerkiksi tausta- tai muita selvityksiä, esitteitä, opastauluja, pitkospuita ja lintutorneja. Arvioinnin käytettävissä oli myös kustakin hankkeesta raportoidut tuotosindikaattoritiedot, mutta ne eivät sisältäneet ympäristövaikutusten arvioimiseen soveltuvaa tietoa.

4. EU:n yhteisten indikaattorien määrälliset arvot ja tietolähteet

Lajiston monimuotoisuus ja maisema

EU:n yhteinen tavoiteindikaattori (T9)

Indikaattori T9 eli ”sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus” oli saavuttanut 68 % tavoitepinta-alasta vuonna 2017 ja 76 % vuonna 2018 (vuonna 2015: 58 %) (Taulukko 2). Indikaattorin arvo heijastelee paljolti pinta-alaltaan suurimman toimenpiteen – luonnonmukaisen viljelyn – pinta-alan muutoksia. Luomuala oli kasvanut 13,7 % vuosien 2017 ja 2018 välillä. Pinta-alaltaan pienemmistä toimenpiteistä kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen pinta-ala oli pysynyt jokseenkin samana, mutta puutarhakasvien vaihtoehtoisen kasvinsuojelun ala oli hieman noussut. Molempien pinta-ala ylitti tavoitepinta-alan. Lajiston monimuotoisuudelle tärkeiden perinnebiotooppien ja luonnonlaitumen ala oli myös jonkin verran kasvanut, mutta jäi edelleen 22 % tavoitepinta-alasta vuonna 2018. (Tietolähde: Ruokavirasto)

Tarkemmin muista kansallisista indikaattoreissa Kuvissa 3a-f.

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut ongelmat

Tietorekisteristä saadut luvut kuvaavat hyvin elinympäristön muutoksia, mutta kaikkien niiden vaikutuksista lajiston monimuotoisuuteen ei tiedetä riittävästi. Esimerkiksi ohjelmassa laajan pinta-alan saavuttaneiden kerääjä- ja saneerauskasvien monimuotoisuusvaikutuksista ei ole lainkaan tutkimustietoa käytettävissä. Tässä esitetyt päätelmät perustuvat siksi siihen, mitä tiedetään tutkimusten perusteella erilaisten kesantojen monimuotoisuusvaikutuksista.

Lajiston monimuotoisuuden tavoiteindikaattoriin (T9) on koottu toimenpiteitä, jotka vaikuttavat monipuolisesti lajiston monimuotoisuuteen. Toimenpiteiden valinta on sinänsä hyvin onnistunut, mutta muutosten tulkinnassa on ongelmana luonnonmukaisen tuotannon suuri pinta-ala verrattuna muihin toimenpiteisiin. Niinpä indikaattorin muutokset heijastelevatkin paljolti luomupinta-alan muutoksia, minkä vuoksi indikaattoria tulkittaessa on tutkittava erikseen sen osatekijöiden pinta-alojen muutoksia. Tavoiteindikaattorin pinta-ala on laskettu siten, ettei saman toimenpiteen pinta-ala sisälly kahdesti indikaattoriin eikä sama ala sisälly kuin kerran laskelmaan, vaikka alalla toteutettaisiin useampaa tavoitteen mukaista toimenpidettä.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Lajiston monimuotoisuus ja maisema

Laaja-alaisesti pellon käyttöön vaikuttavat toimenpiteet hyödyttävät tavallisen viljely-ympäristön lajiston sekä maiseman monimuotoisuutta. Näihin toimenpiteisiin voidaan lukea kuuluvaksi ympäristökorvauksen toimenpiteistä ympäristönhoitonurmet (suojavyöhykenurmet, luonnonhoitopeltonurmet ja monivuotiset ympäristöhoitonurmet) ja peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpiteen (kerääjäkasvit, monimuotoisuuspellot, saneerauskasvit ja viherlannoitusnurmet). Näiden toimenpiteiden osuus käytössä olevan maatalousmaan pinta-alasta oli 12,8 % ja 12,1 % vuosina 2017 ja 2018 (13,3 % vuonna 2016). Ohjelman tavoitepinta-alojen mukaan laskettu tavoite oli 9,5 %. Tätä voidaan pitää peltolajiston monimuotoisuuden kannalta hyvänä. Tosin pinta-alatavoitteen ylittyminen johtui peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpiteisiin kuuluvien kerääjä- ja saneerauskasvien suuresta osuudesta, joiden arvo luonnon monimuotoisuudelle on kesantoja heikompi. Myös monimuotoisuuspeltojen määrä ylitti pinta-alatavoitteen, mutta niistä suurin osa sijoittui kohdentamisalueen ulkopuolelle. Lisäksi suurin osa monimuotoisuuspelloista lienee riistapeltoja, joiden hyöty luonnon monimuotoisuudelle on alhaisempi kuin niittypeltojen. Luonnonhoitopeltonurmiala oli entisestään vähentynyt, ja jäi vuonna 2018 jo 25 % pinta-alatavoitteestaan. Siitä suurin osa kuitenkin sijoittui kohdentamisalueelle, mikä on erityisen tärkeää Etelä-Suomen yksipuolistuneista viljelykierroista kärsivälle peltolinnustolle. Lajiston monimuotoisuuteen positiivisesti vaikuttaa myös luonnonmukainen viljely, jonka pinta-ala kasvoi 12,2 % vuosien 2017 ja 2018 välillä. Tämä heijastui tavoiteindikaattorin (T9) pinta-alaan, joka kuitenkin jäi edelleen tavoitepinta-

alasta 22 %. Kaiken kaikkiaan Suomen peltopinta-alasta on huomattava määrä peltolajiston monimuotoisuutta edistävää kasvillisuutta, ja tämä on pääasiassa Maaseutuohjelman toimenpiteiden ansiota. Ympäristösopimuksiin kuuluvat kurki-, hanhi- ja joutsenpeltosopimukset solmittiin ensimmäisen kerran vuonna 2016. Sopimusten määrä saavutti niille asetetun pinta-alatavoitteen jo ensimmäisenä vuonna.

Viljeltyjen peltojen ulkopuolista monimuotoisuutta edistävät maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito -toimenpide, luonnonhaittakorvauksella tuetut laitumet sekä kosteikko-sopimukset. Kosteikon hoitosopimusten pinta-ala on kasvanut koko ohjelmakauden ajan saavuttaen pinta-alatavoitteesta jo 92 % vuonna 2018. Uusia kosteikkoinvestointeja rahoitettiin vuonna 2018 hieman vähemmän kuin 2017. Suuri osa näistä uusista kosteikoista ei ole vielä mukana hoitosopimusten alassa. Kun ne siirtyvät hoitosopimusten piiriin, kosteikkojen pinta-ala saavuttanee tavoitepinta-alan. Perinnebiotooppien hoitoa tuetaan ympäristökorvauksen ympäristösopimuksiin kuuluvan maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito-toimenpiteen avulla. Sekä perinnebiotooppien, arvokkaiden perinnebiotooppien että luonnonlaidunten hoidettu ala kasvoi vuosien 2017 ja 2018 välillä, mutta kokonaisala jäi kuitenkin 22 % tavoitteesta. Hoidettua alaa ei voi pitää lajiston suojelun kannalta riittävänä, sillä perinnemaisemien hoitotyöryhmän asettaman tavoitteen mukaan hoidon piirissä pitäisi olla 60 000 ha, jotta luonnon monimuotoisuuden väheneminen saataisiin perinnebiotooppien osalta loppumaan. Verrattaessa viiden vuoden takaisiin, hoitoalat ovat kuitenkin kasvaneet merkittävästi. Investointitukea myönnettiin noin 30 uudelle perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivaus- ja aitaamiskohteelle molempina vuosina. Luonnonhaittakorvauksen kautta tuettujen pellon ulkopuolisten laitumien (luonnonlaidun ja -niitty, avoin hakamaa, pysyvä laidun ja pysyvä nurmi) määrä on vähentynyt 850 ha vuosien 2015 ja 2018 välillä. Suurin osa pinta-alan vähenemisestä johtuu alueiden hylkäyksistä valvonnassa (mm. puustoisuuden takia). Näistä lajiston monimuotoisuuden kannalta arvokkaimpien eli luonnonlaitumen ja -niityn sekä avoimen hakamaan alan pieneneminen on erityisen haitallista. Tosin eri laiduntyyppien luokittelu perustuu viljelijöiden ilmoittamiin kasvikoodeihin eikä maastossa tarkastettuihin luontoarvoihin. Kuitenkin laskeva trendi kertoo, että Maaseutuohjelman toimet arvokkaimpien elinympäristöjen määrän lisäämiseksi ovat riittämättömiä.

Geneettinen monimuotoisuus

Alkuperäisrotujen kasvattaminen toimenpiteen osalta sopimusten määrä oli laskenut hieman vuosien 2015-2016 tilanteesta, mutta eläinmäärä oli hieman kasvanut. Tämä johtuu siitä, että uusia sopimuksia ei ole enää mahdollista tehdä määrärahatilanteen takia, mutta olemassa olevia sopimuksia on voinut laajentaa. Lukumäärä on kasvanut kaikilla lammasroduilla (suomenlammas 0,3 %, kainuunharmaa 6,9 %, ahvenanmaanlammas 6,6 %), itäsuomenkarjalla (12,4 %) ja suomenvuohella (8,3 %). Sen sijaan muiden nautarotujen (länsisuomenkarja 8,4 %, pohjoissuomenkarja 4,9 %), suomenhevosten (0,93 %) ja maatiaiskanojen ja -kukkojen (4,6 %) määrä sopimuksen piirissä oli laskenut. Vuosien 2017 ja 2018 välillä sopimusten ja eläinten lukumäärissä oli pientä laskua. Suurin lasku oli tapahtunut suomenlampaan lukumäärässä. Suomenhevosen kohdalla syy lienee sopimukseen kuuluvien eläinten minimimäärän nosto, jolloin niitä on jäänyt sopimuksen ulkopuolelle. Länsisuomenkarjan kantakirjatuista naaraista (lehmät, hiehot) sopimuksen piiriin kuuluu noin 37 %, pohjoissuomenkarjasta 39 % ja itäsuomenkarjasta 54 %. Alkuperäisrotujen perimän säilytys-toimenpide on edistänyt geenipankkitoimintaa.

Maaseutuohjelman alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpito-sopimusten määrä on edelleen alhainen hienoisesta sopimusmäärien kasvusta huolimatta. Sen sijaan alkuperäiskasvilajikkeeksi rekisteröityjen määrä on kasvanut kuluneella ohjelmakaudella 19 rekisteröidystä 24:ään. Rekisteröintiähtiin tulleet muutokset ovat edistäneet rekisteröintiä ja näin lisännyt ylläpito-sopimukseen oikeutettujen lukumäärää. Alkuperäislajikkeiden ylläpito-sopimuksiin ja rekisteröintiin on asetettu siemenkauppaan liittyviä rajoituksia (maatalouskasvien alkuperäislajikkeiden kaupan pidettävien siementen määrä ei saa vuosittain

ylittää 0,5 prosenttia Suomessa yhtenä kasvukautena käytettyjen saman lajin siementen määrästä tai määrää, joka tarvitaan 100 hehtaarin alueen kylvämiseen sen mukaan, kumpi näistä määristä on suurempi). Esimerkiksi vuosina 2015–2017 kaupan pidettävien siementen määrä rukiilla oli maksimissaan 10 hehtaarin vaatima siemenmäärä (25 000 kg). Nykyisten rekisteröityjen alkuperäislajikkeiden kaupan pidettävien siementen määrä ei kuitenkaan yllä maksimimääriin.

Alkuperäiskasvien varmuuskokeumat -sitoumus on edistänyt Kansallisen kasvigeenivaraohjelman pitkäaikaissäilytykseen valittujen kasvullisesti lisättävien kasvilajien ja -lajikkeiden varmuussäilyttämistä ja sitouttanut ulkopuolisia toimijoita varmuussäilytysverkostoon. Sitoumus on merkittävästi laajentanut tuetun viljelykasvien geneettisen monimuotoisuuden säilyttämistuettuja kasvilajeja peltoviljelykasveista puutarhakasveihin. Sitoumuksen piiriin sisältyvät viljeltyt hedelmäpuut, marjakasvit, humala, yrtit ja rohdokset sekä viherrakentamisen kasvikantoja. Sitoumuksen ensimmäisen ohjelmakauden aikana on odotettavissa saada ylläpito-sopimuksiin noin 180 kasvikantaa, mikä tarkoittaa noin 15–20 % Kansallisen kasvigeenivaraohjelman pitkäaikaissäilytykseen valituista kasvullisesti lisättävistä kasvikannoista. Varmuuskokoelmaverkoston ylläpito-sopimusten määrää rajoittaneita seikkoja: ylläpidosta maksettava suhteellisen alhainen korvaus (esim. pensasruusulla 200 euroa vuodessa), tuki ei kata kokoelman perustamiskuluja sekä geenivarakasvien tiedon sekä ylläpitosopimusten hallintaan ja raportointiin tarvittavan tietojärjestelmän (Kasvinpolku) rakentaminen ja kehittäminen.

7. Yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Lajiston monimuotoisuus ja maisema

Laaja-alaisesti pellon käyttöön vaikuttavat ja monimuotoisuutta lisäävät Maaseutuohjelman toimenpiteet ovat toteutuneet hyvin, osin jopa ylittäneet tavoitteet moninkertaisesti. Näillä on positiivinen vaikutus lajiston monimuotoisuuteen. Kuitenkin joidenkin, erityisesti peltoluonnon lajiston monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettujen, toimenpiteiden pinta-alaa pitäisi kasvattaa ja kohdentaa paremmin. Sen sijaan lajiston monimuotoisuudeltaan arvokkaimpien maatalousympäristön elinympäristötyyppien, kuten luonnonlaitumien ja -niittyjen sekä hoidettujen perinnebiotooppien pinta-alat ovat riittämättömät turvaamaan lajiston suojelua.

Suosituks: Monimuotoisuuspeltojen (erityisesti niitypeltojen) pinta-alaa pitäisi kasvattaa. Luonnonhoitopeltonurmien sekä luonnonmukaisen tuotannon pinta-alaa pitäisi lisätä niin, että ne saavuttaisivat niille asetetut pinta-alatavoitteet. Hoidettujen perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien pinta-alaa pitäisi kasvattaa niin, että ne saavuttavat niille asetetut tavoitteet. Luonnonhaittakorvauksen kautta tuettujen pellon ulkopuolisille laitumilla pitäisi olla hoitovaatimus. Tämä edellyttää riittävän rahoituksen turvaamista tätä edistäville ohjelmatoimenpiteille (M04.4 sekä M10 ympäristösopimukset).

Geneettinen monimuotoisuus

Maaseutuohjelman alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpito -sopimusten määrä on alhainen, vaikka alkuperäiskasvilajikkeen rekisteröinnit ovat lisääntyneet. Tukimaksun alhaisuus selittää osan sopimusten vähäistä määrää. Alkuperäiskasvien varmuuskokeumat -sitoumus on uusi maatalouden ympäristökorvauksen muoto ja se turvaa nyt myös kasvullisesti lisättävien kasvien (puutarhakasvien) geneettisen monimuotoisuuden säilyttämistä. Ylläpito-sopimusten korvaussummat kattavat varmuuskokoelman hoidon kustannuksia, eivät kokoelman perustamiskuluja eikä kokoelmaan liittyviä tiedonkeruun velvoitteita (raportointi varmuuskokoelman kasvien tilanteesta Kansalliselle kasvigeenivaraohjelmalle). Viestintä varmuuskokoelmaverkostossa ja yhteiskunnassa on ollut toistaiseksi vähäistä.

Määrärahat ovat vähissä ja tällä hetkellä ei ole mahdollista tehdä uusia alkuperäisrotujen kasvattamisen ympäristösopimuksia. Ilman taloudellista tukea alkuperäisrotujen suojelu ei onnistuisi, sillä vaikka osa kasvattajista kasvattaa rotuja joka tapauksessa, niiden geneettisen materiaalin kaventuminen olisi suuri uhkatekijä. Tuotosseurannassa olevat naudat tuottavat eniten tietoa tutkimuksen ja jalostuksen käyttöön. Toisaalta pientilat pitävät yllä lampaiden värimuunnoksia. Kanoja ja hevosia olisi mahdollisesti saatavissa enemmän mukaan sopimuksen piiriin, mikäli sopimuksen edellyttämä eläinmäärä olisi pienempi. Eläviä geenipankkeja pitävät yllä Ahlmanin ammatti- ja aikuisopisto, Kainuun ammattiopisto ja Pelson vankila, jotka ovat kuitenkin taloudellisesti tiukoilla toiminnan jatkumisen kanssa. Pelson vankilaa uhkaa lakkautus vuonna 2021. Pelson toiminta saa normaalien maatalouteen kohdennettujen tukien lisäksi rahoituksensa oikeusministeriöltä ja oppilaitokset opetus- ja kulttuuriministeriöltä, joiden tehtävänä ei ole geenipankkitoiminnan rahoittaminen.

Suosituks: Alkuperäislajikkeiden ylläpitoa on tarpeellista jatkossakin tukea, sillä pienikin sopimusmäärä ylläpitää peltoviljelykasvien geneettistä monimuotoisuutta. Korvaussummaa on tarpeen tarkistaa, samoin kehittää viljelyn ja sadon käytön tukitoimenpiteitä tuloksellisuuden parantamiseksi. Jatketaan alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat -sitoumusta uudella ohjelmakaudella, jotta saadaan varmuuskokoelmanverkosto riittävän kattavaksi ja näin mahdollistaa Kansalliseen kasvigeenivarojen pitkäaikaissäilytykseen valittujen puutarhakasvien kasvukantojen turvallinen säilyttäminen kansainvälisten hyvien geenipankkikäytäntöjen mukaisesti. Määrärahaa on tarpeen nostaa, jotta saadaan varmuussäilyttäjiä enemmän mukaan ja toimenpiteen kattavuutta lisättyä.

Alkuperäisrotujen kasvattaminen -ympäristösopimuksen osalta voisi miettiä eläinlaji- ja rotukohtaisten kiintiöiden asettamista, tuen mahdollista porrastamista eniten monimuotoisuuden säilymistä edistävälle eläimille tai muuta kohdentamista esimerkiksi ekosysteemipalveluista maksamalla. Alkuperäisrotujen perimän säilytyksen osalta on tärkeää, että elävien geenipankkien rahoitus pyritään turvaamaan.

TAULUKKO 1: Luonnon monimuotoisuutta ja geneettistä monimuotoisuutta sekä maisemaa on säilytetty ja edistetty Maaseutuohjelman toimenpiteillä. Arviointikysymyksen tarkennukset ja niihin liittyvät indikaattorit.

Kysymyksen tarkennus	EU indikaattori	Muut indikaattorit
1) On tehty maatalousalueiden lajien ja luontotyyppien menestymistä edistäviä toimenpiteitä peltoviljelyssä sekä muilla maatalousvaikutteisilla kohteilla	Sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (Tavoiteindikaattori, T9). Indikaattori on muodostettu laskemalla yhteen seuraavien toimenpiteiden pinta-ala: luonnonmukainen tuotanto, maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, kurki-, hanhi- ja joutsenpellot sekä puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu.	<ul style="list-style-type: none"> Ei-tuotannolliset investoinnit: kosteikkojen perustamisen sekä perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien peruskunnostuksen määrä Ympäristökorvauksen ympäristönhoitonurmien (suojavyöhykenurmet, luonnonhoitopellonurmet ja monivuotiset ympäristöhoitonurmet) pinta-ala Peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpiteen (kerääjäkasvit, monimuotoisuuspellot, saneerauskasvit, viherlannoitusnurmet) pinta-ala Luonnonmukaisen tuotannon pinta-ala (sisältyy T9-indikaattoriin) Luonnonhaittakorvauksen kautta tuettujen pellon ulkopuolisten laitumien (luonnonlaidun ja -niitty, avoin hakamaa, pysyvä laidun, pysyvä nurmi) pinta-ala Laidunnusta edistävät eläinten hyvinvointikorvauksien (nautojen, vuohien ja lampaiden laidunnus laidunkaudella ja jaloittelu laidunkauden ulkopuolella sekä pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella) toimenpiteiden sopimusmäärät Kosteikon hoitosopimusten lukumäärä Neuvonta: ympäristöön, kasvinsuojeluun ja luonnonmukaiseen tuotantoon liittyvän neuvonnan määrä
2) On tehty viljelykasvien ja kotieläinrotujen geneettistä monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä.		<ul style="list-style-type: none"> Seuraavien ympäristökorvauksen sopimusten määrät: alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpito, alkuperäiskasvien varmuuskokeimat, alkuperäisrotujen kasvattaminen ja alkuperäisrotujen perimän säilytys.
3) On tehty maatalousalueiden maisemien tilaa edistäviä toimenpiteitä.		<ul style="list-style-type: none"> Ympäristökorvauksen ympäristösopimuksiin kuuluvan maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitotoimenpiteen pinta-ala Luonnonhaittakorvauksen kautta tuettujen pellon ulkopuolisten laitumien (luonnonlaidun ja -niitty, avoin hakamaa, pysyvä laidun, pysyvä nurmi) pinta-ala Peruspalvelut ja kylien kehittäminen, hoitosuunnitelmat Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistamisen kehittämishankkeet Leader, ympäristöä edistävien hankkeiden lukumäärä
4) Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti.		<ul style="list-style-type: none"> Yllämainittujen ympäristökorvauksen toimenpiteiden pinta-alojen ja sopimusmäärien tavoitteiden toteutuminen

Taulukko 1

Taulukko 2. Lajiston monimuotoisuuden tavoiteindikaattorin (T9) kokonaispinta-ala vuosina 2015-2017 sekä indikaattorin muodostavan toimenpiteiden tietoja vuosilta 2015-2018. Tavoiteindikaattorin pinta-ala on laskettu siten, ettei saman toimenpiteen pinta-ala sisälly kahdesti indikaattoriin eikä sama ala sisälly kuin kerran laskelmaan, vaikka alalla toteutettaisiin useampaa tavoitteen mukaista toimenpidettä.

	Tiloja tai sopimuksia				Toteuma, ha				Tavoite, ha	Osuus tavoitteesta (%)				Myönnytyt eurot (milj.)			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018		2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Tavoiteindikaattori (T9) yhteensä					229 781	248 384	271 246	305 212	399 800	58	62	68	76	-	-	-	-
Luonnontuotteen tuotanto	4 006	4 192	4 430	4 826	200 925	215 474	235 926	268 567	355 000	57	61	66	76	32,13	34,62	37,88	43,43
tavalliset kasvit	3 826	4 007	4 236	4 631	200 654	215 090	235 245	267 293						31,97	34,34	37,47	42,67
avomaan vihannekset	180	185	194	195	271	384	681	1 274						0,16	0,28	0,41	0,76
Maatalousluonnon monimuot. hoito	2 114	2 476	2 511	2 427	26 455	29 199	31 423	32 873	42 000	62	70	75	78	13,35	14,79	15,58	16,47
luonnonlaitumet	820	1 007	1 121	1 241	3 669	4 596	5 426	6 177						1,65	2,07	2,45	2,76
perinnebiotooppi	1 236	1 379	1 454	1 533	12 116	13 534	14 521	15 073						5,45	6,09	6,33	6,76
arvokas perinnebiotooppi	429	459	475	501	10 432	11 069	11 477	11 623						6,26	6,64	6,81	6,95
Puutarhikasvien vaiht. kasvinsuojelu	263	254	253	250	1 863	2 071	2 364	2 508	2 000	93	104	118	125	0,69	0,77	0,87	0,93
menetelmäryhmä 1	123	112	122	118	303	307	400	430						0,15	0,15	0,20	0,21
menetelmäryhmä 2	140	142	131	132	1 560	1 764	1 964	2 078						0,54	0,62	0,68	0,72
Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto (2015-)	-	51	51	51	-	864	854	852	800	-	108	107	107	-	0,52	0,55	0,51
Vanhat sopimukset yhteensä	553	212	172		2431	776	579	412						0,98	0,36	0,35	0,16
Luonnon monim. edist. 10 v. (2000-)	37	4	-	*	122	17	-	-						0,05	0,007	-	-
Luonnon monim. ed.20 v. (-1999)	31	27	20	*	91	62	53	22						0,05	0,04	0,05	0,01
Luonnon ja mais. monim. 5 v. (2007-)	136	-	-	-	444	-	-	-						0,18	-	-	-
Luonnon ja mais. monim.10 v. (2007-)	137	136	121	*	518	519	474	361						0,20	0,21	0,21	0,13
Perinnebiotooppien hoito (2007-)	145	-	-	-	1024	-	-	-						0,38	-	-	-
Maiseman keh. ja hoito 10 v. (2000-)	11	1	-	-	29	1,5	-	-						0,008	0,0005	-	-
Maiseman keh. ja hoito 20 v. (-1999)	56	44	31	*	203	176	152	29						0,11	0,10	0,09	0,02

puuttuva tieto, NA ei vielä laskettu vuodelle 2018.

Kuva 3a

Taulukko 3. Muiden kuin tavoiteindikaattoriin sisältyvien luonnon monimuotoisuutta ja maiseman tilaa edistävien ympäristökorvauksen lohkokohtaisten toimenpiteiden, ympäristösopimusten ja luonnonhaittakorvauksen toimenpiteiden tietoja vuosilta 2015-2018.

	Tiloja tai sopimuksia				Toteuma, ha				Tavoite, ha	Osuus tavoitteesta (%)				Myönnettyt eurot (milj.)			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018		2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
LOHKOKOHTAISET TOIMET																	
Ympäristöhoitotoimet yhteensä	33 325	32 872	30 995	29 841	140 892	134 758	126 657	121 994	140 000	100,6	96	91	87	35,86	35,22	34,39	33,34
Suojavyöhenumerit yhteensä	10 032	10 031	9 955	9 873	57 156	56 169	55 680	54 854	23 000	249	244	242	238	26,84	26,44	26,33	25,85
kohdentamisalue	3 981	4 047	4 013	3 993	24 253	24 182	24 015	23 704						12,08	12,07	12,04	11,85
muu alue	6 051	5 984	5 942	5 880	32 903	31 987	31 665	31 150	85 000	95,4	89	80	76	14,76	14,37	14,29	14,01
Luonnonhoitopeltotimet yhteensä	22 931	22 393	20 648	19 596	81 106	75 752	68 274	64 586						9,02	8,64	7,92	7,37
kohdentamisalue	11 028	10 945	10 157	9 719	56 093	54 477	48 629	46 053						6,67	6,52	5,93	5,51
muu alue	11 903	11 448	10 491	9 877	22 383	21 274	19 645	18 533	32 000	8,2	9	8	8	2,22	2,12	1,99	1,85
Monivuotiset ympäristöhoitotoimet	362	448	392	372	2 630	2 837	2 703	2 554						0,13	0,14	0,14	0,13
Peltoluonnon monimuotoisuus yhteensä	23 907	21 107	20 197	18 744	301 615	168 222	163 357	151 726	76 000	397	221	215	209	34,80	21,32	22,34	26,47
Keräjäkasvit	10 571	8 039	7 173	6 604	251 176	118 588	109 797	105 746	7 500	3 349	1 581	1 464	1 410	25,09	11,85	11,31	10,57
Monimuotoisuuspellot yhteensä	8 860	8 653	8 925	8 741	22 031	21 520	23 941	25 044	19 000	116	113	126	132	6,58	6,43	7,08	7,50
kohdentamisalue	3 517	3 375	3 444	3 396	8 595	8 132	8 780	9 759						2,57	2,43	2,61	2,92
muu alue	5 343	5 278	5 481	5 345	13 436	13 388	15 161	15 285						4,01	4,00	4,47	4,57
Sinertäiskasvit	575	706	964	813	4 474	6 208	10 239	5 186	500	895	1 242	2048	1 037	1,34	1,86	2,89	1,55
Vihertaimetuummet	3 901	3 769	3 135	2 586	23 932	21 906	19 380	15 750	49 000	49	45	40	32	1,29	1,18	1,07	0,85
YMPÄRISTÖSOPIMUKSET																	
Kosteikon hoito	208	246	274	327	754	842	903	1 009	1 100	69	77	82	92	0,34	0,38	0,42	0,45
LUONNONHAITAKORVAUS																	
Luonnonhaittakorvaus yhteensä					12 454	11 948	11 741	11 603									
Pysyvä luonnonniemi, rehu (väh 5, alle 10 v)	-	-	-	-	-	2	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pysyvä laidanurmien (väh 5, alle 10 v)	-	-	-	-	-	47	62	53	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Luonnonlaidun ja -niitty	-	-	-	-	4 085	3 853	3 701	3 516	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hakama, avoin	-	-	-	-	213	200	188	179	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erittäjäsojapinnat, pysyvä laidun	-	-	-	-	531	285	234	202	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ympäristösopimusala, pysyvä nurmi	-	-	-	-	7 625	7 561	7 553	7 649	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kuva 3b

Muut indikaattorit

Ympäristösitoumuksen lohkokohtaisista toimenpiteistä peltolajiston monimuotoisuuteen vaikuttaa erityisesti ympäristönhoitonurmet ja peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpiteet, jotka molemmat ovat pinta-alaltaan suuria (Taulukko 3). Ympäristönhoitonurmien kokonaisalassa on ollut laskeva trendi koko tukikauden ajan. Suojavyöhykenurmia oli 2 300 hehtaaria ja luonnonhoitopeltoja 16 500 hehtaaria vähemmän vuonna 2018 kuin vuonna 2015. Ympäristönhoitonurmien tavoitepinta-alasta oli toteutunut 87 % vuonna 2018. Peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpide ylittää edelleen tavoitepinta-alan (Taulukko 2), vaikka kokonaispinta-ala on laskenut noin 150 000 hehtaaria vuoden 2015 pinta-alaan verrattuna. Pinta-alan lasku johtuu paljolti kerääjäkasvien pinta-alan pienenemisestä vuoden 2015 jälkeen. Tähän vaikutti ennen kaikkea korvausta saavan pinta-alan pienentäminen 25 prosenttiin tilan tukikelpoisesta pinta-alasta vuodesta 2016 eteenpäin. Monimuotoisuuspeltojen pinta-ala on kasvanut noin 3 000 hehtaaria tukikauden aikana.

Peltojen ulkopuolisista alueista luonnonhaittakorvauksen piirissä olevien luonnonlaitumen ja -niityn, avoimen hakamaan sekä pysyvän laitumen pinta-alat olivat edelleen hieman laskeneet (Taulukko 2).

Myös lajiston monimuotoisuuden kannalta positiivisia vaikutuksia tuottavan kosteikkojen hoitotoimenpiteen pinta-ala on kasvanut tukikauden aikana. Vuonna 2018 pinta-ala oli lähes saavuttanut ohjelmakauden tavoitepinta-alan (Taulukko 3). Kosteikkojen perustamista tuettiin ei-tuotannollisista investoinneista 1,23 miljoonalla eurolla (47 kohdetta) vuoden 2017 aikana. Vuoden 2018 alussa alkavia uusia kosteikkoinvestointeja rahoitettiin 28. Suuri osa näistä uusista kosteikoista ei ole vielä mukana hoitosopimusten alassa. Kun ne siirtyvät hoitosopimusten piiriin, kosteikkojen pinta-ala lähenee tavoitepinta-alaa. Samasta rahoituslähteestä tuettiin perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivausta ja aitaamista 263 000 eurolla (31 kohdetta) vuoden 2017 aikana. Vuonna 2018 uusia perinnebiotooppihankkeita rahoitettiin 26. Vuoden 2018 alussa alkavien kosteikko- ja perinnebiotooppihankkeiden rahoitus oli 1,5 miljoonaa euroa.

Laidunnusta edistäviä eläinten hyvinvointikorvaussitoumuksia oli tehty seuraavasti: nautojen laidunnus laidunkaudella ja jaloittelu laidunkauden ulkopuolella vuonna 2017: 600 sitoumusta ja 2018: 600 sitoumusta (2015: 380 ja 2016: 381), nautojen pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella vuonna 2017: 2 372 sitoumusta ja 2018: 2 355 sitoumusta (2015: 1853 ja 2016: 1846). Lampaiden ja vuohien laidunnus ja jaloittelu vuonna 2017: 199 sitoumusta ja 2018: 197 sitoumusta (2015: 210 ja 2016: 206). Nautojen laidunnusta edistäviä sitoumusten määrät olivat kasvaneet verrattuna vuosiin 2015 ja 2016. Sen sijaan lampaiden ja vuohien sitoumusmäärissä ei ollut tapahtunut muutoksia vuosien välillä. Laidunnus edistää usean lajiryhmän lajiston monimuotoisuutta. (Tietolähde: Ruokavirasto)

Maaseutuohjelman erilaisista hanketoimenpiteistä M04.4 Ei-tuotannolliset investoinnit-hankkeita on toteutettu ohjelmakauden aikana yhteensä 298. Niiden avulla toteutetaan yksinomaan luonnon monimuotoisuuden edistämiseen tähtäviä elinympäristöjen kunnostus- ja perustamistoimia, kuten perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen sekä pienkosteikkojen perustamiseen.

Muiden hanketoimenpiteiden osalta on Taulukossa 4 esitetty yhteenveto hankekuvausten sisältöanalyysin perusteella monimuotoisuusvaikuttaviksi arvioitujen hankkeiden määrästä kohdealan 4a eri alatoimenpiteissä. Näitä arvioitiin olleen noin 2 % sekä hankkeista että niiden kokonaisrahoituksesta. Eniten merkitystä luonnon monimuotoisuudelle on ollut alatoimenpiteellä M07.6 Kulttuuri- ja luonnonperintö, jonka kautta on rahoitettu esimerkiksi vesistöjen, rantojen, luonnonlaitumien ja kylämaisemien suunnittelu- ja kunnostustoimia, järjestetty luonnonhoitotalkoita sekä karkotettu vieraslajeja.

Taulukko 4. Luonnon monimuotoisuutta edistäviksi arvioitujen hankkeiden määrät ja rahoitukset kohdealan 4a eri alatoimenpiteissä.

Kohdealaa 4a ensi- tai toissijaisesti edistävät alatoimenpiteet	Hankkeita yhteensä		Monimuotoisuutta edistäviä		Osuus kalkista (%)	
	Kpl	Julkisen rahoitus, €	Kpl	Julkisen rahoitus, €	Kpl	Julkisen rahoitus, €
M01.1 Koulutus	88	16 831 212	-	-	-	-
M01.2 Tiedonvälitys	191	38 863 067	1	138 082	0,5	0,4
M07.1 Selvitykset ja suunnitelmat	163	7 898 104	2	117 944	1,2	1,5
M07.6 Kulttuuri- ja luonnonperintö	314	16 116 654	12	1 439 419	3,8	8,9
M16.1 EIP innovaatioryhmät	8	2 376 882	-	-	-	-
M16.2 Uudet tuotteet	93	18 055 301	1	270 800	1,1	1,5
M16.5 Ilmastonmuutos	26	5 299 468	1	115 200	3,8	2,2
M16.9 Hyvinvointimaatilat	4	824 440	-	-	-	-
Yhteensä	887	106 265 129	17	2 081 444	1,9	2,0

M19 Leader-toimintatavan kautta on rahoitettu erittäin vähän monimuotoisuusvaikuttaviksi arvioituja hankkeita (13 hanketta; 0,3 % Leader-rahoituksesta). Yhteenveto näistä on esitetty taulukossa 5. Kaikki monimuotoisuusvaikuttavat Leader-hankkeet sijoituivat alatoimenpiteisiin M07.1 ja M07.6.

Taulukko 5. Yhteenveto monimuotoisuusvaikuttaviksi arvioitujen hankkeiden rahoitusmääristä alatoimenpiteittäin eriteltynä rahoituslähteen mukaan (Leader tai ELY). Kustakin alatoimenpiteestä erikseen julkisen rahoituksen yhteismäärä sekä monimuotoisuusvaikuttavien hankkeiden rahoitus.

Alatoimenpide	Julkista rahoitusta			...josta monimuotoisuusvaikuttaviset		
	Leader (€)	ELY (€)	Leader (%)	Leader (€)	ELY (€)	Yhteensä (%)
M01.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet	3 008 805	35 854 263	7,7	0	138 082	0,4
M07.1 Selvitykset ja suunnitelmat	5 759 365	2 138 739	72,9	117 944	0	1,5
M07.6 Kulttuuri- ja luonnonperintö	12 911 342	3 205 312	80,1	314 897	1 124 522	8,8
M16.2 Uusien tuotteiden...	453 739	17 601 562	2,5	0	270 800	1,5
M16.5 Energian säästöä ja...	87 755	5 211 714	1,7	0	115 200	2,2
Julkisen rahoitus em. alatoimenpiteissä	22 221 006	64 011 590	25,8	432 841	1 648 604	2,4

Ympäristöön liittyviä ensisijaisia neuvontatapahtumia oli enemmän (12 928 kpl; 37 % kaikista ensisijaisista neuvontatapahtumista) kuin kasvinsuojeluun (2 335 kpl; 7 %) tai luonnonmukaiseen tuotantoon (3 600 kpl; 10 %) liittyviä neuvontatapahtumia (Taulukko 6).

Taulukko. 6. Ympäristöön, kasvinsuojeluun ja luonnonmukaiseen tuotantoon liittyvät neuvontatapahtumat (31.5.2018 mennessä)

Kohdeala	Ensisijainen	Toissijainen
KASVINSUOJELU		
4B integroitu torjunta	837	1789
4B kasvinsuojelu (täydentävät ehdot)	1136	2489
4B kasvinsuojelu täydentävien ehtojen ylittävien osin	362	986
YMPÄRISTÖ		
4A biologinen monimuotoisuus (täydentävät ehdot)	116	1233
4A biologinen monimuotoisuus täydentävien ehtojen ylittävien osin	776	231
4A maisema (täydentävät ehdot)	193	1306
4B viherryttämistuen vaatimukset	2929	5931
4B ympäristökorvauksen ehdot; ympäristökorvauksen toimenpiteiden muuttaminen	8903	2781
4B ympäristösuunnitelma	11	6
LUONNONMUKAINEN TUOTANTO		
4A luonnonmukaisen tuotannon ehdot	3600	1275

Geneettinen monimuotoisuus

Alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpitosopimuksia tehtiin vuonna 2017 yhteensä 9 kpl. Näistä oli 3 maatiaissyysruista, 1 vanhasta kauppalajikkeesta muuntunut ruiskanta, 1 maatiaisnauris, 3 maatiaispuna-apilaa ja 1 kuoreton maatiaisohra. Vuonna 2018 oli tullut yksi uusi sopimus eli sopimuksia yhteensä 10. Ylläpitosopimusten määrä on pysynyt ohjelmakauden ajan samalla tasolla; vuonna 2014 tuensaajia oli 8 kpl. Alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpito-sopimuksista maksettiin 3 600 euroa vuonna 2017 ja 4 000 vuonna 2018. (Tietolähde: Luke ja Ruokavirasto) Alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpitosopimuksen solmimisen edellytyksenä on alkuperäiskasvilajikkeeksi rekisteröiminen. Vuonna 2017 alkuperäiskasviksi rekisteröityjä lajikkeita oli kaikkiaan 24 (9 ruista, 3 ohraa, 1 kaura, 1 alsike-apila, 7 puna-apilaa, 2 naurista, 1 viljatatar). Rekisteröityjen lajikkeiden määrä on noussut nopeammin kuin mitä ylläpitosopimuksia on tehty, esimerkiksi vuonna 2014 rekisteröityjä oli 19 kpl (Tietolähde: Ruokavirasto)

Alkuperäiskasvien varmuuskokeelmia koskeva sitoumus otettiin käyttöön vuonna 2016. Sopimus on tehty Luonnonvarakeskuksen kanssa, joka toteuttaa Kansallista kasvigeenivaraohjelmaa. Korvauksen saaja on myöntänyt ylläpidon ulkopuolisille tahoille ja korvannut tästä aiheutuvia kustannuksia ylläpitäjille. Sitoumuksessa on rakennettu ja koordinoitu pitkäaikaissäilytykseen valittujen kasvullisesti lisätävien kasvilajien ja –lajikkeiden varmuussäilytysverkostoa. Toimenpiteessä on solmittu alkuperäiskasvien varmuuskokeelmien-ylläpitäjäsopimuksia 6 kpl (5.10.2018 mennessä). Omenapuiden varmuuskokeelmassa on 30 paikalliskantaa, humalassa 8 kantaa, daalioissa 30, pensasruusuissa 11, koristeomenissa 10, yrteissä ja rohdoksissa 24 (yhteensä 113 kasvikantaa). Sopimusneuvotteluissa on parhaillaan 20-30 sipulikukkakantaa, syreeneissä 14, alppiruusuissa 25 ja vihanneksissa 15. Nämä ovat

toteutumassa meneillä olevan sopimuskauden aikana. Solmituista ylläpitäjäsopimuksista 2 on oppilaitoksissa, 3 yhdistyksissä ja 1 yksityishenkilöllä. Sopimuksesta maksetaan viisivuotisen sopimuskauden aikana toteutuman mukaan enintään 30 000 euroa vuodessa, näistä ylläpitäjäsopimuksiin 4800 euroa vuodessa. (Tietolähde: Luke ja Ruokavirasto)

Alkuperäisrotujen kasvattamissopimuksia oli voimassa 888 kpl vuonna 2018. Samalla tilalla voi olla useampi sopimus. Sopimuksissa on mukana yhdeksän alkuperäisrotua (Taulukko 6). Sopimusten määrä on laskenut vuodesta 2016, mutta eläinten yksilömäärä on kokonaisuutena kasvanut. Tämä johtuu siitä, että uusia sopimuksia ei ole enää mahdollista tehdä määrärahatilanteen takia, mutta olemassa olevia sopimuksia on voinut laajentaa. Kasvua on ollut kaikilla lammascarjoilla, suomenvuohella ja itäsuomenkarjalla. Vuosien 2017 ja 2018 välillä sopimusten ja eläinten lukumäärissä oli pientä laskua (Taulukko 7). Suurin lasku oli tapahtunut suomenlampaan lukumäärässä. (Tietolähde: Ruokavirasto)

Alkuperäisrotujen perimän säilytys sitoumus otettiin käyttöön syksyllä 2015 (maksimikorvaus 60 000 euroa vuodessa). Sitoumuksen avulla edistetään eläingenivaraohjelman mukaista geenipankkitoimintaa. Luonnonvarakeskus koordinoi eläingenivaraohjelmia. Rahoitusta on käytetty geneettisen materiaalin keräämiseen ja säilymiseen, jonkin verran myös työkuukausiin ja tiedottamiseen. Tällä hetkellä nauta, lammas, vuohi, hevonen ja kana ovat toimenpiteiden kohteena, poro, mehiläinen ja koira puuttuvat. Ex situ-säilytyksen lisäksi eläingenivaraohjelma tekee tiivistä yhteistyötä in situ -geenipankkien kanssa. Näitä geenipankkeja, joihin on koottu erityyppisiä sukuja, on Ahlmanin ammatti- ja aikuisopistossa (naudat), Kainuun ammattiopistossa (naudat) ja Pelson vankilassa (naudat ja lampaat). (Tietolähde: Ruokavirasto ja Luke)

Taulukko 7. Alkuperäisrotujen yksilömäärät ja solmitut sopimukset vuosina 2015-2018 alkuperäisrotujen kasvattaminen-toimenpiteessä.

	Tiloja, kpl				Eläimiä, kpl			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Suomenlammas	202	230	227	224	14 738	16 183	16 779	16 237
Ahvenanmaanlammas	14	16	16	16	462	483	515	515
Kainuunharmaslammas	41	47	47	46	1 555	1 679	1 820	1 794
Suomenvuohi	12	13	11	12	1 602	1 636	1 772	1 772
Itäsuomen karja	163	182	179	179	1 520	1 608	1 833	1 807
Pohjoissuomen karja	122	133	130	125	656	674	704	641
Länsisuomen karja	148	161	158	153	1 089	1 132	1 128	1 037
Suomenhevonen	97	109	108	106	398	428	437	424
Maatiaiskana	23	29	28	27	809	973	953	928
Yhteensä	822	920	904	888	22 829	24 796	25 941	25 155

7.a9) CEQ09-4B - Missä määrin maaseudun kehittämissohjelmien toimenpiteillä on edistetty vesien käytön hallintaa, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallintaa?

7.a9.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpidelogiikka

Arviointikriteerinä on:

- On tehty typen ja fosforin tarkoituksenmukaista käyttöä edistäviä, ravinnehuuhtoumaa vähentäviä ja ravinnetaseita parantavia toimenpiteitä.
- On tehty pellon vesitaloutta parantavia toimenpiteitä.
- On tehty ravinteiden kierrättämistä edistäviä toimenpiteitä.
- On tehty kemiallista kasvinsuojelua vähentäviä toimenpiteitä.
- Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti

Vaikuttavat toimenpiteet:

- Koulutus (M01)
- Neuvonta (M02)
- Investoinnit (M04), tuotannolliset ja ei-tuotannolliset
- Yritystuet (M06)
- Maaseudun kehittäminen (M07)
- Ympäristökorvaukset (M10)
- Luonnonmukainen tuotanto (M11)
- Yhteistyö (M 16), kehittämishankkeet

2. Arviointimenetelmät

Arvioinnissa käytettiin maaseutuohjelman toimenpiteiden pinta-aloja sekä sopimus- ja korvausmääriä tuloksellisuuden mittareina sekä osasta toimenpiteitä muodostettua tavoiteindikaattoria T10).

Toimenpiteiden määrät ja toteuttamispinta-alat vuodelta 2017 saatiin Maaseutuohjelman vuosikertomuksesta. Vuoden 2018 tiedot saatiin Ruokaviraston tietohallinnosta. Muilta osin indikaattorien arvot on tuotettu Luonnonvarakeskuksessa.

Tavoiteindikaattori T10 kattaa maatalousmaan osuuden, josta on tehty joku seuraavista ympäristökorvauksen toimista: Ravinteiden tasapainoinen käyttö, kosteikon hoito tai ympäristönhoitonurmiin kuuluvat suojavyöhykkeet.

Kasvinsuojelun arvioinnissa käytetään tietoja toimenpiteiden määristä. Tässä tarkastellaan puutarhakasvien vaihtoehtoista kasvinsuojelua, orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla, suojavyöhykkeitä ja luonnonhoitopeltonurmea sekä luonnonmukainen tuotannon määriä.

Kasvinsuojeluaineiden käyttöä arvioidaan tehoaineiden myyntimäärien perusteella. Myyntimääriä on Suomessa tilastoitu vuodesta 1953 lähtien (<https://tukes.fi/kemikaalit/kasvinsuojeluaineet/myyntitilastot>). Tehoaineiden myyntimääriä tilastoi Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). Myyntimäärät eivät kerro suoraan vuosittaista lohkokohtaista kasvinsuojeluaineiden käyttöä, koska myyntimääriin sisältyy myös

mm. maatalojen ulkopuolinen käyttö ja varastointi. Käytännössä käyttömäärät vaihtelevat kasvukauden ja viljelykasvin mukaan.

3. Tulokset

Tavoiteindikaattori T10. Indikaattorille asetettu tavoite on saavutettu. Ympäristökorvausjärjestelmään ja sen 4B kohdealan toimenpiteisiin on sitouduttu tavoitteen mukaisesti (Taulukko 1).

M 10 Ympäristökorvaus

Ohjelmatoimilla asetetut pinta-alatavoitteet ovat pääsääntöisesti toteutuneet. Ympäristökorvauksen ravinteiden tasapainoinen käyttö – toimenpiteeseen on onnistuttu sitouttamaan hieman tavoitetta enemmän pinta-alaa. Peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden kohdealalla toteutuminen oli 27 % suurempi kuin tavoite, mutta kohdealan ulkopuolella tavoitteesta jäätii 28%. Lohkokohtaisista toimenpiteistä kerääjäkasvit, saneerauskasvit ja suojavyöhykkeet olivat erittäin suosittuja tavoitepinta-aloihinsa verrattuna. Sitä vastoin monivuotisia ympäristönurmia, ravinteiden kierrätystä ja viherlannoitusnurmia toteutettiin selvästi tavoitteitaan vähemmän.

Vuonna 2018 ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolella oli suorien tukien perustukea hakeneista tiloista 6 714 kpl ja 132 019 ha. Se on 13,6 % perustukea saaneista tiloista ja 5,7 % pinta-alasta.

Tämän ohella arvioinnissa tarkasteltiin maatalouden rakennusinvestointien, salaojituksen, lannankäsittelyn, kosteikkojen, yritystukien, valumavesien hallinnan, luomutuotannon sekä kehittämishankkeiden, neuvonnan ja koulutuksen määriä ja toteutusten kohdentumista. Teemoja ei tässä pystytä rajallisen tilan vuoksi käsittelemään.

Kasvinsuojelu. Toimenpiteiden määrät. Luonnonmukaisen tuotannon pinta-ala on tällä vuosikymmenellä tasaisesti kasvanut. Luonnonmukaisen tuotannon toimenpiteen (korvauksen) piiriin kuului 235 936 ha. Puutarhakasvien vaihtoehtoisen kasvinsuojelu -toimenpiteen ala on ohjelmakauden aikana kasvanut ollen vuonna 2018 2 497 ha. Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla –toimenpiteen ala oli vuonna 2018 4 370 ha. Suojavyöhykenurmia oli 54 854 ha ja luonnonhoitopeltoja 64 586 ha. Näiden osalta pinta-alat ovat edelleen hieman laskeneet, mutta suojavyöhykenurmien pinta-ala ylittää reilusti sille asetetun tavoitteen.

Kasvinsuojeluaineiden käyttö. Tehoaineiden myyntimäärä on vaihdellut viimeisen 10 vuoden aikana n. 1330 (v. 2017) ja n. 1750 (v. 2010) tonnin välillä. Rikkakasvien torjuntaan tarkoitettujen herbisidien osuus oli kumpanakin tarkastelujaksona n. 80 % ja kasvitautien torjuntaan käytettävien fungisidien osuus n. 12 %. Eniten myyty tehoaine on rikkakasvien torjuntaan käytettävä glyfosaatti, jonka myyntimäärä vuonna 2017 oli 661 tonnia, mikä on n. neljänneksen vähemmän kuin myynnin huippuvuosina 2010-2011.

4. Arvioinnissa kohdatut haasteet

- On oletettavaa, että monet toimenpiteet kuten mm. suorakylvö, nurmi tai syysviljojen viljely toteutuisivat myös ilman ohjelman toimenpidettä. Ohjelman vaikutuksen arviointi siitä, missä määrin kyseisten toimenpiteiden määrät ovat ns. perustasoon nähden lisääntyneet, on haasteellisia.
- Tietoaineistoissa oli puutteita mm. kasvipeitteisyyden toteuttamisen tavassa (aito kasvipeite/sänki), kosteikon koossa suhteessa valuma-alueen pinta-alaan. Investointituista salaojitushehtaarit puuttuvat, ainoastaan tukisummat olivat saatavilla.
- Joidenkin kuormitukseen oleellisesti vaikuttavasta tekijästä tiedot olivat vajavaisia (mm. P-luvun kehitys).

- Eri hankkeiden raportoinnin ja arvioinnin aikataulujen yhteensopivuus.
- Kasvinsuojelun arvioinnissa kasvinsuojeluaineiden myyntimäärät ovat suuntaa-antavia, mutta eivät kerro suoraan käyttömäärää ja sen jakautumista eri kohteisiin eikä anna selkeää kuvaa ohjelman toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Myyntimäärät vaihtelevat vuosittain ja tulokset riippuvat valitusta tarkastelujaksosta. Valmisteiden myynti ja käyttö eivät aina ajoitu samalle vuodelle vaan niitä voi olla myös varastossa. Lisäksi on syytä muistaa, että eri kasvinsuojeluaineet ovat vaikutuksiltaan erilaisia, eikä myynti-/käyttömäärästä voi suoraan päätellä niiden ympäristövaikutuksia.

5. Vastaus arviointikysymykseen

Maaseutuohjelman toimenpiteillä on edistetty vesien tilaa seuraavasti.

On tehty typen ja fosforin tarkoituksenmukaista käyttöä edistäviä, ravinnehuuhtoumaa vähentäviä ja ravinnetaseita parantavia toimenpiteitä.

Ympäristökorvaukseen on sitouduttu laajasti, 89 % suorien tukien perustukea hakeneesta pinta-alasta on sitoutunut ympäristökorvaukseen. Laaja sitoutuminen tarkoittaa ympäristökuormitusta vähentävien toimien suurta toteutusala ja vaikuttavuutta koko Suomen alueella. Kaikkia sitoutuneita tiloja koskee Ravinteiden tasapainoinen käyttö -toimenpide, jossa typpi- ja fosforilannoitukselle asetetut sallitut enimmäismäärät (kg/ha) viljelykasveista ja maan ominaisuuksista riippuen ovat selvästi alemmat kuin lainsäädännön määrittämät. Typpilannoituksella ero on noin 25 %. Fosforilannoitukselle ei eroa pystytty laskemaan, mutta olemassa olevien tietojen pohjalta voitiin päätellä, että ero on vielä suurempi kuin typpilannoituksella. Fosforin enimmäislannoitus on tärkein ympäristökorvauksen liukoisen fosforin kuormitusta vähentävä toimenpide, ja se kohdentuu voimakkaimmin korkean fosforitilan maille. Lannoitusrajoitukset vähentävät kuormitusta pitkäaikaisesti.

On tehty ravinteiden kierrättämistä edistäviä toimenpiteitä.

Ympäristökorvauksessa ravinteiden kierrätystä on edistetty Lietelannan multaus – ja Ravinteiden ja orgaanisen aineksen kierrätys -toimenpiteillä, joista jälkimmäisen vaatimuksena oleva yli 20 %:n kuiva-ainepitoisuus sulkee lietelannan toimenpiteen ulkopuolelle. Ravinteiden ja orgaanisen aineksen kierrätys -toimenpide on jäänyt selvästi pinta-alatavoitteestaan, mm. siihen liittyvien rajoitteiden vuoksi. Lietelannan multaus -toimenpide on sitä vastoin ylittänyt sille asetetun pinta-alatavoitteen.

Ravinteiden kierrätyksen kotieläintiloilta kasvitiloille ei kuitenkaan voida katsoa onnistuneen, koska toimenpiteessä on hyvin vähän mukana kasvinviljelytiloja, joiden voidaan olettaa toimineen lannan vastaanottajina.

Ohjelmasta on myönnetty tukea rakennusinvestointeihin kuten lantaloihin ja säilörehusiiloihin. Laajentavat kotieläintilat tarvitsevat lisäkapasiteettia, joskaan tilanne ei välttämättä muutu kuormituksen kannalta. Riittävä varastokapasiteetti on tietysti edellytys lannan tarkoituksenmukaiselle käytölle ja investointitukea pitää jatkossakin olla kyseisiin kohteisiin saatavissa.

On tehty pellon vesitaloutta parantavia toimenpiteitä.

Ohjelmasta on tuettu salaojiin, säätösalojiin, kuivatusvesien kierrätykseen ja säätökasteluun kohdistuvia investointeja. Vaikka salaojitusaktiivisuus on kasvanut ohjelmakauden korkeampien tukiprosenttien vuoksi, on tehtyjen salaojitusten määrä jäänyt riittämättömäksi tarpeeseen nähden. Merkittävänä syynä voidaan pitää tilakoon kasvusta johtuvaa vuokratilajelyn lisääntymistä, mikä ei kannusta pitkäaikaisten investointien tekemiseen lyhyillä vuokrasopimuksilla. Maatalouden yleisesti heikko kannattavuus voi

joidenkin tilojen osalta rajoittaa peruseräparannusinvestointien tekemistä. Lisäksi pinta-alaan sidotut tuet eivät kannusta korkeiden satotasojen tavoitteluun. Peltojen kuivatustilassa esiintyviä puutteita on havaittu useissa hankkeissa (mm. OSMO ja PERA) ja ne ovat merkittävästä osin olleet yhteydessä peltolohkoilta saatuihin heikkoihin satoihin. Heikko kuivatustila vaikuttaa myös ravinnetaseisiin ja ravinnehuuhtoumiin. Keinoja salaojitusaktiivisuuden lisäämiseen tarvitaan, koska kysymys on perustavaa laatua olevasta toimenpiteestä maan kasvukunnon ja ravinnekuormituksen kannalta.

Valumavesien hallinta toimenpiteellä säädetään kuivatuskorkeutta ja pellon vesitaloutta kasvusto- ja sääolosuhteiden mukaan. Ravinteiden hyväksikäyttö voi parantua, valunta vähentyä ja maan orgaanisen aineksen hajoaminen hidastua. Valumavesien hallinnassa kuivatuskorkeuden säätäminen selvästi normaalia kuivatuskorkeutta ylemmäksi on edellytys toimenpiteen potentiaalisen tehon saavuttamiseen. Kuivatuskorkeuden säätämiseen tulisi kannustaa entistä enemmän.

Vaikka pääpaino ravinnekuormituksen torjunnassa on kuormituksen estämisessä sen syntyapaikalla, voivat kosteikat parhaimmillaan vähentää merkittävästi typen kuormitusta ja pidättää kiintoainesta, varsinkin jos tulevan valunnan pitoisuudet ovat hyvin suuria. Ympäristökorvauksessa toimenpiteen kokonaistehoa kuitenkin heikentää kosteikolle annettu vähimmäispinta-alavaatimus suhteessa valuma-alueen kokoon, mikä on pienempi kuin tutkimuksissa tehokkaaksi havaittu, noin 2 % valuma-alueen pinta-alasta. Kosteikkojen tehon parantamiseksi valuma-alueeseensa suhteutettuna suurempien kosteikkojen rakentamista tulisi kannustaa.

On tehty kemiallista kasvinsuojelua vähentäviä toimenpiteitä.

Varsinaisia kasvinsuojelun toimenpiteitä ohjelmassa on vain rajoitetulla pinta-alalla. Useisiin ohjelmatoimiin (luomu, suojavyöhykenurmet, luonnonhoitopellot) liittyy kuitenkin kasvinsuojeluaineiden käytön vähentäminen. Kasvinsuojeluaineiden myyntimäärät vuosina 2014-2017 ovat pysyneet jokseenkin samalla tasolla edelliseen ohjelmakautteen verrattuna. Glyfosaatin ohjelmakaudella 2007-2014 kasvanut käyttö on tasaantunut.

Hyvä kasvinterveys varmistaa hyvän sadon ja annettujen ravinteiden tehokkaan käytön. Siten kasvinsuojeluaineiden käytön vähentäminen ei ole aina perusteltua, vaan tarpeenmukainen, onnistunut kasvinsuojelu varmistaa viljelykasvuston kunnan ja ravinteiden käytön ja vähentää siten ravinteiden huuhtoutumisriskiä.

Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu –toimenpidettä on syytä edelleen laajentaa ja tarkentaa. Tarvetta on myös pölyttäjiä ja luontaisia vihollisia ym. luonnon monimuotoisuutta suosiville toimille. Mahdollisuuksia vaihtoehtoisten kasvinsuojelumenetelmien (mekaaninen, biologinen, viljelytekniinen) käyttöön tarvitaan myös laaja-alaisesti viljelyille peltokasveille. Etenkin kasvinvuorotus ja monipuolinen viljelykierto sekä erilaiset maan kasvukunnon parantamiseksi tehtävät toimenpiteet ovat suositeltavia.

Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti

Suomen maaseutuohjelmaan on luotu toimiva ympäristökorvausten perusrakenne: kaikille tiloille yhteiset toimenpiteet sekä niiden ohella laaja valikoima lohkokohtaisesti valinnaisia toimia. Vesiensuojelun toimenpiteitä kohdennettiin erityisesti Itämeren läheisille valuma-alueille eteläisessä ja läntisessä Suomessa. Myös toimenpiteiden sisällä tapahtui kohdentamista toimenpiteille asetettujen edellytysten muodossa. Toimenpiteiden kohdentamisalueet nähtiin onnistuneina, joskin pieniä muutoksia ehdotettiin aluerajauksiin. Toimenpiteille asetetut edellytykset olivat perusteltuja. Happamien sulfaattimaiden maantieteellistä rajausta tulisi kuitenkin laajentaa.

Taulukko 1. Indikaattori T10 vuosina 2015-2018

Vuosi	Toteuma ha	Tavoite ha	Tavoitteesta saavutettu (%)
2015	1 869 918	1 814 100	103
2016	1 869 181	1 814 100	103
2017	1 881 368	1 814 100	104
2018	1 880 906	1 814 100	104

Taulukko 1

Taulukko 2. Ympäristösitoumuksen tila- ja lohko-kohtaisten toimenpiteiden toteutuminen vuonna 2018 suhteessa tavoitteeseensa ja alueitten suorien tukien perustukea saaneeseen pinta-alaan

Ympäristökorvauksen ympäristösitoumuksen toimet	Tiloja	Myönnetty, ha	Tavoite, ha	%-osuus tavoitteesta
Tilakohtainen toimi				
Ravinteiden tasapainoinen käyttö:		1 822 661	1 790 000	105
- peltoviljelykasvit	41 721	1 778 261		
- puutarhakasvit	4 454	44 400		
Ympäristösitoumuksen lohko-kohtaiset toimet				
Lietelannan sijoittaminen peltoon	5 016	196 795	150 000	131
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	827	13 595	50 000	27
Valumavesien hallinta:	2 443	52 901	40 000	132
-sätösalaajitus	1 966	41 697		
-sätökastelu	457	10 861		
-kuivatusvesien kierrätys	20	343		
Ympäristönhoitonurmet:	29 841	121 994	140 000	87
<i>Suojavyöhykenurmet:</i>	9 873	54 854	23 000	238
kohdentamisalue	3993	23 704		
muu alue	5880	31 150		
<i>Luonnonhoitopeltonurmet:</i>	19 596	64 586	85 000	76
kohdentamisalue	9 719	46 053		
muu alue	9 877	18 533		
Monivuotiset ympäristönhoitonurmet	372	2 554	32 000	8
Peltojen talv. kasvipeitteisyys	34 556	1 418 149	1 300 000	109
<i>Kohdentamisalue</i>	24 669	1 114 301	880 000	127
alle 20 % kasvipeitteisyys	31			
20 % kasvipeitteisyys	3 999	147 405		
40 % kasvipeitteisyys	4 137	178 167		
60 % kasvipeitteisyys	6 583	328 043		
80 % kasvipeitteisyys	9 950	460 686		
<i>Muu alue</i>	9 888	303 848	420 000	72
alle 20 % kasvipeitteisyys	43			
20 % kasvipeitteisyys	887	26 995		
40 % kasvipeitteisyys	1 728	67 175		
60 % kasvipeitteisyys-	7 272	209 678		
Orgaaninen kate ja puutarhakasveilla siemenperunalla:	957	4 370	5 000	87
Monivuotiset puutarhakasvit	871	4 122		
Yksivuotiset puutarhakasvit	86	248		
Peltoluonnon monim.	18 744	151 726	76 000	200
Kerääjäkasvit	6 604	105 746	7 500	1410
<i>Monimuotoisuuspellot:</i>	8 741	25 044	19 000	132
kohdentumisalue	3 396	9 759		
muu alue	5 345	15 285		
(Saneerauskasvit)	813	5 186	500	1037
Viherlannoitusnurmet	2 586	15 750	49 000	32
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu:	250	2 497	2000	125
Menetelmäryhmä 1	118	425		
Menetelmäryhmä 2	132	2 072		

Taulukko 2

7.a10) CEQ10-4C - Missä määrin maaseudun kehittämissohjelman toimenpiteillä on parannettu maaperän eroosion torjumista ja maaperän hoitoa?

7.a10.a) Vastaus arviointikysymykseen

Arviointikriteeri:

Maaseutuohjelman toimenpiteillä on edistetty vesien tilaa:

- On tehty eroosiota vähentäviä toimenpiteitä.
- On tehty peltomaan orgaanisen aineksen ylläpitoa ja lisäämistä edistäviä toimenpiteitä.
- On tehty pellon vesitaloutta parantavia toimenpiteitä. katso kohta 9)
- Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti

1. Maaseutuohjelman toimenpiteet

- M01 Koulutus
- M02 Neuvonta
- M06 Yritystuet
- M10 Ympäristökorvaukset

Eroosion vähentäminen:

- Ravinteiden tasapainoinen käyttö
- Ympäristönhoitonurmet
- Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys
- Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla
- Peltoluonnon monimuotoisuus

Peltomaan orgaanisen aineksen ylläpitäminen ja lisääminen:

- Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen
- Ympäristönhoitonurmet
- Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys
- Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla
- Peltoluonnon monimuotoisuus

- M11 Luonnonmukainen tuotanto
- M04 Investoinnit:
 - Ravinteiden kierrätykseen liittyvät
 - Salaojitus
 - Säättösalojitus, kuivatusvesien kierrätys ja säättökastelu
- M07 Maaseudun kehittäminen: hankkeet, jotka kohdistuvat ravinteiden kierrätykseen tai maaperän hoitoon
- M16: Yhteistyö: hankkeet, jotka kohdistuvat ravinteiden kierrätykseen tai maaperän hoitoon.

2. Arviointimenetelmät

Arvioinnissa käytettiin maaseutuohjelman toimenpiteiden pinta-aloja sekä sopimus- ja korvausmääriä tuloksellisuuden mittareina sekä osasta toimenpiteistä muodostettua tavoiteindikaattoria T12, sen

maatalousmaan pinta-alasta, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi).

Tavoiteindikaattori T 12 on ympäristökorvausjärjestelmän Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla -toimenpiteiden toteutusalojen summa. Tarvittavat tietoaineistot saatiin Maaseutuohjelman vuoden 2017 vuosikertomuksesta ja Ruokaviraston tietojärjestelmistä vuoden 2018 osalta.

Peltojen vesieroosio on käsitelty vesientilan kohdalla (KOM9).

Peltomaan orgaanisen aineksen lisääminen on käsitelty kohdassa hiilen sitominen (KOM15)

3. Indikaattoreiden arvot ja tulokset

Tuloksellisuusindikaattori T12. Vuonna 2018 T12-indikaattorin tavoite ylitettiin 16 %:lla. Vuonna 2017 indikaattorin arvo oli 2 % korkeampi kuin 2018. Vuoden 2017 syksy oli hyvin märkä ja sen on arveltu johtaneen vähäisempään syysmuokkaukseen ja suurempaan talviaikaisen kasvipeitteisyyden määrään.

M10 Ympäristökorvaus. Lohkokohtaisten toimenpiteiden välillä on eroja niille asetettujen pinta-alatavoitteiden saavuttamisen suhteen. Kerääjäkasvien, saneerauskasvien ja suojavyöhykkeiden pinta-alat on saavutettu ja ylitettykin moninkertaisesti. Sitä vastoin maan kasvukuntoon vaikuttavista toimenpiteistä erityisesti ravinteiden ja orgaanisen aineksen kierrättäminen ja viherlannoitusnurmien ovat saavuttaneet tavoitepinta-aloista vain noin 30 %. Monivuotiset ympäristöhoitonurmet saavuttivat tavoitteestaan ainoastaan 8 %. Ympäristöhoitonurmet kokonaisuudessaan ja orgaanisen aineksen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla jäivät myös tavoitteestaan reilut 10 %. Ravinteiden ja orgaanisen aineksen kierrätys, jonka avulla maan orgaanisen aineksen pitoisuutta voitaisiin ylläpitää tai nostaa sellaisilla peltolohkoilla, joilla humuspitoisuus on alhainen, jäi selvästi asetetusta tavoitteestaan.

Kerääjäkasvien pinta-ala moninkertaistui ohjelmakaudella. Vuonna 2018 kerääjäkasveja viljeltiin 123 200 hehtaarilla. Toimenpiteen avulla voidaan monipuolistaa yksipuolista viljanviljelyä ja tuoda maahan ylimääräistä hiilisyötettä pelkkään viljanviljelyyn verrattuna, vaikka pelto on ruoantuotannossa.

Saneerauskasveilla ja viherlannoitusnurmilla on tarkoitus katkaista yksipuolisen viljelyn aiheuttamia ongelmia. Molemmat toimenpiteet myös tuottavat runsaasti biomassaa, joka kokonaisuudessaan muokataan maahan. Toimenpiteiden avulla torjutaan myös hiilen vähentymistä peltomaasta. Suurimpana saneerauskasvi- ja viherlannoitustoimenpiteiden vaikutuksena voidaan kuitenkin pitää sitä, että perunan monokulttuurissa pitäytyneet viljelijät ovat rohkaistuneet kokeilemaan kasvinvuorotusta (Anne Rahkonen/Luke, sähköposti 1.3.2019).

Viljelykiertoa lisäävän vaikutuksen lisäksi viherlannoitusnurmien myös sitovat ilmakehästä typpeä, jota viherlannoitusvuosien jälkeen kasvavat kasvit voivat hyödyntää. Esimerkiksi sipulille riitti pelkkä viherlannoitusseosten tuottama typpi (Kivijärvi, 2018).

Viljely on Suomessa monilta osin yksipuolista. Viljaa viljellään paljon yhden viljalajin monokulttuurina tai viljamonokulttuurina, jossa viljellään vähintään kahta viljalajia viljelykierrossa. Näistä viljalajimonokulttuuri on yleisempi (Peltonen-Sainio ym., 2019). Viljelijöiden tukihauksen yhteydessä antamien tietojen perusteella viljelykierron olisivat hieman parantuneet. Vuosina 2014-2016 vajaat 300 000 hehtaaria peltoa kasvoi samaa yksivuotista viljelykasvia, mikä on reilu kymmenesosa käytössä olevasta maatalousmaasta. Vuosina 2008-2010 samaa yksivuotista viljelykasvia oli noin 350 000 hehtaarilla <https://www.luke.fi/uutiset/kasvinvuorottelua-kaytettiin-lahes-kaikilla-pelloilla/>

M02 Neuvonta. Selvimmin eroosion torjuntaan ja maaperän kasvukunnon parantamiseen on kohdistunut neuvonta hiilen sitomiseen (1020 kertaa), maaperään ja hiilivarastoon (2211 kertaa) sekä vesien ja maaperän suojeluun (957 kertaa). Ympäristöön kohdistuvasta neuvonnasta se on noin 11 %. Eniten ympäristöön kohdistuvaa neuvontaa annettiin erilaisista tukiehdosta.

M11 Luomusitoumus. Luomusitoumusala vuonna 2018 oli 268 291 ha. Maaseutuohjelman tavoitealasta saavutettiin 76 %. Kaikki luomutilat eivät ole tehneet luomusitoumusta ja luomun viljelyala on kokonaisuudessaan hieman suurempi. Nykyisellä vuotuisella luomupinta-alan kasvuvauhdilla ei hallitusohjelman tavoitetta saavuteta.

M04 Maatalouden investoinnit. Salaojituksia oli ohjelmaa tuettu noin 11,3 milj. €:lla ja säätösalaajituksia noin 6,8 milj. €:lla. Salaojituksen tavoiteohjelman 2020 mukaan uudisojituksia tulisi tehdä vuosittain 15 000 ha:lla, minkä päälle tulisi vielä täydennysojituksia. Tukisummista laskemalla perinteisiä salaojituksia olisi tehty ohjelmakauden aikana noin 9 200 hehtaarilla sekä 3 755 ha säätösalaajitettua peltoa. Laskelman mukaan ohjelmakauden noin kolmen vuoden aikana on myönnetty tukea noin 13 000 hehtaarin ojittamiselle. Salaojayhdistys on todennut salaojitus toiminnan piristyneen edellistä ohjelmakautta suuremman tukiprosentin vuoksi ja arvioi vuotuiseksi ojitusmääräksi kokonaisuutena 7 000-8 000 ha (Helena Äijö/Maaseudun tulevaisuus 24.8.2017), mikä on tuettu ja hehtaareita enemmän, mutta kuitenkin alle tavoitteiden.

M06 Yritystuet. Yritystuilla oli hankittu 3 salaojakonetta ja 3 salaojan huuhtelulaitetta. Myös biologisen maaperäpuhdistusmenetelmän esiselvitys on saanut yritystukea. Maaperän tilaa voivat myös parantaa erilaiset ravinteiden kierrätystä edistävät investoinnit, kuten investoinnin biokaasulaitoksiin.

M01 Koulutus. Kohdealaan 4C kohdistui yksi tiedonvälityshanke. Valtaojat kuntoon –hankeen tavoitteena on saada uinuvat ojitusyhteisöt herätettyä toimintaan välittämällä tietoa ojitusyhteisön aktivoinnista ja toimivan peruskuivatuksen hyödyistä.

M07 Maaseudun kehittäminen. Ei kohdealan 4C hankkeita.

M16 Yhteistyö. Kohdealaan 4C merkittviä hankkeita löytyi neljä kappaletta (M16). Maatalouden liiketoiminnan kehittäminen älykkäällä data-analytiikalla (MIKÄ DATA) -hankkeessa kehitetään pelloista saatavaa suurta tietomäärää älykkään data-analytiikan avulla. Toisessa hankkeessa tutkitaan mm. termomekaanisessa prosessissa käsitellyn kauran oljen ja sivutuotteiden käsittelymahdollisuuksia hitaasti ja nopeasti hajoaviksi jakeiksi, joista hitaasti hajoava jae kierrätettäisiin takaisin peltoon maan orgaanisen aineksen määrää lisäämään. Kolmannessa hankkeessa kehitetään menetelmää rikkakasvien tunnistamiseksi automaattisesti minihelikopterin, kameran ja hahmontunnistusalgoritmien avulla. Neljännen hankkeen tavoitteena on tehostaa karjanlannan käsittelyä ja parantaa lannan ravinteiden hyväksikäyttöä (Lantalogiistiikka).

Peltojen kasvukunnon ongelmien tunnistamiseen ja käsittelyyn luotiin usean Ely-keskuksen alueella toimineessa OSMO-hankkeessa menettelytavat, joilla voidaan analysoida ongelmalohkoja sekä tunnistaa keinot ongelmatilanteen korjaamiseen. Lohkojen satotason paraneminen vähentää heikosti kasvavien lohkojen aiheuttamaa ympäristökuormitusta sekä lisää viljelyn taloudellista kannattavuutta.

4. Arvioinnissa kohdatut haasteet

Maaperän kasvukuntoon liittyviä hankkeita löydettiin vain vähän, vaikka maaperän kasvukunto on ollut paljon esillä julkisessa keskustelussa. On mahdollista, ettei kaikkia kohdealaan liittyviä hankkeita pystytty hankelistauksista löytämään.

5. Vastaus arviointikysymykseen

On tehty eroosiota vähentäviä toimenpiteitä.

Maaseutuohjelman tuloksellisuusindikaattorin tavoite kohdealan 4C (Maaperän eroosion torjunta ja maaperän hoito) osalta on saavutettu ja ohjelma on siltä osin ollut tuloksellinen.

Yksittäisten toimenpiteiden osalta ohjelman pinta-alatavoitteiden saavuttamisessa oli suuria eroja. Saneerauskasvien, kerääjäkasvien ja suojavyöhykkeiden osalta tavoitteet ylitettiin reilusti. Sitä vastoin monivuotisten ympäristönurmien, ravinteiden ja orgaanisen aineksen kierrättämisen sekä viherlannoitusnurmien osalta asetetuista tavoitepinta-aloista jäätiiin selvästi.

MYTTEHO -hankkeen kirjallisuuskatsauksessa maan laadun ja rakenteen kehittymisen kannalta Ympäristönhoitonurmet -toimenpide arvioitiin selkeästi parhaaksi ympäristökorvauksen toimenpiteeksi. Monivuotisesta nurmiviljelystä hyötyvät kaikki arvioon sisältyvät maan laadun ja rakenteen laatukomponentit, orgaanisen aineksen pitoisuus, maan rakenne ja eroosiokestävyys. Tulosten perusteella nurmen sisällyttäminen viljelykiertoon parantaa maan rakennetta mm. lisäämällä tuoreen eloperäisen aineksen määrää maassa. Paras hyöty maaperän laadun kannalta saataisiin sisällyttämällä nurmet kaikkien peltojen viljelykiertoihin, mitä pitäisi ohjelman avulla edistää. Pysyviä nurmia sen sijaan tarvitaan ennen kaikkea happamille sulfaattimaille, turvemaille ja suojavyöhykkeiksi vesistöjen varrella sijaitseville kalteville pelloille. Pysyvillä nurmilla oikea-aikainen niitto on vesiensuojelun kannalta tärkeää

Ilmastonmuutoksen eteneminen ja kasvukausien lämpeneminen tulevat aiheuttamaan painetta kasvinvuorotuksen lisäämiseksi kasvintuhojapaineen hillitsemiseksi. Tukikannustimet kasvinvuorotuksen lisäämiseksi ovat jatkossakin tarpeellisia. Lisäksi tarvitaan viljelykiertoihin liittyvän tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan lisäämistä sekä viljelykiertojen lisääntymistä edistäviä hankkeita. Ohjelman toimenpiteistä saneerauskasvit ja viherlannoitusnurmet olivat toimenpiteitä, joilla pyrittiin katkaisemaan erikoiskasvien ja viljan monokulttuuria. Ne ovat myös helppoja vaihtoehtoja sellaisille erikoiskasvitiloille, joilla ei ole omaa viljanviljelykalustoa.

On tehty peltomaan orgaanisen aineksen ylläpitoa ja lisäämistä edistäviä toimenpiteitä.

Ohjelmakauden aikana kerääjäkasvien viljely otettiin laajasti käyttöön tuoden uutta menetelmäosaamista maan rakenteen parantamiseen, maaperän hiilen lisäämiseen sekä typpikuormituksen vähentämiseen. Ensimmäisenä ohjelmavuonna (2015) toimenpiteen piiriin saatiin noin 270 000 hehtaaria, minkä jälkeen pinta-ala on puolittunut. Syynä viljelyalan pienenemiseen on osin tukiehtojen kiristäminen. Myös ensimmäisten vuosien haasteellisuus mm. sääolojen vuoksi vähensi osallistumishalukkuutta. Edelleen on kuitenkin myös viljelijöitä, jotka näkevät kerääjäkasvien viljelyn mielekkäänä nykyisillä korvaustasoilla. Viljelykäytäntöihin liittyvä osaaminen on edelleen karttunut samoin kuin tietoisuus kerääjäkasvien hyödyllisistä vaikutuksista. Kasvustojen onnistumista selvittäneessä tapaustutkimuksessa todettiin kasvustojen onnistumisen sisältävän suurta vaihtelua. Keskimäärin kasvustot ovat sijoittuvat viisiportaisella asteikolla 3-4 välimaastoon. Kylvösiemenen määrä, kylvöajankohta ja -tekniikka vaikuttavat onnistumiseen.

Kerääjäkasvit olivat merkittävin maaperän hiileen vaikuttava toimenpide suuren pinta-alansa vuoksi. Kerääjäkasveja koskeneessa tapaustutkimuksessa laskettiin kerääjäkasvien viljelyn vuoksi peltomaahan tulleen lisää biomassaa 240 000 kuiva-ainetonna vuodessa pelkkään viljan viljelyyn verrattuna. Kirjallisuuden perusteella viherlannoitusnurmet ja saneerauskasvit voivat lisätä merkittävästi hiilisyötettä maahan, koska ne muokataan kokonaisuudessaan maahan. Niiden pinta-alat tosin olivat pienet koko maan viljelypinta-alaan suhteutettuna.

On tehty pellon vesitaloutta parantavia toimenpiteitä

Ohjelmasta on tuettu salaojiin, säätösalojiin, kuivatusvesien kierrätykseen ja säätökasteluun kohdistuvia investointeja. Vaikka salaojitusaktiivisuus on kasvanut ohjelmakauden korkeampien tukiprosenttien vuoksi, on tehtyjen salaojitusten määrä jäänyt riittämättömäksi tarpeeseen nähden. Peltojen kuivatustilassa esiintyviä puutteita on havaittu useissa hankkeissa (mm. OSMO ja PERA) ja ne ovat merkittävältä osin olleet yhteydessä peltolohkoilta saatuihin heikkoihin satoihin. Keinoja salaojitusaktiivisuuden lisäämiseen tarvitaan, koska kysymys on perustavaa laatua olevasta toimenpiteestä maan kasvukunnon ja ravinnekuormituksen kannalta.

Valumavesien hallinnassa kuivatuskorkeuden säätäminen selvästi normaalia kuivatuskorkeutta ylemmäksi on edellytys toimenpiteen potentiaalisen tehon saavuttamiseen. Kuivatuskorkeuden säätämiseen tulisi kannustaa entistä enemmän.

Kosteikot voivat parhaimmillaan vähentää merkittävästi typen kuormitusta ja pidättää kiintoainesta, varsinkin jos tulevan valunnan pitoisuudet ovat hyvin suuria. Ympäristökorvauksessa toimenpiteen kokonaistehoa heikentää kosteikolle annettu vähimmäispinta-alavaatimus suhteessa valuma-alueen kokoon, mikä on pienempi kuin tutkimuksissa tehokkaaksi havaittu, noin 2 % valuma-alueen pinta-alasta. Kosteikkojen tehon parantamiseksi valuma-alueeseensa suhteutettuna suurempien kosteikkojen rakentamista tulisi kannustaa.

Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti

Toimenpiteet ovat kohdentuneet melko hyvin sellaisille alueille ja tuotantosuuntiin, joissa niistä voi olettaa olevan eniten hyötyä. Toisaalta viherlannoitusnurmia viljeltiin melko vähän mm. Varsinais-Suomessa, jossa ne toisivat kaivattua vaihtelua viljanviljelyyn maan tiivistymisestä helposti kärsivillä savimailla.

KOTOMA-hankkeen loppuraportissa nostettiin esiin puutteita erityisesti suojavyöhykkeiden sijoittumisessa. Kokonaisuutena näiden pinta-alatavoitteet saavutettiin, mutta kohdentuminen jäi puutteelliseksi ja vaikuttavuus vesien tilaan vajaaksi. Suojavyöhykkeiden valuma-aluekohtaista tarvetta kuvaavien yleissuunnitelmien toteutumisprosentit jäivät noin 20 % tuntumaan, kun vesienhoidon toimenpideohjelman tavoitteet edellyttäisivät 100 % toteumaa. Samalla toimenpiteiden rahoitus on loppunut kesken. Ongelmia suojavyöhykkeiden vesien suojelun kannalta tehokkaassa kohdentumisessa on nostettu esiin myös aikaisemmin Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueilla (Yli-Viikari & Aakkula).

Suojavyöhykkeiden myöntöperusteissa tapahtui edelliseen ohjelmakauteen verrattuna merkittävä muutos hakuperusteisesta erikoistuesta lohkokohtaisesti valittavaksi toimenpiteeksi, jonka edellytyksiä myös muutoin väljennettiin. Tämän myötä pyrittiin tukemaan edellisen kauden vajaaksi jäänyttä toimenpiteen toteutusta. Nykyisellä ohjelmakaudella suojavyöhykkeiden määrä saatiin lähes 7-kertaistumaan, mutta vesiensuojelullinen toteutus jäi edelleen puutteelliseksi.

Teknisiä apukeinoja tarkemman kohdentamisen toteuttamiseksi on jo olemassa. Paremmalla sijoittumisella suojavyöhykkeillä saatavaa hyötyä eroosion torjunnassa voitaisiin selvästi lisätä.

Taulukko. Indikaattori T12 toteuma, tavoite ja osuus saavutetusta tavoitteesta vuosina 2016-2018.

Vuosi	Toteuma ha	Tavoite ha	Tavoitteesta saavutettu (%)
2016	1 435 014	1 225 000	117
2017	1 445 464	1 225 000	118
2018	1 422 519	1 225 000	116

Taulukko

7.a11) CEQ11-5A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden vedenkäytön tehostamista?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Kohdealaan ei ole kohdistettu toimenpiteitä Manner-Suomen ohjelmassa.

7.a12) CEQ12-5B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisäämistä?

7.a12.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Listaus toimenpiteistä, joille on ohjelmassa merkitty ensi- tai toissijaisia vaikutuksia kysymykseen liittyvään kohdealaan

Energiatehokkuutta edistetään erityyppisillä toimenpiteillä, joista keskeisimpiä ovat maatalouden investointituet (M04.1), elintarvikkeiden valmistus (M04.2) ja neuvonta (M02.1). Muita toimenpiteitä on käytetty harvoin (ks. taulukot 2.1 ja 2.2).

2. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Arviointikysymyksen tarkenne: Energiatehokkuus on parantunut maa- ja elintarviketaloudessa maaseutuohjelman toimenpiteillä. Tarkenne on samansisältöinen kuin varsinainen arviointikysymys. Energiatehokkuudelle ei ole asetettu tavoiteindikaattoria.

Täydentävä tulosindikaattori on energian ominaiskulutus tuotettua yksikköä kohden eli ominaiskulutus. Tämä on teoriassa hyvin energiatehokkuutta mittaava indikaattorityyppi, mutta samalla se on haasteellinen. Samaa paria olevan osoittajan (energiansäästö) ja nimittäjän (tuotannon määrä) muodostamin on erittäin haasteellista (Muilla sektoreilla tämä on ollut mahdollista vain seuraavissa tapauksissa: energiankulutus suhteutettuna rakennusten pinta-alaa tai tilavuuteen, liikenteen erilaisiin suoritteisiin, tuotettuun terästonniin ja paperi- ja sellutonniin. Laskenta ei siis ole ollut mahdollista esim. teollisuudessa muille tuoteryhmille.). Sama energiansäästö tai -kulutus kohdistuu usein useille eri lopputuotteille. Laskenta voi onnistua yksittäisissä tuotantoyksiköissä, mutta näiden tietojen yhdistäminen merkitykselliseksi yleistettäväksi indikaattoritiedoksi vaatisi suurta tietomassaa ja mieluiten hyvin homogeenisiä lopputuotteita. Näiden vaikeuksien vuoksi nimittäjässä on usein käytetty myös euromääräistä tietoa, esimerkiksi arvonlisää. Tämä ns. energiaintensiteetti-indikaattori ei kuitenkaan mittaa energiatehokkuutta, kuten mm. Kansainvälinen energiajärjestö on todennut (IEA 2014, s. 17).

Ominaiskulutukseen liittyvien vaikeuksien vuoksi useimmissa eri raportoinneissa mm. Euroopan komissiolle seurataan säästetyn energian määrää.

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Energiatehokkuusinvestoinnit on kerätty HYRRÄ-seurantajärjestelmästä. Numeerista energiansäästötietoa on koostettu seuraavasti:

- HYRRÄstä on kerätty maatilojen tietyt energiatehokkuustoimenpiteet, joiden säästölaskennalle on vakiintunut menettely (3 toimenpidettä). Tarkastelu ei ole otospohjainen vaan kaikki tämännäytteiset toimenpiteet ovat mukana tarkastelussa.

- HYRRÄstä poimittiin tarkasteluun kaikki elintarvikeyritysten 5B-kohdealalle kirjatut hankkeet. Tässä joukossa pyydettiin lisätietoja sähköpostitse tai puhelimitse niiltä hankkeilta, joissa oli löydettävissä selkeä energiatehokkuusinvestointi.
- Vain yksi tukea saanut yritys on liittynyt elintarvikealan energiatehokkuussopimukseen, joten sopimusten seurantarjestelmästä ei voitu tuottaa yhteenvetoa raportoiduista energiansäästöistä, sillä yksittäisten toimijoiden tietoja ei julkaista.

Energianeuvontaa on arvioitu laadullisesti perustuen käytettävissä olevaan numeeriseen seurantatietoon. Seuranta kertoo neuvonnan kohdistumisen energiasuunnitelmiin ja muuhun energiatehokkuusneuvontaan, tuet, neuvontamäärät sekä neuvontaa saaneiden tilojen määrä tuotantosunnittain ja maantieteellisesti.

Myös kehityshankkeita on arvioitu laadullisesti. Seurantatietoa on saatavilla niiden saamista tuista, kokonaisbudjeteista sekä toteutuksen vaiheesta (valmis, kesken, ei käynnistynyt). Arviointi on kohdistunut siihen, millä eri tavoin kehityshankkeet edistävät energiatehokkuutta ja miten merkittävänä ne näyttäytyvät kokonaisuutena tarkastellen.

4. Indikaattoreiden kuvaus ja arvot

Energiatehokkuudelle (kohdeala 5B) on asetettu ns. täydentävä tulosindikaattori:

- R14 – Maatalouden ja elintarvikkeiden jalostuksen energiankäytön tehostaminen maaseudun kehittämisohjelmasta tuetuissa hankkeissa (öljykvivalentitonni/standard unit of output)

Indikaattorin R14 arvoa ei ole voitu laskea syistä, jotka on kuvattu kohdassa 2. Laskennan osoittaja (energiansäästöä) on kuitenkin arvioitu muutamille toimenpiteille (ks. kohta Energiankäytön tehostuminen). Arvioksi saatiin 1 436 toe/v (16,7 GWh/v), mikä on hyvin matala arvio maaseutuohjelman kaikista energiansäästövaikutuksista.

Investoinnit energiatehokkuuteen

Koska EU:n yhteiset indikaattorit eivät kuvaa maaseutuohjelman energiatehokkuusinvestointeja, laskettiin kohdealaan toissijaisesti vaikuttavat energiatehokkuusinvestoinnit. Nämä olivat **yrityksissä 25,6 milj. euroa** toimenpiteen M04.2 (Elintarvikkeiden valmistus) seurauksena (ks. taulukko 2.3). Mukaan on laskettu päätyneet hankkeet, sekä hankkeet, joille on maksettu jokin tukierä vuoden 2018 loppuun mennessä. Myönnetyn tuen osuus investoinnista oli 6,61 milj. euroa.

Maatilojen tekemät energiatehokkuusinvestoinnit olivat 20,9 milj. euroa toimenpiteen M04.1 seurauksena (ks. taulukko 2.4). Myönnetyn tuen osuus investoinneista oli 6,7 milj. euroa.

Tulee huomata, että investointikustannukset sisältävät koko investointikustannuksen hankkeissa, joissa 5B on toissijaisena tavoitteena. Investointihankkeet sisältävät tyypillisesti laajemman hankinnan, josta energiatehokkuutta lisäävä investointi on vain osa, joka ei ole eriteltävissä kokonaisuudesta.

Investointihankkeiden lisäksi energiatehokkuutta edistävät neuvonta ja kehittämishankkeet, joissa on myös tehty investointeja.

Yritysten investoinnit

Vuosina 2015-2018 on tuettu 41 yritysten energiatehokkuushanketta. Toteutuessaan suunnitellusti hankkeiden investoinnit olisivat 25,6 milj. euroa, mutta koska kaikki hankkeet eivät ole vielä päätyneet, lopullinen summa voi vielä muuttua. Näille hankkeille on maksettu tukea yhteensä 6,6 milj. euroa.

Hankkeista on kokonaan päättynyt 26. Lisäksi käynnissä on hankkeita, joille on myönnetty rahoitusta vuoden 2018 loppuun mennessä, mutta yhtään maksuerää ei ole vielä suoritettu.

Leader-ryhmän puoltamana on tehty tukipäätökset kolmen yritysten energiatehokkuushankkeelle. Näille hankkeille on maksettu tukea yhteensä n. 19 400 euroa, mikä on hyvin pieni osuus kaikesta tuesta. Mikään näistä kolmesta hankkeista ei ole aidosti energiatehokkuushanke vaan ne kohdistuvat uusiutuvaan energiaan.

Seurantajärjestelmästä löytyy energiatehokkuushankkeita, joille 5B-kirjausta ei ole jostain syystä tehty. Hankkeet on toteutettu joko toimenpiteen M04.2 (Elintarvikkeiden valmistus) tai M06.4 (Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen) alla. Näitä löytyy 66 kpl hakusanalla 'energia'. Tyypillinen hanke on yrityksen toimitilan tai matkailualan rakennuksen perus- tai kevyempi korjaus, jossa parannetaan eristystä, vaihdetaan ikkunoita ja/tai ovia, asennetaan LED-valaistus ja investoidaan samalla jonkinlaiseen lämpöpumppuun ja/tai aurinkoenergian. Tyypillinen on myös tapaus, jossa investoidaan uuteen tuotantolaitteeseen tuotantokapasiteetin nostamiseksi, mutta samalla myös energiatehokkuus paranee. Myös lämmön talteenottoon on investoitu muun investoinnin yhteydessä.

Maatilojen investoinnit

Maatilojen hankkeita on saatettu päätökseen vuoden 2018 loppuun mennessä 38 kpl. Kun huomioon otetaan hankkeet, joissa ainakin jokin tukierä on maksettu, hankkeita on ollut yhteensä 66 kpl. Näistä 36 liittyy kasvihuoneiden rakentamisinvestointeihin. Lisäksi maksupäätöksiä on tehty useista hankkeista, joille ei ole vielä maksettu tukia. Yksikään näistä maksupäätöksistä ei ollut ollut Leader-ryhmän rahoittavaksi puoltama hanke.

Energiankäytön tehostuminen (R14)

Niille maatilojen ja yritysten investoinneille, joille energiansäästö on voitu arvioida, tulokseksi on saatu **1 436 toe/v (16,7 GWh/v[1])** vuoden 2018 loppuun mennessä (toimenpiteet M04.1 ja M04.2).

Eräitä maatilojen energiatehokkuusinvestointeja - vaikutusarviot

HYRRÄstä on ollut saatavilla riittävät lähtötiedot kolmen toimenpiteen energiansäästöjen arvioimiseen. Tuloksia on jo raportoitu Euroopan Komissiolle mm. Energiatehokkuusdirektiivin Kansallisissa energiatehokkuussuunnitelmissa (NEEAP). Hankkeiden perustiedot on annettu taulukossa 2.5 ja arvioitu energiansäästö taulukossa 2.6. Kumuloituvaksi **energiansäästöksi on arvioitu 13,6 GWh/v** vuonna 2018.

Yritysten haastattelutiedot

Tukea saaneiden joukosta käytiin läpi hankkeet, joissa energiatehokkuus (5B) oli merkitty toissijaiseksi kohdealaksi ja jotka liittyivät toimenpiteeseen M04.2. Hankkeita oli yhteensä 59 kpl, joista 41:lle oli jo maksettu tukia 2015-2018.

Haastattelun ulkopuolelle jätettiin yhteensä 40 kpl eri tyyppisiä hankkeita. Niistä valtaosa liittyi laitehankintoihin (14 kpl) tai toimitilamuutoksiin tai tuotannon laajentamiseen (15 kpl), eikä energiatehokkuusvaikutusta ollut hankekuvauksen perusteella havaittavissa tai energiankulutuksen vertailutason määrittäminen on hankalaa. Näiden osuus maksetuista tuista oli 14 % (laitehankinnat) ja 24

% (muutokset toimitiloissa tai tuotannossa). Kolmen hankkeen kuvauksessa ei ollut nähtävissä energiatehokkuusvaikutusta, joten ne jätettiin pois haastattelusta. Näiden osuus maksetuista tuista oli 3 %.

Haastattelun ulkopuolelle jätettiin viisi sellaista hanketta, joissa ei ollut tehty konkreettisia muutoksia (esimerkiksi markkinatutkimuksia tai esiselvityksiä). Hankkeissa ei siten ole vielä saavutettu säästöjä, mutta tulevaisuudessa niitä voi tulla. Ulkopuolelle jätettiin myös kaksi hanketta, joissa hankekuvausta ei ollut käytettävissä ja yksi hanke, joka edistää uusiutuvan energian tuotantoa. Näiden kahdeksan hankkeen osuus maksetuista tuista oli yhteensä 10 %.

Puhelinhaastatteluun poimittiin sellaiset hankkeet, joissa hankekuvauksen tai ELY-keskukselta saatujen lisätietojen perusteella oli tehty energiatehokkuustoimia, tai jotka olivat kokonsa puolesta merkittäviä (19 kpl). Eli yhteydenotot kattavat varsin suuren osan koko investointivolyymistä sillä 19/59:stä tukia hakeneista vastaavat 66 % suunnitellusta tukirahoituksesta ja 12/41:stä tukia jo saaneesta vastaavat 49 % maksetuista tuista.

Vastauksia saatiin yhteensä kolmestatoista hankkeesta, joista kahdeksasta saatiin myös määrällinen energiansäästöarvio. Niiden **säästövaikutus on yhteensä 3,1 GWh/v**. Sähköä säästyy 1 715 MWh/v, kevyttä polttoöljyä 816 MWh/v, puupellettiä 564 MWh/v ja nestekaasua 24 MWh/v. Loput 6 hanketta olivat sellaisia, joissa säästöjä ei voinut arvioida määrällisesti. Yhdessä hankkeessa oli siirrytty uusiin toimitiloihin ja toisessa tehty laitehankinta. Molemmat hankkeet varmasti säästävät energiaa, mutta yritykset eivät osanneet arvioida säästöjä. Yhdessä hankkeessa oli hyödynnetty uusinvestoinnissa talteen otettua biolämpöä ostosähkön käytön lisäämisen sijaan. Hanke vähentää päästöjä, mutta ei säästä energiaa. Mukana oli myös uusinvestointi energiantuotantoon, mikä ei suoraan säästä energiaa. Kahdessa hankkeessa toteutunut hanke poikkeaa hankekuvauksesta, eikä siinä mainittu säästötoimi siten toteudu.

5. Kysymyksen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Tulosindikaattoria R14 varten koottu arvio energiansäästöstä on aliarvio todellisesta kokonaissäästöstä, sillä arvio on voitu tehdä vain muutamalle toimenpiteelle. Mukana on kolme maatalouden toimenpidettä ja viiden elintarvikealan yrityksen raportoimat säästöt kahdeksasta hankkeesta.

Haastateltavat eivät usein tiedä toteuttamansa toimenpiteen energiansäästöä eikä se ole välttämättä helppoa laskettavissa. Kulutusseurantaa ei ehkä ole tai kulutus voi muuttua paljonkin monimuotoisen investoinnin yhteydessä. Joidenkin toimenpiteiden energiansäästö on hankalasti arvioitavissa eikä näitä lähdetty tässä tekemään. Tällainen tapaus on esimerkiksi uusinvestointi, jossa pitäisi olla käytössä jokin vertailutaso, johon verrattuna energiansäästö lasketaan; periaatteessa tällainen voisi olla esimerkiksi rakennusmääräyksiä energiatehokkaampi rakentamisen taso. Investoitaessa laitteisiin, joka eivät korvaa vanhoja, on yleensä sama ongelma.

Hakusanalla 'energia' löytyi 16 elintarvikeyritysten energiatehokkuushanketta, joissa olisi ollut mahdollista laittaa energiatehokkuus toissijaiseksi kohdealaksi; näissä ei ollut vielä merkittynä kahta kohdealaa eli vaihtoehtojen määrä ei ole ollut rajoitteena. Kyseissä hankkeissa investointikustannus oli yhteensä 6 milj. euroa ja tuet 1,1 milj. euroa.

Useassa hankkeessa toissijaiseksi kohdealaksi oli merkitty 5B, mutta hankekuvauksessa ei ollut mitään mainintaa odotettavissa olevasta energiatehokkuusparannuksesta.

6. Vastaus arviointikysymyksen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Energiatehokkuushankkeiden määrä ja saavutetut säästöt ovat vaatimattomia tarkasteltaessa vain maatalouden ja elintarvikealaston investointihankkeita (5B-kirjaus). Tämä ei ole vielä toiminnan

kokonaiskuva, sillä myös muut yritykset kuin elintarviketeollisuus ovat saaneet investointitukea energiatehokkuushankkeisiin ja kehittämishankkeissakin on tehty energiatehokkuusinvestointeja. Maatilat ovat saaneet energianeuvontaa, mikä voi johtaa parempaan energianhallintaan, toiminnallisiin energiatehokkuusparannuksiin tai investointeihin.

Energiatehokkuutta on edistetty monipuolisesti, sillä ohjelma ei aseta tiukkoja rajoituksia siitä, mitä teknologioita ja energiansäästökohteita tuetaan. Energiatehokkuuteen on myös pyritty olemassa olevaa laite- ja rakennuskantaa parantamalla sekä ottamalla energiatehokkuus huomioon uusinvestoinneissa.

Jatkossa seurantaan helpottaisi ja säästöjen kokonaiskuva paranisi, jos kaikki energiatehokkuutta edistävät hankkeet kirjattaisiin sellaisiksi, julkisia hankekuvauksia täsmennettäisiin ja lisäksi tarkasteltaisiin kriittisesti, edistääkö kyseinen hanke oikeasti juuri energiatehokkuutta. Tämä koskee paitsi investointeja myös kehittämishankkeita.

Taulukko 2.1 Hankkeiden jakauma toimenpidetyypeittäin kun energiatehokkuus (5B) on ensisijaisena tavoitteena, 2015-2018

Toimenpide	5B ensisijaisena
1.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet	1
16.1 Maaseudun innovaatioryhmät, EIP	1
16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	1
2.1 Neuvonta	228
Kaikki yhteensä	231

Lähde: Ruokavirasto/HYRRÄ

Taulukko 2.1

Taulukko 2.2 Hankkeiden jakauma toimenpidetyypeittäin kun energiatehokkuus (5B) on yksin tai yhdessä uusiutuvan energian kanssa (5C) toissijaisena tavoitteena, 2015-2018

Toimenpide	5B toissijaisena
1.1 Ammatillinen koulutus ja tietojen hankkiminen	1
16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	3
2.1 Neuvonta	110
4.1 Maatalouden investoinnit	103
4.2 Elintarvikkeiden valmistus	54
6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen	1
7.2 Pieninfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen	1
Kaikki yhteensä	273

Toimenpide	5B ja 5C toissijaisina
1.1 Ammatillinen koulutus ja tietojen hankkiminen	1
1.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet	4
16.6 Biomassan tuotanto- ja jakeluketjut	1
2.1 Neuvonta	78
6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen	1
Kaikki yhteensä	85

Lähde: Ruokavirasto/HYRRÄ

Taulukko 2.2

*Taulukko 2.3. Maaseutuohjelmasta tuetut yritysten energiatehokkuusinvestoinnit – 5B
toissijaisena tavoitteena*

	Päätyneet ja jonkin maksuerän saaneet hankkeet¹	2018 loppuun mennessä päätyneet hankkeet²
Yritysten hankkeita, kpl	41	26
Investointikustannus, M€	25,63	12,13
Myönnetty tuki, M€	6,61	3,19
Maksettu tuki 2015-2018, M€	6,64 ³	3,19

¹ Hanke päättynyt tai jokin maksuerä maksettu vuoden 2018 loppuun mennessä.

² Hanke päättynyt ja loppumaksu suoritettu.

³ Maksettu tuki ylittää myönnetyn tuen, sillä jonkin hankkeen kohdalla seurantajärjestelmään kirjautunut maksu on ollut suurempi kuin myönnetty tuki.

Lähde: Ruokavirasto/HYRRÄ

Taulukko 2.3

Taulukko 2.5. Maatalouden rakennetuella tuettujen eräiden energiatehokkuusinvestointien perustietoja

	2015	2016	2017	2018	Yksikkö
Lämmittämättömät nautakarjarakennukset	27 367	86 916	130 212	128 926	m ²
Lämmön talteenotto sikaloiden lietelantakanavista	0	28	40	37	kpl
Tuoreviljasiilot	23 600	49 900	59 600	54 400	m ³

Lähde: Ruokavirasto/HYRRÄ

Taulukko 2.5

Taulukko 2.6. Maatalouden rakennetuella tuettujen eräiden energiatehokkuusinvestointien kumuloituva energiansäästö

	2015	2016	2017	2018
	GWh/v	GWh/v	GWh/v	GWh/v
Lämmittämättömät nautakarjarakennukset	0,2	1,2	3,0	5,2
Lämmön talteenotto sikaloiden lietalantakanavasta	0	0,6	2,0	3,6
Tuoreviljasiilot	0,4	1,6	3,2	4,8
Yhteensä	0,6	3,3	8,2	13,6

Taulukko 2.6

7.a13) CEQ13-5C - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on helpotettu uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjontaa ja käyttöä?

7.a13.a) Vastaus arviointikysymykseen

Arviointikysymyksen tarkenteet:

- Uusiutuvan energian saatavuus ja käyttö ovat kasvaneet maaseutuohjelman toimenpiteillä
- Kiertotaloutta edistävä sivutuotteiden ja jätteiden hyötykäyttö on lisääntynyt maaseutuohjelman toimenpiteillä. Huom! Tässä selvityksessä on tältä osin rajauduttu vain uusiutuvan energian tuotantoon ja raaka-ainetuotantoon.

1. Listaus toimenpiteistä, joille on ohjelmassa merkitty ensi- tai toissijaisia vaikutuksia kysymykseen liittyvään kohdealaan

Maaseutuohjelmassa vaikutetaan uusiutuvan energian tuotannon lisääntymiseen monin eri tavoin tuotantoketjun eri vaiheissa. Erilaisia toimenpiteitä kohdistetaan niin raaka-ainetuotantoon, logistiikkaan, tuotantoteknologiaan kuin liiketoimintamallien kehittämiseenkin. Keskeisinä keinoina ovat investointituet (toimenpide M04.1), tuet maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan investointeihin (M06.4) ja erilaiset informaatio-toimenpiteet, erityisesti neuvonta (toimenpide M02.1). Taulukoissa 3.1 ja 3.2 on yksityiskohtaisempaa tietoa, kuinka paljon erityyppisiä toimenpiteitä on toteutettu uusiutuvan energian edistämiseksi.

2. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Arviointikysymys (COM 13, 5B kohdeala) ja indikaattori R15 ovat suorassa yhteydessä toisiinsa. R15-indikaattori kertoo suoraan tuotetun energian määrän. Tuotetun energian määrän yleistä merkittävyyttä voidaan arvioida suhteuttamalla se maataloussektorin energiankulutukseen ja hankintaan. Tavoiteindikaattori T16 seuraa vain maatalojen investointien kehittymistä ja yritysten investoinnit jäävät ulkopuolelle, mikä kaventaa kokonaisnäkemyksiä.

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Investoinnit uusiutuvaan energiaan on kerätty maaseutuohjelman seurantajärjestelmästä HYRRÄstä.

Uusiutuvan energian tuotannon lisääntyminen maaseutuohjelman toimenpiteiden seurauksena on arvioitu määrällisesti. Uusiutuvan energian tuotannon määrän arviointi perustuu seurantajärjestelmästä kerättyyn tietoon investoinneista tuotantokapasiteettiin (teho, MW). Tieto on kokonaismäärä, ei otos. Vuotuinen energiantuotanto on arvioitu tämän perusteella hyödyntämällä mm. tyypillisiä huipunkäyttöaikoja (h/v).

Samoin uusiutuvan raaka-ainetuotantoon liittyvä hakkeen tuotantomäärän kasvu on arvioitu määrällisesti. Haketuotannon lisääntyminen haketusinvestointien avulla on selvitetty ottamalla yhteyttä sähköpostitse ja puhelimitse hakkeen tuotannon koneisiin ja laitteisiin investointeihin yrityksiin.

Energianeuvontaa on arvioitu lähinnä laadullisesti, mutta myös sen tueksi on käytettävissä numeerista seurantatietoa. Seuranta kertoo neuvonnan kohdistumisen energiasuunnitelmiin ja muuhun uusiutuvan energian neuvontaan, tuet, neuvontamäärät sekä neuvontaa saaneiden tilojen määrä tuotantosunnittain ja maantieteellisesti.

Myös kehittämishankkeita on arvioitu lähinnä laadullisesti. Seurantatietoa on saatavilla niiden saamista tuista, kokonaisbudjeteista sekä toteutuksen vaiheesta (valmis, kesken, ei aloitettu). Laadullinen arviointi on kohdistunut siihen, millä eri tavoin kehityshankkeet edistävät uusiutuvan energian käyttöä ja miten merkittävänä ne näyttäytyvät kokonaisuutena tarkastellen.

4. Indikaattoreiden kuvaus ja arvot

Kysymykseen vastaamiseen käytetään kahta indikaattoria. Uusiutuvan energian tuotannolle on asetettu seuraava tavoiteindikaattori:

- T16 – Kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (toimenpiteen M04.1 kohdealalle 5C kohdistuvat kokonaisinvestoinnit (O2 total investment) eli tuki ja muu rahoitus yhteensä)

Uusiutuvalle energialle (kohdeala 5C) on asetettu myös ns. täydentävä tulosindikaattori:

- R15 – Tuetuissa hankkeissa tuotettu uusiutuva energia (öljykvivalenttitonneja)

Indikaattorin T16 arvo on **22,5 milj. euroa**. Indikaattorin R15 arvo on **29 440 toe/v**.

Kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (T16)

Kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (tavoiteindikaattori T16) olivat **22,5 milj. euroa ajanjaksolla 2015-2018** seuraten toimenpiteestä M04.1 (Maatalouden investoinnit) (ks. taulukko 3.3). Kokonaisinvestoinnista puolet oli tukea ja puolet muuta rahoitusta. Maaseutuohjelmassa asetettu tavoitearvo maatilojen uusiutuvan energian tuotannon kokonaisinvestoinnille vuonna 2023 on 117,9 milj. euroa, mihin ei ole mahdollista päästä, jollei investointien määrä kasva ripeästi.

Taulukossa 3.3 esitetyt investoinnit ovat kohdistuneet haketta käyttäviin lämpökeskuksiin. Lisäksi on tuettu yhtä kauran kuoria hyödyntävää lämpökeskusta, mikä on ollut osa laajempaa investointihanketta eivätkä sen tiedot sisälly taulukkoon 3.3. Sen sijaan kohdassa Tuotettu uusiutuva energia kyseinen lämpökeskus on mukana energiantuotantoa arvioitaessa.

Myös yrityksissä on investoitu uusiutuvaan energiaan toimenpiteissä M06.2 (Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan) ja M06.4 (Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan kehittämiseen). Nämä vastaavat MMM:n arvion (Brännäs 2019) mukaan vain noin 5 % kaikista uusiutuvan energian tuotannon investoinneista.

Lisäksi uusiutuvan energian edistämisen kokonaisuuteen sisältyy kehittämishankkeiden kokonaiskustannus 17,85 milj. euroa, uusiutuvan energian raaka-ainetuotannon investoinnit 13,13 milj. euroa sekä uusiutuvaan energiaan kohdistuva energianeuvonta. Kehittämishankkeiden kustannukset ja raaka-ainetuotannon investoinnit pitävät sisällään sekä tuen että muun rahoituksen.

Tuotettu uusiutuva energia (R15)

Uusiutuvan energian käyttö (täydentävä tulosindikaattori R15) on lisääntynyt maaseutuohjelmasta tuettujen hankkeiden seurauksena 29 440 toe/v (342,4 GWh/v) vuoden 2018 loppuun mennessä (ks. taulukko 3.4) seuraten pääasiallisesti toimenpiteistä M04.1 (Maatalouden investoinnit), M06.2 (Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan) ja M06.4 (Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan kehittämiseen). Toisin kuin tavoiteindikaattori T16, täydentävä tulosindikaattori R15 sisältää myös yritysten osuuden.

Uusiutuvan energian tuotantoon annetuista tuista ja tuetuista hankkeista on saatavissa HYRRÄstä perustietoina mm. hankemäärät ja tehot (taulukko 3.5). Laskennan muut perusteet on kuvattu taulukon jälkeen energiamuodoittain.

Uusiutuvan energian tuotantoon kohdistuvia hankkeita on toteutettu yhteensä 579 kpl jaksolla 2015-2018. Lämpökeskuksia on eniten ja määrä on kasvanut vuosi vuodelta. Jatkuvasta kasvusta päätellen koko potentiaalia ei vielä ole hyödynnetty. Myös aurinkoenergiainvestoinnit ovat lähteneet vauhtiin vuodesta 2016 alkaen. Maalämpöhankkeita on toteutettu 15, mitä voi pitää pienehkönä määränä siihen nähden, miten tämän teknologian käyttö on valtavirtaistunut ja samalla maalämpöä on alettu käyttää yhä isommissa kohteissa. Biokaasulaitoksia on rakennettu niin vähän, että selviä trendejä ei ole havaittavissa, mutta on positiivista, että näitä investointeja on kuitenkin tehty joitakin kappaleita jo jokaisena tarkasteluvuonna.

Yllä on kuvattu vain maatalouden rakennetuella tuetun uusiutuvan energian tuotannon kehittyminen. **Tämän lisäksi kehittämishankkeista huomattava määrä kohdistuu erilaisiin maaseudun rakennuksiin (kylätalot, liikuntatilat ym.), joissa on investoitu erilaisiin lämpöpumppuihin ja muutamissa tapauksissa on asennettu myös aurinkopaneeleja.**

Uusiutuvan energian raaka-ainetuotanto

Uusiutuvan energian raaka-ainetuotannossa on haettu tukea monipuolisesti eri tyyppisiin hankkeisiin. Maaseutuohjelmasta myönnettyt tuet olivat yhteensä 1,6 milj. euroa jaksolla 2015-2018. Kyseisten hankkeiden investointikustannukset olivat 13,1 milj. euroa.

Haketus-/murskausinvestoinneista tukea on haettu 18 hankkeeseen. Yhdessä hankkeessa tukea ei hankehakemuksesta poiketen ollut myönnetty hakkuri-investointiin, ja kolmen hankkeen osalta tietoja ei saatu kerättyä. Hankkeiden vaikutus vuotuisen tuotannon lisäykseen on yhteensä noin 802 000 i-m³/a eli noin 605 GWh/a. Energiämäärä on laskettu lämpöarvolla 800 kWh/i-m³ perustuen rankahakkeen keskimääräiseen arvoon 700-900 kWh/i-m³ (Bioenergianeuvoja). Hankkeiden investointikustannukset olivat 8,8 milj. euroa ja niille myönnetty tuki oli yhteensä 1,0 milj. euroa. Hankkeiden tuotannon lisäys vastaa noin 4 % energiantuotannossa käytetyn metsähakkeen kokonaismäärästä (ennakkotieto vuodesta 2018 yhteensä 20,3 milj. i-m³ eli 16,2 TWh). Lämpö- ja voimalaitoksissa käytetyn hakkeen määrä kasvoi

2000-luvulla vuoteen 2013 saakka, minkä jälkeen hakkeen käytön määrä on hieman pienentynyt muun biopolttoaineen käytön kasvaessa (Luonnonvarakeskus 2019).

Lisäksi tukea on haettu 28 eri tyyppiseen hankkeeseen. Kaikki uusiutuvan energian raaka-ainetuotantoa edistävät rahoitushakemukset on listattu alla. Hankkeiden investoinnit ovat yhteensä 13,1 milj. euroa mukaan lukien julkisen tuen ja muun rahoituksen (ks. taulukko 3.6).

Lisäksi rahoitusta haettiin kahdessa hankkeessa kierrätyspolttoaineen (REF) valmistukseen, mutta tätä ei lasketa uusiutuvaksi energiaksi.

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Arvioidun energiantuotannon määrän suurin epävarmuus liittyy tarkastelun kattavuuteen. Täydentävän tulosindikaattorin laskennan tarkkuustaso on kohtalainen, vaikka arvioinnissa onkin käytetty erilaisia keskiarvoja. Arvio ei ole ainakaan yliarvio, sillä se on tehty varovaisuutta noudattaen. Sen sijaan arvio voi olla jonkin verran matala arvio kokonaisuudesta, sillä kaikkia uusiutuvan energian investointeja ei välttämättä ole saatu poimittua mukaan tarkasteluun johtuen sekä kirjavuudesta kohdealojen kirjaamisessa että uusiutuvan energian investointien toteutumisesta maaseutuohjelman monien eri toimenpiteiden alla.

6. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Maaseutuohjelman seurauksena tuotetun uusiutuvan energian määrä 342 GWh vuonna 2018 oli jo merkittävä. Määrän suuruusluokkaa voi hahmottaa suhteuttamalla sitä vaikkapa omakotitalojen energiankulutukseen. Tämä vaihtelee, mutta hyvin tavanomaisella 20 000 kWh vuosikulutuksella laskettuna uusiutuvan energian tuotanto vastaisi noin 17 000 omakotitalon energiankulutusta.

Tarkastelujaksolla lämpökeskusten määrä on kasvanut vuosi vuodelta ja aurinkoenergiaan on alettu investoida kasvavaan tahtiin. Myös uusia biokaasulaitoksia on otettu käyttöön vuosittain.

Maalämpöinvestointeja on niukasti ottaen huomioon tämän tekniikan muuten nopean yleistymisen viime vuosina, mutta niitä on toteutettu myös osana sellaisia hankkeita, jotka eivät ole mukana investoinneissa (mm. kehittämishankkeet).

Vaikka toiminta on ollut aktiivista, nykyisellä investointivauhdilla vuodelle 2023 asetettua tavoitetta kokonaisinvestoinneille (117,9 milj. euroa) ei voida saavuttaa, vaan vuotuisten investointien määrän tulisi kasvaa huomattavasti.

Yritysten uusiutuvan energian investoinneille ei ole asetettu tavoiteindikaattoria, mutta myös näiden investointien seuraamista kannattaisi jatkossa harkita kattavamman kokonaiskuvan saamiseksi.

Eriyisesti bioenergian kohdalla yleistymiseen vaikuttaa koko polttoaineketjun toimivuus.

Maaseutuohjelmassa on pureuduttu tähän varsin monipuolisesti. Ohjelmassa on mm. tuettu polttoaineen tuotantoon liittyviä investointeja ja erityisesti haketushankkeet näyttäytyvät merkittävinä myös valtakunnallisella tasolla tarkasteltuna. Kehittämishankkeissa on pyritty lisäämään bioraaka-aineen tuotantoa tai parantamaan sen logistiikkaa, edistämään biokaasun tuotantoa ja kehittämään jakelulogistiikkaa tai mädätteen käyttöä, kehittämään energiapalveluita ja -yrittäjyyttä, selvittämään/kokeilemaan uusia energiaraaka-aineita ja välittämään tietoa uusiutuvan energian mahdollisuuksista ml. aurinkoenergian hyödyntäminen.

Taulukko 3.1 Hankkeiden jakauma toimenpidetyypeittäin kun uusiutuva energia (5C) on ensisijaisena tavoitteena, 2015-2018

Toimenpide	5C ensisijaisena
16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	2
2.1 Neuvonta	91
4.1 Maatalouden investoinnit	30
Kaikki yhteensä	123

Taulukko 3.1

Taulukko 3.2 Hankkeiden jakauma toimenpidetyypeittäin kun uusiutuva energia (5C) on yksin tai yhdessä energiatehokkuuden (5B) kanssa toissijaisena tavoitteena, 2015-2018

Toimenpide	5C toissijaisena
1.1 Ammatillinen koulutus ja tietojen hankkiminen	4
1.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet	13
16.1 Maaseudun innovaatioryhmät, EIP	1
16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	5
16.5 Energian säästöä ja ympäristön tilaa parantavat menetelmät	4
16.6 Biomassan tuotanto- ja jakeluketjut	16
2.1 Neuvonta	1486
4.1 Maatalouden investoinnit	8
6.2 Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan	24
6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen	110
7.1 Selvitykset ja suunnitelmat	2
7.2 Pieninfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen	2
7.4 Maaseudun palvelut	5
Kaikki yhteensä	1680

Toimenpide	5B ja 5C toissijaisina
1.1 Ammatillinen koulutus ja tietojen hankkiminen	1
1.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet	4
16.6 Biomassan tuotanto- ja jakeluketjut	1
2.1 Neuvonta	78
6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen	1
Kaikki yhteensä	85

Taulukko 3.2

Taulukko 3.3. Maatalouden uusiutuvan energiantuotannon kokonaisinvestoinnit (maatilojen investoinnit)

	2015	2016	2017	2018	Yhteensä
	M€	M€	M€	M€	M€
Lämpökeskukset	1,53	3,82	5,28	5,99	16,62
Aurinkoenergia	0,05	0,61	1,87	1,9	4,43
Maalämpö	0,01	0,08	0,06	0,12	0,27
Biokaasu	0,10	0,32	0,37	0,44	1,23
Yhteensä	1,69	4,83	7,58	8,45	22,5

Lähde: Ruokavirasto/HYRRÄ

Taulukko 3.3

Taulukko 3.4. Maatalouden rakennetuella tuetut uusiutuvan energiantuotannon investoinnit (ml. maatilojen ja yritysten investoinnit)

	2015		2016		2017		2018		Yhteensä	
	kpl	kW	kpl	kW	kpl	kW	kpl	kW	kpl	kW
Lämpökeskukset ¹	34	22 278	76	33 598	87	50 738	103	63 572	300	170 186
Aurinkoenergia	1	75	33	1 060	107	4 246	116	7 888	257	13 269
Maalämpö	3	87	4	133	4	116	4	259	15	595
Biokaasu	1	100	1	42	2	235	3	547	7	924
Yhteensä	39	22 540	114	34 833	200	55 335	226	72 226	579	184 974

¹ Muut lämpökeskukset käyttävät haketta, mutta vuoden 2017 tiedoissa on mukana yksi kauran kuoria hyödyntävä lämpökeskus (1,5 MW), mikä on lisätty tietoihin.

Lähde: Ruokavirasto/HYRRÄ

Taulukko 3.4

Taulukko 3.5. Maatalouden rakennetuella tuetun uusiutuvan energian kumuloitua vuosituotanto (ml. maatalojen ja yritysten investoinnit)

	2015	2016	2017	2018
	GWh/v	GWh/v	GWh/v	GWh/v
Lämpökeskukset	17	83	182	325
Aurinkoenergia	0,0	0,3	2,3	8,7
Maalämpö	0,1	0,5	1,2	2,4
Biokaasu	0,2	1,0	2,5	6,3
Yhteensä	17,3	84,8	188,0	342,4

Taulukko 3.5

Taulukko 3.6. Uusiutuvan energian raaka-ainetuotantoa edistävät yrityshankkeet 2015-2018. Taulukossa tukea hakeneet hankkeet.

	Hankkeiden lukumäärä	Investointikustannus, M€	Myönnetyt tuet, M€	Maksetut tuet, M€
Hakkeen tai puumurskeen tuotanto	18	8,78	1,04	1,03
Puun korjuu	10	0,38	0,08	0,07
Puupolttoaineen tuotanto (muu kuin hake tai murske)	7	0,97	0,26	0,26
Puun tai puupolttoaineen varastointi	4	0,51	0,08	0,04
Puun tai biomassan kuivaus	3	0,58	0,06	0,06
Muu puutavaran tuotanto	2	1,87	0,01	0,01
Koepoltto	1	0,00	0,01	0,01
Bioetanolitehdas	1	0,04	0,02	0,02
Yhteensä	46	13,13	1,55	1,50

Lähde: Ruokavirasto/HYRRÄ

Taulukko 3.6

7.a14) CEQ14-5D - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämistä?

7.a14.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpidelogiikka

Maaseutuohjelmassa 2014-2020 on toimenpiteitä jotka vaikuttavat joko ensi- tai toissijaisesti maatalouden kaasupäästöihin. Alla on arvioitu näiden toimien vaikutuksia maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöihin.

Ensisijaisesti kohdealaan vaikuttavat:

- Koulutus (M01)
- Neuvonta (M02)
- Maatalousinvestoinnit (M04.1)
- Yhteistyö ja innovaatioryhmät (M16.1)
- Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2)
- Yhteistyö, ilmastonmuutos (M16.5)

Toissijaisesti kohdealaan vaikuttavat:

- Ympäristökorvaukset (M10.1)
- Luonnonmukainen tuotanto (M11)
- Eläinten hyvinvointikorvaus (M14)
- Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen (M16.9)

Ammoniakkipäästöjä säädelään EU:n päästökattodirektiivillä (2016/2284). Suomelle vuodelle 2020 asetettu ammoniakkin päästökatto EU:n päästökattodirektiivissä on 29,2 kilotonnia, mikä edellyttäisi 20 % vähennystä vuoden 2005 päästötasosta.

2. Arviointimenetelmät

Tässä tarkastellaan *maatilojen ympäristökorvauksiin sekä koulutukseen, neuvontaan, hankkeisiin ja investointeihin liittyviä toimia*. Arviointi perustuvat toteutuneiden toimien laajuuteen ja kuvauksiin niiden sisällöstä. Raportissa tarkastellaan typpioksiduuli- (N₂O) ja ammoniakkipäästöjä (NH₃), koska ohjelman toimet eivät juuri vaikuta metaanipäästöihin. Toimenpiteiden vaikuttavuutta (tulosindikaattori R18) selvitetään kysymyksen KOM 24 yhteydessä.

Ammoniakkipäästöjen laskenta (tulosindikaattori R19) tehtiin Lukessa käyttäen kansallista maatalouden typpimallia (Grönroos ym. 2009). Maatalouden typpimallin ammoniakkipäästökertoimet ja erilaisten tiloilla tapahtuvien päästövähennystoimien vaikutukset pohjautuvat EMEP/EEA ohjeisiin sekä tieteelliseen kirjallisuuteen. EU:n indikaattorilaskentaohje kehottaa käyttämään EMEP/EEA ohjetta laskennan

perustana. Ammoniakkipäästöillä on yhteys kasvihuonekaasupäästöihin, sillä niistä aiheutuu epäsuoria typpioksiduulipäästöjä.

3. Indikaattoreiden arvot ja tulokset

Taulukossa käyty läpi typpioksiduuli- ja ammoniakkipäästöihin vaikuttavat maatilojen ympäristökorvauksen toimenpiteet. Ravinteiden tasapainoisessa käytössä, kasvipeitteisyydessä, kerääjäkasveissa, saneerauskasveissa ja suojavyöhykkeissä sekä kosteikkojen perustamisessa saavutettiin ohjelman pinta-alatavoitteet. Pohjavesialueiden ja happamien sulfaattimaiden ympäristönurmien (tavoitteesta 8 %) sekä yksipuolisen viljanviljelyn tarpeisiin suunniteltujen viherlannoitusnurmien (tavoitteesta 30 %) toteutus jäi tavoitteista selkeästi.

Maatilan toimenpiteiden ohella Maaseutuohjelmaan sisältyi myös muita tavoitteeseen liittyviä toimia. Hankelistauksessa vain kahden hankkeen kohdealaksi oli valittu 5d, mutta näiden lisäksi hankkeiden joukossa on useita sellaisia, jotka potentiaalisesti vähentävät maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöjä. Näitä ovat esimerkiksi eläinten tuottavuutta tai ravinteiden kierrätystä kehittävät hankkeet. Lisäksi joukossa oli useita, jotka voivat vähentää energiankäytön päästöjä. Neuvontatapahtumia aiheeseen liittyen oli yhteensä 54 kpl.

Ammoniakkipäästöjen arvioitu vähenemä lietteen sijoittamismenetelmän ansiosta oli noin 2 000 tonnia NH₃ vuodessa ja samansuuruiseksi arvioitiin ravinteiden tasapainoisen käytön vaikutus. Lantavarastojen kattaminen vähentää myös päästöjä merkittävästi. Lisäksi mm. ruokinnan tarkentamisella, kaasupesureilla, lannan tihennetyllä poistolla lantavarastoon, lannan jäähdytyksellä ja turkistuotannossa tehtävillä toimilla voidaan vähentää päästöjä. Kehitteillä on myös erilaisia uudempia tekniikoita kuten lannan happamoittaminen (Salo ym. 2015).

Suomen tasolla ammoniakkipäästöt ovat pysyneet melko vakiona. Vuosina 1990 - 2015 päästöt ovat vaihdelleet 30 kilotonnin molemmin puolin ja tavoitteeseen 29,2 ei ole vielä päästy (MMM 2018). Maatalouden osuus kaikista ammoniakkipäästöistä on noin 90 %. Maataloudessa ammoniakkia haihtuu kotieläinten lannasta, muista orgaanisista lannoitteista ja väkilannoitteista. Suurin osa tulee nautasektorilta (lypsylehmät 30 %, muut naudat noin 30 %). Sikojen osuus on noin 17 %, siipikarjan noin 8 % ja lampaiden, vuohien ja hevosten osuus yhteensä noin 4 %. Turkiseläinten osuus on 7 % ja väkilannoitteiden osuus 4 %.

Maatalouden päästöissä ei ole tapahtunut suurta muutosta parinkymmenen vuoden aikana, mutta 2000-luvulla kehitys on ollut selkeästi aleneva, mikä johtuu osaltaan myös Maaseutuohjelman toimista, esimerkiksi lietelantaloiden ja niiden katteiden ja muiden teknisten ratkaisujen yleistymisestä.

4. Vastaus arviointikysymykseen

Ravinteiden tasapainoisessa käytössä, kasvipeitteisyydessä, kerääjäkasveissa, saneerauskasveissa ja suojavyöhykkeissä sekä kosteikkojen perustamisessa saavutettiin ohjelman pinta-alatavoitteet. Pohjavesialueiden ja happamien sulfaattimaiden ympäristönurmien sekä yksipuolisen viljanviljelyn tarpeisiin suunniteltujen viherlannoitusnurmien toteutus jäi tavoitteista selkeästi.

Maaseutuohjelman tehokkain keino on ravinteiden tasapainoinen käyttö, jos oletetaan, että ilman toimea tyyppien käyttömäärät olisivat nitraattiasetuksen mukaisia. Monivuotinen ympäristönurmi turvemaidella on hehtaarikohtaiselta vaikutukseltaan iso, mutta pinta-alaa sen alla on ollut vaatimatonta määrää. Monivuotinen ympäristönurmi, talviaikainen kasvipeitteisyys ja kerääjäkasvi ovat sikäli tehokkaita toimia, että niillä on vaikutusta sekä N₂O- että CO₂-päästöihin. Myös lietteen sijoittamisella on kahtalaiset

vaikutukset; sekä ammoniakkin että ammoniakkipäästöstä laskettavat typpioksiduulin päästöt vähenevät sijoitusmenetelmän yleistyessä.

Maaseutuohjelman toimet eivät luonteeltaan ole tyypillisesti pelkästään ilmastotoimia, vaan niillä on usein ensisijaisesti muita tavoitteita. Ne eivät myöskään usein kohdennu sinne, missä niistä saatava hyöty olisi paras. Voi olla, että tehokkain tapa vähentää maatalouden päästöjä olisikin kohdentaa esimerkiksi rajua pohjaveden pinnan nostoa vaativia toimia pienelle turvepeltojen alalle. Vain 23 000 ha nykyään laajaperäisessä käytössä olevaa paksuturpeista peltoa voisi tuottaa suuruudeltaan 0,6 miljoonan ekvivalenttitonnin vähennyksen, jos niillä nostettaisiin pohjaveden pintaa (Kekkonen ym. 2019).

Koska peltopinta-alalla, ja varsinkin turvepeltojen alalla, on suuri merkitys kokonaispäästöille, tulisi uusien raivioiden korvauskelpoisuutta ympäristötuen alla rajoittaa. Lisäksi esimerkiksi salaajituksen investointituen epääminen uusilta raivioilta saattaisi hillitä pellonraivausta ja kannustaa etsimään muita ratkaisuja pellon tarpeeseen.

Ammoniakkipäästöjen osalta ei ole saavutettu kansallista tavoitetasoa. Maaseutuohjelma on kuitenkin vähentänyt päästöjä noin 2 kt. Merkittävimmät Maaseutuohjelman keinot ammoniakkipäästöjen vähentämisessä ovat lietelannan sijoittaminen peltoon, ravinteiden tasapainoinen käyttö ja investointituet. Lietelannan sijoitustoimenpiteen piirissä on noin puolet lietelantamäärästä, ja osuus on kasvanut merkittävästi verrattuna edelliseen ohjelmakautteen (MMM 2018). Maaseutuohjelman vaikutukseksi voidaan arvioida lietelannan sijoituksen osalta noin 1 kt, mikä on hieman yli 3 % vuotuisista kokonaispäästöistä.

Laskennallisesti voidaan myös arvioida, että ravinteiden tasapainoinen käyttö on vähentänyt typpilannoitteiden käyttöä, jos vertailukohdaksi otetaan nitraattiasetuksen sallima lannoitusmäärä. Laskennallinen määrä on noin 1 kt, mutta kyseessä voi olla yliarvio, koska ei voida olettaa, että lannoitusmäärä olisi ollut nitraattiasetuksen mukainen ilman maaseutuohjelmaa.

Maaseutuohjelman investointituilla on tuettu mm. lantalojen kattamista, lantakanavien jäädytystä, sijoituslevityslaitteistoja, lannan separointi- ja käsittelylaitteistoja tai lantalojen rakentamista. Näillä on epäilemättä vaikutusta ammoniakkipäästöjen kehittymiseen, mutta määrällisen arvion antaminen on mahdotonta, koska käytettävillä tiedoilla ei pystytä arvioimaan niiden piirissä olevia lantamääriä.

Taulukko: Ympäristökorvauksen toimien arviointi.

Toimi	Menetelmä ja lähtötiedot
Ravinteiden tasapainoinen käyttö	Verrattuna nitraattiasetuksen mukaisiin lannoitusmääriin toimi vähentää typpilannoitteen käyttöä 25 %.
Lietelannan sijoittaminen peltoon	Sijoituslannoitus vähentää ammoniakkipäästöä ja siitä laskettavaa N ₂ O-päästöä.
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	Käytetyissä orgaanisissa aineissa on tyypeä vaihtelevia määriä, mutta useimmiten niukasti. Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin.
Valumavesien hallinta <ul style="list-style-type: none"> • säättösalaojitus • säättökastelu tai kuivatusvesien kierrätys 	Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin niin kauan, kun pohjaveden pintaa ei nosteta tavanomaista korkeammalle.
Ympäristönhoitonurmet <ul style="list-style-type: none"> • suojavyöhykkeet • monivuotiset ympäristönurmet • luonnonhoitopeltonurmet 	Monivuotinen ympäristönurmi turvemaalla vähentää N ₂ O-päästöjä verrattuna yksivuotiseen satokasviin. Ero päästökertoimissa on 1,64 t CO ₂ -ekv./ha/v.
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla	Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin.
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	Kasvava kasvi talvikaudella vähentää vapaan typen määrää maassa ja siten N ₂ O-päästöjä. Ero on samaa luokkaa kuin kerääjäkasvin vaikutus. Suurin osa kasvipeitteisyydestä on kuitenkin sänkeä, jonka vaikutus on vähäisempi.
Peltoluonnon monimuotoisuus <ul style="list-style-type: none"> • viherlannoitusnurmet • kerääjäkasvit • monimuotoisuuspellot • saneerauskasvit 	Kerääjäkasvi voi vähentää typpihuuhtoumaa 25 %. Huuhtoumasta laskettavat N ₂ O-päästöt pienenevät saman verran. Muut monimuotoisuustoimet eivät vaikuta merkittävästi N ₂ O-päästöjä vähentävästi.
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu	Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin.

Taulukko: Ympäristökorvauksen toimien arviointi.

Taulukko: Maaseutuohjelman muut toimet kohdealalla 5D

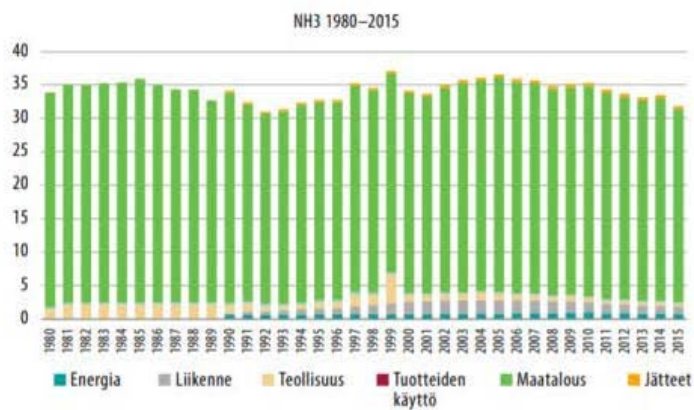
	Toteuma	Arvio vaikutuksesta
M01 Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpide 1.1 <u>Tuki ammatilliseen koulutukseen ja pätevyyden hankintaan</u> 1.2. <u>Tuki esittely ja tiedotustoimintaan</u>	1 hanke	VILMA-hanke on välittänyt uusinta tietoa ja vaikuttanut asenteisiin ilmastonmuutoksen hillintää kohtaan.
M02 <u>Neuvonta</u>	45 ammoniakki 9 kasvihuone-päästöt	Ammoniakkipäästöjen vähentämisen tähtääviä neuvontatapahtumia oli 25 ensisijaista ja 20 toissijaista. Suoraan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen tähtääviä oli 4+5 tapahtumaa.
<u>M04.1 Tuki maatilojen investointeihin</u>	309 kpl	Investointituet ovat voineet vaikuttaa turvepeltojen raivaukseen lisäävästi, koska ne usein liittyvät tilojen laajentumiseen. Toisaalta niillä voidaan edistää myös lannankäsittelyä päästöjä vähentävään suuntaan. Sääntösalaojituksen myönnettyt tuet mahdollistavat turvepeltojen päästöjen vähentämisen, jos vedenpintaa aletaan nostaa tavallista korkeammalle. Ammoniakkipäästöihin vaikuttavaa lantaloiden kattamista on käsitelty luvussa 4.2.
M11 Luonnonmukainen tuotanto		Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin.
M14 Eläinten hyvinvointikorvaus	-	Eläinten hyvinvointikorvausta on mahdollista saada mm. liittyen eläinten laidunnukseen/jaloitteluun. Lannan päätyminen laitumelle tai jaloittelutarhoihin voi lisätä ravinteiden valuntaa verrattuna tilanteeseen jossa lanta varastoitaisiin ja levitetäisiin nopeasti mullaten pellolle. Toisaalta laidunnus vähentää metaanipäästöjä verrattuna lannan varastointiin. Määrällistä arviota ei pystytä tekemään.
M16.1 Yhteistyö ja innovaatioryhmät	-	-
M16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	1 hanke	Biotaloudesta voimaa alkutuotantoon –hanke selvittää lannan keskitettyä käsittelyä. Keskitetyllä käsittelyllä on mahdollista vähentää ammoniakki- ja N ₂ O-päästöjä.
M16.5 Yhteistyö, ilmastonmuutos	-	-
M16.9 Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen	-	-

Taulukko: Maaseutuohjelman muut toimet kohdealalla 5D

Taulukko: Ympäristökorvauksen toimien vaikutus ammoniakkin päästöihin 2015-2018

	2015	2016	2017	2018
Ammoniakki (t NH ₃ /vuosi)				
Ravinteiden tasapainoinen käyttö	1 090	1 090	1 090	1 090
Lietteen sijoittaminen peltoon	1 180	1 010	1 020	1 070
Tulosindikaattori R19 NH₃-päästöt yhteensä	2 270	2 100	2 110	2 160

Taulukko: Ympäristökorvauksen toimien vaikutus ammoniakkin päästöihin 2015-2018

Kuva: Maatalouden osuus Suomen ammoniakkipäästöissä vuosina 1990–2015. Lähde: MMM 2018.

Kuva: Maatalouden osuus Suomen ammoniakkipäästöissä vuosina 1990–2015

7.a15) CEQ15-5E - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on edistetty hiilen sitomista ja talteenottoa maa- ja metsätaloudessa?

7.a15.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpidelogiikka

Ensisijaisesti hiilen sitomiseen vaikuttavat:

- Koulutus (M01)
- Neuvonta (M02)
- Yhteistyö, innovaatioryhmät (16.1)
- Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2)
- Yhteistyö, ilmastonmuutos (M16.5)

Toissijaisesti vaikuttavat:

- Ympäristökorvaukset (M10.1)
- Luonnonmukainen tuotanto (M11)
- Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen (M16.9)
- Leader (M19.2 ja 19.3)

Arviointikriteeri: Maaseutuohjelman toimenpiteillä hiilen määrä peltomaassa on kasvanut ja hiilinieluvaikutukset lisääntyneet.

2. Arviointimenetelmät

Tässä luvussa käsitellään maaseutuohjelman toimien vaikutusta kivennäismaiden maaperän hiilivarastoihin ja turvepeltojen hiilidioksidipäästöihin *mallintamisen* avulla.

Toisena indikaattorina on seurantatieto *hiilen muutoksista peltomaassa*. Luonnonvarakeskuksen toteuttama peltomaiden kemiallisen tilan valtakunnallinen seurantatutkimus (VALSE) tuottaa tietoa mm. peltomaan hiilipitoisuuden kehittymisestä. Valtakunnallisessa maaperäseurannassa Suomen peltomaiden tilaa on seurattu vuodesta 1974 lähtien. Tämän jälkeen maaperänäytteenotto on tehty vuosina 1987, 1998, 2009 ja 2018. Samoilta näytealoilta otettujen näytteiden avulla on tutkittu peltomaiden pintaosassa (0-15cm) tapahtuneita muutoksia happamuudessa, ravinnetilassa, raskasmetallipitoisuuksissa ja maan orgaanisen aineen määrässä. Vuoden 2018 seurantakerroksella näytealaverkkoa täydennettiin 150 uudella, satunnaisesti sijoitetulla näytealalla.

Hiilipitoisuuden muutoksien alustava tarkastelu valmistui vuoden 2019 alussa. Tällä hetkellä käytettävissä olevan tiedon avulla voidaan tarkastella hiilipitoisuuden muutosta yleisellä tasolla neljällä alueella, joihin Suomi on Valse-tutkimuksessa maaperän luontaisen vaihtelun perusteella jaettu.

3. Tulokset

Maaperän hiileen vaikuttavia ympäristökorvaustoimia ovat ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen, monivuotiset ympäristönurmet turvemaalla, orgaanisen katteen käyttö ja kerääjäkasvit. Näistä tehokkain toimi hiilen sitomisen kannalta on kerääjäkasvi. Ravinteiden tasapainoisessa käytössä, kasvipeitteisyydessä, kerääjäkasveissa, saneerauskasveissa ja suojaväyhykkeissä sekä kosteikkojen perustamisessa saavutettiin ohjelman pinta-alatavoitteet. Pohjavesialueiden ja happamien sulfaattimaiden

ympäristönurmien (8 %) sekä yksipuolisen viljanviljelyn tarpeisiin suunniteltujen viherlannoitusnurmien (30 %) toteutus jäi tavoitteista selkeästi.

Näiden lisäksi Maaseutuohjelmassa on ollut muitakin potentiaalisesti hiilen sidontaan vaikuttavia toimia. Alueellisten kehittämishankkeiden joukossa kohdealalle oli merkitty neljä hanketta, joissa edistetään kierrätyslannoitteiden tai maanparannusaineiden käyttöä pelloilla. Hankkeiden tulosten perusteella hyvät käytännöt voivat levitä ja orgaanisten aineiden lisääminen peltoon yleistyä. Neuvontatapahtumia maaperän hiileen liittyen on ollut runsaasti, mikä kertoo aiheen kiinnostavuudesta.

Orgaanisten maiden pinta-alalla on suuri vaikutus viljelysmaiden hiilidioksidipäästöihin. Siksi on tarpeen pohtia myös, ovatko lannan levitysalavaatimukset lisänneet turvemaiden raivausta. Ympäristökorvaus rajoittaa fosforin levitysmäärää lainsäädäntöä tiukemmalle tasolle. Sallittu levitysmäärä riippuu lohkon viljavuusluokasta ja sillä viljeltävästä kasvusta annettujen taulukkoarvojen mukaisesti. Kotieläintalouden ympäristölupia puolestaan ohjeistaa vuodelta 2010 peräisin oleva kotieläintalouden ympäristölupaohje, jossa on määritelty suurimmat sallitut eläinmäärät hehtaaria kohden. Viime vuosina turvemaiden raivaus on liittynyt tyypillisimmin nautatilojen tuotannon laajentumiseen rakennekehityksen myötä. Esimerkiksi lypsykarjatila, joka viljelee viljelykierrossaan 3-vuotisia nurmia (75 %) ja viljaa (25 %), voi levittää lantafosforin ympäristökorvauksen ehtojen mukaan 36 % ympäristöluvan suositusta pienemmälle alalle, tilanteessa jossa lohkot ovat keskimäärin tyydyttävässä viljavuusluokassa. Jos lohkot ovat keskimäärin hyvässä viljavuusluokassa, levitysalaksi riittää silti 12 % lupasuositusta pienempi ala. Näin ollen ei voida sanoa, että ohjelman ravinneajat olisivat lisänneet raivausta, koska ympäristölupaa varten laajentavan tilan olisi pitänyt hankkia levitysalaa ohjelman ehtoja enemmän ja ohjelmasta huolimatta.

Hiilen muutokset peltomaassa

Valtakunnallisen maaperäseurannan (VALSE) perusteella Suomen peltomaiden hiilipitoisuus on laskenut lähes lineaarisesti koko seurannan ajan mukaan lukien viimeisin seurantajakso (2009-2018). Näyttöä laskun taitumisesta aineistossa ei ole, kun keskiarvojen virhemarginaalit (95% luottamusväli) otetaan huomioon. Laskunopeus on kaikilla neljällä alueella keskimäärin 0.4%/vuosi lähtötasosta, mikä vastaa aikaisemman tutkimuksen perusteella noin 220 kg vuosittaista hiilivaraston vähenemistä hehtaarilta (Heikkinen et al. 2013). Tulosta selittäviä osatekijöitä selvitetään parhaillaan.

Kivennäismaiden tavoin orgaanisilla turve- ja multamailla hiilipitoisuus on laskenut keskimäärin 0,4 % vuodessa lähtötasosta. Orgaanisilla mailla pintamaan hiilen määrä on vain pieni osa kokonaishiilivarastosta, ja erityisesti turvemailla suurikaan hiilivaraston pieneneminen ei välttämättä heijastu pintamaan hiilipitoisuuteen. Lisäksi hiilipitoisuus voi orgaanisilla mailla muuttua hyvinkin nopeasti pintamaan sekoituessa pohjamaahan maanmuokkauksen seurauksena. Hiilipitoisuusmuutoksista ei siten voi suoraan vetää johtopäätöksiä orgaanisten maiden ilmastovaikutuksesta.

4. Vastaus arviointikysymykseen

Maaseutuohjelmassa on useita toimenpiteitä, joiden pitäisi lisätä maan hiilipitoisuutta tai ainakin hillitä hiilipitoisuuden laskua. Maaseutuohjelman toimenpiteille laskettu vaikutus hiileen oli vuonna 2018 134 700 tonnia CO₂.

Suurin vaikutus maatalousmaan hiilivarastojen kehitykseen on ollut kerääjäkasveilla, joiden iso vaikuttavuus koko maan tasolla perustuu niiden suureen pinta-alaan. Turvemaan monivuotisilla ympäristönurmilla ja ravinteiden ja orgaanisen aineen kierrätyksellä teho hehtaaria kohden on suurempi kuin kerääjäkasveilla, mutta pinta-ala huomattavasti pienempi.

Viljelysmaa-kategorian päästöt koostuvat miltei pelkästään turvepeltojen päästöistä, joten niihin kannattaa kohdistaa toimia. Myös isossa mittakaavassa tehtävät kivennäismaiden viljelyyn liittyvät toimet ovat tehokkaita.

Kerääjäkasvien suosimisella ja turvemaiden monivuotisilla nurmilla on positiiviset vaikutukset sekä peltomaiden hiilivarastoihin että ravinnehuuhtoumiin, ja siksi nämä toimet kannattaa pitää ohjelmassa mukana. Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen edistää kiertotaloutta ja on siksi kannatettava toimi. Orgaanisten katteiden teho tulee aina jäämään koko maan mittakaavassa pieneksi, koska puutarhakasvien pinta-ala on pieni. Katteiden poisjättäminen tukien joukosta saattaisi olla perusteltua, jos sitä perustellaan hiilensidonnan toimenä.

Säätosalaajitus vähentäisi turvepeltojen päästöjä, jos sillä nostettaisiin pohjaveden pintaa tavanomaista korkeammalle, siksi nykyisen tuen vaatimuksena tulisi olla pohjaveden pinnan nosto. Toimella saataisiin aikaan päästöjen vähenemää, jos vedenpinnan nostoa vaadittaisiin tukiehdossa. Tuen saannin edellytyksenä voisi olla esim. veden pinnan nosto talvikaudelle, mutta tämä saattaisi vähentää toimen suosiota. Toimen teho vapaaehtoisen toiminnan kautta voisi parantua, jos viljelijöille tuotettaisiin tietopaketti vedenpinnan noston ilmastovaikutuksista.

Aihepiiristä on kirjattu valtava määrä neuvontatapahtumia, mikä kertoo tiedon tarpeesta. Tiedonvälitystä hiilen sitomiskeinoista kannattaa lisätä, sillä siten voitaisiin todennäköisesti saada aikaan lisää toimien jalkauttamiseen vaikuttavia hankkeita ja pinta-alaa toimien piiriin.

Alueellisten kehittämishankkeiden kautta hyvät käytännöt voivat levitä. Kohdealaan liittyviä hankkeita kannattaa tukea, koska näin voidaan tukea kiertotaloutta laajemminkin esimerkiksi kehittämällä erilaisten sivuvirtojen käyttöä peltojen orgaanisen aineksen pitoisuuden ylläpitoon ja kasvattamiseen.

Koska peltopinta-alalla, ja varsinkin turvepeltojen alalla, on suuri merkitys kokonaispäästöille, tulisi uusien raivoiden korvauskelpoisuutta ympäristötuen alla rajoittaa. Lisäksi esimerkiksi salaajituksen investointituen epääminen uusilta raivioilta saattaisi hillitä pellonraivausta ja kannustaa etsimään muita ratkaisuja pellon tarpeeseen.

Taulukko: Ympäristökorvauksen toimien vaikutus hiilen sidontaan

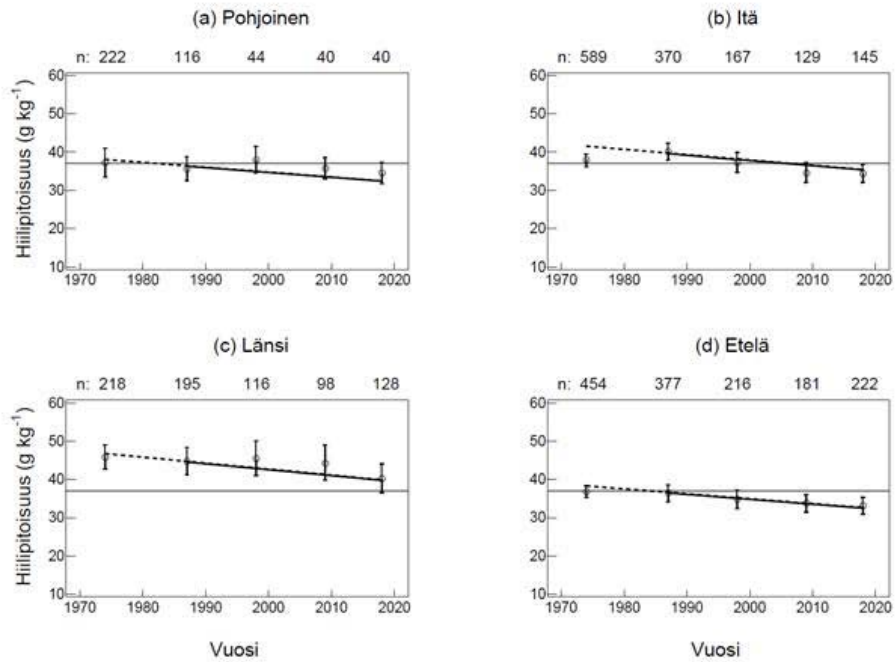
Toimi	Menetelmä ja lähtötiedot
Ravinteiden tasapainoinen käyttö	Ei merkittävää vaikutusta.
Lietelannan sijoittaminen peltoon	Ei merkittävää vaikutusta.
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	Lisää orgaanisen aineksen sijoittamista peltoon.
Valumavesien hallinta <ul style="list-style-type: none"> - säätösalaajitus - säätökastelu tai kuivatusvesien kierrätys 	Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia niin kauan, kun pohjaveden pintaa ei nosteta tavanomaista korkeammalle.
Ympäristönhoitonurmet <ul style="list-style-type: none"> - suojavyöhykkeet - monivuotiset ympäristönurmet - luonnonhoitopeltonurmet 	Monivuotinen ympäristönurmi turvemaalla vähentää päästöjä etenkin, jos edeltävä käyttö oli yksivuotisen kasvin viljelyä.
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla	Lisää orgaanisen aineksen sijoittamista peltoon.
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	Kasvipeitteisyys vähentää eroosiota ja sitä kautta säilyttää maaperän hiilivarastoa.
Peltoluonnon monimuotoisuus <ul style="list-style-type: none"> - viherlannoitusnurmet - kerääjäkasvit - monimuotoisuuspellot - saneerauskasvit 	Eryteisesti kerääjäkasvit kasvattavat pellon hiilivarastoa.
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu	Ei merkittävää vaikutusta.

Taulukko: Ympäristökorvauksen toimien vaikutus hiilen sidontaan

Taulukko: Maaseutuohjelman muut toimet kohdealalla 5E

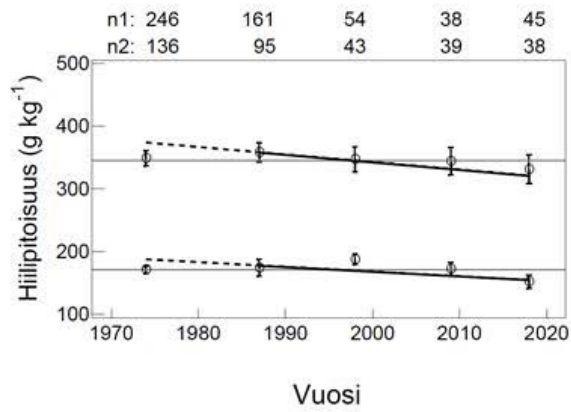
	Lukumäärä	Arvio vaikutuksesta
M01 Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpide 1.1 <u>Tuki ammatilliseen koulutukseen ja pätevyyden hankintaan</u> 1.2. <u>Tuki esittely ja tiedotustoimintaan</u>	1 hanke	Entisten turvetuotantoalueiden metsitystä edistävä hanke. Hankkeen vaikutus maatalousmaiden päästöihin on positiivinen, koska se kannustaa ottamaan alan muuhun kuin viljelykäyttöön ja puuvartisen biomassan varasto kasvaa.
M02 <u>Neuvonta</u>	1020 hiilen sitominen 2211 maaperä ja hiilivarasto	Yhteensä hiilivarastoihin liittyvää neuvontaa on ollut noin 3200 tapahtumaa. Näistä ensisijaisesti vaikuttavia oli 1235 ja toissijaisesti vaikuttavia oli 1996.
M11 Luonnonmukainen tuotanto		Toimella on positiivisia vaikutuksia maaperän hiilivarastoihin, mutta määrällisen arvon tekeminen on mahdotonta.
M16.1 Yhteistyö ja innovaatioryhmät	-	-
M16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	1 hanke	Biotalous voimaa alkutuotantoon – hanke selvittää lannan keskitettyä käsittelyä. Hanke luo edellytyksiä käyttää lantaa kasvinviljelytiloilla, millä on positiivisia vaikutuksia maaperän hiilivarastoihin.
M16.5 Yhteistyö, ilmastonmuutos	1 hanke	Hanke edistää bioenergian käyttöä ja energiansäästöä tiloilla. Ei vaikutusta peltoihin hiilivarastoihin.
M16.9 Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen	-	-
M19.2 Leader	-	-
M19.3 Leader	-	-

Taulukko: Maaseutuohjelman muut toimet kohdealalla 5E

Kuva: Kivennäismaiden (OM<20%) hiilipitoisuuden muutosta kuvaavat mallit sekä keskimääräiset hiilipitoisuudet 95% luottamusväleineen vuosien 1987-2018 näytteenottojen perusteella. Vuonna 1974 on käytetty eri menetelmää hiilipitoisuuden määrittämiseen ja siksi vuoden 1974 aineiston perusteella määrätyt keskiarvot jäävät mallien "ennustamia" keskiarvoja pienemmiksi. Kuvan yläpuolella olevat luvut (n) ovat näytealojen lukumääriä

Kuva: Kivennäismaiden hiilipitoisuus

Kuva: Multa (20% < OM < 40%) ja turvemaiden (OM>40 %) hiilipitoisuuden muutosta kuvaavat mallit sekä keskimääräiset hiilipitoisuudet 95% luottamusväleihin vuosien 1987-2018 näytteenottojen perusteella. Vuonna 1974 on käytetty eri menetelmää hiilipitoisuuden määrittämiseen ja siksi vuoden 1974 aineiston perusteella määrätty keskiarvot jäivät mallien "ennustamia" keskiarvoja pienemmiksi. Kuvan yläpuolella olevat luvut ovat näytealojen lukumääriä (n1=turve ja n2=multa).

Kuva: Multa- ja turvemaiden hiilipitoisuuden muutos

7.a16) CEQ16-6A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu pienyritysten monipuolistamista, perustamista ja kehittämistä sekä helpotettu työpaikkojen luomista?

7.a16.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Arvioinnin kohteena ovat seuraavat maaseutuohjelman toimenpiteet:

Koulutus (M01)

Maatalousinvestoinnit (M04.1) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Yritysinvestoinnit (M04.2) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Palvelut ja kylien kehittäminen (M07)

Yritysten perustamistuki (M06.2)

Yritysinvestoinnit (M06.4)

Yhteistyö (M16)

Leader (M19) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerien ja indikaattoreiden välillä

Tavoitteena on, että yritystoimintaa on monipuolistettu ja työllisyyttä parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä.

TULOSINDIKAATTORIT

Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) Perustamistuki, investointituki ja yritysryhmän kehittämistuki ovat monipuolistaneet ja edistäneet maaseudun elinkeinorakennetta ja niiden avulla on luotu uusia työpaikkoja eri maaseutualueille.

Tähän liittyvän indikaattorit:

Arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa esitetyt EU:n yhteiset indikaattorit:

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Tulosindikaattori R21 & Tavoiteindikaattorit T20)
- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24 & Tavoiteindikaattori T23)

Arvioinnin toteuttamissuunnitelman ulkopuolelta valitut indikaattorit:

Muiksi indikaattoriksi arvioinnin toteuttamissuunnitelman ulkopuolelta valittiin kohdealan 6A toimenpiteiden (M06.2 Yritysten perustamistuki, M06.4, Yritysten investointituki) kohdentuminen eri toimialoihin sekä maatalojen elinkeinotoiminnan monipuolistaminen muuhun yritystoimintaan ja sen kohdentuminen eri toimialoihin.

2) Yritykset tekevät yhteistyötä ja toimivat erilaisissa verkostoissa.

Arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa esitetyt muut indikaattorit:

Tähän arviointikysymyksen tarkennukseen liittyen ei arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa varsinaisesti ollut asetettu EU:n yhteistä indikaattoria, vaan asetetut EU:n yhteiset indikaattorit liittyivät arviointikysymyksen tarkennukseen *1) Perustamistuki, investointituki ja yritysryhmän kehittämistuki ovat monipuolistaneet ja edistäneet maaseudun elinkeinorakennetta ja niiden avulla on luotu uusia työpaikkoja eri maaseutualueille.*

Arvioinnin toteuttamissuunnitelman ulkopuolelta valitut indikaattorit:

Muiksi indikaattoriksi arvioinnin toteuttamissuunnitelman ulkopuolelta valittiin tässä yritysryhmän kehittämistukeen liittyvien hankkeiden (yritysryhmän kehittämishanke) lukumäärä.

VAIKUTTAVUUSINDIKAATTORIT

Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) Perustamistuki, investointituki ja yritysryhmän kehittämistuki ovat monipuolistaneet ja edistäneet maaseudun elinkeinorakennetta ja niiden avulla on luotu uusia työpaikkoja eri maaseutualueille.

Tähän liittyvät indikaattorit:

Arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa esitetyt muut indikaattorit:

- Maaseudulla toimivien yritysten toimialajakauma (Vaikuttavuusindikaattori)
- Henkilöstön määrä maaseutuyrityksissä (Vaikuttavuusindikaattori)
- Yritysten liikevaihto (Vaikuttavuusindikaattori)
- Kasvavien maaseutuyritysten osuus koko maan kasvavista yrityksistä (Vaikuttavuusindikaattori)
- Monialaisten maatilojen osuus, lukumäärä (Vaikuttavuusindikaattori)
- Maaseudun yritysten lukumäärä (Vaikuttavuusindikaattori)

2) Yritykset tekevät yhteistyötä ja toimivat erilaisissa verkostoissa.

Tähän arviointikysymyksen tarkennukseen ei ole asetettu vaikuttavuuden arvioinnin indikaattoreita. Asetetut indikaattorit liittyvät arviointikysymyksen tarkennukseen *1) Perustamistuki, investointituki ja yritysryhmän kehittämistuki ovat monipuolistaneet ja edistäneet maaseudun elinkeinorakennetta ja niiden avulla on luotu uusia työpaikkoja eri maaseutualueille.*

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Pääasiallisena arviointimenetelmänä on käytetty ns. laadullista teoriapohjaista arviointia (qualitative theory-based evaluation, TBE). Tämä tarkoittaa, että eri tietolähteiden perusteella arvioinnissa on osoitettu ne mekanismit, joiden kautta ohjelmatoimenpiteet tuottavat odotetut tuotokset. Arviointi seuraa ohjelman interventiologiikkaa tunnistuen syy-yhteydet ja mekanismit, jotka johtavat tuloksiin ja vaikutuksiin. Arviointimenetelmänä oli indikaattoreiden suorien jakaumien tarkastelu ja taulukointi.

Yritystukia arvioitaessa optimaalisin tapa olisi luoda verrokkiaineisto yritystukea saaneille yrityksille (kontrafaktuaalinen tarkastelu), jolloin juuri tuen tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen voitaisiin tarkoituksenmukaisesti päästä käsiksi. Koska ohjelmakausi on alkanut vasta vuonna 2014 ja

”todellisuudessa” viiveellä tästäkin, tuen arviointi on tässä vaiheessa ohjelmakautta vielä haastavaa, minkä vuoksi kontrafaktuaalista tarkastelua ei hyödynnetty.

4. Indikaattoreiden määrälliset arvot ja tietolähteet

TULOSINDIKAATTORIT

EU:n yhteiset indikaattorit

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Tulosindikaattori R21 & Tavoiteindikaattori T20)
(Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

Uusille luoduille työpaikoille on asetettu ohjelmakaudelle 2014–2020 tavoitetaso ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki) ja M06.4 (Yritysinvestoinnit) yritystuissa. Näiden osalta tavoitetaso koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on ensisijaiselle kohdealalle 6A (ELY) 4 000 työpaikkaa (Tavoiteindikaattori T20).

Tavoiteindikaattori T20: 4 000 työpaikkaa

Tulosindikaattori R21: 1 089 työpaikkaa (toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden yritystukien osalta; päättyneet yritystuet määritellään yritystuiksi, joiden loppumaksu on maksettu)

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24 & Tavoiteindikaattori T23) (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

Uusille luoduille työpaikoille on asetettu ohjelmakaudelle 2014–2020 tavoitetaso ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki) ja M06.4 (Yritysinvestoinnit) yritystuissa. Näiden osalta tavoitetasoksi koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on ensisijaiselle kohdealalle 6B (Leader) 1 700 työpaikkaa (Tavoiteindikaattori T20).

Tavoiteindikaattori T23: 1 700 työpaikkaa

Tulosindikaattori R24: 617 työpaikkaa (toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden yritystukien osalta; päättyneet yritystuet määritellään yritystuiksi, joiden loppumaksu on maksettu)

Hanketukien osalta seurataan sekä kohdealan 6A (ELY) että kohdealan 6B (Leader) työpaikkatoteutumia, mutta näille ei ole asetettu tavoitetasoja.

Tulosindikaattori hanketukien osalta: 164 työpaikkaa (toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden hanketukien osalta; päättyneet hanketuet määritellään hanketuiksi, joiden loppumaksu on maksettu)

Muut indikaattorit

Arviointikysymykselle ei ollut arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa asetettu muita tulosindikaattoreita.

Tässä muiksi tulosindikaattoreiksi valittiin indikaattorit, jotka kuvaavat kohdealan 6A toimenpiteiden (perustamistuki, investointituki) kohdentumista eri toimialoihin, maatalojen elinkeinotoiminnan monipuolistamista muuhun yritystoimintaan eri toimialoihin sekä yritysryhmän kehittämistukien (yritysryhmähankkeet) lukumäärä.

Yritys- ja elinkeinotoiminnan monipuolistamista Maaseutuohjelman toimenpitein voidaan analysoida tarkastelemalla yritystukien toimialoittaista kohdentumista. Tätä taas voidaan verrata maaseudun kaikkien yritysten toimialajakaumaan. Maaseudun yritykset määritellään tässä yrityksiksi, jotka sijaitsevat kuntatason kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaisissa maaseutukunnissa (katso tarkemmin: esim. Tilastokeskus).

Taulukossa 1. esitetään kohdeala 6A:n päättäneiden ja käynnissä olevien yritystukien päätoimialajakauma suhteessa kaikkien Manner-Suomen maaseutuyritysten (pl. toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yritykset) toimialajakaumaan. Taulukoissa 2. ja 3. esitetään vastaavien yritystukien kohdentuminen volyymiltään merkittävimpiin toimialoihin. Taulukoissa 4. ja 5. esitetään vastaavien yritystukien toimialoittainen kohdentuminen volyymiltään merkittävimpiin toimialoihin, kun tuensaajana on maatila eli tukirekisterissä tuensaajalle on merkitty maatilatunnus. Taulukossa 6 esitetään yritystukien kohdentuminen maataloille (tuet, joiden kohdalla tuensaajalle on merkitty maatilatunnus) ja muille.

Päättäneiksi yritystuiksi määritellään ne yritystuet, joiden loppumaksu on maksettu. Käynnissä oleviksi yritystuiksi määritellään ne yritystuet, joiden osalta vähintään yksi maksuerä on maksettu. Siten tässä tarkastellaan maksettuja yritystukia. Tuen rahallisissa volyyymeissä ovat mukana EU:n ja valtion maksetut tuet. Yritystuen toimiala määritellään hanketoimialan, ei tuensaajayrityksen toimialaksi ilmoitetun toimialan mukaan.

Taulukko 2. Kohdeala 6A:n (ELY) vuoden 2018 loppuun mennessä päättäneiden ja käynnissä olevien yritystukien (maksettujen yritystukien) jakauma maksetun tuen perusteella volyymiltään kymmenen merkittävimpään hanketoimialaan. Osuudet on laskettu kaikista maksetuista kohdealan 6A yritystuista. (Tilastolähteet: Ruokavirasto/Hyrrä, Tilastokeskus/Luke. Tilastokeskuksen TOL2008-toimialaluokitus.)

HANKETOIMIALA	Maksettu tuki (EU + valtio), yhteensä (€)	Osuus (%)	Päätoimialaluokka
25620 - Metallien työstö	5 669 675	7,3	C Teollisuus
25110 - Metallirakenteiden ja niiden osien valmistus	3 759 919	4,8	C Teollisuus
55209 - Lomakylät yms. majoitus	3 557 247	4,6	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
25990 - Muiden metallituotteiden valmistus	2 453 520	3,2	C Teollisuus
25610 - Metallien käsittely ja päällystäminen	2 357 978	3,0	C Teollisuus
16100 - Puun sahaus, höyläys ja kyllästys	2 285 710	2,9	C Teollisuus
45201 - Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat)	2 135 903	2,8	G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus
79900 - Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	1 862 841	2,4	N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta
55909 - Muualla luokittelematon majoitustoiminta	1 735 726	2,2	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
38320 - Lajiteltujen materiaalien kierrätys	1 639 445	2,1	E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto,

Taulukko 6. Kohdeala 6A:n (ELY) yritystuen jakautuminen maatalojen ja muiden yritysten kesken. Maataloiksi luokiteltu kaikki tukirekisterissä maatilatunnuksen omaavat tuensaajat. Tukeen sisällytetään EU:n ja valtion maksettu tuki (mukana päätyneet tuet ja ne tuet, joiden osalta vähintään yksi maksuerä maksettu). (Tilastolähde: Ruokavirasto/Hyrrä.)

	Tukiraha yhteensä (milj. €)	Osuus tukirahasta (%)	Tukien lkm (kpl)	Osuus tukien lkm:stä (%)
Muut tuensaajat	68,0	87,7	1 184	81,8
Maatilat	9,5	12,3	264	18,2

VAIKUTTAVUUSINDIKAATTORIT

Muut indikaattorit

Taulukoissa 7. ja 8. esitetään määrälliset arvot ja tietolähteet seuraavista indikaattoreista:

- Maaseudun yritysten lukumäärä (Vaikuttavuusindikaattori) (Lähde: Tilastokeskus/Luke)
- Henkilöstön määrä maaseutuyrityksissä (Vaikuttavuusindikaattori) (Lähde: Tilastokeskus/Luke)
- Yritysten liikevaihto (Vaikuttavuusindikaattori) (Lähde: Tilastokeskus/Luke)
- Maaseudulla toimivien yritysten toimialajakauma (Vaikuttavuusindikaattori) (Lähde: Tilastokeskus/Luke)

Maaseutuyrityksiin ei tässä yhteydessä sisällytetä toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yrityksiä.

Taulukossa 9. esitetään määrälliset arvot ja tietolähteet seuraavasta indikaattorista:

- Kasvavien maaseutuyritysten osuus koko maan kasvavista yrityksistä (Vaikuttavuusindikaattori) (Lähde: Tilastokeskus/Luke.)

Taulukko 9. Pienten kasvuyritysten* luku- ja henkilöstömäärä alueluokittain kasvukaudella 2013–2016. Kaikki toimialat yhteensä. Manner-Suomea ei ollut eroteltavissa tilastosta. (Lähde: Tilastokeskus/Luke.)

Alueluokitus	Pienten kasvu- yritysten lukumäärä	Osuus kaikista- %	Henkilöstö- määrä alussa	Henkilöstö- määrä lopussa	Henkilöstö- määrän muutos	Henkilöstö- määrän muutos-%
Kaupungit	2 186	74,1	3 359	20 102	16 743	498
Maaseutu yhteensä	766	25,9	1 129	6 839	5 710	506
Kaupunkien läh. maaseutu	269	9,1	422	2 249	1 827	433
Ydinmaaseutu	361	12,2	523	3 135	2 612	499
Harvaan asuttu maaseutu	136	4,6	185	1 455	1 270	686
Kaikki yhteensä	2 952	100,0	4 488	26 942	22 454	500

*Pieneksi kasvuyritykseksi määritellään yritys, joka työllistää kasvukauden alussa alle 3 henkilöä (määritelty alle 3,5 henkilötyövuoteen) ja jonka henkilöstömäärä kasvaa kasvukauden aikana vähintään 3 henkilöllä. Kasvuyritystilastot on laadittu hyödyntämällä Tilastokeskuksen eri yritystilastoja. Päälähteenä

toimii yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston aineisto. Kasvukauteen kuuluu lähtövuosi ja kolme kasvuvuotta eli yhteensä neljän vuoden tiedot. Yrityksen on oltava mukana kasvukauden jokaisena vuotena, jotta se tulee mukaan tilastoon. Aineistosta on rajattu pois yritykset, joiden toimiala tai kuntatieto on tuntematon. (Tilastokeskus/Luke.)

Taulukossa 10. esitetään määrälliset arvot ja tietolähteet seuraavasta indikaattorista:

- Monialaisten maatilojen osuus, lukumäärä (Vaikuttavuusindikaattori) (Lähde: Maatalouden rakennetutkimus 2013 ja Maatalouden rakennetutkimus 2016 / Luke)

Taulukko 10. Monialaisten maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä ja osuus Manner-Suomessa vuosina 2013 ja 2016. (Lähde: Maatalouden rakennetutkimus 2013 ja Maatalouden rakennetutkimus 2016 / Luke.)

MONIALAISET MAATALOUS- JA PUUTARHAYRITYKSET	2013	2016
Lukumäärä	16 660	14 100
Osuus kaikista maatalous- ja puutarhayrityksistä	31 %	29 %

Lisäksi tarkastellaan yritysryhmän kehittämistukeen liittyvien hankkeiden (yritysryhmähankkeet) lukumäärää.

Muu aineisto

Muuta aineistoa ei käytetty.

5. Arvioinnissa kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat löydösten oikeellisuuteen ja luotettavuuteen

Tämän arviointikysymyksen vaikuttavuusosiossa tukeuduttiin maaseudun yritystoimintaa kuvaaviin tilastoaineistoihin (vaikuttavuusindikaattorit). Tilastokeskuksesta/Lukesta saadut maaseudun yritystoimintaa kuvaavat tilastot eivät olleet niin ajantasaisia kuin Ruokavirastosta/Hyrrästä saadut yritys- ja hanketukiaineistot, jolloin yritystoiminnan kehityksen tarkastelu nykyisen ohjelmakauden aikana jää aikajänteeltään kovin lyhyeksi.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealan 6A (ELY) päättyneissä yritystuissa (M06.2: Yritysten perustamistuki, M06.4: Yritysten investointituki) oli luotu 1 089 uutta, pysyvää työpaikkaa (Tulosindikaattori R21). **Toteuma-aste oli siten 27 % koko ohjelmakaudelle asetetusta tavoitetasosta.**

Uusille luoduille työpaikoille on asetettu ohjelmakaudelle 2014–2020 tavoitetaso ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki) ja M06.4 (Yritysten investointituki) yritystuille. Leader-ryhmien kautta (kohdeala 6B) näiden toimenpiteiden alla luotujen uusien työpaikkojen määrä oli vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden yritystukien osalta 617 työpaikkaa (Tulosindikaattori R24), kun tavoitetasoksi koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on Leaderin osalta asetettu 1 700 työpaikkaa (Tavoiteindikaattori T23). **Toteuma-aste oli siten 36 % koko ohjelmakaudelle asetetusta tavoitetasosta.**

Päättyneissä hanketuissa oli Leader-ryhmien kautta (kohdeala 6B) toteutetuilla hankkeilla luotu 164 uutta työpaikkaa vuoden 2018 loppuun mennessä. Leader-ryhmien osuus luoduista uusista työpaikoista

hanketuissa oli noin kaksi kolmasosaa (yhteensä luotuja uusia työpaikkoja 256). Kyseiselle indikaattorille ei ollut asetettu tavoitetasoa.

Toimialaluokittelun pääluokittain tarkasteltuna valtaosa, kappale- ja rahamääräisesti (maksetut tuet, EU- + valtio-osuus) noin puolet yritystuista oli kohdentunut vuoden 2018 loppuun mennessä hanketoimialtaan teollisuuteen. Maaseudun yritysten toimialajakaumaan verrattuna tuet ovat suhteellisesti kohdentuneet huomattavasti voimakkaammin teollisuuteen, sillä maaseudun yritysten toimialajakaumassa noin kaksi kolmasosaa yrityksistä on palvelualan (TOL2008-toimialaluokittelun mukaiset luokat G-U) ja noin yksi kolmasosa jalostusalan (TOL2008-toimialaluokittelun mukaiset luokat B-F), ja jalostusalan sisällä noin 11 % teollisuuden alan (TOL2008-toimialaluokittelun mukainen toimialaluokka C) yrityksiä (vuoden 2016 tietoihin pohjautuen). Toisaalta maaseudun teollisuuden yritykset ovat keskokooltaan niin henkilöstön kuin liikevaihdon määrällä mitattuna selvästi suurempia kuin maaseudun yritykset keskimäärin (Taulukko 8.). Kyseisissä maaseudun yritysten toimialajakaumissa eivät ole mukana toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yritykset. (Taulukko 1.) Niin ikään päätoimialojen alatoimialoja tarkasteltaessa tuen kohdentumisen volyymiltään merkittävimmissä hanketoimialoissa on eniten teollisuuden aloja. Etenkin metalliala korostuu. (Taulukko 2 ja Taulukko 3.)

Yritystukiaineiston avulla voitiin myös kartoittaa, kuinka moni tuensaajista oli ollut maatila ja siten monipuolistanut yritystoimintaansa. Tuen kohdentumista voi jälleen tarkastella myös toimialoittain (Taulukko 4. ja Taulukko 5.). Tuensaaja tulkittiin maatilaksi, jos sille on merkitty tukiaineistossa maatilatunnus (TILTU). Kohdealan 6A (ELY) yritystuista tukien lukumäärällä mitattuna 18 % ja maksetun tuen (EU + valtio) rahamäärällä mitattuna 12 % oli kohdentunut maatiloille (tuensaaja, jolla tukirekisterissä maatilatunnus) (Taulukko 6.). Maatilatausta näyttää osaltaan vaikuttavan yritystukien hanketoimialoittaiseen kohdentumiseen, vaikkakin tietyt samat hanketoimialat näyttävät volyymiltään merkittävimpinä aloina yritystukien kohdentumisessa tarkasteltaessa sekä yritystukijoukkoa kokonaisuudessaan että yksinomaan maatilataustaisia yrityksiä. (Taulukko 4. ja 5)

Kohdealaan 6A (ELY) liittyviä yritysryhmähankerahoituksia oli vuoden 2018 loppuun mennessä myönnetty 87 kappaletta. Päättyneitä näistä oli 15 ja käynnissä olevia, joista vähintään yksi maksuerä maksettu oli maksettu vuoden 2018 loppuun mennessä, 31 kappaletta. Ei käynnissä olevia hankkeita eli sellaisia hankkeita, joista ei ollut maksettu vielä mitään mutta joihin oli tuki myönnetty, oli loput 41 hanketta.

Tässä yhteydessä yrityksiin ei sisällytetä toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yrityksiä.

Vuonna 2016 maaseutuyritysten lukumäärä Manner-Suomessa oli 80 277, mikä on 1,6 % hieman vähemmän kuin ohjelmakauden aloitusvuonna 2014. Vuonna 2016 maaseutuyritysten yhteenlaskettu henkilöstömäärä oli 252 092. Määrä laski 1,4 %:lla vuoteen 2014 verrattuna. Maaseudun yritysten keskihenkilöstömäärä vuonna 2016 oli 3,14 ja keskiliikevaihto 701 119 euroa. (Taulukko 7.)

Maaseutukunnissa toimivista yrityksistä suurin osa (67 %) toimii palvelutoimialoilla (toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yritykset eivät mukana tarkastelussa). Maaseudun yritysten toimialojen suhteelliset osuudet vaihtelevat merkittävästi sen mukaan, lasketaanko osuudet yritysten lukumäärän, henkilöstömäärän vai liikevaihdon mukaan. Henkilöstön ja liikevaihdon koon perusteella yritysten keskokoot vaihtelevatkin merkittävästi toimialojen välillä. (Taulukko 8.) Manner-Suomen maaseudun yritysten toimialarakenteessa kokonaisuudessaan ei ole tarkasteluajanjaksolla 2014–2016 tapahtunut merkittäviä muutoksia (Tilastokeskus/Luke). Tämä on luonnollista tarkasteluajanjakson ollessa näin lyhyt.

Koko maan (Manner-Suomi ei ollut eroteltavissa tilastossa) kasvukauden 2013–2016 pienistä kasvuyrityksistä (yritys, joka työllistää kasvukauden alussa alle 3 henkilöä (määritelty alle 3,5

henkilötyövuoteen) ja jonka henkilöstömäärä kasvaa kasvukauden aikana vähintään 3 henkilöllä) 26 % sijaitsi maaseutukunnissa. Osuus on jonkin verran pienempi kuin kaikkien maaseutuyritysten osuus kaikista Suomen yrityksistä vastaavana ajanjaksona (31 %, kun toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yrityksiä ei huomioida) (Tilastokeskus/Luke). (Taulukko 9.)

Monialaisten maatalous- ja puutarhayritysten osuus kaikista Manner-Suomen maatalous- ja puutarhayrityksistä oli 31 % vuonna 2013, kun osuus oli 29 % vuonna 2016. Monialaisten maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä taas oli 16 660 vuonna 2013, kun määrä oli 14 100 vuonna 2016. (Taulukko 10.) Siten monialaisten tilojen määrän kehitys on ollut laskeva kaikkien maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärän tavoin.

7. Päätelmät ja suositukset

Ohjelman tavoitteena on maaseudun tasapainoinen aluekehitys. Tavoitteena edelleen on, että maaseudun yritystoimintaa on monipuolistettu ja työllisyyttä, palveluita sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä. Niin ikään ohjelmalla on mahdollistettu maatilojen elinkeinotoiminnan monipuolistaminen ja tätä kautta uusien työmahdollisuuksien ja työpaikkojen luominen maataloille.

Tavoitteisiin pyritään synnyttämällä ohjelman toimilla sekä työpaikkoja että auttamalla uusien yritysten perustamista ja yritystoimintaa kehittämällä. Tarkastelluilla ohjelmatoimenpiteillä on ollut ilmeisen myönteinen vaikutus yritystoiminnan kehittymiseen esimerkiksi uusien työpaikkojen luomisen kautta. Tavoitteena olleen pienyritysten monipuolistamisen näkökulmasta on merkille pantavaa, että tämän arviointikysymyksen tuloksellisuusraportin mukaan noin puolet yritystuesta on suuntautunut teollisuuden toimialoille, kun maaseudun yrityksistä (toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yritysten jäädessä tarkastelun ulkopuolelle) noin kaksi kolmasosaa toimii palvelualalla ja noin yksi kolmasosa jalostusalalla, sekä jalostusalan sisällä noin 11 % teollisuuden toimialalla (vuoden 2016 tieto). Toisaalta maaseudun teollisuuden yritykset ovat keskikooltaan niin henkilöstön kuin liikevaihdon määrällä mitattuna selvästi suurempia kuin maaseudun yritykset keskimäärin (Taulukko 8.).

Yritystoiminnan monipuolistumiseen ja työllisyyden paranemiseen vaikuttavat lukuisat tekijät, jolloin juuri Maaseutuohjelman tarkka vaikutus kehityksessä on erittäin haastavaa tunnistaa. MMM:n teettämän, ohjelmakauden 2007–2013 aluetaloudellisia ja työllisyysvaikutuksia koskevan selvityksen (*tulossa*) tulosten mukaan Maaseutuohjelman yritystuilla on kuitenkin ollut myönteistä vaikutusta maaseutualueiden kehitykseen. Tässä vastauksessa mainittujen tekijöiden perusteella yritystukien käyttöä yleisesti ottaen voi jatkossakin suositella käytettäväksi keskeisenä Maaseutuohjelman toimenpiteenä.

Tarkasteltu ajanjakso on lyhyt, sillä tukien vaikutukset näkyvät usein viiveellä, joten vaikutusten kestävyys voidaan todeta vasta ohjelmakauden jälkeen tehtävissä arvioinneissa. Koheesiopolitiikan näkökulmasta maaseudun aluetalouksien kehitystä tukevia toimia on kuitenkin syytä jatkaa vähintään nykyisellä volyyymilla.

Taulukko 7. Manner-Suomen maaseudun yritysten lukumäärä, yhteenlaskettu henkilöstön määrä ja yhteenlaskettuliikevaihdon määrä vuonna 2016 (suluissa muutos-% vuodesta 2014), sekä yritysten keskimääräinen henkilöstö- ja liikevaihtokoko (Lähde: Tilastokeskus/Luke)

	Yritykset, kpl (muutos vuodesta 2014)	Yritysten henkilöstö yhteensä, hlöä (muutos vuodesta 2014)	Yritysten keskim. hlöä	Yritysten liikevaihto yhteensä, 1000€ (muutos vuodesta 2014)	Yritysten keskiliikevaihto, €
Maaseudun yritykset, Manner-Suomi	80 277 (-1,6 %)	252 092 (-1,4 %)	3,14	56 283 771 (4,6 %)	701 120

Taulukko 8. Manner-Suomen maaseudun yritysten toimialajakauma vuonna 2016 yritysten lukumäärillä ja sen osuuksilla, henkilöstömäärän osuuksilla ja liikevaihdon osuuksilla mitattuna (pl. toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yritykset). (Lähde: Tilastokeskus/Luke)

Toimiala	Yritykset kpl	Henkilöstön osuus kaikista toimialoista	Liikevaihdon osuus kaikista toimialoista
B-F Jalostus	26 474 (33,0 %)	53,5 %	62,2 %
B Kaivannaistoiminta	597 (0,7 %)	1,7 %	12,1 %
C Teollisuus	8 646 (10,8 %)	34,6 %	43,1 %
D, E Energia	1 233 (1,5 %)	2,2 %	6,1 %
F Rakentaminen	15 998 (19,9 %)	14,9 %	11,0 %
G-U Palvelut	53 803 (67,0 %)	46,5 %	37,8 %
G Kauppa	12 658 (15,8 %)	15,2 %	21,1 %
H Kuljetus ja varastointi	8 286 (10,3 %)	9,3 %	6,5 %
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	3 649 (4,5 %)	3,9 %	2,0 %
J Informaatio ja viestintä	1 219 (1,5 %)	0,9 %	0,7 %
L Kiinteistöalan toiminta	5 829 (7,3 %)	0,9 %	0,8 %
M Ammatillinen toiminta	6 538 (8,1 %)	4,0 %	2,0 %
N Hallinto- ja tukipalvelut	4 394 (5,5 %)	3,9 %	1,6 %
P Koulutus	704 (0,9 %)	0,3 %	0,1 %
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	3 883 (4,8 %)	5,4 %	2,0 %
R, S, T, U Muut palvelut	6 643 (8,3 %)	2,6 %	1,1 %
TOIMIALAT YHTEENSÄ	80 277 (100,0 %)	100,0 %	100,0 %

Taulukko 1. Kohdeala 6A:n (ELY) vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden ja käynnissä olevien yritystukien (maksettujen yritystukien) hanketoimialojen kohdentuminen päätoimialaluokkiin sekä Manner-Suomen maaseutuyritysten (pl. toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yritykset) päätoimialajakauma. (Tilastolähteet: Ruokavirasto/Hyrrä, Tilastokeskus/Luke. Tilastokeskuksen TOL2008-toimialaluokitus.)

	Osuus tukien kpl-määrästä, %	Osuus maksetuista tukirahoista		
		(EU + valtio), %	Keskituki (€)	Yritysten lkm v. 2016 (%)
TOIMIALAT YHTEENSÄ	100,0	100,0	53 951	100,0
C Teollisuus	46,9	51,9	59 602	10,8
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	11,2	14,3	69 206	4,5
F Rakentaminen	7,4	4,8	34 542	19,9
M Ammatillinen toiminta	6,9	3,1	24 289	8,1
R, S, T, U Muut palvelut	6,0	4,7	42 178	8,3
G Kauppa	5,8	5,0	46 247	15,8
D, E Energia	3,9	5,0	69 011	1,5
N Hallinto- ja tukipalvelut	3,4	3,9	61 776	5,5
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	2,6	3,2	67 130	4,8
J Informaatio ja viestintä	2,3	0,8	18 438	1,5
P Koulutus	1,5	1,1	41 946	0,9
H Kuljetus ja varastointi	1,2	1,5	67 100	10,3
B Kaivannaistoiminta	0,7	0,5	37 283	0,7
L Kiinteistöalan toiminta	0,2	0,3	80 572	7,3

Taulukko 1

Taulukko 3. Kohdeala 6A:n (ELY) vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden ja käynnissä olevien yritystukien (maksettujen yritystukien) jakauma tukien lukumäärän perusteella volyymiltään kymmenen merkittävimpään hanketoimialaan. Osuudet on laskettu kaikista maksetuista kohdealan 6A yritystuista. (Tilastolähde: Ruokavirasto/Hyrrä. Tilastokeskuksen TOL2008-toimialaluokitus.)

HANKETOIMIALA	Tukien lkm yhteensä (kpl)	Osuus (%)	Päätoimialaluokka
25620 - Metallien työstö	74	5,1	C Teollisuus
25110 - Metallirakenteiden ja niiden osien valmistus	64	4,4	C Teollisuus
25990 - Muiden metallituotteiden valmistus	49	3,4	C Teollisuus
93190 - Muu urheilutoiminta	39	2,7	R Taiteet, viihde ja virkistys
16100 - Puun sahaus, höyläys ja kyllästys	39	2,7	C Teollisuus
55902 - Maatilamatkailu, bed & breakfast	38	2,6	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
16239 - Muu rakennuspuusepäntuotteiden valmistus	37	2,6	C Teollisuus
45201 - Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat)	32	2,2	G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus
55903 - Lomamökkien vuokraus	26	1,8	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
02200 - Puunkorjuu	26	1,8	A Maatalous, metsätalous ja kalatalous

Taulukko 3

Taulukko 4. Kohdeala 6A:n (ELY) vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden ja käynnissä olevien yritystukien jakauma, kun tuensaajana on maatala (tukirekisterissä tuensaajalle on merkitty maatilatunnus). Kymmenen merkittävintä hanketoimialaa maksettujen maksetun tuen perusteella. Osuudet on laskettu kaikista maataloille maksetuista kohdealan 6A yritystuista. (Tilastolähde: Ruokavirasto/Hyrrä. Tilastokeskuksen TOL2008-toimialaluokitus.)

HANKETOIMIALA	Maksettu tuki (EU + valtio) yhteensä (€)	Osuus kaikista maatilojen saamasta tuesta (%)	Pääloukka
16100 - Puun sahaus, höyläys ja kyllästys	846 540	8,9	C Teollisuus
55902 - Maatilamatkailu, bed & breakfast	808 588	8,5	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
25620 - Metallien työstö	649 065	6,8	C Teollisuus
55903 - Lomamökkien vuokraus	561 041	5,9	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
93190 - Muu urheilutoiminta	526 992	5,5	R Taiteet, viihde ja virkistys
25990 - Muiden metallituotteiden valmistus	412 911	4,3	C Teollisuus
52100 - Varastointi	358 750	3,8	H Kuljetus ja varastointi
16239 - Muu rakennuspuusepäntuotteiden valmistus	346 314	3,6	C Teollisuus
02200 - Puunkorjuu	325 068	3,4	A Maatalous, metsätalous ja kalatalous
45201 - Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat)	274 193	2,9	G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus

Taulukko 4

Taulukko 5. Kohdeala 6A:n (ELY) päätyneiden ja käynnissä olevien yritystukien jakauma, kun tuensaajana on maatala (tukirekisterissä tuensaajalle on merkitty maatilatunnus). Kymmenen merkittävintä hanketoimialaa maksettujen tukien lukumäärän perusteella. Osuudet on laskettu kaikista maataloille maksetuista kohdealan 6A yritystuista. (Tilastolähde: Ruokavirasto/Hyrrä. Tilastokeskuksen TOL2008-toimialaluokitus.)

HANKETOIMIALA	Tukien lkm yhteensä (kpl)	Osuus kaikista maatalojen saamasta tuesta (%)	Pääluokka
55902 - Maatilamatkailu, bed & breakfast	21	8,0	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
55903 - Lomamökkien vuokraus	17	6,4	I Majoitus- ja ravitsemistoiminta
16100 - Puun sahaus, höyläys ja kyllästys	17	6,4	C Teollisuus
93190 - Muu urheilutoiminta	14	5,3	R Taiteet, viihde ja virkistys
25990 - Muiden metallituotteiden valmistus	14	5,3	C Teollisuus
25620 - Metallien työstö	8	3,0	C Teollisuus
02200 - Puunkorjuu	7	2,7	A Maatalous, metsätalous ja kalatalous
45201 - Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat)	7	2,7	G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus
25110 - Metallirakenteiden ja niiden osien valmistus	7	2,7	C Teollisuus
42999 - Muu muualla luokittelematon maa- ja vesirakentaminen	4	1,5	F Rakentaminen

Taulukko 5

7.a17) CEQ17-6B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu paikallista kehittämistä maaseutualueilla?

7.a17.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Arvioinnin kohteena ovat seuraavat maaseutuohjelman toimenpiteet:

Koulutus (M01)

Maatalousinvestoinnit (M04.1) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Yritysinvestoinnit (M04.2)

Palvelut ja kylien kehittäminen (M07)

Yritysten perustamistuki (M06.2)

Yritysinvestoinnit (M06.4)

Yhteistyö (M16)

Leader (M19)

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerien ja indikaattoreiden välillä

Tavoitteena on, että maaseutualueiden toimijoiden vaikuttamisen mahdollisuuksia on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä.

Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) Palveluiden saavutettavuus ja saatavuus on parantunut eri maaseutualueilla.

Tähän liittyvät tuloksellisuusindikaattorit:

EU:n yhteiset indikaattorit:

- Sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (Tulosindikaattori R23)
- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24)

Muut indikaattorit:

- Toimintaryhmien tukemien hankkeiden lkm (Hyrrä)
- Leader toimintaan käytetty rahoitusosuus maaseutuohjelman kokonaisrahoituksesta. (Hyrrä)
- Uusien palveluiden lukumäärä, mm. sähköiset palvelut ja kulttuuripalvelut (Hyrrä)

Muu aineisto:

- Barometri maaseudun asukkaiden hyvinvoinnista ja palveluiden kehittymisestä

- Maaseutukatsauksen kansalaiskysely, 2016,2019

2) *Maaseudun kehittäjätahojen (kunnat, yhdistykset, osuuskunnat) ja nuorten osallistumisaktiivisuus on kasvanut.*

Muu aineisto:

- Barometri maaseudun asukkaiden hyvinvoinnista ja palveluiden kehittymisestä
- Maaseutukatsauksen kansalaiskysely, 2016,2019

3) *Toimintaryhmien vaikuttamismahdollisuudet ja vaikuttavuus paikalliseen kehittämiseen on parantunut.*

EU:n yhteiset indikaattorit:

- Sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämisstrategioiden piiriin (Tulosindikaattori R22)
- Toimintaryhmien tukemien hankkeiden lkm (Hyrrä)
- Leader toimintaan käytetty rahoitusosuus maaseutuohjelman kokonaisrahoituksesta (Hyrrä)

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Pääasiallisena arviointimenetelmänä on käytetty ns. laadullista teoriapohjaista arviointia (qualitative theory-based evaluation, TBE). Tämä tarkoittaa, että eri tietolähteiden perusteella arvioinnissa on osoitettu ne mekanismit, joiden kautta ohjelmatoimenpiteet tuottavat odotetut tuotokset. Arviointi seuraa ohjelman interventiologiikkaa tunnistuen syy-yhteydet ja mekanismit, jotka johtavat tuloksiin ja vaikutuksiin. Arviointimenetelmänä oli indikaattoreiden määrällisten arvojen tarkastelu ja niistä tehtävät tulkinnat.

Leader-tukea arvioitaessa optimaalisin tapa olisi luoda verrokkiaineisto tukea saaneille tahoille (kontrafaktuaalinen tarkastelu), jolloin juuri Leader-tuen tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen voitaisiin tarkoituksenmukaisesti päästä käsiksi. Koska ohjelmakausi on alkanut vasta vuonna 2014 ja ”todellisuudessa” viiveellä tästäkin, tuen arviointi on tässä vaiheessa ohjelmakautta vielä haastavaa. Lisäksi kontrafaktuaalinen tarkastelu tässä yhteydessä olisi muutenkin ollut hyvin vaikea toteuttaa esimerkiksi tarkoituksenmukaisen verrokkiaineiston kokoamisen näkökulmasta. Kontrafaktuaalista tarkastelua ei siten voitu soveltaa tässä yhteydessä.

4. Indikaattoreiden määrälliset arvot ja tietolähteet

EU:n yhteiset indikaattorit

- Sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämisstrategioiden piiriin (Tulosindikaattori R22) (Lähde: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020; Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman vuosiraportti 2017)

Tavoite: 1,8 miljoonaa asukasta

Toteuma: 2,7 miljoonaa henkilöä

- Sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (Tulosindikaattori R23) (Lähde: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020; Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman vuosiraportti 2017)

Tavoite: 1,8 miljoonaa henkilöä

Toteuma: 2,7 miljoonaa henkilöä

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24) (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

Syntyneitä työpaikkoja tarkastellaan vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden hankkeiden osalta. Päättyneiksi hankkeiksi luokitellaan hankkeet, joiden loppumaksu on maksettu.

Yritystuet (toimenpiteet M06.2 ja M06.4):

Tavoite: 1 700 työpaikkaa

Toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden yritystukien osalta: 617 työpaikkaa

Hanketuet:

Tavoite: Ei ole asetettu tavoitetasoa.

Toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden hanketukien osalta: 164 työpaikkaa

Muut indikaattorit

- Toimintaryhmien tukemien hankkeiden lkm (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

Yritystuet

Toimenpiteet M06.2 ja M06.4:

- Tavoite (yritysten lkm): 500
- Toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä (yritysten lkm): Päättyneet yritystuet 745 kpl, hyväksytyt, käynnissä olevat yritystuet 394 kpl, yhteensä 1 139 kpl

Toimenpide 04.2:

- Toteuma (yritysten lkm): 44, ei ole asetettu tavoitetasoa

Hanketuet:

Tavoite: Ei ole asetettu tavoitetasoa.

Toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä: Päättyneet hanketuet 1 575 kpl, hyväksytyt, käynnissä olevat hanketuet 723 kpl, yhteensä 2 298 kpl

- Leader toimintaan käytetty rahoitusosuus maaseutuohjelman kokonaisrahoituksesta. (Lähde: MMM)

Toteuma: Leaderin julkinen rahoitus (EU+valtio+kunta) on 300 miljoonaa euroa ohjelmakaudella 2014–2020. EU:n rahoitusosuus on 126 miljoonaa euroa, mikä on noin 3,65 % ohjelman julkisesta kokonaisrahoituksesta. Leaderiin on varattu 5,3 % EU:n koko rahoitusosuudesta.

- Uusien palveluiden lukumäärä, mm. sähköiset palvelut ja kulttuuripalvelut (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

Leader-hanketuissa tulee hankkeen päättyessä ilmoittaa, onko hankkeen myötävaikutuksella syntynyt uusia palveluita, tuotteita tai menetelmiä, ja jos on, niin kirjoittaa lyhyt kuvaus palvelusta, tuotteesta tai menetelmästä. Tällaisia hankkeita, joilla kyseisiä myötävaikutuksia vuoden 2018 lopun tilanteen mukaisesti: 1 411 eri hanketta.

Leader-hanketuissa (sis. mm. palveluiden ja prosessien kehittämishankkeet) oli kehitetty uusia tuotteita tai menetelmiä vuoden 2018 loppuun mennessä yhteensä 519 kappaletta.

Vuoden 2018 loppuun mennessä Leader-hanketukien osalta yritysten yhteisten uusien palveluiden/tuotteiden (yhteistyöhankkeessa olevat yritykset ovat kehittäneet uusia yhteisiä palveluita tai tuotteita) lukumäärätoteuma oli 308.

Leader-hanketukien osalta tuettujen verkossa toimivien palvelujen toteumamääräksi oli vuoden 2018 loppuun mennessä Hyrrän seurantatietojen mukaan raportoitu 9.

Muu aineisto

Maaseutukatsauksen kansalaiskysely, 2016,2019

- Hyödynnetään edellistä Maaseutukatsauksen kansalaiskyselyä, jonka tulokset on julkaistu vuonna 2017.

Lisäksi arvioinnin toteuttamissuunnitelman ulkopuolelta hyödynnetään Ruokaviraston/Hyrrän hankeseurantatietoja.

5. Arvioinnissa kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat löydösten oikeellisuuteen ja luotettavuuteen

Arvioitaville asioille ei ole asetettu vaikuttavuusindikaattoreita arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Leader-ryhmien kattama väestömäärä oli 2,7 miljoonaa henkilöä vuonna 2018. Siten voidaan tulkita, että samat 2,7 miljoonaa henkilöä kuuluvat paikallisten kehittämisstrategioiden (Leader-ryhmien strategiat) piiriin. Ohjelman tavoitteeksi on asetettu, että Leader-ryhmien kattama väestö on 1,8 miljoonaa henkilöä. Siten tavoite on ylittynyt reilusti, ja toteumaluku jopa ylittää samalla reilusti kuntatason kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaisen maaseutuväestön määrän (noin 1,6 miljoonaa henkilöä) Manner-Suomessa. Leaderin ansiosta noin 2,7 miljoonan maaseutualueilla asuvan henkilön voidaan siten arvioida hyötyvän parantuneista palveluista, mikä ylittää 1,8 miljoonan henkilön tavoitteen.

Uudet luodut työpaikat sisältyvät ohjelmakauden 2014–2020 tavoitteeksi ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki) ja M06.4 (Yritysinvestoinnit) yritystuissa. Leader -toimintaryhmien osuus näiden toimenpiteiden alla luoduista uusista työpaikoista päättyneiden hankkeiden osalta vuoteen 2018 loppuun mennessä oli 617 työpaikkaa, kun tavoitetasoksi koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on Leaderin osalta asetettu 1 700 työpaikkaa. **Toteuma-aste oli siten 36 %.**

Niiden toimenpiteiden osalta, joille ei ollut asetettu tavoitetasoa uusiin luotuihin työpaikkoihin, toimenpiteen M04.2 (Yritysinvestoinnit, Elintarvikkeiden valmistus) yritystuissa oli Leader-ryhmien

kautta päättyneiden hankkeiden osalta vuoden 2018 loppuun mennessä luotu 44 työpaikkaa, ja hanketuissa oli Leader -ryhmien kautta luotu 164 työpaikkaa.

Leader-ryhmien osuus luoduista uusista työpaikoista on yllä tarkastellulla jaolla tarkasteltuna selkeästi suurin hanketuissa, joissa Leader-ryhmien osuus luoduista uusista työpaikoista on noin kaksi kolmasosaa.

Vuoden 2018 loppuun mennessä Leader -toimintaryhmien tukemien päättyneiden hanketukien lukumäärä oli 1 575. Lisäksi hyväksytyjä, käynnissä olevia Leaderin kautta toteutettavia hanketukia (myönteisen tukipäätöksen saanut hanke, josta on maksettu vähintään yksi maksuerä, mutta josta ei vielä ole tehty loppumaksatusta Hyrrässä) oli 723 kappaletta. Näin laskettuna päättyneitä ja käynnissä olevia Leaderin kautta toteutettavia hanketukia oli kaikkiaan 2 298 kappaletta vuoden 2018 lopussa. Toimenpiteen M07 (Palvelut ja kylien kehittäminen) osalta Leaderin kautta toteutettavien hankkeiden tavoitelukumääräksi koko ohjelmakaudelle on asetettu 3 000 hanketta ja ELY-keskusten kautta toteutettavien hankkeiden tavoitteeksi 500 hanketta. Päättyneitä ja käynnissä olevia toimenpiteen M07 Leader-hankkeita oli vuoden 2018 loppuun mennessä 2 103 kappaletta, joten **toteuma-aste tavoitetasoon nähden oli 70 %**. Vastaavien ELY-hankkeiden lukumäärä vuoden 2018 loppuun mennessä oli 156 kappaletta. Leaderin rooli korostuukin huomattavan voimakkaasti M07 Palvelut ja kylien kehittäminen -hankkeiden toteutuksessa.

Yritysten perustamisen (toimenpide M06.2) ja toiminnan kehittämisen (toimenpide M06.4) yritystukien piirissä oli ollut vuoden 2018 loppuun mennessä Leaderin kautta päättyneiden yritystukien osalta 745 yritystä. Lisäksi hyväksytyjen, käynnissä olevien yritystukien osalta mukana oli 394 yritystä. Päättyneiden ja käynnissä olevien yritystukien yritysten yhteenlaskettu lukumäärä oli siten 1 139 kappaletta. Kun mukaan lasketaan päättyneet ja käynnissä olevat yritystuet, **toteuma-aste oli 228 %**. Siten Leaderin kautta on saatu mukaan merkittävä ja jo nyt reilusti yli tavoitellun tason mukainen määrä yrityksiä.

Leaderin julkinen rahoitus (EU+valtio+kunta) on 300 miljoonaa euroa ohjelmakaudella 2014–2020. EU:n rahoitusosuus on 126 miljoonaa euroa, mikä on noin 3,65 % ohjelman julkisesta kokonaisrahoituksesta. Leaderiin on varattu 5,3 % EU:n koko rahoitusosuudesta.

Leader-hanketuissa tulee hankkeen päättyessä ilmoittaa, onko hankkeen myötävaikutuksella syntynyt uusia palveluita, tuotteita tai menetelmiä. Vuoden 2018 lopun tilanteen mukaisesti 1 411 eri hankkeen osalta oli ilmoitettu, että hankkeen myötävaikutuksella oli syntynyt uusia palveluita, tuotteita tai menetelmiä, sekä kirjoitettu lyhyt kuvaus palvelusta, tuotteesta tai menetelmästä. Nämä hankkeet olivat toimenpiteiden Palvelut ja kylien kehittäminen (M07) ja Yhteistyö (M16) hankkeita. Suurin osa oli toimenpiteen M07 hankkeita.

Vuoden 2018 loppuun mennessä Leader-hanketukien osalta yritysten yhteisten uusien palveluiden/tuotteiden (yhteistyöhankkeessa olevat yritykset ovat kehittäneet uusia yhteisiä palveluita tai tuotteita) lukumäärätoteuma oli 308.

Leader-hanketuissa (sis. mm. palveluiden ja prosessien kehittämishankkeet) oli kehitetty uusia tuotteita tai menetelmiä vuoden 2018 loppuun mennessä yhteensä 519 kappaletta.

Leader-hanketukien osalta tuettujen verkossa toimivien palvelujen toteumamääräksi oli vuoden 2018 loppuun mennessä Hyrrän seurantatietojen mukaan raportoitu 9.

7. Päätelmät ja suositukset

Leader-toiminta kattaa maantieteellisesti käytännössä kaikki Manner-Suomen maaseutualueet. Tätä kautta Leader luo kaikilla maaseutualueilla edellytyksiä kokonaisvaltaiseen maaseudun kehittämiseen. Leader on keskeinen väline paikallislähtöisen maaseudun kehittämisen kannalta, koska se operoi lähellä

kansalaisyhteiskuntaa ja maaseudun toimijoita, kuten kyläyhdistyksiä, muita järjestöjä ja yrityksiä. Palvelujen parantamisella ja kylien kehittämällä on parannettu maaseudun toimijoiden vaikuttamismahdollisuuksia. Suomen Leader-toimintatapa edellyttää erilaisten toimijoiden yhteistyötä, mikä on parantanut rakenteellisesti eri toimijaryhmien kuten yhdistysten ja kuntien osallistumista ja yhteistyötä. Mikäli paikkaperustaista maaseudun kehittämistä halutaan edistää jatkossakin, Leader tarjoaa tähän jo vakiintuneen työkalun, joten sen jatkuvuus ja resurssit on turvattava myös tulevilla ohjelmakaudella.

Alueilla on ollut suuri tarve Leader-tyyppiseen, pienimuotoiseen ja ketterään kehittämisvälineeseen. Pienten yritysten ja aloittelevien yrittäjien toimintakynnystä on saatu alennettua. Palvelujen ja kylien kehittäminen on puolestaan tavoittanut hyvin laajan toimijajoukon. Panostuksia paikkaperustaiseen, omaehtoiseen kehittämiseen on syytä jatkaa, ja jos mahdollista, lisätä näitä resursseja.

7.a18) CEQ18-6C - Missä määrin maaseutuohjelman toimenpiteillä on parannettu tieto- ja viestintätekniikan saavutettavuutta, käyttöä ja laatua maaseutualueilla?

7.a18.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Arvioinnin kohteena ovat seuraavat maaseutuohjelman toimenpiteet:

Koulutus (M01) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Maatalousinvestoinnit (M04.1) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Yritysinvestoinnit (M04.2) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Palvelut ja kylien kehittäminen (M07)

Yritysten perustamistuki (M06.2) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Yritysinvestoinnit (M06.4) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Yhteistyö (M16) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Leader (M19) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerien ja indikaattoreiden välillä

Tavoitteena on, että palveluiden saatavuutta maaseutualueilla on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä. Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) *Tieto- ja viestintäteknologian käyttö on lisääntynyt eri maaseutualueilla.*

Tähän liittyvät indikaattorit:

EU:n yhteiset indikaattorit:

- Sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (tieto- ja viestintäteknologia – TVT) (Tulosindikaattori R25)

Muut indikaattorit:

- Kyläverkkohankkeiden lukumäärä (Hyrrä)
- Kyläverkkohankkeiden kattavuus (Kyläverkkohankkeen loppuraportti)
- Internet-yhteyden käyttö maatiloilla (Maatalouden rakennetutkimus 2013, 2016)

EU:n yhteisten vaikuttavuusindikaattorien puuttuessa on käytetty tulosindikaattoreita, ja pyritty tulkitsemaan vaikuttavuusprosessia niiden kautta.

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Pääasiallisena arviointimenetelmänä on käytetty ns. laadullista teoriapohjaista arviointia (qualitative theory-based evaluation, TBE). Tämä tarkoittaa, että eri tietolähteiden perusteella arvioinnissa on osoitettu ne mekanismit, joiden kautta ohjelmatoimenpiteet tuottavat odotetut tuotokset. Arviointi seuraa ohjelman interventiologiikkaa tunnistuen syy-yhteydet ja mekanismit, jotka johtavat tuloksiin ja vaikutuksiin.

Kyläverkko- eli laajakaistahankkeita arvioitaessa optimaalisin tapa olisi luoda verrokkiaineisto tukea saaneille tahoille (kontrafaktuaalinen tarkastelu), jolloin juuri tuen tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen voitaisiin tarkoituksenmukaisesti päästä käsiksi. Koska ohjelmakausi on alkanut vasta vuonna 2014 ja ”todellisuudessa” viiveellä tästäkin, tuen arviointi on vielä tässä vaiheessa ohjelmakautta haastavaa ja lisäksi esimerkiksi tarkoituksenmukaisen verrokkiaineiston kokoaminen huomattavan vaativaa, minkä vuoksi kontrafaktuaalista tarkastelua ei hyödynnetty.

4. Indikaattoreiden määrälliset arvot ja tietolähteet

EU:n yhteiset indikaattorit

- Sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (tieto- ja viestintäteknologia – TVT) (Tulosindikaattori R25)

Toteuma: 1 014 440 potentiaalisesti hyötyvää asukasta (T24 = 26,53 %). Tämä luku on laskettu Ruokavirastossa huomioimalla kertaalleen kaikkien niiden kuntien maaseutuväestön määrä (Tilastokeskuksen väestötiedoista), joissa laajakaistahankkeita on toteutettu (ei tuplalaskentaa, eli jos samassa kunnassa olisi useampi kuin yksi hanke, maaseutuväestö ilmoitetaan vain kerran). Paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaisen Manner-Suomen maaseutuväestön määrä vuonna 2017 oli 1 556 144 (Tilastokeskus). Tämän perusteella potentiaalisesti hyötyneen maaseutuväestön osuus oli 65,2 %.

Muut indikaattorit

- Kyläverkkohankkeiden lukumäärä (Hyrrä): Laajakaistahankkeiden lukumäärä (Lähde: Hyrrä/Ruokavirasto)
 - Laajakaistahankkeiden lukumäärä:
 - Tavoite: 100 kpl

o Toteuma 31.12.2018 mennessä:

- 28 päättynyttä laajakaistahanketta (hankkeet, joiden loppumaksu on maksettu)
- 26 käynnissä olevaa laajakaistahanketta (myönteisen tukipäätöksen saanut hanke, josta on maksettu vähintään yksi maksuerä, mutta josta ei vielä ole tehty loppumaksatusta Hyrrässä).
- Hyväksytyjä laajakaistahankkeita, joille ei ollut vielä maksettu mitään, oli 22 kappaletta.

• Kyläverkkohankkeiden kattavuus (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

• Rakennetun laajakaistaverkon pituus (hanketuet), tilanne 5.3.2019 (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä):

- o toteuma: 1 588 874 metriä eli noin 1 589 kilometriä
- o arvio: 2 258 690 metriä eli noin 2 259 kilometriä
- o arvio + toteuma: 3 847 564 metriä eli noin 3 848 kilometriä
- o Mukana päättyneet, käynnissä olevat ja hyväksytyt hankkeet
- o Kaikkien päättyneiden hankkeiden osalta ei ollut käytettävissä toteumatietoa, jolloin näidenkin hankkeiden osalta oli tukeuduttava arvioituun laajakaistaverkon pituuteen.

• Laajakaistaliittymien määrä (hanketuet), tilanne 16.4.2019

- o Toteuma yhteensä: 4 073 kpl
- o Arvio yhteensä: 8 444 kpl
- o Toteuma + arvio: 12 517
- o Mukana päättyneet, käynnissä olevat ja hyväksytyt hankkeet
- o Kaikkien päättyneiden hankkeiden osalta ei ollut käytettävissä toteumatietoa, jolloin näidenkin hankkeiden osalta oli tukeuduttava arvioon laajakaistaliittymien määrästä.

• Internet-yhteyden käyttö maataloilla (Lähde: Maatalouden rakennetutkimus 2013, 2016)

- o Luvun 6. (Vastaus arviointikysymykseen) vastauksissa mukana koko Suomi eli myös Ahvenanmaa

5. Arvioinnissa kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat löydösten oikeellisuuteen ja luotettavuuteen

Suorien vaikuttavuusindikaattorien puute.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Ruokaviraston laskelmien mukaan sen maaseutuväestön määrä, joka on hyötynyt uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (tieto- ja viestintäteknologia – TVT) (Tulosindikaattori R25), oli Maaseutuohjelman vuosiraportin 2018 mukaan 1 014 440 henkeä. Tämä luku on laskettu Ruokavirastossa huomioimalla kertaalleen kaikkien niiden kuntien maaseutuväestön määrä (Tilastokeskuksen väestötiedoista), joissa laajakaistahankkeita on toteutettu (ei tuplalaskentaa, eli jos samassa kunnassa olisi useampi kuin yksi hanke, maaseutuväestö ilmoitetaan vain kerran). Paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaisen Manner-Suomen maaseutuväestön määrä vuonna 2017 oli 1 556 144 (Tilastokeskus). Tämän perusteella potentiaalisesti hyötynneen maaseutuväestön osuus oli 65,2 % (Tavoiteindikaattori T24 = 26,53 %). Siten tavoite on toteutunut reilusti kaksinkertaisesti.

Maaseutuohjelmasta 2014–2020 oli vuoden 2018 loppuun mennessä toteutettu 28 päättynyttä laajakaistahanketta (hankkeet, joiden loppumaksu on maksettu), joista Leader -toimintaryhmien osuus oli 4. Lisäksi käynnissä olevia laajakaistahankkeita (myönteisen tukipäätöksen saanut hanke, josta on

maksettu vähintään yksi maksuerä, mutta josta ei vielä ole tehty loppumaksatusta Hyrrässä) oli 26 kappaletta, joista Leader-ryhmien osuus oli 3 kappaletta. Näin laskettuna päättyneiden ja käynnissä olevien hankkeiden lukumäärä vuoden 2018 loppuun mennessä oli 54 kappaletta, joka on 54 % koko ohjelmakauden tavoitteesta. Edelleen hyväksytyjä ELY- ja Leader-laajakaistahankkeita, joille ei ollut vielä vuoden 2018 loppuun mennessä maksettu mitään, oli vuoden 2018 loppuun mennessä yhteensä 22 kappaletta. Jos myös viimeksi mainitut hankkeet huomioidaan, laajakaistahankkeita oli päättynyt tai käynnissä vuoden 2018 loppuun mennessä 76 kappaletta, joka on 76 % koko ohjelmakauden tavoitetasosta.

Laajakaistahankkeilla luotujen laajakaistaliittymien määrän toteuma oli 16.4.2019 mennessä 4 073. Lisäksi arvioitujen luotavien liittymien määrä yhteensä oli 8 444 kpl, jolloin toteutuneen ja arvioidun laajakaistaliittymien määrä laajakaistahankkeilla oli 12 517. Luvussa on mukana päättyneet, käynnissä olevat ja hyväksytyt hankkeet. Kaikkien päättyneiden hankkeiden osalta ei ollut käytettävissä toteumatietoa, jolloin näidenkin hankkeiden osalta oli tukeuduttava arvioon laajakaistaliittymien määrästä.

Laajakaistahankkeiden raportoidun toteutuneen rakennetun laajakaistaverkon pituus oli 5.3.2019 mennessä yhteensä noin 1 589 kilometriä. Tämän lisäksi vastaavaan ajankohtaan mennessä arvioidun rakennettavan laajakaistaverkon pituus oli noin 2 259 kilometriä. Yhteensä toteutuneen ja arvioidun laajakaistaverkon pituus oli siis 5.3.2019 tilanteen mukaan noin 3 848 kilometriä. Luvussa on mukana päättyneet, käynnissä olevat ja hyväksytyt hankkeet. Kaikkien päättyneiden hankkeiden osalta ei ollut käytettävissä toteumatietoa, jolloin niiden hankkeiden osalta oli käynnissä olevien laajakaistahankkeiden tavoin tukeuduttava arvioituun laajakaistaverkon pituuteen.

Koko Suomen (ml. Ahvenanmaa) maatalous- ja puutarhayritysten internetyhteyden käytössä etenkin liikkuvan laajakaistan (eli mobiilin laajakaistan) käyttö on yleistynyt vuodesta 2013 vuoteen 2016. Liikkuvan laajakaistan osuus maatalous- ja puutarhayritysten internetyhteyksistä oli vuonna 2016 suurempi kuin kiinteän laajakaistan, kun vielä vuonna 2013 Maatalouden rakennetutkimukseen vastanneista tietokonetta käyttävistä maatalous- ja puutarhayrityksistä internetyhteydekseen kiinteän laajakaistan ilmoitti suurempi osa kuin liikkuvan laajakaistan.

Vuonna 2016 liikkuvaa laajakaistaa käytti Maatalouden rakennetutkimus 2016:n mukaan noin 76 % maatalous- ja puutarhayrityksistä ja kiinteää laajakaistaa noin 56 % maatalous- ja puutarhayrityksistä. Kiinteää laajakaistaa käyttävistä kiinteän laajakaistan internetyhteyden koki riittäväksi noin 86 % ja ei-riittäväksi noin 14 % vastaajista. Liikkuvaa laajakaistaa käyttävistä liikkuvan laajakaistan internetyhteyden koki riittäväksi noin kolme neljäsosaa ja ei-riittäväksi noin neljänneksen vastaajista. Kiinteää ja/tai liikkuvaa laajakaistaa internetyhteytenä käyttävistä vähintään jommankumman kyseinen internetyhteyden koki riittäväksi noin 83 %, ja noin 17 % vastaajista koki, että kumpikaan kyseisistä internetyhteyksistä ei ole riittävä. ELY-keskusalueittain internetyhteyksien käytöissä ja riittävyyksissä on huomattavia eroja. Niiden maatalous- ja puutarhayritysten osuus, jotka eivät käyttäneet kiinteää eivätkä liikkuvaa laajakaistaa, oli vuonna 2016 Maatalouden rakennetutkimus 2016:n mukaan 6,5 %.

7. Päätelmät ja suositukset

Laajakaistahankkeiden toteuma suhteessa lukumäärätavoitteeseen on edistynyt hyvin, sillä vuoden 2018 loppuun mennessä niistä oli toteutunut jo 76 %. Ohjelman toimenpiteet ovat siten ilmeisen oikeansuuntaisia ja vastaavat laajakaistan kysyntään.

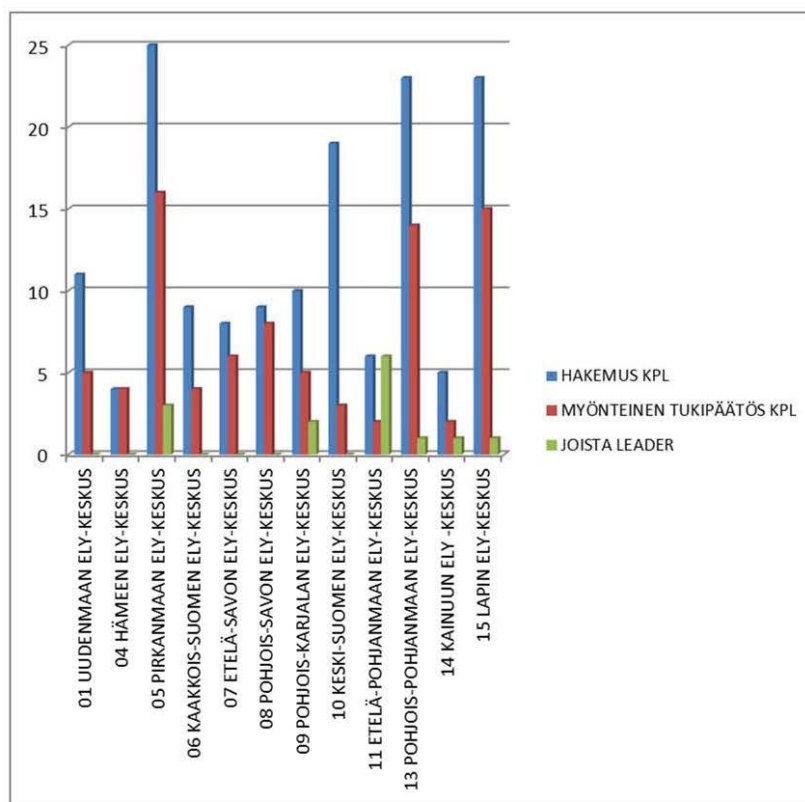
Toimenpiteellä on parannettu ratkaisevasti laajakaistayhteyksien saavutettavuutta siellä, missä markkinatoimijoilla ei ole ollut riittävästi kiinnostusta tämän palvelun tarjoamiseen. Laajakaistayhteyksien rakentaminen on nimenomaan laadun parantamista, sillä mobiiliverkot eivät ole Suomen maaseudulla

kattavia etäisyyksistä ja topografiasta johtuen, eivätkä niiden tehot riitä esimerkiksi digitaalisten palvelujen edellyttämään samanaikaiseen, kaksisuuntaiseen kommunikaatioon.

Maaseutualueilla nopeaa laajakaistayhteyttä ei rakenneta markkinaehtoisesti ja on vaarana, että maaseudun asukkaat jäävät tulevaisuudessa ilman palveluja yhteyksien puuttuessa. Kansallinen rahoitus maaseudun laajakaistahankkeille loppui vuoden 2018 lopussa. Rahoitustarve on edelleen suuri, koska markkinaehtoiset toimijat eivät halua rakentaa yhteyksiä maaseutualueilla. Tällä hetkellä yli 100 Mbit/s toimiva yhteyden saatavuus vaihtelee paljon alueittain Hämeen 7 %:sta Ahvenanmaan 94 %. Paras saatavuus Manner-Suomessa on Kainuussa ja sielläkin vain 54 % kotitalouksista on huippunopea valokuituyhteys. (MMM.)

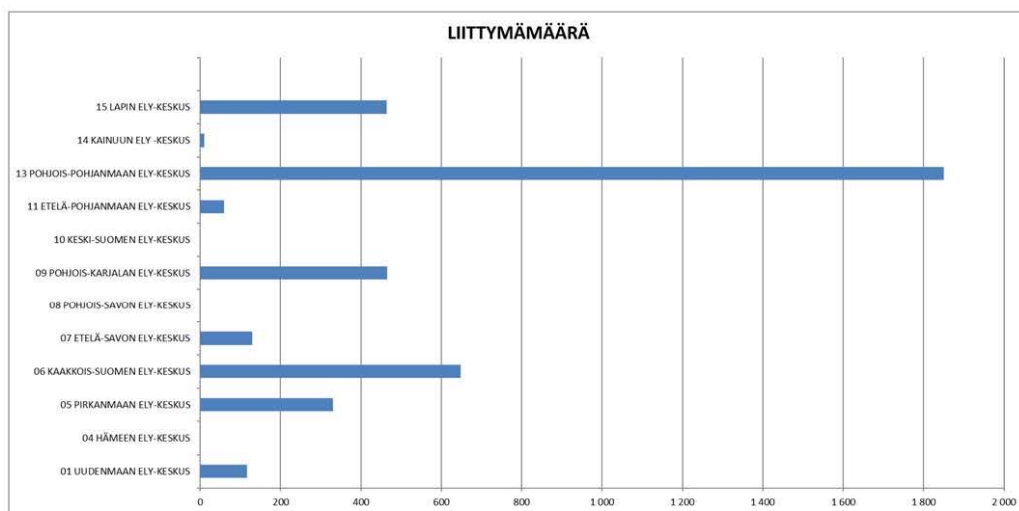
Nopea laajakaistayhteys (väh. 100 Mbit/s) on rakennettu vähintään 2 km päähän 54 % kotitalouksista, mutta FTTH eli kuitu kotiin asti ulottuu vain keskimäärin 25 % kotitalouksista (MMM).

Laajakaistatoimenpiteet ovat tulleet suureen tarpeeseen, ja ne ovat parantaneet yhteyksien määrää, laatua ja käyttöä.

Kuva 1. Laajakaistainvestointihankkeet, hakemukset ja myönnetyt tuet ELY-keskusalueittain sekä Leaderin osuus. Tilanne 16.4.2019. (Lähde: Hyrrä/Ruokavirasto.)

Laajakaistainvestointihankkeet, hakemukset ja myönnetyt tuet ELY-keskusalueittain sekä Leaderin osuus.

Kuva 2. Laajakaistainvestointihankkeilla luotujen laajakaistaliittymien määrä ELY-keskusalueittain. Tilanne 16.4.2019. (Lähde: Hyrrä/Ruokavirasto.)

Laajakaistainvestointihankkeilla luotujen laajakaistaliittymien määrä ELY-keskusalueittain.

7.a19) CEQ19-PE - Missä määrin prioriteettien ja kohdealojen välinen synergia on tehostanut maaseudun kehittämisohjelmaa?

7.a19.a) Vastaus arviointikysymykseen

Kysymykseen vastataan tehdyn kyselytutkimuksen perusteella. Sen toteutti Maria Lumivuokko Helsingin Yliopistosta .

Kyselytutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten prioriteetit ja kohdealat ovat auttaneet maaseutuohjelman kautta myönnettävien tukien ja avustusten kohdentumisessa strategian mukaisiin tavoitteisiin. Samalla pyrittiin saamaan vastaus komission asettamaan maaseutuohjelman arviointikysymykseen: ”Missä määrin prioriteettien ja kohdealojen välinen synergia on tehostanut maaseudun kehittämisohjelmaa?”

Kysely lähetettiin 350 hallinnon alan eri toimijalle. Kyselyyn vastasi 90 henkilöä, joista melkein 80 % työskentelee maaseudun kehittämisen parissa. Maaseutuohjelman prioriteetit ja kohdealat tunnettiin hyvin, mutta vastaajat arvioivat, että prioriteettien ja kohdealojen tehokkuuden arviointi maaseutuohjelman tavoitteiden saavuttamisen osalta oli vaikeampaa, kuin niiden tekninen ymmärtäminen.

Toimenpidelogiikan suunnittelun ja arvioinnin parissa työskentelevillä henkilöillä oli selkein näkemys prioriteettien ja kohdealojen tehokkuudesta maaseutuohjelmalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle. Henkilöt, joiden tehtävät liittyivät enemmän toimenpiteisiin ja niiden alatoimenpiteisiin, kokivat tehokkuuden arvioimisen haasteellisemmaksi. Prioriteetteja ja kohdealoja ei koettu myöskään tärkeiksi niiden toimijoiden keskuudessa, joilla kehittämisen painopisteet rakentuivat enemmän alueelliseen suunnitelmaan, kuin kansalliseen strategiaan.

Vastaajista 68 henkilöä kertoi, että viestinnän ja koulutuksen lisäämisellä oli pyritty tehostamaan kohdealojen toimeenpanoa. Viestinnän rooli saattoi vaihdella hyvinkin paljon vastaajien keskuudessa. Osa vastaajista käytti viestintästrategiana teemahankkeita sekä hankkeiden priorisointia ja ohjausta. Viestinnässä näkyi suunnitelmallisuus ja se, että se noudatti viestintästrategiaa. Osa vastaajista koki, ettei viestintää tarvinnut tehostaa, koska alueellinen aktiivisuus oli niin suurta. Toiset vastaajista kokivat, että viestinnän lisäämisestä huolimatta, yrittäjien aktiivisuutta ei olla saatu lisättyä alueellisen kehityssuunnan vuoksi.

Pääosin prioriteetit ja kohdealat koettiin soveltuvan hyvin kuvaamaan maaseutuohjelman tavoitteita. Ne koettiin pääosin myös helpottaneen hankkeiden kohdentumista. Hallinnollista taakkaa sen sijaan niiden ei koettu vähentävän. Hallinnollisen taakan muodostuminen koettiin muodostuvan huomattavasti laajemmasta kokonaisuudesta, mitä prioriteetit ja kohdealat käsittävät.

Kyselytutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että alueellinen kehityssuunta vaikuttaa siihen, kuinka maaseutuohjelmaa on voitu hyödyntää alueellisen kehittämisen työkaluna. Jos aluesuunnitelma on samassa linjassa kansallisen strategian kanssa, maaseutuohjelma koettiin toimivaksi kehittämisen työkaluksi. Jos taas alueellinen suunnitelma erosi kansallisesta strategiasta, toimijat painottivat alueellista suunnitelmaa kehittämisen strategisena työkaluna.

Toimenpidelogiikan täytäntöönpanon menosuunnitelmassa suurin osa määrärahoista on kohdistettu kohdealoihin 4b ja 4c. Kohdealan 4b toimenpiteenä on ympäristökorvaus ja kohdealan 4c toimenpiteenä on luonnonhaittakorvaus. Nämä kohdealat eivät kuitenkaan nousseet esiin kyselytutkimuksessa, mihin saattaa vaikuttaa yhteistoiminta-alueiden pois jäänti kyselytutkimuksesta. Kyselytutkimuksen tulokset eivät tältä osin vastaa maaseutuohjelman toimeenpanoa, koska kohdealaa 4b ja 4c on maksettu tällä hetkellä noin 64 % kokonaismenoarviosta. Kyselytutkimuksessa nousi esiin kohdealat 2a, 3a, 6a ja 6b,

joihin toimenpidelogiikan menosuunnitelmassa on kohdistettu yhteensä 26,4 % kokonaismäärärahasista. Tältä osin kyselytutkimuksen tulokset olivat linjassa toimenpidelogiikan kanssa.

Kysyttäessä oman alueen näkökulmasta tärkeimpiä kohdealoja, prioriteetti ykkösen osuus oli 18 % kaikista vastauksista. Prioriteetti ykkönen käsittää tietämykseen siirtoon, innovaatioihin, yhteistyöhön ja koulutautumiseen liittyviä tavoitteita, mutta myös ympäristöasioiden ja –suojelun parantamiseen liittyviä tavoitteita. Näitä tavoitteita toteutetaan Suomen maaseutuohjelmassa toimenpiteinä, joita on kohdistettu usealle kohdealalle. Erityisesti toimenpiteet yksi, kaksi ja kuusitoista sisältävät useita ensisijaisia vaikutuksia eri kohdealoilla, mikä saattaa kertoa siitä, miksi prioriteetti ykkönen oli saanut prioriteeteista kolmanneksi suurimman painoarvon. Toimenpiteellä kuusitoista on myös useita sivuvaikutuksia, mutta nämä sivuvaikutukset kohdistuvat pääsääntöisesti prioriteetteihin neljä ja viisi. Tulokset viittaavat siihen, että maaseutuohjelman läpileikkaavat toimenpiteet ovat tältä osin onnistuneet usean kohdealan toteuttamisessa.

Prioriteettien ja kohdealojen välisen synergian vaikutus maaseutuohjelman tehokkuuteen tuli näkyvimmin esiin niiden vastaajien osalta, jotka työskentelivät maaseutuohjelman rahoituksen suunnittelussa ja arvioinnissa. He arvioivat, että prioriteetit ja kohdealat ovat tehostaneet strategista suunnittelu- ja arviointityötä. Vastaajat, jotka työskentelivät toimenpiteiden ja niiden alatoimenpiteiden parissa, kokivat maaseutuohjelman tehostumisen arvioinnin haasteellisemmaksi tai sitä ei koettu ollenkaan merkitykselliseksi.

7.a20) CEQ20-TA - Missä määrin tekninen apu on edistänyt asetuksen (EU) N:o 1303/2013 59 artiklan 1 kohdassa ja asetuksen (EU) N:o 1305/2013 51 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?

7.a20.a) Vastaus arviointikysymykseen

Ruokavirasto laati huhtikuussa 2019 yhteistyössä MMM:n kanssa kyselyn teknisen avun käytöstä ja tulevista käyttötarpeista ELY-keskuksille, jotka ovat teknisen avun merkittävin käyttäjäryhmä. Arviointikysymykseen liittyvä kysymys oli: "Onko nykyisen ohjelman (2014-2020) tekninen apu mielestänne kohdennettu kokonaisuudessaan tarkoituksenmukaisesti ja kustannustehokkaasti, esim. teknisen avun määrän ja käyttökohteiden suhteen?" Kyselyyn vastasivat kaikki 15 ELY-keskusta.

Kyselyn vastauksissa todettiin, että tekninen apu on välttämätön maaseutuohjelman toimeenpanoon liittyvien tehtävien hoitamiseksi, pelkät organisaatioiden toimintamäärärahat eivät riittäisi tehtävien suorittamiseen. Suurin osa vastaajista piti teknisen avun kohdentamista tarkoituksenmukaisena ja kustannustehokkaana. Moni ELY-keskuksista toivoi, että alueille kohdennettaisiin nykyistä enemmän teknistä apua viestintään ja alueellisten arviointien teettämiseen. Tällä hetkellä pääosa viestinnän ja arvioinnin teknisen avun rahoituksesta käytetään valtakunnallisesti MMM:n Maaseutuverkoston ja Ruokaviraston kautta. Moni ELY-keskus haluaisi myös laajentaa teknisen avun käyttökohteita, siten että teknistä voitaisiin käyttää kaikkiin ohjelman toimeenpanon tehtäviin. Suurimpana ongelmana nykyisessä mallissa valtaosa vastaajista piti teknisen avun käytettävissä olevien varojen ja kullekin organisaatiolle osoitetun henkilötyövuosikiintiön suhdetta, mikä hankaloittaa erityisesti ohjelmakauden loppupuolella teknisen avun mahdollisimman tehokasta ja täysimääräistä käyttöä. Tällä hetkellä pääosa ELY-keskuksista arvioi, että niillä olisi kyllä käytettävissä riittävä euromäärä teknistä apua ohjelman tehtävien hoitamiseen ohjelmakauden loppuun asti, mutta henkilötyövuosikiintiö ei mahdollista käytettävissä olevia varoja vastaavaa määrää henkilöiden palkkauksia. Kaikki ohjelmaan liittyvät tehtävät eivät myöskään ole sellaisia, että ne voitaisiin teettää ostopalveluina.

Kiitosta kyselyssä sai nykyisellä ohjelmakaudella käyttöönotettu teknisen avun varojen jako vain 3 kertaa ohjelmakauden aikana aikaisemmin käytössä olleen vuosittaisen jaon sijaan. Tämä on lisännyt sekä joustavuutta että pidemmän aikavälin suunnitelmallisuutta teknisen avun käytössä, mikä on omalta osaltaan edistänyt teknisen avun mahdollisimman tarkoituksenmukaista ja tehokasta käyttöä.

7.a21) CEQ21-RN - Missä määrin kansallisella maaseutuverkostolla on edistetty asetuksen (EU) N:o 1305/2013 54 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Maaseutuverkoston toimintaa on arvioitu keväällä 2017 eikä uutta arviointia ole teetetty. Aiemmat arviointihavainnot pitävät edelleen paikkansa.

7.a22) CEQ22-EM - To what extent has the RDP contributed to achieving the EU 2020 headline target of raising the employment rate of the population aged 20 to 64 to at least 75 %?

7.a22.a) *Vastaus arviointikysymykseen*

1. Ohjelman toimenpiteet

Arvioinnin kohteena ovat seuraavat maaseutuohjelman toimenpiteet:

Koulutus (M01)

Maatalousinvestoinnit (M04.1) (Ei mukana tämän arviointikysymyksen tarkastelussa)

Yritysinvestoinnit (M04.2)

Palvelut ja kylien kehittäminen (M07)

Yritysten perustamistuki (M06.2)

Yritysinvestoinnit (M06.4)

Yhteistyö (M16)

Leader (M19)

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerien ja indikaattoreiden välillä

Tavoitteena, on että maaseutualueiden työllisyyttä on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä. Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset eivät (keskittymiskehitys, koulutusmahdollisuuksien kehitys) ole vaikuttaneet työpaikkaomavaraisuuteen ja maaseudun yritysten kasvumahdollisuuksiin haitallisesti.

Tähän liittyvät vaikuttavuusindikaattorit:

EU:n yhteinen vaikuttavuusindikaattori

- Työllisyyden kehitys maaseutualueilla

2) *Maaseutuohjelmalla on hidastettu negatiivista kehitystä ja käännetty kehitys positiiviseen suuntaan.*

Tähän liittyvät tulosindikaattorit:

Muut indikaattorit: Tähän ei ole asetettu muuta tulosindikaattoria. Tarkastellaan kysymystä ohjelman muiden indikaattorien valossa.

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Tulosindikaattori R21 & Tavoiteindikaattorit T20)
- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24 & Tavoiteindikaattori T23)

Tähän liittyvät vaikuttavuusindikaattorit:

EU:n yhteinen vaikuttavuusindikaattori

- Työllisyyden kehitys maaseutualueilla

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Arviointimenetelmänä voi käyttää vain päättelyä yleisestä kehityksestä takaisin ohjelman toimiin.

Tässä käytetyllä tarkastelutavalla ei ole mahdollista verrata kehitystä tilanteeseen, jossa tukea ei olisi myönnetty (kontrafaktuaalinen tarkastelu). Myös tarkasteltu ajanjakso on lyhyt, sillä tukien vaikutukset näkyvät usein viiveellä, joten vaikutusten kestävyys voidaan todeta vasta ohjelmakauden jälkeen tehtävissä arvioinneissa. Lisäksi kaikki Manner-Suomen maaseutualueet kuuluvat Manner-Suomen maaseutuohjelman piiriin, minkä vuoksi tässä yhteydessä olisi haastavaa luoda verrokkiaineistoa (ns. verokkialueet). Edellä esitettyjen tekijöiden vuoksi kontrafaktuaalista tarkastelua ei tässä yhteydessä hyödynnetty.

4. Indikaattoreiden määrälliset arvot ja tietolähteet

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Tulosindikaattori R21 & Tavoiteindikaattorit T20) (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

Uusille luoduille työpaikoille on asetettu ohjelmakaudelle 2014–2020 tavoitetaso ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki) ja M06.4 (Yritysinvestoinnit)) yritystuissa. Näiden osalta tavoitetaso koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on ensisijaiselle kohdealalle 6A (ELY) 4 000 työpaikkaa (Tavoiteindikaattori T20).

Tavoiteindikaattori T20: 4 000 työpaikkaa

Tulosindikaattori R21: 1 089 työpaikkaa (toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden yritystukien osalta; päättyneet yritystuet määritellään yritystuiksi, joiden loppumaksu on maksettu)

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24 & Tavoiteindikaattori T23) (Lähde: Ruokavirasto/Hyrrä)

Uusille luoduille työpaikoille on asetettu ohjelmakaudelle 2014–2020 tavoitetaso ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki) ja M06.4 (Yritysinvestoinnit) yritystuissa. Näiden osalta tavoitetasoksi koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on ensisijaiselle kohdealalle 6B (Leader) 1 700 työpaikkaa (Tavoiteindikaattori T20).

Tavoiteindikaattori T23: 1 700 työpaikkaa

Tulosindikaattori R24: 617 työpaikkaa (toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden yritystukien osalta; päättyneet yritystuet määritellään yritystuiksi, joiden loppumaksu on maksettu)

Hanketukien osalta seurataan sekä kohdealan 6A (ELY) että kohdealan 6B (Leader) työpaikkatoteutumia, mutta näille ei ole asetettu tavoitetasoja.

Tulosindikaattori hanketukien osalta: 164 työpaikkaa (toteuma vuoden 2018 loppuun mennessä päättyneiden hanketukien osalta; päättyneet hanketuet määritellään hanketuiksi, joiden loppumaksu on maksettu)

- EU:n yhteinen vaikuttavuusindikaattori: Työllisyyden kehitys maaseutualueilla (Vaikuttavuusindikaattori)

Taulukko 1. Työllisyyden kehitys: alueluokittainen työllisyysaste, työttömyysaste ja työvoimaosuus 15–64 -vuotiaiden ikäluokassa sekä työpaikkaomavaraisuusaste Manner-Suomessa. Alueluokkana käytetty kuntapohjaista kaupunki-maaseutuluokitusta. (Lähde: Tilastokeskus – Maaseutuindikaattorit.)

Kuntatyyppi	Työllisyysaste %			Työttömyysaste %			Työvoimaosuus %			Työpaikkaomavaraisuusaste %		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Kaupungit	64.6	64.3	64.9	14.1	14.7	14.0	75.1	75.3	75.5	106.4	106.4	106.3
Kaupunkien läh. maaseutu	68.6	68.5	69.2	11.0	11.2	10.6	77.1	77.1	77.3	66.3	66.0	66.0
Ydinmaaseutu	63.4	63.3	64.2	13.8	14.2	13.1	73.6	73.7	73.9	93.1	93.0	93.1
Harvaan asuttu maaseutu	58.3	58.5	59.8	18.1	18.1	16.6	71.1	71.5	71.8	93.3	93.3	93.6
Manner-Suomi	64.5	64.3	65.0	13.9	14.4	13.7	74.9	75.1	75.3	99.9	99.9	99.9

- Muut vaikuttavuusindikaattorit

20–64-vuotiaiden työllisyysaste: lähteenä Eurostat

Muu aineisto

Ei käytetty muuta aineistoa

5. Arvioinnissa kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat löydösten oikeellisuuteen ja luotettavuuteen

Koska kysymykselle ei ole tulosindikaattoreita, on ohjelman tuloksellisuutta arvioitaessa käytetty ohjelman muita, lähinnä työpaikkojen syntyyn liittyviä indikaattoreita.

Muutokset maaseudun työllisyyden kehityksessä eivät palaudu yksinomaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimiin, vaan ovat seurausta useista vaikuttavista tekijöistä. Siten Maaseutuohjelman vaikutusta työllisyyden kehitykseen on käytettävissä olleiden aineistojen perusteella mahdotonta eritellä.

Arviointikysymyksessä työllisyysastetta kysyttiin ikäluokan 20–64-vuotiaat osalta. Käytettävissä olleista aineistoista ei ollut tarkoituksenmukaisella alueluokituksella saatavissa tietoa tästä ikäryhmästä, vaan jouduttiin käyttämään ikäryhmää 15–64-vuotiaat.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Maaseutuohjelmalla on luotu uusia työpaikkoja, kehitetty yritystoimintaa sekä kohennettu koulutus- ja muilla toimenpiteillä ihmisten edellytyksiä työllistyä. Tätä kautta on konkreettisesti edesautettu paikkaperustaista kehittämistä sekä työllisyysasteeseen myönteistä vaikuttamista maaseutualueilla.

Ohjelmakauden alusta eli vuodesta 2014 työllisyysaste on jonkin verran kohonnut vuoteen 2016 mennessä kaikilla maaseututyypeillä. Vastaavasti työttömyysaste on jonkin verran alentunut kaikilla maaseututyypeillä vuodesta 2014 vuoteen 2016.

Työllisyys on viime vuosina parantunut kaikilla väestötiheyden mukaan luokitelluilla alueilla sekä Suomessa että EU-alueella. Trendi on samanlainen sekä 15–64 -vuotiaiden että 20–64 -vuotiaiden ryhmissä. Suomessa harvaan asutuilla alueilla työllisyysprosentti oli 20–64 -vuotiaiden ryhmässä noin 77 ja välialueilla sekä tiheään asutuilla alueilla noin 76 prosenttia vuonna 2018. Kaikkien alueiden keskiarvo oli 76 ja 15–64 -vuotiaiden ryhmässä noin 72. EU-alueilla vastaavat prosentit olivat noin 69 ja 73. Naisten työllisyys oli eri väestötiheyden alueilla Suomessa noin 2-6 prosenttia heikompi kuin miesten, mutta EU-alueella ero oli yli 10 prosenttia.

Suomessa väestön ja työllisten määrä molemmissa ikäryhmissä on laskenut viime vuosina harvaan asutulla alueella ja välialueilla, noussut tiheään asutuilla alueilla. Kaikkien alueiden työllisten määrä näissä ikäryhmissä on hieman noussut.

Vuodesta 2014 vuoteen 2016 työpaikkaomavaraisuusaste on säilynyt Manner-Suomen maaseudulla kokonaisuudessaan varsin samana. Yhteenlaskettu työpaikkaomavaraisuusaste maaseutukunnissa on alle 100 %, kun se kaupunkikunnissa on vastaavasti yhteenlaskettuna yli 100 %.

Maaseutuohjelman vaikutusten kytkös työllisyysasteen kehitykseen on hyvin vaikea tunnistaa muista vaikuttavista tekijöistä kuten työvoimapolitiikasta ja suhdannekehityksestä. Muutokset maaseudun työllisyyden kehityksessä eivät siten palaudu yksinomaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimiin.

7. Päätelmät ja suositukset

Ohjelman toimet ovat olleet oikeansuuntaisia. Maaseudun työllisyyden kehityksen valossa kehitys on ollut varovaisen myönteistä. Suurimmat haasteet ovat harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla, joten ohjelman painotus näille alueille on oikean suuntainen, ja sitä kannattaa jatkaa.

Ohjelma on luonut uusia työpaikkoja ja taloudellista aktiviteettia, ja siten edistänyt työllisyysasteen nostamista tavoitetasolle. Ohjelman panostuksilla on syntynyt uusia yrityksiä ja työpaikkoja, joilla on lievennetty alueellista keskittymis- ja kaupungistumiskehitystä. Koulutuksella on parannettu maaseudun

toimijoiden asemaa työmarkkinoilla, ja kykyjä perustaa yrityksiä. Palvelujen kehittäminen on mahdollistanut maaseudulle asumaan jäämisen, ja turvannut tulevaisuudennäkymiä. Työpaikkaomavaraisuutta on ja maaseudun yritysten kasvumahdollisuuksia on turvattu. Ohjelman eri toimenpiteiden yhteisvaikutuksella on hidastettu alueiden negatiivista kehitystä ja käännetty kehitystä positiiviseen suuntaan samalla, kun myös yleinen talouskehitys on maassa parantunut. Osassa alueita on jo puutetta osaavasta työvoimasta.

7.a23) CEQ23-RE - To what extent has the RDP contributed to achieving the EU2020 headline target of investing 3 % of EU's GDP in research and development and innovation?

7.a23.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Listaus toimenpiteistä

- Toimenpiteet

M01, M02, M16

Muut maaseutuohjelman toimenpiteet, joilla on mahdollisia innovaatiovaikutuksia

- Kohdealojen indikaattorit

T1, T2

- Prioriteetit ja kohdealat

Prioriteetti 1, Kohdealat 1A, 1B

- Vaikutusindikaattori

Tutkimus- ja kehitysmenot, prosenttia bruttokansantuotteesta

Kohdealoihin kohdistuvien vaikutusten lisäksi maaseutuohjelman toimenpidekohtainen kuvaus (luku 8) luonnehtii toimenpiteiden vaikutuksia kolmeen monialaiseen tavoitteeseen. Taulukko 1 esittää monialaiseen innovaatiotavoitteeseen kohdistuvat vaikutukset.

Taulukko 1. Maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutukset monialaiseen innovaatiotavoitteeseen.

Toimenpide	Vaikutukset monialaiseen innovaatiotavoitteeseen
M01 Koulutus ja tiedonvälitys	Läpileikkaava vaikutus
M02 Neuvonta	Mahdollisesti löydetään innovaatiokohteita
M04 Investoinnit	Alatoimenpiteet 4.1, 4.2
M06 Tila- ja yritystoiminta	Alatoimenpiteet 6.1, 6.2, 6.4

2. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

- Tutkimus- ja tuotekehitysmenot ovat lisääntyneet

- Innovaatiotoiminta on edistynyt

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arviointiaineistot ja -menetelmät

Arvioinnin aineistoina on käytetty ohjelmadokumentteja, asiakirjalähteitä, kyselyjä, haastatteluja, tilastoja, Ruokaviraston seuranta- ja indikaattoriaineistoja sekä aikaisemmin suoritettuja maaseutuohjelman valtakunnallisia ja alueellisia arviointeja. Kyselyt M01- ja M16-toimenpiteiden hanketoteuttajille ja hankkeisiin osallistuneille toteutettiin maaliskuussa–huhtikuussa 2019. Kyselyaineistoa täydennettiin haastattelemalla valikoitujen koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden projektipäälliköitä sekä kuuden ELY-keskuksen maaseutuohjelmien toteutuksen vastuuhenkilöitä. Innovaatioryhmiä koskevaa aineistoa tarkennettiin 10.4.2019 järjestetyssä innovaatioryhmien ja arviointiryhmän yhteisessä työpajassa.

Perustelu menetelmän käytölle

Arviointikysymys on toimenpiteiden tuotosten ja niiden seurauksena syntyvien muutosten (vaikutusten) välisten syy-seuraussuhteiden todentamisen kannalta haastava. Haasteet liittyvät sekä tarkastelun kohteina olevien kehittämistoimenpiteiden ja niiden vaikutusmekanismien moniulotteiseen luonteeseen että niitä koskevan tietoperustan puutteisiin. Kumpaakin ongelmaa on käsitelty innovaatioiden tutkimus- ja arviointikirjallisuudessa runsaasti ja ne liittyvät toisiinsa seuraavasti:

- Osaamisen lisääntymistä (tuotos) on vaikea mitata.
- Lisääntyvästä osaamisesta johtuva käyttämisen muutos (vaikutus) tapahtuu yleensä vasta pitkällä aikavälillä, jolloin syy-seuraussuhteen osoittaminen on vaativaa ja usein jopa mahdotonta.
- Osaamiseen liittyvissä vaikutusmekanismeissa on kyse laajoista yhteiskunnallisista kehityskuluista. Ne muovautuvat useiden politiikkatoimien ja muutosvoimien yhteisvaikutuksena. Tällöin yksittäisen intervention osuutta kokonaismuutoksesta on vaikea arvioida yksikäsitteisesti.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

Ongelmia ei havaittu.

4. Kuvaus asiaan liittyvistä EU:n yhteisistä indikaattoreista, joita käytettiin kysymykseen vastaamisessa ja niiden arvot

- T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämisohjelman kokonaismenoihin (kohdeala 1A)

Lähde: Ruokavirasto

M01: 33 346 648 €

M02: 13 518 281 €

M16: 38 385 189 €

Yhteensä: 85 250 119 €

Ohjelman kokonaisrahoitus: 8 181 331 757 €

Suhdeluku (T1): 1,04 %

- T2: yhteistyötoimenpiteestä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...) (kohdeala 1B)

Lähde: Ruokavirasto

M16 hankkeiden määrä yhteensä: 312

- Tutkimus- ja kehitysmenot, prosenttia bruttokansantuotteesta, 2012–2018

Lähde: Tilastokeskus

2012: 3,42 %

2013: 3,29 %

2014: 3,17 %

2015: 2,90 %

2016: 2,74 %

2017: 2,76 %

2018: 2,70 % (valtiovarainministeriön ennuste)

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

- Julkisesti tuetun t&k-toiminnan vaikutukset tunnetaan huonosti.
- EU:n tietosuoja-asetus vaikeuttaa hankkeiden kohderyhmien kartoittamista ja tavoittamista ja siten heikentää vaikuttavuusarviointien laatua.

6. Vastaus arviointikysymykseen, päätelmät ja suositukset

Vastaus arviointikysymykseen

Eurooppa 2020 -strategian yleistavoite on nostaa tutkimus- ja kehitysmenojen (jäljempänä t&k-menojen) osuus bruttokansantuotteesta kolmeen prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Suomen kansallinen tavoite on prosenttiyksikköä suurempi (4 % BKT:sta). Lähtötilannetta kuvaavana vertailulukuna käytetään vuoden 2012 arvoa, joka oli 3,6 prosenttia. Tilastokeskuksen mukaan Suomen t&k-menojen BKT-osuus oli 2,7 prosenttia vuonna 2018.

Ohjelmakauden ensimmäisinä vuosina Suomen t&k-menot vähenivät. Se johtui vuoden 2008 finanssikriisin kielteisistä ja pitkään jatkuneista talousvaikutuksista, joiden seurauksena Suomen kansantalouden kasvu jäi vähäiseksi kuluvaan vuosikymmenen ensimmäisellä puoliskolla. Kansantalouden heikon kehityksen johdosta erityisesti yksityisen sektorin t&k-toiminta vähentyi voimakkaasti. T&k-menot kääntyivät nousuun vuonna 2016, mutta kokonaistuotannon kasvaessa t&k-menoja vauhdikkaammin, on t&k-menojen BKT-osuus edelleen pienentynyt. Siksi Suomi ei saavuta t&k-menojen kansallista

tavoitetasoa (4 % BKT:sta) kuluvan ohjelmakauden aikana. Sen sijaan EU:n yleistavoite (3 % BKT:sta) todennäköisesti saavutetaan vuoteen 2020 mennessä.

Vuonna 2018 Suomen t&k-menot olivat noin 6,3 miljardia euroa. Maaseutuohjelman kuusivuotisella ohjelmakaudella ne ovat noin 44 miljardia euroa. Maaseutuohjelmassa t&k-toimintaa rahoitetaan pääasiassa toimenpiteissä M01, M02 ja M16. Niille on maaseutuohjelmassa varattu rahoitusta 274 miljoonaa euroa. Se vastaa noin 0,6 prosentin osuutta ohjelmakauden aikana toteutuvista t&k-menoista Suomessa. Julkisen sektorin t&k-menoista maaseutuohjelman innovaatiomenojen osuus on noin 1,9 prosenttia. Suomen t&k-toiminnan kokonaisvolyymiin suhteutettuna maaseutuohjelman merkitys on vähäinen. Siksi maaseutuohjelman toimenpiteillä ei ole ollut merkittävää vaikutusta EU2020-strategian t&k-tavoitteen saavuttamiseen Suomessa.

Maaseutuohjelman innovaatioita kokevilla toimenpiteillä rahoitetaan pääasiassa osaamiseen siirtoa eikä esimerkiksi perustutkimusta juurikaan rahoiteta. Arvioinnin haastattelussa vahvistui lisäksi käsitys siitä, että kuluvalla ohjelmakaudella myös soveltavan tutkimuksen rahoitus on edelleen vähentynyt. Toimenpiteillä ei rahoiteta myöskään tutkimusinfrastruktuuria merkittävästi. Nämä painotukset perustuvat tulkintaan siitä, että ns. lineaarisen innovaatiomallin mukaisesti innovaatioiden synty etenee vaiheittain perustutkimuksesta soveltavan tutkimuksen ja kehittämishankkeiden kautta markkinoitavissa olevien tuotteiden ja palvelujen valmistamiseen. Maaseutuohjelma on tässä prosessissa ns. koodatun eli kaikille saatavilla olevan tiedon siirtäjä, joka välittää tietoa tuottajilta sen hyödyntäjille. Lisäksi maaseutuohjelman innovaatiokäsitys tukeutuu tulkintaan innovaatioprosessista vuorovaikutteisena oppimisena. Siinä tuotetaan toimijoiden välisenä yhteistyönä piilevää tietoa ja osaamista. Tätä tietoa kutsutaan piileväksi, koska se perustuu kokemukseen ja sen siirtäminen yhteistyöpiiriin ulkopuolelle on hyvin vaikeaa. Maaseutuohjelman toimenpiteillä edistetään perustellusti ja johdonmukaisesti sekä lineaarisen innovaatioprosessin viimeistä osavaihetta (koodatun tiedon siirto käytäntöön) että piilevän tiedon muodostumista yhteistyöprosesseissa.

EU2020-strategian perusajatuksena on, että maaseutuohjelman innovaatioita koskevat toimenpiteet edistävät maaseutuyritysten kilpailukykyä. Kilpailukyky määräytyy maaseutuyritysten ominaisuuksien perusteella eli miten tehokkaasti yritykset omaksuvat uusia tietoja, taitoja ja tuotantoteknologiaa ja miten ne onnistuvat parantamaan niiden avulla tuottavuuttaan. Tuottavuuden parantamisessa yritykset voivat hyödyntää kahta päästrategiaa. Ensinnäkin yritykset voivat innovaatioiden avulla alentaa tuotantokustannuksiaan. Toiseksi ne voivat innovaatioiden avulla (esimerkiksi tuotekehityksen välityksellä) pyrkiä erottumaan kilpailijoistaan ja nostamaan tuotteen hintaa. Tällöin yrityksen asema raaka-aineesta tuotteen jakeluun ulottuvassa arvoketjussa nousee ja tuottaja saa entistä suuremman osuuden loppukuluttajan saamasta arvosta.

Viimeksi mainittu strategia on sekä innovaatioiden edistämisen että yritysten kannalta edullinen. Ensin mainittu strategia on puolestaan useimmille maaseutuyrityksille tyypillinen. Erityisesti se pätee alkutuotantoon, jossa useimmat tuottajat ovat sopimustuottajia. Tällöin niiden ei ole mahdollista parantaa asemaansa arvoketjussa, vaan niiden on tavoiteltava tuottavuutta kustannusten alentamisen kautta. Siksi maaseutuohjelman neuvontatoimenpide ja valtaosa koulutushankkeista toteuttaa tätä strategiaa. Vaihtoehtoiselle strategialle, eli erottumiselle kilpailijoista arvoa luomalla, olisi maaseudulla kiistatta enemmän tarvetta. Maaseudun yrityskanta, sen alkutuotantovaltaisuus ja pitäytyminen vähäisen jalostusarvon tuotteissa kuitenkin vaikeuttavat merkittävästi sen laajamittaista harjoittamista Suomen maaseudun kehittämisessä.

Päätelmät ja suositukset

Suomen t&k-toiminnan kokonaisvolyyymiin suhteutettuna maaseutuohjelman merkitys on vähäinen. Siksi maaseutuohjelman toimenpiteillä ei ole ollut merkittävää vaikutusta EU2020 t&k-tavoitteen saavuttamiseen Suomessa.

Maaseutualueiden yrityskanta ja alkutuotantovaltaisuus vaikeuttavat innovaatioihin perustuvan kehittämisopin soveltamista Suomen maaseudulla. Olosuhdetekijöiden johdosta kustannusjohtajuus ei ole Suomen maatalouden menestysstrategia.

7.a24) CEQ24-CL - To what extent has the RDP contributed to climate change mitigation and adaptation and to achieving the EU 2020 headline target of reducing greenhouse gas emissions by at least 20 % compared to 1990 levels, or by 30 % if the conditions are right, to increasing the share of renewable energy in final energy consumption to 20 %, and achieving 20 % increase in energy efficiency?

7.a24.a) Vastaus arviointikysymykseen

Tavoitteena on, että ilmastonmuutoksen hillintä tehostuu. EU 2020 –strategian yleistavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 20 prosenttia vuoden 1990 tasoon verrattuna tai 30 prosenttia suotuisissa olosuhteissa. Maatalouden erillistä vähennysosuutta ei tässä ole määritelty. Unionin yhteisessä maatalouspolitiikassa (YMP) on edelleen määritelty tavoitteeksi ilmastonmuutokseen liittyvien liennytys- ja mukautustoimien jatkaminen, jotta maatalous pystyisi sopeutumaan ilmastonmuutokseen.

1. Arvioinnin suorittaminen

Kasvihuonekaasuja vähentävien toimien vaikuttavuutta arvioitiin laskennallisesti selvittämällä toimien vaikutus metaani- ja typpioksiduulipäästöihin (tulosindikaattori R18). Raportissa tarkastellaan typpioksiduuli- (N₂O) ja ammoniakkipäästöjä (NH₃), koska ohjelman toimet eivät juuri vaikuta metaanipäästöihin.

Toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioitiin numeerisesti kasvihuonekaasuinventaarion menetelmin, jos lähtötiedot sen sallivat. Arvioinnissa käytetty kasvihuonekaasulaskenta pohjautuu IPCC Guidelines 2006 ohjeisiin, joita käytetään kasvihuonekaasuinventaariossa ja jotka mainitaan laskennan perustaksi EU:n indikaattorilaskentaohjeessa (EU 2016).

Monivuotisia ympäristönurmia voi perustaa turvemaille ja happamille sulfaattimaille. Myös osassa happamia sulfaattimaita on turvekerros. Päästövähennämisen laskennassa arvioitiin paikkatietotarkastelulla turvemaiden ja kivennäismaiden osuudet myönnetyistä pinta-alasta Geologian tutkimuskeskuksen happamien sulfaattimaiden paikkatietoaineiston (GTK 2018), Ruokaviraston peltolohkoaineiston (Ruokavirasto 2017) ja Suomen maannostietokannan (Lilja ym. 2009) avulla.

Taulukko 1. Toimenpiteiden aiheuttaminen vaikutusten laskeminen

Toimi	Menetelmä ja lähtötiedot
Ravinteiden tasapainoinen käyttö	Verrattuna nitraattiasetuksen mukaisiin lannoitusmääriin toimi vähentää typpilannoitteen käyttöä 25 %.
Lietelannan sijoittaminen peltoon	Sijoituslannoitus vähentää ammoniakkipäästöä ja siitä laskettavaa N ₂ O-päästöä.

Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	Käytetyissä orgaanisissa aineissa on tyyppä vaihtelevia määriä, mutta useimmiten niukasti. Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin.
Valumavesien hallinta <ul style="list-style-type: none"> • säätösalaajitus • säätökastelu tai kuivatusvesien kierrätys 	Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin niin kauan, kun pohjaveden pintaa ei nosteta tavanomaista korkeammalle.
Ympäristönhoitonurmet <ul style="list-style-type: none"> • suojavyöhykkeet • monivuotiset ympäristönurmet • luonnonhoitopeltonurmet 	Monivuotinen ympäristönurmi turvemaalla vähentää N ₂ O-päästöjä verrattuna yksivuotiseen satokasviin. Ero päästökertoimissa on 1,64 t CO ₂ -ekv./ha/v.
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla	Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin.
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	Kasvava kasvi talvikaudella vähentää vapaan typen määrää maassa ja siten N ₂ O-päästöjä. Ero on samaa luokkaa kuin kerääjäkasvin vaikutus. Suurin osa kasvipeitteisyydestä on kuitenkin sänkeä, jonka vaikutus on vähäisempi.
Peltoluonnon monimuotoisuus <ul style="list-style-type: none"> • viherlannoitusnurmet • kerääjäkasvit • monimuotoisuuspellot • saneerauskasvit 	Kerääjäkasvi voi vähentää typpihuuhtoumaa 25 %. Huuhtoumasta laskettavat N ₂ O-päästöt pienenevät saman verran. Muut monimuotoisuustoimet eivät vaikuta merkittävästi N ₂ O-päästöjä vähentävästi.
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu	Toimella ei ole merkittäviä vaikutuksia päästöihin.

Maatalouden sopeutumista ilmastonmuutokseen tarkasteltiin laadullisen case-tutkimuksen kautta.

Uusiutuvan energian lisääntymisen arviointi perustuu arvioon uusiutuvan energian lisääntymisestä toimenpiteen M04.1 (Maatalouden investoinnit) seurauksena. Uusiutuvan energian lisäämisen katsotaan korvaavan muita energiamuotoja, joiden käyttäminen tuottaa päästöjä. Siirryttäessä uusiutuvan energian käyttöön vältetään nämä päästöt. Energiatohokkuutta parannettaessa säästetty energia vähentää aina suoraan hiilidioksidipäästöjä, jollei säästettävä energia ole uusiutuvaa.

2. Tulokset

Ilmastonmuutoksen hillitseminen. Varsinaisina maatalouden päästöinä kasvihuonekaasuinventaarissa raportoidaan metaani- ja typpioksiduulipäästöt tuotantoeläimistä, lannasta ja maaperästä sekä kalkituksen,

urealannoituksen ja kulutuksen päästöt. Lisäksi raportointisektorilla ”Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous” (ns. LULUCF -sektori) raportoidaan hiilidioksidipäästöt maaperästä ja biomassasta ja maankäytön muutokseen liittyviä typpioksiduulipäästöjä sekä energiasektorilla maatalouden energiankäyttö. Yhteensä nämä kaikki maatalousperäiset päästöt vastaavat suuruudeltaan noin 20-25 %:a Suomen kokonaispäästöistä.

Merkittävimmät maatalouden päästöt aiheutuivat edelleen maaperään lannoitteena lisätystä tpeestä ja turpeen hajoamisesta (3,4 miljoonaa tonnia CO₂-ekv.) ja tuotantoeläinten ruuansulatuksesta (2,1 miljoonaa tonnia CO₂-ekv.). Eläinperäiset päästöt ovat vähentyneet eläinmäärien vähetessä ja maaperän päästöt kasvaneet turvepeltojen alan kasvaessa. Kokonaisuutena maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet 14 % aikavälillä 1990-2017, ja 2000-luvulla päästöissä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Maankäyttösektorilla suurin osa viljelysmaiden päästöistä tulee turvepelloilta, joiden päästöt ovat kasvaneet niiden pinta-alan kasvun myötä (Kuva). Vuotuisia vaihteluita viljelysmaiden CO₂-päästöissä esiintyy pellonraivauksen kiihtyessä, satotasojen vaihdella tai esim. kesantojen määrän muuttuessa, kuten 1990-luvun alkuvuosina. Silloin ison muutoksen aiheutti pakkokesannoinnin poistuminen.

Maaseutuohjelman vaikutus typpioksiduulipäästöihin oli noin 490 kilotonnia CO₂-ekvivalenttia vuodessa. Suurin vaikutus on ravinteiden tasapainoisella käytöllä. Laskenta kuitenkin perustui oletukseen, että ilman kyseistä toimea typpilannoitus olisi nitraattiasetuksen ylärajan mukainen, mikä lienee osin epärealistinen oletus.

Taulukko 2. Ympäristökorvauksen toimien vaikutus typpioksiduulin päästöihin 2015-2018

	2015	2016	2017	2018
N ₂ O (t CO ₂ -ekv./vuosi)				
Ravinteiden tasapainoinen käyttö	474 700	473 900	475 600	475 000
Lietteen sijoittaminen peltoon	5 520	4 730	4 790	5 010
Monivuotinen ympäristönurmi	3 600	3 600	3 600	3 600
Kerääjäkasvi	5 800	2 660	2 460	2 760
Tulosindikaattori R 18.				
N₂O-päästöt yhteensä	489 620	484 890	486 450	486 370

Maaperän hiileen vaikuttavia ympäristökorvaustoimia ovat ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen, orgaanisen katteen käyttö ja kerääjäkasvit ja monivuotiset ympäristönurmet turvemaalla. Näistä tehokkain toimi hiilen sitomisen kannalta on kerääjäkasvi (Taulukko). Kaiken kaikkiaan Maaseutuohjelman vaikutus on ollut 100 000-200 000 t CO₂ vuodessa, mikä vastaa 1,4-2,8 % viljelysmaaluokan kokonaispäästöistä.

Taulukko 3. Ympäristökorvauksen toimien vaikutus LULUCF-sektorin viljelysmaiden hiilivarastoihin tai päästöihin

Toimenpide	Hiilivaraston kasvu tai päästövähennä (t CO ₂)			
	2015	2016	2017	2018
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	12 500	16 300	9 760	11 200

Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla	837	856	902	922
Kerääjäkasvi	165 800	78 300	72 400	69 800
Ympäristönurmi turvemaalla	17 700	17 700	17 700	17 700
Yhteensä	196 800	113 100	100 800	99 600

Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa olivat seuraavat Maaseutuohjelman toimenpiteet keskeisiä.

1. Maaseutuohjelmasta rahoitetut *neuvonta- ja tiedotusprojektit* ovat avainasemassa maataloustuottajien sopeuttamisessa muuttuvaan ilmastoon ja globaalimuutokseen yleensäkin. Projekteista on hyviä kokemuksia ja niiden soisi edelleen jatkuvan ja lisääntyvän. Hyvä esimerkki tiedon siirrosta viljelijöille on VILMA –hanke (”Ilmastoviisaita ratkaisuja maaseudulle”, 550 000 euroa) ja sen edeltäjä ILMASE-hanke, jonka pohjalle hankkeen nettisivut on luotu. Tiedotustoiminta jatkuu edelleen ”Ilmastonmuutokseen varautuminen maataloudessa, VILLE-hankkeen muodossa. Nämä hankkeet ovat monia viestintäkeinoja yhdistellen pystyneet tavoittamaan suuren määrän viljelijöitä. Tärkeänä tukena viljelijän osaamisen tukemisesta on myös Neuvo2020 –palvelu, johon maaseutuohjelmasta on varattu ohjelmakaudelle 34 miljoonaa euroa.

2. *Ympäristötukijärjestelmä* kannustaa maatilayrittäjiä käyttämään ravinteita hallitusti, kierrättämään ravinteita ja orgaanisia aineita, monimuotoistamaan tuotantoaan ja omaksumaan uusia tuotantoteknologioita (esim. ympärivuotinen kasvipeitteisyys, kerääjäkasvien käyttö). Peltojen kasvukunnon vaaliminen auttaa viljelijää osaltaan selviämään ilmastonmuutoksen aiheuttamista äärioloista (kuivuus, rankkasateet) sekä säästämään samalla tuotantopanoksia.

3. *Investointituet* auttavat rakennusten ja laitekannan uudistamisessa, ja tätä kautta tilojen taloudellisen kilpailukyvyyn vahvistamisessa. Erityisen tärkeitä ilmastonmuutoksen kannalta ovat olleet investoinnit pellon vesitalouden parantamiseen. Salaojituksen uudistamiseen ja säätösalaajituksiin suunnattiin 18 miljoonaa euroa (M€) ohjelman rahoituksesta. Alueellisesti suurin rahoitus on myönnetty Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Suurin ympäristöhyöty säätösalaajitusta saadaan turvemailla ja happamilla sulfaattimailla, joita kumpaakin on paljon Pohjanmaalla. Toistaiseksi vasta vain noin kymmenesosa tähän soveltuvasta alasta on salaajitettu niin, että mukana on veden pinnan tasoon liittyvä säätelymahdollisuus.

4. Maaseutuohjelman *yritystuet* pitävät pohjoisimman Euroopan maaseutua osaltaan elävänä ja asuttuna. Niillä on merkitystä myös maaseudun elinkeinorakenteen uudistumisessa ja siten tuottajien joustokyvyyssä olosuhteiden muuttuessa.

5. *EIP (European Innovation Partnership)* –rahoitusta oli myönnetty tähän mennessä kahdeksalle hankkeelle, yhteensä 2,38 M€. Toiminta näyttäisi pureutuvan tehokkaasti hyvin rajattuihin ajankohtaisiin aiheisiin. Näiden yritysten ja tutkimuksen välisten yhteistyöhankkeiden jatkaminen ja laajeneminen mm. luomutuotantoon on jatkossa toivottavaa.

Toimenpiteitä arvioitiin myös seuraavien ilmastonmuutokseen liittyvien sopeutumistarpeiden näkökulmasta.

1. *Sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen.* Ilmaston lämpeneminen Suomessa tarkoittaa periaatteessa parempia viljelyoloja, suurempia satoja ja pohjoiseen laajenevaa, monipuolistuvaa kasvintuotantoa. Tämä on kuitenkin vain osa totuutta sääilmiöiden vaihtelun takia. Pitkät kuivuus- tai kuumuusjaksot

voivat pienentää merkittävästi satoa ja viljelijän toimeentuloa. Ilmastonmuutokseen sopeudutaan parhaiten, kun maatilan talous ei ole yhden tai kahden viljelykasvin varassa ja tilalla on muutakin kuin kasvin- tai kotieläintuotannosta tulevaa ansiota. **Projekteja tai tiedotushankkeita viljelykasvilajien ja –lajikkeiden monimuotoistamiseksi oli vielä vähäisesti. Luomutuotannon tukeminen on kuitenkin ollut ohjelmassa mukana.** Siihen liittyy jo lähtökohtaisesti monimuotoisuutta, sillä ilman monipuolisia viljelykiertoja ei saavuteta riittävää ravinnetasapainoa ja kasvien terveys vaarantuu. Luomutukirahat loppuivat kuitenkin kesken kauden, eikä uusia sitoumuksia enää tehty loppukaudesta.

Kansallisella tasolla tarkasteltuna on ohjelman aikana ollut nähtävissä viljojen alan laskeminen samalla kun nurmiala ja ”muiden kasvien” ala ovat nousseet. Muita kasveja ovat olleet etenkin valkuaiskasvit, mutta myös erikoiskasvien ja hevi-ryhmän alat ovat nousseet. Perunan ja sokerijuurikkaan alat ovat jatkuvasti laskeneet.

Useimmat Maaseutuohjelman hankkeet pyrkivät parantamaan maataloustuottajan taloudellista toimeentuloa ja siten parantamaan tuottajan riskinhallintakykyä. Hyvällä pohjalla oleva talous on jatkossa erityisen tärkeä, sillä ilmastonmuutokseen liittyvät muutokset ovat vain osittain ennakoitavissa. Maatilojen toimeentulolle olisi tärkeää saada tuotetuista hyödykkeistä hinta, joka kattaa tuotantokustannukset ja tuo kohtuullisen palkan tehdystä työstä. Luken laskelmissa harva maatila tekee voittoa tai edes pystyy säilyttämään tuloksen positiivisena. Jos jatkojalostamalla ja omalla tai osuuskunnan yhteisellä myyntitoiminnalla voidaan nostaa tuotteen hintaa, viljelijän toimeentulo voi kohentua ja siten talouden riippuvuutta sääoloista voidaan pienentää. Maaseutuohjelmassa tuetaan myös tällaista toimintaa.

2. Uudet taudit ja tuholaiset. Suomeen on odotettavissa uusia kasvi- ja eläintauteja, tuholaisia ja rikkakasveja ilmaston muuttuessa lämpimämmäksi ja kosteammaksi. Rankkasateet ja vesisateiset syksyt ja talvet lisäävät kasvinsuojeluaineiden huuhtoumariskiä. Yllättäviä kasvinsuojeluongelmia voivat tulla yhä useammin. Viljelykasvien tauti- tuholais- ja rikkaongelmien ratkaisuun on myönnetty rahoitusta yhteensä 1,8 M€ kymmeneen hankkeeseen. Suurin hanke, BerryGrow –hanke (rahoitus 849 777 €), selvitti laajasti ilmaston vaikutuksia erikoiskasvien viljelyyn. Kasvinviljelyn homeongelmia käsiteltiin yhdessä mansikan- ja kahdessa viljanviljelyn hankkeessa. Koska ilman kosteus tulee jatkossa nousemaan, olisi **laatuongelmiin hyvä satsata jatkossa vielä enemmän. Viljelyn monimuotoisuus ja lajikekehitys (myös luomuviljelyssä) voivat auttaa homeongelman ratkaisussa ja saisivat siten saada vielä enemmän painoarvoa maaseutuohjelmassa.**

3. Hygieniatason ja eläinten hyvinvoinnin haasteet. Pitkät lämpöjaksot tuovat myös haasteita elintarvikkeiden kylmäketjuille ja Suomen tähän asti korkealle kotieläintuotannon hygieniatasolle. Kuumuudesta aiheutuu uusia haasteita myös eläinten hyvinvoinnille. Laitumilla on pidettävä tarkka huoli siitä, että eläimillä riittää puhdasta vettä ja varjopaikkoja auringolta suojaamiseen. Tuotantorakennuksissa tarvitaan lisää viilennystä. **Eläinten hyvinvointiin ja tuotantohygieniaan kohdistui Maaseutuohjelman kautta investointeja,** mutta arvioinnin saamat kuvaustiedot näiden osalta olleet kovin yksityiskohtaisia. Iso osa eläinten hyvinvointiin liittyvästä rahoituksesta ohjautui myös Neuvo2020 –toiminnan kautta ja teemaa liittyi myös kaksi EIP-hanketta.

Uusiutuvan energian päästövähennys on arvioitu siten, että lämpökeskusten ja maalämmön katsotaan korvaavan kevyen polttoöljyn käyttöä ja aurinkoenergian sähkön käyttöä. Maalämmössä on otettava huomioon myös maalämmön tarvitsema sähkö. Maalämpöpumpun tyypillinen lämpökerroin on 3, eli lämpöpumppu kuluttaa sähköä kolmanneksen suhteessa tuotetun lämmön määrään.

Biokaasulaitokset ovat yhteistuotantolaitoksia, joiden sähkön voidaan ajatella korvaavaan Suomen keskimääräistä sähköntuotantoa ja lämmön öljyä. Kevyen polttoöljyn päästökerroin on 261 t CO₂/GWh,

Suomen keskimääräisen sähköntuotannon päästökerroin 164 t CO₂/GWh (Motiva 2018) ja maakaasun 198 t CO₂/GWh. Lämpökeskusten tuotanto on lisääntynyt yhteensä 325 GWh, mikä vastaa 84 825 t CO₂ päästövähennystä. Aurinkosähkön tuotanto on lisääntynyt yhteensä 8,7 GWh, mikä vastaa 1422 t CO₂ päästövähennystä. Maalämmöllä tuotettava lämpö on lisääntynyt tarkastelujaksolla yhteensä 2,4 GWh, mikä vastaa 633 t CO₂ päästövähennystä. Samalla sähkön tarve on lisääntynyt 0,8 GWh, mikä vastaa 132 t CO₂ päästöjen lisäystä. Kokonaisuutena saavutettu päästövähennys on siten ollut 500 t CO₂. Biokaasuinvestoinneissa oletetaan, että CHP-laitosten tuotanto jakautuu sähköksi (35 %) ja lämmöksi (55 %) (Motiva 2013). Biokaasun päästövähennykseksi saadaan näiden painotettuna keskiarvona 227 CO₂/GWh. Biokaasun tuotanto on lisääntynyt yhteensä 6,3 GWh, mikä vastaa 1426 t CO₂ päästövähennystä.

Uusiutuvan energian päästövähennykseksi on arvioitu yhteensä **88 173 CO₂-ekvivalenttitonnia** vuonna 2018 seuraten vuosina 2015-2018 toteutetuista uusiutuvan energian investoinneista.

3. Arviointiin liittyvät haasteet

Maatalouden päästöarvioiden epävarmuudet kasvihuonekaasuinventaariossa ovat suhteellisen suuria (tyypillisesti 100 % luokkaa), mikä johtuu päästölähteiden heterogeenisuudesta ja biologisesta vaihtelusta. Epävarmuuksia sisältyy myös päästökertoimiin ja lähtötietoihin, joiden osalta jouduttiin tekemään oletuksia (esim. lietelannan ominaisuudet tai turvepeltojen osuus monivuotisista ympäristönurmista). Kaikista toimenpiteistä ei saada tarvittavia tietoja, jotta niiden vaikutukset päästöihin voitaisiin laskea.

Tietojen keräämistä tuen piirissä olevilta tiloilta voitaisiin mahdollisuuksien mukaan kehittää siten, että kaasupäästöjä olisi mahdollista arvioida paremmin (esim. tarkemmat ilmapäästöihin liittyvät hakusanat, selkeät hankekuvaukset, orgaanisen maan alat toimenpiteissä). Erityisen tärkeää olisi tietää, mikä on lähtötilanne, kun tukitoimia aletaan toteuttaa. Esimerkiksi monivuotisen ympäristönurmen perustaminen viljapellolla tuo selkeitä ympäristöhyötyjä, mutta sama toimi jo nurmenviljelyssä olleella pellolla ei välttämättä muuta tilannetta paljonkaan.

4. Vastaus arviointikysymykseen

Maaseutuohjelma on vähentänyt maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä ennen muuta maatalojen ympäristökorvausten ansiosta, minkä ohella on tehty toimenpiteiden kehittämistä ja käyttöönottoa tukevaa aktiivista tiedotusta. Tämän myötä joissakin päästöissä on tapahtunut vähenemistä, mutta **maatalouden kokonaispäästöt eivät ole vähentyneet 1990-luvun alkuvuosien jälkeen.**

Eläinperäisiä päästöjä on vähentänyt eläinmäärien pieneneminen, mutta kehitystä on kompensoinut eläinten koon ja typenerityksen kasvu. Typpilannoitusmäärät vähentyivät Maaseutuohjelman alkuvuosina, mutta on vaikea sanoa, mikä osa siitä on ollut ohjelman vaikutusta. Ohjelmalla on todennäköisesti ollut hieman hillintävaikutusta turvepeltojen päästöihin, mutta niiden kokonaisalan nousu kumoo käsittelymuutosten positiiviset vaikutukset ja tilastoissa turvepeltojen typpioksiduulipäästöt ovat nousseet.

Monivuotinen ympäristönurmi turvemilla on hehtaariohtaiselta vaikutukseltaan iso, mutta pinta-alaa sen alla on ollut vaatimaton määrä. Monivuotinen ympäristönurmi ja kerääjäkasvi ovat sikäli tehokkaita toimia, että niillä on vaikutusta sekä N₂O- että CO₂-päästöihin (ks. kpl 6.4). Myös lietteen sijoittamisella on kahtalaiset vaikutukset; sekä ammoniakkin että ammoniakkipäästöstä laskettavat typpioksiduulin päästöt vähenevät sijoitusmenetelmän yleistyessä.

Typpioksiduulipäästöjen laskennallinen vähenemä ohjelman myötä on noin 8 % maataloussektorin vuotuisista päästöistä. Tehokkain keino oli ravinteiden tasapainoinen käyttö. Monivuotinen

ympäristönurmi turvemailloin olisi niin ikään tehokas toimi, mikäli tämän toimen pinta-ala lisääntyisivät. Tuen tehoa parantaisi, jos sen ehtona olisi yksivuotisen kasvin korvaaminen nurmella.

Peltojen hiilivarasto on valtakunnallisen peltojen tilan seurannan perusteella laskusuuntainen.

Maaseutuohjelman suurin maatalousmaan hiilivarastoja laskennallisesti kasvattava vaikutus on ollut kerääjäkasveilla, mutta niiden vaikutus ei ole tullut näkyviin maaperäseurannan otannassa ja siten valtakunnallisen hiilipitoisuuden arvioinnissa. Syynä tähän voi olla se, että viimeisin näytteenotto on tehty vain kolme vuotta toimenpiteiden aloittamisesta. Toisaalta näytepisteitä on vain noin 600, eikä niiden joukossa välttämättä ole riittävästi toimien alla olevia pisteitä. Turvemaan monivuotiset ympäristönurmet ja ravinteiden kierrätys ovat ominaisvaikutukseltaan vielä parempia, mutta niiden pinta-ala on huomattavasti pienempi. Toimien yhteisvaikutus on vaihdellut 135-270 kt, mikä on 1,5-3 % viljelysmaakategorian päästöistä.

Hiilen sitomisesta ja ilmaston muutoksen hillitsemisestä on kirjattu valtava määrä

neuvontatapahtumia, mikä kertoo toimialan tiedon tarpeesta. Tiedonvälityksellä hiilen sitomiskeinoista voitaisiin todennäköisesti saada aikaan lisää toimien jalkauttamiseen vaikuttavia hankkeita ja pinta-alaa toimien piiriin. Tieto tiedonvälityksen vaikutuksesta voitaisiin saada esiin yhdistämällä peltojen tilan seurannassa mukana olleiden lohkojen hiilipitoisuustietoihin niihin kohdistuneet tukitoimet, jos näytepisteiden joukosta löytyisi riittävä määrä toimien alla olevia peltoja.

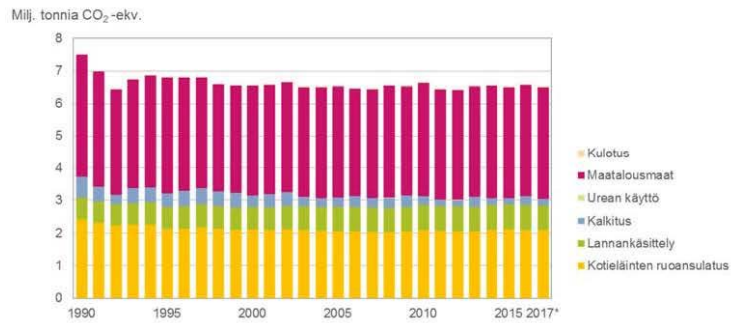
Maaseutuohjelman toimet eivät ole pelkästään ilmastotoimia, vaan niillä on usein ensisijaisesti

muita tavoitteita. Ne eivät kohdennu sinne, missä niistä saatava hyöty olisi paras. Voi olla, että tehokkain tapa vähentää maatalouden päästöjä olisikin kohdentaa esimerkiksi rajua pohjaveden pinnan nostoa vaativia toimia pienelle turvepeltojen alalle. Vain 23 000 ha nykyään laajaperäisessä käytössä olevaa paksuturpeista peltoa voisi tuottaa suuruudeltaan 0,6 miljoonan ekvivalenttitonnin vähennyksen, jos niillä nostettaisiin pohjaveden pintaa (Kekkonen ym. 2019). Aiheesta tarvitaan lisää tutkimusta, jotta tiedetään, miten toimet tehokkaimmin toteutuvat. Hiilipitoisuuden seuraamiseksi viljavuustutkimukseen voitaisiin lisätä hehketushäviön määrittäminen.

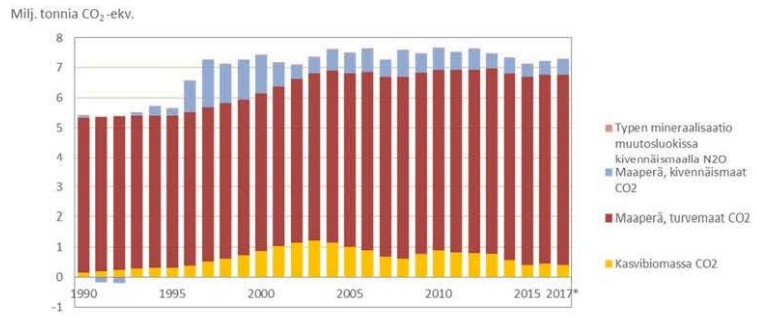
Koska peltopinta-alalla, ja varsinkin turvepeltojen alalla, on suuri merkitys kokonaispäästöille, tulisi uusien raivioiden korvauskelpoisuutta rajoittaa. Esimerkiksi salaojituksen investointituen epääminen uusilta raivioilta saattaisi hillitä pellonraivausta ja kannustaa etsimään muita ratkaisuja pellon tarpeeseen.

Suomen päästövähennystavoite 20 % vuonna 2020 vuoteen 1990 verrattuna tarkoittaa n. 14,3 Mt päästövähennystä. Tähän verrattuna **uusiutuvan energian** neljän vuoden aikaisten toimenpiteiden yhteenlaskettu päästövähennys 0,09 Mt näyttyy pienenä. Tämän lisäksi päästövähennyksiä on seurannut energiatehokkuuden paranemisesta, mutta niitä ei ole tässä voitu kokonaisuudessaan arvioida. Näiden mukana olo ei toisaalta muuttaisi kokonaiskuvaa. Tulee kuitenkin huomata, että maatalous on myös energiankäytöltään pienin loppukulutussektori, joten kovin suuri osa energiaan liittyvistä päästövähennyksistä ei voikaan tapahtua tällä sektorilla.

EU:n tavoite **uusiutuvalle energialle** on nostaa sen osuus energian loppukulutuksesta 20 prosenttiin vuonna 2020, mutta Suomen maakohtainen tavoite on nostaa uusiutuvan energian käyttöä 38 prosenttiin. Suomi on saavuttanut tämän tavoitteen ensimmäisen kerran vuonna 2014 eli jo ennen kuin maaseutuohjelman tarkastelujakso alkoi. Tavoitetason ylläpitäminen vaatii kuitenkin sitä, että muun kuin uusiutuvan energian kulutuksen kasvaessa myös uusiutuvan energia käyttö lisääntyy, mihin maaseutuohjelmassa tehdyt investoinnit vaikuttavat positiivisesti.

Kuva 1. Maatalouden päästöt 1990-2017. Lähde: Tilastokeskus 2019.

Kuva 2. Viljelysmaiden päästöt 1990-2016. Lähde: Tilastokeskus 2019.

Viljelysmaiden päästöt 1990-2016

7.a25) CEQ25-PO - To what extent has the RDP contributed to achieving the EU 2020 headline target of reducing the number of Europeans living below the national poverty line?

7.a25.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Arvioinnin kohteena ovat seuraavat maaseutuohjelman toimenpiteet:

Koulutus (M01)

Maatalousinvestoinnit (M04.1)

Yritysinvestoinnit (M04.2)

Palvelut ja kylien kehittäminen (M07)

Yritysten perustamistuki (M06.2)

Yritysinvestoinnit (M06.4)

Yhteistyö (M16)

Leader (M19)

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerien ja indikaattoreiden välillä

Tavoitteena on, että maaseudun yritystoimintaa on monipuolistettu ja työllisyyttä, palveluita sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä.

Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) *Köyhyysrajan alapuolella elävien maaseutualueiden ihmisten määrä on vähentynyt samassa suhteessa kaupunkialueisiin verrattuna.*

2) *Maaseutuohjelman rahoitus on ollut ns. aktiivisten ja passiivisten toimijoiden saatavilla maaseudulla.*

Tähän liittyvät indikaattorit:

Muut indikaattorit: Arviointikysymykselle ei ole asetettu tulosindikaattoria, vaan sitä seurataan yleisemmällä ohjelmatasolla sekä vaikuttavuusindikaattorilla.

- Soveltuvat toimenpiteet, jotka edistävät taloudellista asemaa maaseudulla. Kaikki ne ohjelman toimenpiteet, joilla edistetään työllisyyttä ja yrittäjyyttä maaseudulla voidaan tulkita köyhyyttä ehkäiseviksi ja sitä kautta välillisesti köyhyyttä vähentäviksi.
- Luonnonhaittakorvauksen kattavuus, sillä se on turvannut maatalouden työpaikkoja alueilla, joilla työllistyminen muulla tavoin on vaikeaa. Luonnonhaittakorvaus on täten välillisesti vähentänyt köyhyyttä. (Tukisovellus)

Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti: mikäli ohjelman toimenpiteet, joilla on välillistä vaikutusta maaseudun köyhyyteen, ovat edenneet tavoitteiden mukaisesti, toimenpiteen voi arvioida onnistuneen.

Tavoitteena on, että maaseudun yritystoimintaa on monipuolistettu ja työllisyyttä, palveluita sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä. Useilla ohjelman toimenpiteillä on pyritty vähentämään niiden kansalaisten määrää, joiden tulotaso on kansallisen köyhyysrajan alapuolella. Alla kussakin vastauskohdassa perustellaan, millä tavoilla (vaikutusmekanismeilla) eri ohjelmatoimenpiteet edistävät tätä tavoitetta, sekä mitä tiedetään niillä saavutetuista hyödyistä.

Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) Köyhyysrajan alapuolella elävien maaseutualueiden ihmisten määrä on vähentynyt samassa suhteessa kaupunkialueisiin verrattuna.

Tähän liittyvät vaikuttavuusindikaattorit:

EU:n yhteiset indikaattorit:

- Maaseutualueiden köyhyys (Vaikuttavuusindikaattori)

2) Maaseutuohjelman rahoitus on ollut ns. aktiivisten ja passiivisten toimijoiden saatavilla maaseudulla.

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Pääasiallisena arviointimenetelmänä on käytetty ns. laadullista teoriapohjaista arviointia (qualitative theory-based evaluation, TBE). Tämä tarkoittaa, että eri tietolähteiden perusteella arvioinnissa on osoitettu ne mekanismit, joiden kautta ohjelmatoimenpiteet tuottavat odotetut tuotokset. Arviointi seuraa ohjelman interventioogiikkaa tunnistuen syy-yhteydet ja mekanismit, jotka johtavat tuloksiin ja vaikutuksiin. Tämä oli ainoa sovellettavissa ollut lähestymistapa, sillä suoranaista mittaus- tai tutkimustietoa ohjelmatoimenpiteiden välittömistä köyhyyttä vähentävistä tuloksista ja vaikutuksesta ei juurikaan ollut käytettävissä.

Vaikuttavuuden arvioinnissa ei ollut mahdollista soveltaa EU:n yhteisten vaikuttavuusindikaattorien osalta kvantitatiivisia menetelmiä tai vertailuryhmien avulla tehtävää kontrafaktuaalista tarkastelua, sillä kaikki Manner-Suomen maaseutualueet ovat ohjelman piirissä.

Ohjelmatoimenpiteiden vaikuttavuutta arvioitiin pääosin epäsuorasti koti- ja ulkomaisen julkaistuun tutkimuskirjallisuuteen perustuvana asiantuntija-arviointina. Tätä täydennettiin analysoimalla ohjelman toimeenpanoon liittyviä rekisteriaineistoja.

4. Indikaattoreiden määrälliset arvot ja tietolähteet

Tulosindikaattorit

Muut indikaattorit

Luonnonhaittakorvaus on välillisesti vähentänyt köyhyyttä. Korvauksen tarkoituksena on turvata maaseutuelinkeinojen jatkuvuus ja säilyttää samalla maaseutu asuttuna. Sen piirissä on 2,16 miljoonaa

hehtaaria eli lähes koko käytössä oleva maatalousmaa. Vuonna 2017 luonnonhaittakorvausta maksettiin 552 miljoonaa euroa.

Lähde: Tukisovellus.

Vaikuttavuusindikaattorit

EU:n yhteiset indikaattorit

Maaseutualueiden köyhyys, AROPE-köyhyys kaupunki-maaseutuluokituksella

Muut indikaattorit

Muita indikaattoreita ei ole.

5. Arvioinnissa kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat löydösten oikeellisuuteen ja luotettavuuteen

Arvioitavalta kysymykseltä puuttuu tulosindikaattori. Sitä on tarkasteltava välillisesti. Ohjelman toimien nettovaikutusta maaseudun köyhyyteen on hyvin vaikea arvioida, sillä ohjelman vaikutus on välillinen, ja samaan aikaan köyhyyden mahdolliseen vähenemiseen tai lisääntymiseen vaikuttavat monet, ohjelmasta riippumattomat syyt.

Muutokset suhteellisessa köyhyydessä eivät palaudu yksinomaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimiin, vaan ovat seurausta useista vaikuttavista tekijöistä. Lukuja voidaan kuitenkin pitää suuntaa-antavina.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Tavoitteena on, että maaseudun yritystoimintaa on monipuolistettu ja työllisyyttä, palveluita sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä. Ohjelman toimenpiteet on muotoiltu siten, että ne lähtökohtaisesti vaikuttavat tähän positiiviseen suuntaan. Arviointikysymysten tarkennukset koskevat ensinnäkin sitä, onko köyhyysrajan alapuolella elävien maaseudun asukkaiden määrä vähentynyt samassa suhteessa kaupunkialueisiin verrattuna. Tähän otetaan kantaa ensi sijassa vaikuttavuusindikaattorin varassa, sillä tulosindikaattoria ei ole. Ohjelman toimeenpanon alkaessa Suomessa oli pitkittynyt taantuma, joka on sittemmin vuoden 2018 loppuun mennessä kääntynyt nousukaudeksi, mikä on vaikuttanut kaikkiin aluetyyppeihin positiivisesti, mutta viiveellä harvaan asuttuun maaseutuun ja ydinmaaseutuun. MMM:n teettämän, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2008–2013 aluetalous- ja työllisyysvaikutuksia koskevan selvityksen (*tulossa*) perusteella voidaan olettaa, että myös kuluneen kauden vastaavilla toimilla on ollut myönteinen vaikutus ohjelma-alueen työllisyyteen ja yrittäjyyteen, sekä niiden kautta köyhyyden vähenemiseen. Vähintäänkin voidaan todeta, että köyhyyttä olisi erityisesti ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla, joihin ohjelman toimet ensi sijassa kohdistuvat ja joissa köyhyyttä on enemmän kuin kaupunkialueilla, enemmän ilman maaseutuohjelman toimenpiteitä.

Toiseksi arviointikysymyksen tarkennuksella haetaan sitä, että maaseutuohjelman rahoitus on ollut sekä aktiivisten että passiivisten toimijoiden saatavilla maaseudulla. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ei kohdistu erityisesti passiiviseen tai aktiiviseen maaseutuväestöön, vaan sen tarkoituksena on tukea kaikkia maaseudun asukkaita. Ohjelma-alue kattaa koko Manner-Suomen maaseutualueet, joten voidaan todeta, että rahoitus on ollut kaikkien toimijoiden saatavilla maaseudulla.

Luonnonhaittakorvauksen tarkoituksena on turvata maaseutuelinkeinojen jatkuvuus ja säilyttää samalla maaseutu asuttuna, sekä ylläpitää maaseudun työllisyyttä ja edistää taloudellista kehitystä. Koko Manner-Suomen maaseutu on oikeutettu korvaukseen, mutta tukitasot on porrastettu kolmeen alueeseen siten, että kotieläintilat saavat hehtaaria kohden enemmän kuin kasvinviljelytilat. Kotieläintalous painottuu Suomessa ydin- ja harvaan asutulle maaseudulle, joten luonnonhaittakorvauksen alueellinen kohdentuminen on maaseudun köyhyyden lieventämisen kannalta osuva.

Verrattaessa maaseudun ja kaupungin köyhyyttä olennaista on tarkastella erityyppisiä maaseutualueita erikseen. Kaupungin läheisellä maaseudulla köyhyys on vähäisempää kuin kaupungeissa, eikä ole ohjelman intresseissä heikentää sitä lähemmäs kaupunkien tasoa. Sen sijaan harvaan asutun ja ydinmaaseudun köyhyys on syvempää, ja esimerkiksi siirryttäessä talouden taantumasta nousukaudelle, aluetalouden aktiivisuus paranee viiveellä maaseudulla kaupunkiin verrattuna.

Oheisesta kuviosta käy ilmi, että vuosien 2013–2017 välisenä aikana köyhyys on vähentynyt hieman kaupunkialueilla. 2016 oli vuosi, jolloin köyhyys väheni kaikilla aluetyypeillä. Kaupungin läheisen maaseudun köyhyys on vähentynyt enemmän kuin kaupunkien köyhyys, mutta myös sekä ydinmaaseudun että harvaan asutun maaseudun köyhyys on vähentynyt enemmän kuin kaupunkialueiden köyhyys. Sikäli voidaan todeta, että maaseudun köyhyys suhteessa kaupunkien köyhyyteen on vähentynyt ohjelma-aikana.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ei kohdistu erityisesti passiiviseen tai aktiiviseen maaseutuväestöön, vaan sen tarkoituksena on tukea kaikkia maaseudun asukkaita ja se on yhtä lailla kaikkien maaseudun toimijoiden ulottuvilla. Toisaalta ohjelma ei myöskään erityisesti pyri aktivoimaan passiivisia maaseudun asukkaita mukaan ohjelmaan, jolloin on todennäköistä, että jo valmiiksi aktiiviset toimijat ja alueet hyötyvät siitä eniten.

7. Päätelmät ja suositukset

Ohjelman suoranaista tuloksista maaseudun köyhyysasteen kehitykseen kaupunkialueiden köyhyyteen nähden on mahdotonta saada tarkkaa numeerista tietoa. Ohjelman toimenpiteiden ja sen koko maaseutua koskevan kattavuuden perusteella voidaan päätellä, että ohjelma toimii oikeansuuntaisesti tähän tavoitteeseen nähden.

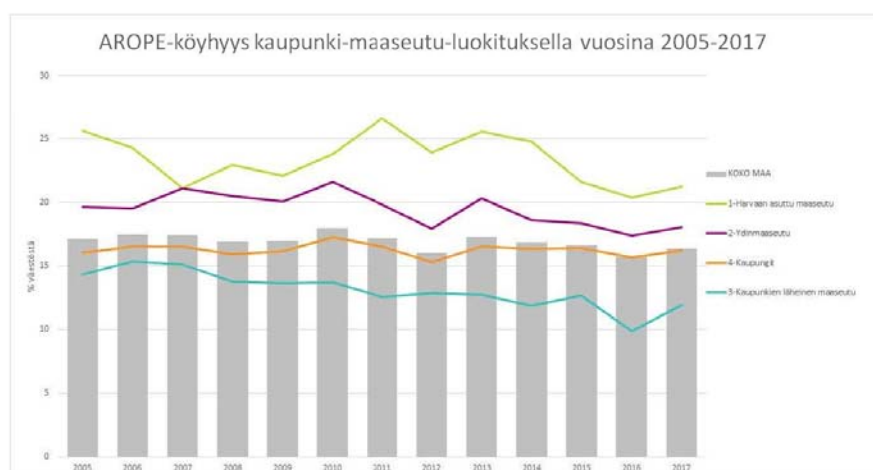
Ohjelman toimet ovat oikeansuuntaisia, maaseudun köyhyys on vähentynyt suhteessa kaupunkien köyhyyteen. Ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla on kuitenkin enemmän köyhyyttä suhteessa kaupunkiin. Ohjelman työllistävää ja yrittäjyyttä edistävää toimintaa tulee jatkaa vähintään entisellä volyymilla.

Koska ohjelma ei erityisesti aktivoi passiivisia maaseudun asukkaita, se saattaa asettaa passiivisemmat maaseudun asukkaat eriarvoiseen asemaan jo valmiiksi aktiivisempien kanssa. Vaikka ohjelma ei ole sosiaalirahastotyyppinen, enemmän huomiota voitaisiin kohdistaa passiivisempien maaseudun asukkaiden saamiseen ohjelman piiriin. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi paikallisten toimijoiden rohkaisemista kehittämään Leader-hankkeita, jotka kohdistuisivat syrjäytyneisiin tai syrjäytymisvaarassa oleviin henkilöihin – luonnollisesti Leader-ryhmän omien linjausten puitteissa. Toinen mahdollinen tapa voisi olla esimerkiksi Verkostotoiminnan räätälöiminen passiivisemmille alueille siten, että sillä pyrittäisiin vahvistamaan toimijoiden kykyä osallistua kehittämiseen.

AROPE-köyhyys kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan

Lähde: Tilastokeskus, tulojakotilasto/Eu-Silc

	KOKO MAA	1-Harvaan asuttu maaseutu	2-Ydinmaaseutu	3-Kaupunkien läheinen maaseutu	4-Kaupungit
2005	17,1	25,6	19,7	14,3	16,0
2006	17,4	24,3	19,5	15,3	16,5
2007	17,4	21,1	21,1	15,1	16,5
2008	16,9	22,9	20,5	13,8	15,9
2009	17,0	22,1	20,1	13,6	16,2
2010	18,0	23,8	21,6	13,7	17,3
2011	17,2	26,6	19,8	12,5	16,5
2012	16,0	23,9	17,9	12,8	15,3
2013	17,3	25,5	20,3	12,7	16,5
2014	16,9	24,8	18,6	11,9	16,4
2015	16,6	21,6	18,3	12,7	16,4
2016	15,7	20,4	17,4	9,9	15,7
2017	16,4	21,2	18,1	11,9	16,2

AROPE-köyhyys kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan

7.a26) CEQ26-BI - To what extent has the RDP contributed to improving the environment and to achieving the EU biodiversity strategy target of halting the loss of biodiversity and the degradation of ecosystem services, and to restore them?

7.a26.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Kohdealan 4A tavoitteita luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen turvaamisesta edistävät ensisijaisesti seuraavat ohjelmatoimenpiteet:

- M01 Koulutus
- M02 Neuvonta
- M04.4 Ei-tuotannolliset investoinnit
- M10 Ympäristökorvaukset
- M11 Luonnonmukainen tuotanto
- M13 Luonnonhaittakorvaukset
- M16.1 Yhteistyö, innovaatioryhmät
- M16.2 Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät
- M16.5 Yhteistyö, ilmastonmuutos

Toissijaisesti kohdealaan 4A vaikuttavat seuraavat ohjelmatoimenpiteet:

- M07.1 Peruspalvelut ja kylien kehittäminen, hoitosuunnitelmat
- M07.6 Peruspalvelut ja kylien kehittäminen
- M14 Eläinten hyvinvointikorvaukset
- M16.9 Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen
- M19 Leader

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerin ja tulosindikaattorien välillä

Luonnon monimuotoisuutta ja geneettistä monimuotoisuutta sekä maisemaa on säilytetty ja edistetty monilla Maaseutuohjelman toimenpiteillä. Alla kussakin vastauskohdassa perustellaan, millä tavoilla (vaikutusmekanismeilla) eri ohjelmatoimenpiteet edistävät maaseutuohjelman tavoitteita, sekä mitä tiedetään niillä saavutetuista ympäristöhyödyistä.

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Pääasiallisena arviointimenetelmänä on käytetty ns. laadullista teoriapohjaista arviointia (qualitative theory-based evaluation, TBE). Tämä tarkoittaa, että eri tietolähteiden perusteella arvioinnissa on osoitettu

ne mekanismit, joiden kautta ohjelmatoimenpiteet tuottavat odotetut tuotokset (ympäristövaikutukset). Arviointi seuraa ohjelman interventio- ja vaikutusmekanismien tunnistamista ja yhteyden sekä mekanismit, jotka johtavat tuloksiin ja vaikutuksiin. Tämä oli ainoa sovellettavissa ollut lähestymistapa, sillä suoranaista mittaus- tai tutkimustietoa ohjelmatoimenpiteiden monimuotoisuusvaikutuksista ei juurikaan ollut käytettävissä.

Vaikuttavuuden arvioinnissa ei ollut mahdollista soveltaa EU:n yhteisten Vaikuttavuusindikaattorien osalta kvantitatiivisia menetelmiä tai vertailuryhmien avulla tehtävää kontrafaktuaalista tarkastelua. Tämä johtuu siitä, että peltolinnuston ja päiväperhoslajiston tilaa kuvastavien indikaattorien osalta käytettävissä olleet kansalliset tietoaaineistot olivat tähän liian suppeita. HNV-maatalousmaan määrän seurannassa on käytetty kansallisesti kehitettyä laskennallista menetelmää, jolla on omat rajoitteensa (ks. Vastauskohta 5).

Ohjelmatoimenpiteiden vaikuttavuutta arvioitiin pääosin epäsuorasti koti- ja ulkomaisen julkaistuun tutkimuskirjallisuuteen perustuvana asiantuntija-arviointina. Tätä täydennettiin analysoimalla ohjelman toimeenpanoon liittyviä rekisteriaineistoja, sekä tekemällä tapaustutkimuksia eräistä vaikuttavuudeltaan heikoimmista tunnetuista ohjelmatoimenpiteistä.

Maaseutuohjelman merkitystä kansallisen luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelman toimeenpanossa tarkasteltiin asiantuntija-arviona. Alustaviin arvioihin pyydettiin palautetta toimintaohjelman suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneilta Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijoilta. Toimintaohjelmasta tunnistettiin ensin kaikki toimenpiteet joilla on yhtymäkohtia maaseutuohjelmaan, sekä määriteltiin millä maaseutuohjelman toimenpiteillä on näihin vaikutusta. Tämän jälkeen selvitettiin kunkin vaikutuksen voimakkuutta kuvaavat numeeriset tulosindikaattorit (toteutusala hehtaareina, hankkeiden lukumäärä jne.). Lopuksi arvioitiin asiantuntija-arviona tämän vaikutuksen merkittävyyttä joko määrällisesti (osuus kaikista, %) tai laadullisesti (marginaalinen...merkittävä). Pidämme arvioita ympäristövaikutusten suunnasta (myönteinen...kielteinen) erittäin luotettavina. Arviot vaikutusten voimakkuudesta ovat kuitenkin lähinnä suuntaa-antavia. Poikkeuksen tässä muodostavat perinnebiotoopit, joiden ylläpidossa maaseutuohjelmalla on kiistatta johtava rooli.

Alla on kuvattu ne periaatteet ja tietoaaineistot, joilla Suomessa on koostettu kaksi EU:n yhteistä Vaikuttavuusindikaattoria (peltolinnuston ja HNV-maatalousmaan alan kehitys) sekä kansallinen lisäindikaattori (päiväperhoskantojen kehitys). Vastauskohdassa 5 eritellään tarkemmin, mitä rajoitteita näiden indikaattorien käyttöön ja tulkintaan liittyy.

Peltolinnuston populaatioindeksi (Yhteinen vaikuttavuusindikaattori I.08) kuvastaa epäsuorasti maatalousympäristön ekologista tilaa ja sen muutoksia. Yhteensä 14 lintulajin kannankehityksindeksin geometrisenä keskiarvona koostettu indikaattori kuvastaa sitä, miten näiden lajien kannat ovat keskimäärin kehittyneet Suomessa. Indeksillä on tuotettu vuodesta 1979 alkaen, ja tässä sen vertailutasona on käytetty vuotta 2000 (joka saa arvon 1). Havaintoaineisto kerätään linjalaskennoilla, joita on vuodesta 2006 lähtien tehty koko Suomen alueella 25 kilometrin välein kattavassa vakioreitiverkostossa. Laskentalinjoihin sisältyy monenlaisia avoimia, puoliavoimia ja sulkeutuneita elinympäristöjä. Niille osuvien maatalousalueiden osalta ei ole koostettu tietoa siitä, onko tietty peltolohko maaseutuohjelman piirissä vai ei, tai mitä ohjelmatoimenpiteitä sillä on toteutettu. Laskentareittejä on yhteensä 565, ja niistä lasketaan vuosittain noin puolet. Indikaattorissa on huomioitu vain maatalousalueilla sijainneiden laskentareittien havainnot. Indikaattoriin sisältyvät lintulajit ovat ruisräikkä, töyhtöhyppä, kuovi, kiuru, haarapääsky, räystäspääsky, niittykirvinen, pensastasku, räkättirastas, pensaskerttu, naakka, kottarainen, pikkuvarpunen ja peltosirkku. Seurantaa ylläpitää Helsingin yliopiston Luonnontieteellinen keskusmuseo, joka myös tuottaa seurantaindeksin. Indeksillä tarkoitukseen kehitetyllä, Euroopassa laajalti käytetyllä TRIM-ohjelmistolla (Trends and Indices for Monitoring data; Statistics Netherlands).

Luontoarvoiltaan merkittävien maatalousalueiden eli *HNV-maatalousalueiden (High Nature Value farmland) määrä* (Yhteinen vaikuttavuusindikaattori I.09) kuvaa epäsuorasti maatalousmaiden monimuotoisuutta tukevien elinympäristöjen runsautta. Kansallinen arvio ns. HNV-maatalousmaan alasta on tuotettu vuosittain vuodesta 2006 alkaen. HNV-alueiden määrittämisessä käytetty kansallinen laskentamalli on kehitetty Suomen ympäristökeskuksessa. Indikaattori perustuu kokonaisuudessaan Ruokaviraston ylläpitämien rekisteriaineistojen tietoihin. Aineisto kattaa kaikki Manner-Suomen maataloustukia vastaanottavat maatilat ja niiden kaikki peruslohkot. Indikaattori perustuu yksittäisten maatilojen laskennalliseen arvottamiseen niitä koskevien rekisteriaineistojen perusteella. Kunkin maatilan arvottamisessa käytetään yhteensä viittä osamuuttujaa (ominaisuustietoa), jotka lasketaan tukirekisterien tietoaineistoista. Näitä osamuuttujia ovat luonnonlaidun- ja niittyperuslohkojen osuus käytössä olevasta maatalousmaasta, ympäristösopimuksiin kuuluvien alueiden osuus, peltolohkojen reunatiheys, ekstensiivisen viljelyalan osuus ja tuotantosuunta (onko kyseessä nauta-, lammas-, hevos- tai vuohitila). Kukin maatila saa näiden ominaisuustietojen perusteella tietyn määrän pisteitä. Yhteensä yli 20 pistettä saaneiden maatilojen kaikki maatalousmaa tulkitaan HNV-maatalousmaaksi. Seurantaindeksi kertoo näiden maatilojen yhteisalun kultakin vuodelta.

Päiväperhosindikaattori (kansallinen lisäindikaattori) kuvastaa 45:n maatalousalueilla yleisenä tavattavan päiväperhoslajin keskimääräistä kannankehitystä Suomessa (laji-indeksien geometrinen keskiarvo). Päiväperhoskantojen muutokset indikoivat epäsuorasti maatalousympäristön ekologista tilaa. Indeksillä on tuotettu vuodesta 1999 alkaen, ja tässä sen vertailutasona on käytetty vuotta 2001 (joka saa arvon 1). Seurannan aikana havaintopaikkoja on ollut yhteensä noin sata, joista yksittäisinä vuosina on havainnoitu 30–60 paikalla. Päiväperhosia seurataan niin sanotun linjalaskentamenetelmän avulla. Linjalaskennassa havainnoija kävelee vakiona pysyvän reitin toistuvasti, säännöllisin väliajoin kesän alusta loppuun asti. Kullakin kävelykerralla kirjataan lajeittain muistiin havaitut perhosyksilöt edessä olevalta 5x5x5 metrin alueelta. Laskentalinjoihin sisältyy monenlaisia avoimia, puoliavoimia ja sulkeutuneita elinympäristöjä. Niille osuvien maatalousalueiden osalta ei ole koostettu tietoa siitä, onko tietty peltolohko maaseutuohjelman piirissä vai ei, tai mitä ohjelmatoimenpiteitä sillä on toteutettu. Seurantaa ylläpitää Suomen ympäristökeskus, joka myös tuottaa indikaattorin vuosittain käyttäen samaa laskennallista menetelmää kuin peltolintujen kohdalla.

Geneettisen monimuotoisuuden osalta vaikuttavuusindikaattorina on käytetty tietoa ohjelmatoimenpiteillä tuettujen kotieläinlajien alkuperäisrotujen yksilömääristä, joita on vertailtu tietoihin kunkin rodun kokonaiskannasta Suomessa. Maaseutuohjelman tuotostiedot alkuperäisrotujen osalta on esitetty Tuloksellisuusarvioinnin (KOM8) yhteydessä. Arviot nautojen, lampaiden, vuohien, suomenhevosten ja kanojen rotukohtaisista kokonaismääristä on saatu Luken koordinoiman Kansallisen eläingenivaraohjelman rekisteristä. Kasvigeenivaraojelmiaan valituista maatiaiskasveista käytettävissä oli vain ohjelmaa koordinoivan Luonnonvarakeskuksen kokonaisarvio siitä, mitä osuutta niiden kannoista tuetaan maaseutuohjelman kautta.

4. EU:n yhteisten indikaattorien määrälliset arvot ja tietolähteet

Indikaattoreiden sisällöstä ja käytettävyydestä Kuvassa 1a-h.

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut ongelmat

Suomessa ei ole tehty vertailevia tutkimuksia maatalousluonnon tilan kehityksestä maaseutuohjelmaan liittyneiden ja sen ulkopuolelle jääneiden, tai yksittäisiä ohjelmatoimenpiteitä valinneiden ja ei-valinneiden maatilojen välillä. Tämän vuoksi maaseutuohjelmaan sitoutumisen kokonaisvaikuttavuutta, tai yksittäisten ohjelmatoimenpiteiden vaikuttavuutta arvioitaessa ei ollut mahdollista käyttää kontrafaktuaalista lähestymistapaa. Myöskään vertailevaa ennen-jälkeen –tutkimustietoa eri ohjelmatoimenpiteillä

saavutetuista monimuotoisuusvaikutuksista ei ollut käytettävissä. Maatalousluonnon tilaa kuvastavia indikaattoreita on ylipäätään käytettävissä niukasti, eivätkä niiden lähtöaineistot ole linkitettävissä tietoihin eri ohjelmatoimenpiteiden toteutuksesta maataloilla.

Peltolinnuston populaatioindeksi (yhteinen vaikuttavuusindikaattori I.08) perustuu systemaattisella otannalla kerättyyn havaintoaineistoon. Havaintopaikoilla maatalousmaata esiintyy vaihtelevassa määrin, ja maatalousmaata on Manner-Suomessa ylipäätään vain 7-8 % maa-alasta. Tämän maatalousmaan osalta ei ole koostettuna tietoja siitä, jos ja miltä osin se kuuluu maaseutuohjelman tai jonkin sen toimenpiteen piiriin. Tämä johtuu siitä, että indikaattori on suunniteltu vain Suomen peltolinnuston yleisen kannankehityksen seurantaan. Siten indikaattori ei nykyisellään sovellu maaseutuohjelman tai sen toimenpiteiden vaikuttavuuden suoraan arviointiin. Lisäksi on huomattava, että yksittäisten kesien sääolot sekä maatalousalueiden ulkopuolella tapahtuvat ympäristömuutokset aiheuttavat voimakasta satunnaisvaihtelua sekä lintu- että päiväperhosindikaattorin arvoihin.

HNV-maatalousmaan määrää (yhteinen vaikuttavuusindikaattori I.09) kuvastava kansallinen indikaattori perustuu kokonaisuudessaan maatalouden tukirekisterien sisältämiin maatalous- ja peruslohkokohtaisiin tietoihin. Indikaattori on toteutettu pisteyttämällä kaikki yksittäiset maatilat niiden maatalousmaan käytön sekä tilan tuotantorakenteen perusteella. Kaikkien 20 pisteen raja-arvon ylittävien maatilojen koko maatalousmaa on tulkittu lopulta HNV-maatalousmaaksi. Indikaattori kuvastaa siten vain epäsuorasti tiettyjen luonnon monimuotoisuutta ylläpitävien elinympäristöjen yhteismäärää. Indikaattori ei sovellu maaseutuohjelman vaikuttavuuden arviointiin, koska tiettyjen ohjelmatoimenpiteiden valitseminen korottaa mekaanisesti maatalon pistemäärää. Tällöin näiden ohjelmatoimien laajempi käyttöönotto ilmenisi automaattisesti vaikuttavuuden kasvuna, mikä ei ole realistinen oletus.

Päiväperhosindikaattori (täydentävä vaikuttavuusindikaattori) perustuu vapaaehtoisten havainnoijien itse valitsemiltaan seuranta-alueilta keräämiin perhosaineistoihin. Havaintopaikoilla maatalousmaata esiintyy vaihtelevassa määrin. Kuten lintuindikaattorin kohdalla, tämän maatalousmaan kuulumisesta maaseutuohjelman tai sen tiettyjen toimenpiteiden piiriin ei ole kerätty tietoja. Päiväperhosindikaattoria ei siten voida käyttää suoraan maaseutuohjelman tai sen toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnissa. Kuten peltolinnustonkin kohdalla, indikaattori on suunniteltu vain päiväperhoslajiston yleisen kannankehityksen seurantaan.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Suomi ei ole pystynyt pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden vähenemistä maatalousympäristöissä. Maaseutuohjelma on kuitenkin ollut keskeisin työkalu ja lähes ainoa rahoituskeino tämän päämäärän edistämiseksi. Alatoimenpiteet M10 *Ympäristökorvaus* sekä M04.4 *Ei-tuotannolliset investoinnit* ovat ainoa merkittävä rahoituskeino edistää maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja maiseman, ja ennen kaikkea uhanalaisten perinnebiotooppien hoitoa Manner-Suomessa. Tähän ei ole käytettävissä muita laaja-alaisia kansallisia rahoituskanavia. Uusien alueiden kunnostaminen esimerkiksi ei-tuotannollisten investointien tuella ovat myös ainoa keino saavuttaa perinnebiotooppien suotuisalle suojelutasolle asetettu kansallinen tavoite (60 000 ha). Tämä edellyttäisi kuitenkin tuntuvaa lisäystä alatoimenpiteen rahoitukseen.

Yli kolmannes ympäristösopimuksilla hoidetuista perinnebiotoopeista sijaitsee Natura 2000 -alueilla. Perinnebiotooppien hyvä hoitotaso N2000 -alueilla on seurausta siitä, että pääosaa alueista hallinnoiva Metsähallitus on jo pitkään aktiivisesti etsinyt sopimushoitajia kohteilleen. Ympäristösopimus onkin ollut Metsähallitukselle keskeisin rahoituskeino N2000 -alueiden perinnebiotooppien hoidon järjestämiseen.

Maaseutuohjelmalla on siten merkittävä rooli N2000 –alueiden luontoarvojen ylläpidossa sekä kansallisen PAF-suunnitelman toimeenpanossa.

M11 *Luonnonmukainen tuotanto* on laajan toteutusalueensa vuoksi maaseutuohjelman monimuotoisuusvaikutuksiltaan merkittävimpiä toimenpiteitä Manner-Suomessa, vastauskohdassa 4 mainituista kohdentamiseen liittyvistä puutteista huolimatta.

M13 *Luonnonhaittakorvaus* tukee keskeisellä tavalla laajamittaisen maatalouden jatkuvuutta Manner-Suomessa. Tämän vuoksi on ilmeistä, että alatoimenpide on epäsuorasti edistänyt merkittävässä määrin myös maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluja. M14 *Eläinten hyvinvointikorvaus* tukee vastaavalla epäsuoralla tavalla laaja-alaisen kotieläintalouden jatkuvuutta sekä luonnon monimuotoisuudelle merkittävien pelto- ja luonnonlaitumien säilymistä.

Maaseutuohjelman erilaisilla hanketoimilla on ollut yleisesti ottaen vain vähäistä merkitystä luonnon monimuotoisuudelle. Valtaosalla hanketoimenpiteistä ei ylipäätään ole tavoiteltu luontovaikutuksia, vaan niiden keskiössä ovat esimerkiksi tiedonlevitys, maatilojen tuotannon kehittäminen ja monipuolistaminen sekä paikalliskulttuurin tai asumisviihtyisyyden vahvistaminen. M02 *Neuvonta* on laajan käyttöönottonsa ansiosta potentiaaliselta vaikuttavuudeltaan hyvin merkittävä toimenpide. Neuvonta muokkaa viljelijöiden asenteita ja voi vaikuttaa siihen, missä määrin he valitsevat eri ympäristötoimenpiteitä. Tästä ei kuitenkaan ole tutkimuksellista näyttöä.

Hanketoimenpiteistä suoria monimuotoisuushyötyjä tuottaa lähinnä M04.4 *Ei-tuotannolliset investoinnit*, jonka avulla on kunnostettu merkittävä määrä perinnebiotooppeja sekä kosteikkoja. Näistä investoinneista saatavien ympäristöhyötyjen jatkuvuus on myös turvattu siten, että alueiden jatkohoidosta on tehtävä ympäristösopimus (M10).

Maaseutuohjelmalla on edistetty kaikkia niitä kansallisen biodiversiteettiohjelman 15 toimenpidettä, joissa sitä on ylipäätään mahdollista soveltaa. Näistä maaseutuohjelmalla on ollut huomattavaa tai keskeistä merkitystä seitsemän toimenpiteen, ja vähäistä merkitystä kahdeksan toimenpiteen toteutuksessa. Maaseutuohjelmalla on ollut keskeisin rooli uhanalaisten perinnebiotooppien ylläpidossa.

Maaseutuohjelman merkitykseen eläin- ja kasvigeenivarojen ylläpitämisessä on otettu kantaa vastauksessa arviointikysymykseen KOM28.

7. Yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

M10 Ympäristökorvaus sekä sen toteutusta tukeva M04.4 *Ei-tuotannolliset investoinnit* ovat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen kannalta vaikuttavuudeltaan merkittävimmät osat Manner-Suomen maaseutuohjelmaa. Tämän vuoksi *ympäristökorvausjärjestelmän kokonaisrahoitus tulisi säilyttää vähintään nykyisellä tasolla* (Suositus). Vaikuttavuudeltaan keskeisin osa ympäristökorvausta ovat *ympäristösopimukset, joihin käytettävissä oleva rahoitus tulee säilyttää tai mieluiten kasvattaa nykyisestä* (Suositus). Jotta ympäristösopimusten määrää ja vaikuttavuutta voidaan entisestään kasvattaa, on lisäksi tärkeää *turvata ja mieluiten kasvattaa ei-tuotannollisiin investointeihin käytettävissä olevaa rahoitusta* (Suositus). Tämän ohella on tärkeää *turvata erilaisia ei-tuotannollisia, lähinnä monivuotisia nurmia ylläpitävien toimenpiteiden säilyminen ja riittävä rahoitus* (Suositus). Näitä toimenpiteitä tulee myös edelleen kehittää siten, ettei monivuotisuudella saavutettuja monimuotoisuushyötyjä menetetä tarpeettomien uudistamistoimien seurauksena (Suositus).

M11 *Luonnonmukainen tuotanto* edistää laajan toteutusalueensa vuoksi merkittävästi viljeltyjen peltoalueiden tavanomaisen eliölajiston tilaa. Toimenpiteen suosio on edelleen kasvussa, joten *sille on turvattava riittävä rahoitus myös jatkossa* (Suositus). Vaikuttavuuden lisäämiseksi *luonnonmukaisen*

tuotannon alaa tulisi saada kohdennettua etenkin intensiiviseen viljanviljelyyn painottuneille peltovaltaisille alueille (Suositus).

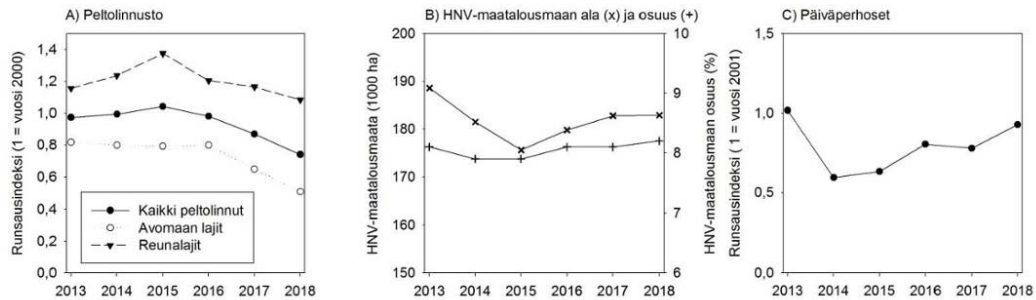
M13 Luonnonhaittakorvaus turvaa keskeisesti laajamittaisen maatalouden jatkuvuutta Suomen vaikeissa luonnonolosuhteissa. Tämän vuoksi *tukimuodon säilyttäminen on perusteltua myös maatalousluonnon, maisemansuojelun ja ekosysteemipalvelujen turvaamisen kannalta (Suositus)*. Kotieläintilojen osalta vastaavaa ylläpitävää merkitystä on myös toimenpiteellä M14 Eläinten hyvinvointikorvaus, *jonka säilyttäminen on siksi perusteltua (Suositus)*. Luonnonhaittakorvauksen vaikuttavuutta voitaisiin lisätä *määrittämällä pysyville laitumille jonkinlainen hoitovaatimus (Suositus)*.

Erilaisilla hanketoimenpiteillä on ollut vain vähäistä merkitystä luonnon monimuotoisuuden edistämisessä. Parhaiten tätä voitaisiin edistää alatoimenpiteiden M07.1 Selvitykset suunnitelmat sekä M07.6 Kulttuuri- ja luonnonperintö kautta rahoitetuilla hankkeilla. Luonnon monimuotoisuutta edistävien hankkeiden määrää näissä alatoimenpiteissä voitaisiin kasvattaa esimerkiksi *suunnatulla tiedottamisella hanketoimijoille ja potentiaalisille tuenhakijoille, sekä nostamalla esiin onnistuneita esimerkkihankkeita (Suositus)*. Tämä tarve koskee etenkin M19 Leader –toimintatapaa, jonka kautta on rahoitettu hyvin niukasti monimuotoisuusvaikutteisia hankkeita. Leader-toimintavan paikallistasoinen lähestymistapa sopisi hyvinkin monenlaisten luonnonhoitohankkeiden toteutukseen.

Maaseutuohjelma ja sen alatoimenpiteet M10 Ympäristökorvaus sekä M04.4 Ei-tuotannolliset investoinnit ovat keskeisin rahoituskanava kansallisen biodiversiteettiohjelman maatalousluontoon liittyvien toimenpiteiden toteutuksessa. Ympäristökorvaukseen sisältyvät ympäristösopimukset ovat lähes ainoa rahoitustapa uhanalaisten perinnebiotooppien hoidon rahoittamiseksi sekä Natura 2000 –alueilla että niiden ulkopuolella. Muuta kansallista rahoitusta näiden elinympäristöjen hoidon järjestämiseen on vain marginaalisesti.

Alla on esitetty kuvassa 1 sekä taulukossa 1 kahden yhteisen ja yhden täydentävän vaikuttavuusindikaattorin määrälliset arvot vuosilta 2013–2018. Näiden indikaattorien sisältö ja tietolähteet on kuvattu vastauskohdassa 3, sekä niiden käyttöön ja tulkintaan liittyvät rajoitteet vastauskohdassa 5.

- A. Peltolintujen kannankehitys (Yhteinen vaikuttavuusindikaattori I.08)
- B. HNV-maatalousmaan määrä (Yhteinen vaikuttavuusindikaattori I.09)
- C. Maatalousalueiden päiväperhosten kannankehitys (Täydentävä vaikuttavuusindikaattori)

Kuva 1. Manner-Suomen maaseutuohjelman kolmen vaikuttavuusindikaattorin kehitys vuosina 2013–2018. A) Peltolinnusto, yhteensä sekä eriteltyinä avomaan- ja reunalajien osalta, B) HNV-maatalousmaan määrä (ha) sekä osuus maatalousmaasta (% UAA:sta), ja C) maatalousalueiden päiväperhostet.

Taulukko 1. Manner-Suomen maaseutuohjelman kolmen vaikuttavuusindikaattorin määrälliset arvot vuosilta 2013–2018.

Vuosi	Peltolinnusto*			HNV-maatalousmaa		Päiväperhostet**
	Kaikki lajit	Avomaalajit	Reunalajit	Ala, ha	Osuus, %	
2013	0,97	0,82	1,16	188 584	8,1	1,02
2014	0,99	0,80	1,24	181 522	7,9	0,59
2015	1,04	0,79	1,38	175 595	7,9	0,63
2016	0,98	0,80	1,21	179 819	8,1	0,80
2017	0,87	0,65	1,17	182 760	8,1	0,78
2018	0,74	0,51	1,08	182 866	8,2	0,93

* Indeksi; vertailuarvo 1 = vuosi 2000. ** Indeksi; vertailuarvo 1 = vuosi 2001.

Komission arviointiohjeet edellyttävät, että pääsääntöisesti ohjelmatoimenpiteiden vaikuttavuutta tulisi arvioida em. vaikuttavuusindikaattorien kontrafaktuaalisten tarkastelujen perusteella. Manner-Suomessa tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista minkään indikaattorin osalta (ks. Vastauskohta 5). Tämän vuoksi alla esitetyt vastaukset arviointikysymysten tarkennuksiin perustuvat muunlaisiin tietolähteisiin, etupäässä asiantuntija-arvioihin. Maaseutuohjelman määrälliset tuotosindikaattorit (pinta-alat ym.) on raportoitu tuloksellisuutta koskevan arviointikysymyksen (KOM8) yhteydessä. Siellä esitetyjä numeerisia tietoja ei alla pääsääntöisesti toisteta, vaan ne todetaan viittauksella. Yllä raportoituja kolmea vaikuttavuusindikaattoria käsitellään tarkemmin arviointikysymykseen KOM28 vastaamisen yhteydessä.

Kuva 1a

Arviointikysymyksen tarkennukset:

A) Maaseutuohjelma on edistänyt monin tavoin luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluja.

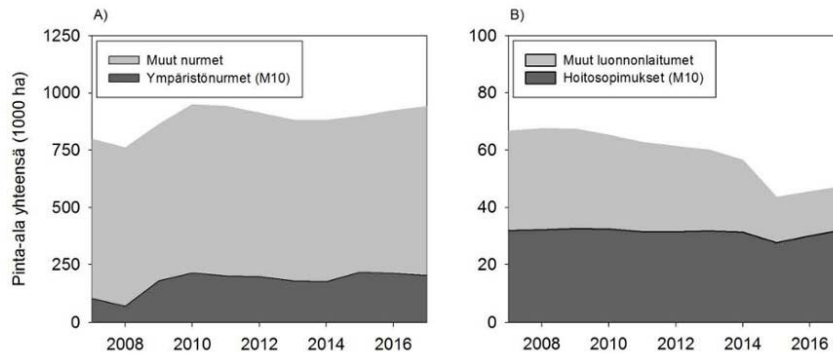
Alla käsitellään maaseutuohjelman eri alatoimenpiteet niiden arvioidun kokonaisvaikuttavuuden mukaan alenevassa järjestyksessä. Ensin esitellään vaikuttavuudeltaan merkittävimmät ja viimeisenä marginaalisiksi katsotut alatoimenpiteet.

M10 Ympäristökorvaus on luonnon monimuotoisuuden kannalta selvästi merkittävin maaseutuohjelman alatoimenpide Manner-Suomessa. Vuonna 2017 noin 86 % aktiivituloista ja noin 90 % suoria tukia saavasta maatalousmaasta oli ympäristösitoumuksen piirissä. Ympäristökorvaus sisältää laajan valikoiman osin pakollisia ja osin valinnaisia toimenpiteitä, joita toteutetaan joko lohko kohtaisesti tai maatilan koko tukialalla. Eri toimenpiteillä on erilaisia ympäristötavoitteita, ja osa niistä on monivaikuttaisia. Enemmistöllä toimenpiteistä on lähinnä vesiensuojellisia tavoitteita, mutta monet näistäkin tuottavat myös monimuotoisuushyötyjä. Osa toimenpiteistä on suunniteltu nimenomaan luonnon monimuotoisuuden edistämiseen. Yhteenveto ympäristökorvauksen eri toimenpiteiden arvioidusta ominaisvaikuttavuudesta luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen edistämässä on esitetty taulukossa 2. Kunkin toimenpiteen kokonaisvaikuttavuuteen vaikuttaa lisäksi sen toteutusalan laajuus.

Taulukko 2. Arviot M10 Ympäristökorvauksen lohko kohtaisen sekä ympäristösopimuksella toteuttavien toimenpiteiden ominaisvaikuttavuudesta luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen edistämässä. Kuudelle eri elöryhmälle tehdyistä osa-arvioista koostetut asiantuntija-arviot tehtiin karkealla luokka-asteikolla: 0=ei vaikutusta, +=marginaalisesti, ++=kohtalaisesti, +++=huomattavasti, ja ++++=hyvin merkittävästi monimuotoisuushyötyjä.

M10 Ympäristökorvaus, osatoimenpide	Biodiversteetti- vaikuttavuus
LOHKOKOHTAISET TOIMENPITEET	
Lietelangan sijoittaminen peltoon	0
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	0
Säätösalaoitus	0
Säätökastelu, kuivatusvesien kierrätys	0
Ympäristöhoitourmet	
• Monivuotiset ympäristönurmet	++
• Suojavyöhykenurmet	+++
• Luonnonhoitopeltonurmet	+++
Peltoluonnon monimuotoisuus	
• Viherlannoitusurmet	++
• Kerääjäkasvit	+
• Saneerauskasvit	+
• Monimuotoisuuspellot	+++
• Orgaanisen katteen käyttö	+
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu	0
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	++
YMPÄRISTÖSOPIMUKSET	
Kosteikon hoito	+++
Monimuotoisuuden ja maiseman hoito	++++
Kurki-, hanhi- ja joutsenpellot	+

M10 Ympäristökorvaus sisältää monia toimenpiteitä, joilla tuetaan erilaisten monimuotoisuutta edistävien yksi- tai monivuotisten nurmien perustamista. Näitä on ollut vuosittain noin viidennes erilaisten nurmien kokonaisalasta (kuva 2A). Erityisen suurta merkitystä luonnon monimuotoisuudelle on ympäristökorvaukseen sisältyvillä ympäristösopimuksilla, joiden avulla ylläpidetään valtaosaa Manner-Suomen luonnonlaitumista (kuva 2B). Ympäristösopimusten yhteisala on pysynyt 2010-luvulla jokseenkin vakiintuneena, samalla kun muiden luonnonlaitumien määrä on huomattavasti laskenut. Tällä ohjelmakaudella ympäristösopimusten ala on ollut kasvussa.

Kuva 2. Erilaisten A) nurmien sekä B) luonnonlaitumien yhteisalat Manner-Suomessa vuosina 2007–2017. Eriteltynä M10 Ympäristökorvauksella ylläpidetty sekä muu ala, jotka summautuvat kuvaajissa yhteen.

Erillisessä tutkimushankkeessa tuotettujen asiantuntija-arvioiden perusteella monimuotoisuusvaikutuksiltaan parhaita ympäristökorvauksen toimenpiteitä ovat olleet Monimuotoisuuden ja maiseman hoidon sekä Kosteikkojen hoidon ympäristösopimukset (Taulukko 2). Näistä ensin mainituilla on mahdollista tukea hyvinkin monenlaista luonnonhoitoa, kuten perinnebiotooppien laidunnusta ja vieraslajien torjuntaa. Merkittäviä ovat olleet myös lohkokohtaisten toimenpiteiden Ympäristönhoitonurmet sekä Monimuotoisuuspellot, joista osaa on toteutettu huomattavan laaja-alaisina. Muista toimenpiteistä Talviaikainen kasvipeitteisyys hyödyttää kohtalaisen suppeaa yleisten lajien joukkoa, mutta huomattavan laajalla pinta-alalla.

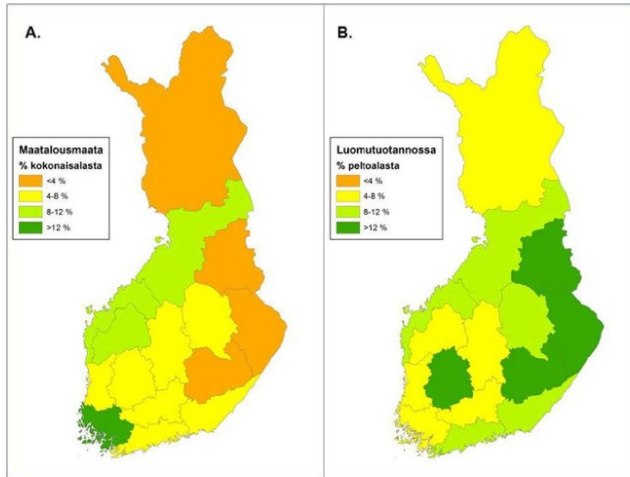
M10 Ympäristökorvauksen kaikille sitoutuneille pakollisista toimenpiteistä monimuotoisuutta tukevat lisäksi vesistön suoja- ja tarkennettuun ohjeistukseen perustuva torjunta-aineiden vähentynyt käyttö. Epäsuoria monimuotoisuusvaikutuksia syntyy myös peltojen alennetusta lannoitustasosta sekä pakollisen ympäristökoulutuksen vaikutuksesta tiedostamiseen ja viljelykäytäntöjen valintoihin. Ympäristökorvaus tukee myös laajamittaisen maatalouden jatkuvuutta Suomessa, mikä yleisellä tasolla edistää merkittävässä määrin monimuotoisen maatalousluonnon säilymistä.

Natura 2000 –alueilla sijaitsee yhteensä noin 17 300 ha perinnebiotooppeja, joista noin 10 600 ha (61 %) hoidettiin vuonna 2016 M10 ympäristösopimusten avulla. Tämä vastaa yli kolmannesta Monimuotoisuuden ja maiseman hoidon ympäristösopimusten kokonaisalasta. Vuonna 2016 maaseutuohjelman (M10, M04.4) osuus Metsähallituksen vastuulla olevien perinnebiotooppien hoidon rahoituksesta oli 76 % (4,7 M€).

Kuva 1c

M11 *Luonnonmukaisen tuotannon* sitoumusala vuonna 2018 oli 268 291 hehtaaria, mikä vastaa yli 11 % Manner-Suomen maatalousmaasta. Luonnonmukaisen tuotannon monimuotoisuusvaikutuksia on tutkittu Suomessa melko vähän, mutta lukuisat muualla tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet sen tuottavan yleensä monenlaisia monimuotoisuusshyötyjä. Tämä pitää mitä ilmeisimmin paikkansa myös Suomessa, mutta seuraavilla tarkennuksilla:

- Suomessa maatalouden tuotantopanosten, ennen kaikkea kasvinsuojeluaineiden käyttö on yleensä ottaen vähäisempää kuin monissa eteläisemmissä maissa. Tämä osaltaan vähentää luonnonmukaisella tuotannolla saavutettavien ympäristöhyötyjen määrää.
- Useissa eteläisemmissä maissa tehdyissä tutkimuksissa luonnonmukaisen tuotannon monimuotoisuusshyötyjen on osoitettu olevan suurimpia laajoilla kevätiljavaltaisilla peltoalueilla, mutta vähäisempiä tai marginaalisia pienillä, laajojen metsäalueiden ympäröimillä peltoalueilla.
- Suomessa peltoala painottuu vahvasti maan lounais- ja länsiosiin, kun taas luonnonmukainen tuotantoala painottuu metsävaltaiseen Itä-Suomeen (Kuva 3). Näin ollen luonnonmukaisesti viljeltyä alaa ei jakaudu monimuotoisuusshyötyjen kannalta ihanteellisesti. Vaikuttavuuden kannalta luonnonmukaisesti viljeltyä alaa tarvittaisiin lisää etenkin Lounais- ja Länsi-Suomen intensiivisesti viljellyille peltoalueille.
- Suomessa tehdyssä tutkimuksessa ei kuitenkaan havaittu edellä kuvatun kaltaista maisemarakenteen eroista johtuvaa tasoeroa luonnonmukaisen peltojen rikkakasvidiversiteetissä. Tämä selittyy sillä, että Suomessa peltomaan osuus maisemassa on pääsääntöisesti niin alhainen, ettei luonnonmukaisen tuotannon tuoma lisähyöty monimuotoisuudelle ole mitattavissa.

Kuva 3. A) Maatalousmaan sekä B) luonnonmukaisessa tuotannossa olevan peltoalan suhteelliset osuudet ELY-keskuksittain (osuus kokonaisalasta, %).

Luonnonmukaisen kotieläintuotannon osalta tutkimustietoa monimuotoisuusvaikutuksista on selvästi vähemmän. Luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeisin ero tavanomaiseen tuotantoon verrattuna on se, että eläimiä on pidettävä aidosti laiturilla eikä pelkästään jaloittelutarhassa. Tämä lisää laidunnuksen yleisesti ottaen myönteisiä vaikutuksia monimuotoisuuteen, siitäkin huolimatta että laidunnuksessa tapahtuu pääsääntöisesti peltonurmilla eikä eliölajistoltaan rikkaammilla luonnonlaitumilla.

M11 Luonnonmukainen tuotanto tuottaa myös merkittäviä epäsuoria monimuotoisuusshyötyjä viljelijöiden ympäristökoulutuksen sekä tietoisuuden lisäämisen kautta. Toimenpide tukee lisäksi merkittäväällä tavalla ympäristöystävällisemmän maataloustuotannon jatkuvuutta.

M13 *Luonnonhaittakorvauksella (LHK)* on Suomen pohjoisissa olosuhteissa suuri merkitys maatalouden yleisten toimintaedellytysten turvaamisessa. Jos LHK lakkautettaisiin ilman korvaavaa tukielementtiä, maatalojen kannattavuus väistämättä romahtaisi. Tämän seurauksena suuri määrä maatiloja lopettaisi toimintansa, ja merkittävä osa maatalousmaasta poistuisi kokonaan tuotannosta. LHK:n lakkauttamisen vaikutukset olisivat niin dramaattisia, että perusteltuja laskelmia tämän skenaarion talous- tai ympäristövaikutuksista ei ole ylipäätään tehty.

Kuva 1d

Tällä ohjelmakaudella LHK:n merkitystä luonnon monimuotoisuudelle on edelleen vahvistanut se, että myös pysyvät laitumet luetaan nykyisin tukikelpoiseen alaan. Tämä lisää viljelijöiden motivaatiota näiden alueiden ylläpitämiseen. Tällä on merkitystä etenkin rantalaitumilla, jotka voivat lisäksi saada tukea sekä ympäristösopimuksen että ympäristökorvauksen kautta. Toisaalta luontoarvoiltaan merkittävää puustoisia luonnonlaitumia ei edelleenkään ole LHK-kelpoisia, mikä osaltaan vähentää viljelijöiden motivaatiota niiden ylläpitämiseen. Myöskään ympäristösopimusalat (muu ala ja metsämaa) eivät ole LHK-kelpoisia, mikä heikentää ympäristösopimuksen (M10) houkuttavuutta viljelijälle.

M14 *Eläinten hyvinvointikorvauksen* osalta monimuotoisuusvaikutuksia on vain ulkona laiduntavia eläinlajeja (naudat, lampaat ja vuohet) koskevilla alatoimenpiteillä. Nämä vaikutukset syntyvät hyvän eläintenpidon perusvaatimuksia pidemmän laidunnuskauden seurauksena. Potentiaaliset monimuotoisuushyödyt kasvavat periaatteessa lineaarisesti laidunnuskauden pidentyessä, sillä tällöin myös tarvittava laidunala kasvaa. Monimuotoisuushyödyt ovat suurimpia, mikäli eläimet ovat erilaisilla luonnonlaitumilla, mutta myös peltolaidunnus hyödyttää esimerkiksi maaperä- ja monia muita selkärangattomia sekä niitä ravinnokseen käyttäviä peltolintuja. Vuonna 2017 eläinten hyvinvointikorvaukseen oli sitoutunut 52 % nautatiloista ja 47 % lammasta- ja vuohitiloista. Laaja käyttöönotto korostaa toimenpiteen merkitystä myös luonnon monimuotoisuudelle. Toimenpide tukee lisäksi yleisellä tasolla laiduntaviin eläimiin perustuvan maataloustuotannon jatkuvuutta, millä on keskeinen rooli maatalousalueiden luonnon monimuotoisuudelle.

Maaseutuohjelman erilaisista hanketoimenpiteistä merkittävimpiä monimuotoisuusvaikutuksia ovat tuottaneet M04.4 *Ei-tuotannolliset investoinnit*. Niiden avulla toteutetaan yksinomaan luonnon monimuotoisuuden edistämiseen tähtäviä elinympäristöjen kunnostus- ja perustamistoimia. Tukea voidaan myöntää perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen sekä kosteikkojen perustamiseen. Ohjelmakauden aikana on toteutettu yhteensä 298 hanketta.

Muilla hanketoimenpiteillä ei pääsääntöisesti ole tavoiteltu monimuotoisuushyötyjä, joten niiden vaikuttavuuskin on jäänyt vähäiseksi. Yhteenveto hankekuvausten sisältöanalyysin perusteella monimuotoisuusvaikutteiseksi arvioitujen hankkeiden määrästä kohdealan 4a eri alatoimenpiteissä on esitetty arviointikysymykseen KOM8 vastaamisen yhteydessä. Näitä arvioitiin olleen noin 2 % sekä hankkeista että niiden kokonaisrahoituksesta. Eniten merkitystä luonnon monimuotoisuudelle on ollut alatoimenpiteellä M07.6 *Kulttuuri- ja luonnonperintö*, jonka kautta on rahoitettu esimerkiksi vesistöjen, rantojen, luonnonlaitumien ja kylämaisemien suunnittelu- ja kunnostustoimia, järjestetty luonnonhoitotalkoita sekä karkotettu vieraslajeja. Joitakin vastaavanlaisia hankkeita on rahoitettu myös alatoimenpiteessä M07.1 *Selvitykset ja suunnitelmat*. Yleisemmällä tasolla näillä hanketoimilla on ollut merkittäväkin potentiaalista vaikutusta maaseudun asukkaiden ympäristötietoisuuden lisäämisessä sekä viljelijöiden ympäristökoulutuksessa. Lisäksi alatoimenpiteissä M16.2 ja M16.5 on rahoitettu yksittäisiä ympäristöviestintään tai neuvontaan painottuneita hankkeita.

M19 *Leader-toimintatavan* kautta on rahoitettu erittäin vähän monimuotoisuusvaikutteiseksi arvioituja hankkeita (13 hanketta; 0,3 % Leader-rahoituksesta). Yhteenveto näistä on esitetty arviointikysymykseen KOM8 vastaamisen yhteydessä. Kaikki monimuotoisuusvaikutteiset Leader-hankkeet sijoittuivat alatoimenpiteisiin M07.1 ja M07.6.

M01 *Koulutus* ja M02 *Neuvonta* ovat luonteeltaan epäsuoria toimenpiteitä. Niillä voidaan parhaimmillaan saavuttaa merkittäviäkin ympäristövaikutuksia, jos laajojen viljelijäjoukkojen asenteita ja valintoja onnistutaan muuttamaan toivotulla tavalla. Toisaalta viestintä voi myös valua hukkaan, johtamatta minkäänlaisen toimintaan. Manner-Suomen osalta tästä ei ole käytettävissä suoraa tutkimustietoa, joten alatoimenpiteiden vaikuttavuutta ei pystytä tosiasiallisesti arvioimaan. Eniten potentiaalista vaikuttavuutta on tilakohtaisella neuvonnalla (M02; Neuvo2020) siltä osin, kun neuvonta painottuu ensi- tai toissijaisesti monimuotoisuuskeskusteluihin. Vuosina 2015–2017 noin 15 % kaikista neuvontapahtumista kohdistui kohdealalle 4a, lähinnä luonnonmukaisen tuotannon tukiehtoihin (MDI 2018).

M10 *Ympäristökorvaukseen* sisältyvän pakollisen koulutuspäivän aineisto on kattava, mutta teknisluonteinen kuvaus eri ohjelmatoimenpiteiden tavoitteista ja tukiehtoista. Aineisto ei ole riittävän neuvonnallista, jotta viljelijä pystyisi sen avulla valitsemaan mielekkäitä ympäristötoimenpiteitä tai suunnittelemaan niiden

toteutusta tilallaan. Koulutusaineisto johtanee toimintaan vain, jos viljelijä etsii tarkempaa tietoa tai päättää hakee tilakohtaista neuvontaa (M02, Neuvo2020).

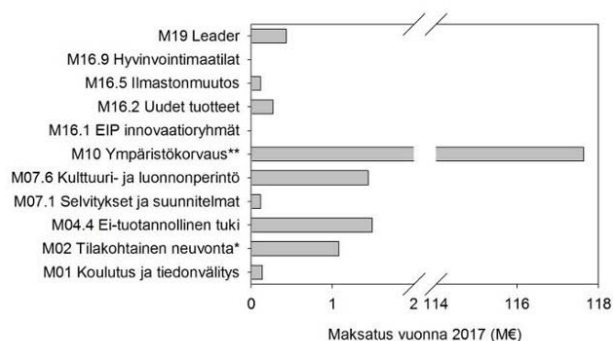
Yhteenveto maaseutuohjelman eri alatoimenpiteiden monimuotoisuusvaikutuksista

Taulukossa 3 on yhteenveto edellä esitetyistä vaikuttavuusarvioista. Määrällisen tutkimustiedon puuttuessa arviot ovat laadullisia ja asiantuntija-arvioon perustuvia. Taulukkoon on koottu erilaiset suorat sekä epäsuorat luonnon monimuotoisuutta tai maisemaa tukevat hyödyt, joita kullekin alatoimenpiteelle voidaan tunnistaa.

Taulukko 3. Arviot maaseutuohjelman eri alatoimenpiteiden tuottamista suorista sekä epäsuorista tai potentiaalisista monimuotoisuushyödyistä. Hyötyjen määrä arvioitu karkeasti joko vähäiseksi (X) tai merkittäväksi (XX).

Monimuotoisuushyöty (suora tai epäsuora)	Kohdealan 4a ensi- tai toissijaiset alatoimenpiteet													
	M01	M02	M04.4	M07.1	M07.6	M10	M11	M13	M14	M16.1	M16.2	M16.5	M16.9	M19
Suorat monimuotoisuushyödyt														
<i>Elinympäristöjen ylläpito</i>														
Monivuotiset ympäristönnummet						XX								
Niitty-, riista- ja maisemapelot						XX								
Suojakaistat						X								
Perinnebiotoopit					X	XX								
Hoidetut kosteikot						X								
Pysyvät laitumet								X						
Talviaikainen kasvipeite						X								
<i>Elinympäristöjen kunnostus</i>														
Perinnebiotoopit			X		X	X								X
Perustetut kosteikot			X		X	X								X
Torjunta-aineiden vähentynyt käyttö						X	XX							
Vieraslajien torjunta					X	X								X
Luonnonhoitotalkoot					X									X
Epäsuorat monimuotoisuushyödyt														
Tietoisuuden lisääminen	X	X		X	X	X	X				X	X		X
Viljelijöiden ympäristökoulutus		X		X	X	X	X				X	X		X
Maatalouden jatkuvuus						XX	XX	XX	X					
Maisemanhoito				X	X	X		X						X
Alempi lannoitustaso						X								
Laajaperäinen laidunnus							X		X					
Kunnostus- tai hoitosuunnitelmat				X	X									X

Kuva 4 täydentää taulukon 3 sisältöä osoittamalla kunkin alatoimenpiteen osalta sen rahoituksen määrän, jonka on arvioitu tuottavan ainakin epäsuoria monimuotoisuushyötyjä. Tulee kuitenkin huomata, että kuva 4 ei sisällä alatoimenpiteitä M11 *Luonnonmukainen tuotanto*, M13 *Luonnonhaittakorvaus*, M14 *Eläinten hyvinvointikorvaus* tai M10 *Ympäristökorvausta* sen tilan koko tukialalle maksettavalta osalta. Nämä toimenpiteet eivät laaja-alaisen ja epäsuoran vaikuttavuutensa vuoksi sovellu tällaiseen tarkasteluun.

Kuva 4. Monimuotoisuusvaikuttaisille hankkeille tai toimenpiteille maaseutuohjelman eri alatoimenpiteissä maksettu julkinen rahoitus vuonna 2017 (M€).

*Monimuotoisuusvaikuttaisiksi on tulkittu kaikki kohdealalle 4a osoitetut neuvontatapahtumat.

**vain lohko-kohtaisten toimenpiteiden sekä ympäristösopimusten osalta. Monimuotoisuusvaikuttaisiksi tulkittu kaikki toimenpiteet, jotka on taulukossa 2 arvioitu vaikuttavuudeltaan nollassa suuremmiksi (+...+++).

B) Maaseutuohjelman eri toimenpiteillä on monin tavoin tuettu useita **kansallisen monimuotoisuutta edistävän toimintaohjelman toimenpiteitä**.

Maaseutuohjelman merkitystä kansallisen biodiversiteetti-ohjelman toimenpiteiden toteutuksessa oli mahdollista arvioida vain laadullisesti. Tämä tehtiin asiantuntija-arviona tunnistamalla ensin biodiversiteetti-ohjelman toimenpiteistä ne, jotka ylittää sivuavat maataloutta tai maatalousympäristöjä. Näiden toimenpiteiden osalta arvioitiin edelleen, missä määrin maaseutuohjelmalla on ollut merkitystä niiden toteutuksessa.

Yhteenveto arvioista on esitetty taulukossa 4. Toimintaohjelman toimenpiteistä 18 (17 %) sivuaa jollain tavoin maatalouteen sidonnaista luonnon monimuotoisuutta. Näistä seitsemän (39 %) toimenpiteen kohdalla maaseutuohjelmalla on ollut huomattava tai keskeinen, ja kahdeksan (44 %) toimenpiteen kohdalla vähäinen merkitys. Maaseutuohjelma ei ole sovellettavissa kolmen (17 %) toimenpiteen toteutukseen. Taulukon sisältöä on avattu yksityiskohtaisemmin alla.

Taulukko 4. Yhteenveto maaseutuohjelman roolista kansallisen biodiversiteetti-ohjelman toimenpiteiden toteutuksessa. Oikealla listattuina biodiversiteetti-ohjelman toimenpidenumerot.

	Lukumäärä	Toimenpiteet
Toimenpide sivuaa maataloutta		
Ei	87	
Kyllä*	18	
<i>Toimenpiteitä yhteensä</i>	<i>105</i>	
*Maaseutuohjelman merkitys näiden toteutuksessa		
Huomattava	7	9, 19, 54, 57, 58, 59, 86
Vähäinen	8	8, 34, 55, 60, 64, 66, 67, 82
Ei sovellettavissa	3	6, 56, 87

Pinta-alaperusteisten toimenpiteiden osalta maaseutuohjelmalla on edistetty merkittävästi monien toimintaohjelman toimenpiteiden toteutumista. M10 Ympäristökorvaus on edelleen keskeisin rahoituskeino maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen (TP8). Tehokkaimmin tätä edistetään ympäristösopimuksilla. Tälle ohjelmakaudelle tehtyjen tukiehtojen muutosten ansiosta etenkin perinnebiotooppien hoitoa on saatu aiemmasta lisättyä, ja rahoitusta kohdennetaan aiempaa vahvemmin arvokkaaksi todetuille kohteille (TP9; TP59). Metsähallitus on hankkinut määrätietoisesti lisää sopimusviljelijöitä hoitamaan Natura 2000 –verkostoon sisältyviä perinnebiotooppeja ympäristösopimusten tarjoamalla rahoituksella (TP19). Näiden sopimusten maksatus on ollut vuositasolla noin 4,7 ME, ja vuonna 2016 hoitoalaa oli noin 10 600 ha. Ympäristösopimuksilla on pieneltä osin rahoitettu myös maatalousalueiden eliölajistoa hyödyttävien korvaavien elinympäristöjen, kuten voimajohtoaukeiden hoitoa (TP60). Kosteikkojen hoidon ympäristösopimukset tukevat kansallisen riistataloudellisen kosteikkostrategian toteutusta (TP54). Myös turvetuotannosta poistuneille alueille on perustettu ympäristösopimuksilla joitakin kosteikkoja sekä kurkipeltoja (TP67). Maaseutuohjelma on epäsuorasti tukenut myös luonteeltaan strategisten ohjelmatoimenpiteiden 55 ja 64 toteutusta.

Koulutuksen ja neuvonnan osalta maaseutuohjelman vaikutukset toimintaohjelman toteutukseen ovat vähäisiä. Merkitystä on lähinnä M02 *Neuvonta* –alatoimenpiteen tilakohtaisilla neuvontakäynneillä (TP57). Vuosina 2015–2017 noin 15 % kaikista neuvontapahtumista kohdistui kohdealalle 4a, lähinnä luonnonmukaisen tuotannon tukiehtoihin. Neuvonnan tosiasiallista vaikuttavuutta viljelijän päätöksentekoon tai hänen valitsemiinsa ympäristötoimenpiteisiin on kuitenkin vaikea todentaa, eikä aiheesta ole Suomesta tutkimustietoa.

Maaseutuohjelman erilaiset hanketoimet ovat tukeneet vähäisessä määrin monimuotoisuuden toimintaohjelman toteutusta. M04.4 Ei-tuotannollisella investointituella on edistetty merkittävästi uusien perinnebiotooppien kunnostamista (TP59) eli ennallistettu heikentyneitä ekosysteemejä (TP82). Tällöin tukea on voitu myöntää myös vieraslajien hävittämiseen osana kunnostamista (TP34). Ei-tuotannollisen investointituen avulla voidaan myös perustaa kosteikkoja, mikä tukee kansallista riistataloudellista kosteikkostrategiaa (TP54) sekä vesien kunnostusstrategiaa (TP66). Vuosina 2016–2017 on rahoitettu yhteensä 298 ei-tuotannollista investointia. Noin puolet näistä on ollut perinnebiotooppien kunnostushankkeita, mutta selvä enemmistö määrärahasta on käytetty kosteikkojen perustamiseen. Ei-tuotannollisten investointien edellytyksenä on, että alueiden hoitoa jatketaan myöhemmin ympäristösopimuksen avulla. Tämä varmistaa investoinnilla saavutetun ympäristöhyödyn jatkuvuuden.

Hankekuvausten sisältöanalyysin perusteella tunnistettiin monimuotoisuushyötyjä vähintään potentiaalisesti tuottaneita hankkeita alatoimenpiteistä M01.2 *Tiedonvälitys*, M07.1 *Selvitykset ja suunnitelmat*, M07.6 *Kulttuuri- ja luonnonperintö*, M16.2 *Uudet tuotteet* ja M16.5 *Ilmastonmuutos*. Monimuotoisuutta edistäviksi arvioitiin kuitenkin yhteensä vain 17 hanketta, ja niiden saama osuus ao. alatoimenpiteiden julkisesta rahoituksesta oli vain noin 2 %. Näiden hankkeiden suoranaisia monimuotoisuusvaikutuksia ei kuitenkaan pystytty tarkemmin mittaamaan tai selvittämään. M02 *Neuvonta* –alatoimenpiteen tilakohtainen neuvonta on toteutettu teknisesti hankkeina, mutta ne on käsitelty jo edellisessä vastauskohdassa (Koulutus ja neuvonta).

Kohdealalle 4a ensi- tai toissijaisesti kohdennettuja hankkeita on rahoitettu 57, ja niistä Leader-toimintatavan kautta yhteensä 26 (0,6 % Leader-hankkeista). Hankekuvausten perusteella luonnon monimuotoisuutta edistäviksi arvioitiin yhteensä 19 hanketta, joista 13 on rahoitettu Leader-toimintatavan kautta. Nämä hankkeet saivat 0,3 % kaikesta Leader-rahoituksesta. Koska rahoitus on siis kohdistunut lähes tyystin tavoitteiltaan muunlaisiin hankkeisiin, Leader-toimintatavalla on ollut vain marginaalista merkitystä luonnon monimuotoisuuden edistämässä.

Maaseutuohjelma sisältää myös toimenpiteitä geenivarojen suojelemiseksi sekä kotieläinten että kasvilajikkeiden osalta (TP86). Alkuperäisrotujen kasvattamisesta on mahdollista tehdä ympäristösopimuksia, minkä lisäksi ohjelmavaroja on käytetty geenipankkitoiminnan ylläpitämiseen. Alkuperäislajikkeiden säilyttämisestä voidaan solmia kannan ylläpitosopimuksia sekä saada rahoitusta kasvilajikkeiden varmuuskokoelmien ylläpitoon. Näiden toimenpiteiden vaikuttavuutta on käsitelty tarkemmin arviointikysymyksen KOM28 yhteydessä.

7.a27) CEQ27-CO - To what extent has the RDP contributed to the CAP objective of fostering the competitiveness of agriculture?

7.a27.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

Maaseudun kehittämisohjelma on pyrkinyt edistämään maatalouden kilpailukykyä eri toimenpiteiden avulla. Ensisijaisia maatalouden toimintakyvyn parantamiseen vaikuttavia toimenpiteitä ovat olleet koulutus (M01), neuvonta (M02), maatalousinvestoinnit (M04.1) ja nuoren viljelijän aloitustuki (M06.1). Arvioinnin toteuttamissuunnitelman mukaisten indikaattorien tulisi mitata toimenpiteiden vaikutusta kilpailukykyyn.

Toimenpiteet on toteutettu kohdealojen 2A ja 2B kautta. Koulutuksen, neuvonnan ja maatalousinvestointien tarkoituksena on ollut parantaa tilojen taloudellista toimintakykyä, helpottaa rakenneuudistuksessa ja nykyaikaistamisessa ja lisätä markkinasuuntautumista sekä maatalouden monipuolistamista (kohdeala 2A). Riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden alalle pääsyä ja sukupolvenvaihdoksia on myös pyritty helpottamaan (kohdeala 2B).

Maaseutuohjelman tavoitteena on ollut lisätä maatalouden yrittäjätuloa ja tuotannontekijätuloa. Näitä mitataan EU:n yhteisillä indikaattoreilla eli yrittäjätulolla maataloudesta ja tuotannontekijätulolla. Ohjelmakauden aikana yrittäjätulo on laskenut Suomessa. Tuotannontekijätulo oli vuonna 2016 alempi kuin vuonna 2014. EU-alueella keskimäärin yrittäjätulo nousi hieman vuodesta 2014 vuoteen 2016. Vuonna 2014 yrittäjätulo oli Suomessa EU:n keskiarvoa korkeammalla, mutta vuonna 2016 se oli laskenut keskitason alapuolelle.

Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerin ja indikaattorien välillä:

<i>Arviointikriteeri</i>	<i>EU:n yhteiset indikaattorit</i>	<i>Lisäindikaattorit</i>
Maaseutuohjelma on lisännyt maatalouden yrittäjätuloa, tuotannontekijätuloa	Yrittäjätulo maataloudesta Tuotannontekijätulo	Maataloustuotannon kokonaispääoman tuotto prosentti, työtuntiansio
Maatalousyritysten tuottavuus sekä tuottavuuskehitys ovat parantuneet verrattuna kilpailijamaiden ja kansalliseen aiempaan kehitykseen	Maatalouden tuottavuus Tuettujen maatilojen maatalouden tuotoksen per vuosityöyksikkö muutos (täydentävä tulosindikaattori R2)	Maatalouden kannattavuuskerroin Kotimaisen maataloustuotannon suhde kulutukseen
Pinta-alaperusteiset tuet eivät ole nostaneet pellon tai tuotantopanosten hintaa		

Ohjelman mukaan maatalousyritysten tuottavuuden ja tuottavuuskehityksen olisi tullut parantua verrattuna aiempaan kansalliseen kehitykseen ja kilpailijamaihin. Maatalousyritysten tuottavuus ja tuottavuuskehitys ei ole ohjelmakauden aikana parantunut.

Maataloustuotannon jatkuvuus ja tuotantoedellytykset on pystyttävä turvaamaan. Ohjelman toimenpiteiden tavoitteena on kehittää maatalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä parantamalla maataloustuotannon rakennetta ja ehkäistä viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä.

Kokonaistason tavoitteena on kaikkien maatilojen taloudellisen toimintakyvyn parantaminen sekä maatilojen rakenneuudistuksen ja nykyaikaistamisen helpottaminen, erityisesti tarkoituksena lisätä markkinoille osallistumista ja markkinasuuntautumista kuin myös maatalouden monipuolistamista (kohdeala 2A).

2. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arviointikysymykseen on vastattu arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa esitettyjen vaikuttavuusindikaattorien avulla. Indikaattorit ja aineisto niiden laskentaa varten perustuvat Luonnonvarakeskuksen tilastoihin, Taloustohtori-tietokantaan sekä Euroopan komission FADN-tietokantaan. Indikaattoreita on arvioitu kuvailevalla tilastoanalyysillä.

Perustelu menetelmän käytölle

Tilastotarkastelun kautta pystytään arvioimaan indikaattoreiden kehitystä kokonaistasolla. Kirjanpitoaineistoon perustuva Luonnonvarakeskuksen Taloustohtori -tietokanta on yksityiskohtaisin käytävissä oleva tilastotietokanta arviointikysymyksen aihepiiriin vastaamiseksi. Kuvailevan tilastoanalyysin kautta voidaan tarkastella samaa asiaa kuvaavien eri mittareiden kehitystä ohjelmakauden aikana.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

Arviointisuunnitelmassa määritettyjen indikaattorien avulla ei pystytä erottamaan maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteiden vaikutusta maatalouden kilpailukyvyn muutokseen. Vertaistamiseen perustuvan arviointiaselman rakentaminen ei Suomessa harjoitetun maatalouspolitiikan rakenteesta johtuen ole mahdollista.

Suomessa noin 90 prosenttia maataloista on maaseutuohjelman toimenpiteiden, kuten luonnonhaittakorvauksen ja ympäristökorvausjärjestelmän, piirissä. Ohjelman ulkopuolella olevat tilat eivät muodosta tieteellisen analyysin vaatimukset täyttävää verrokkiryhmää, eikä niistä ole erikseen tietoja saatavissa. Vertaistamiseen perustuvan arviointiaselmaa ei pystytä rakentamaan ohjelman piirissä olevien ja ohjelman ulkopuolella olevien tilojen välille.

Yksittäisten toimenpiteiden tilatason vaikutuksia on selvitetty kyselyllä koulutuksen ja neuvonnan toimenpiteitä hyödyntäneille tiloille.

Arvioinnin kokonaisuutta vaikeuttaa se, että tilastoaineistoa on saatavilla osin vain vuoteen 2016 asti. Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014-2020 käynnistyminen viivästyi, ja ohjelman toteutus alkoi täysimääräisesti vasta vuonna 2015. Ohjelman toimenpiteiden vaikuttavuus saattaakin pidemmällä aikavälillä olla erilainen.

Edellä kuvatut ongelmat on pyritty ratkaisemaan hyödyntämällä maatalouspolitiikan ja maatalouspolitiikan eri keinojen vaikuttavuudesta sekä ruokamarkkinoiden toiminnasta tehtyä tieteellistä tutkimusta. Lisäksi arvioinnissa hyödynnetään muiden arviointien tuloksia.

3. Kuvaus asiaan liittyvistä EU:n yhteisistä indikaattoreista, joita käytettiin kysymykseen vastaamisessa ja niiden arvot.

Arviointikysymyksiin vastattiin hyödyntäen EU:n yhteisiä indikaattoreita ja arvioinnin toteuttamissuunnitelman mukaisia muita indikaattoreita. Käytetyt indikaattorit olivat maatalouden yrittäjätulo, tuotannontekijätulo, työvoiman tuottavuus, R2-tulosindikaattori, maataloustuotannon kokonaistuoton suhde työpanokseen, maatalouden kannattavuuskerroin, kotimaisen maataloustuotannon suhde kulutukseen ja pellon hintakehitys. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin erilliselvitystä tuottavuuskehityksestä alueittain, tuotantosunnittain ja tilakokoluokittain.

Yrittäjätulo maataloudesta

Yrittäjätulo maatalousyrittäjää kohden lasketaan vähentämällä tuotannontekijätulosta työntekijöille maksetut palkat, maksetut korot ja kiinteistä pääomien käytöstä maksetut vuokrat. Luonnonvarakeskuksen tilastoissa on raportoitu maatalouden yrittäjätulo vuoteen 2017. Reaalinen yrittäjätulo oli vuonna 2017 pienempi kuin muina ohjelmakauden vuosina (Kuvio 22).

Tuotannontekijätulo

Maatalouden tuotannontekijätulo saadaan vähentämällä perushintaisesta maatalouden kokonaistulosta välituotekäyttö, kiinteän pääoman kuluminen ja tuoteverot sekä lisäämällä muut tuotantotuet. Tuotannontekijätulo maatalousyrittäjää kohtaan raportoidaan Luonnonvarakeskuksen tilastoissa. Indeksien arvot ovat saatavissa vuosille 2014 - 2017.

Maatalouden tuottavuus

Kuviossa 8 kuvataan maatalouden tuottavuutta. Tuottavuus on suhteutettu kaikkiin maatalouden panoksiin. Tuottavuus kasvoi ohjelmakaudella vuoteen 2016, mutta vuonna 2017 se laski hieman. Muutokset ovat olleet marginaalisia.

Kokonaispääoman tuottoprosentti maataloudessa

Maataloustuotannon kokonaispääoman tuottoprosentti osoittaa koko pääomalle saatavan koron. Sen avulla voidaan vertailla yrityksen kilpailukykyä ja kannattavuutta. Indikaattori muodostetaan laskukaavalla:

$(\text{Nettotulos} + \text{korot} + \text{rahoituskulut}) / \text{Taseen loppusumma} \times 100$

Maatalouden kannattavuuskerroin

Maatalouden kannattavuuskerroin kertoo, kuinka monta prosenttia yrittäjän palkkatavoitteesta ja oman pääoman korkotavoitteesta on saavutettu. Se saadaan jakamalla yrittäjätulo oman työn palkkavaatimuksen ja oman pääoman korkovaatimuksen summalla.

Kun kannattavuuskerroin on alle yksi, on omalle työlle ja omalle pääomalle korvaukseksi jäävä yrittäjätulo pienempi kuin niille asetettu tuottovaatimus. Kannattavuuskertoimella pystytään mittaamaan ja vertailemaan keskenään maatalouden kannattavuutta. Kannattavuuskertoimet on raportoitu Luonnonvarakeskuksen Taloustohtori-palvelussa. Aineisto on saatavissa vuosille 2014-2017.

Kotimaisen maataloustuotannon suhde kulutukseen

Kotimaisen maataloustuotannon suhdetta kulutukseen mitataan tuotannon omavaraisuusasteella. Omavaraisuusaste kertoo, kuinka suuri osa kotimaista kulutusta vastaavasta määrästä voidaan kattaa kotimaisella tuotannolla. Kotimaisuusaste tilastoidaan Luonnonvarakeskuksen tilastoissa.

Pellon hintakehitys

Pellon hintakehitys raportoidaan Maanmittauslaitoksen toteutuneiden kiinteistökauppojen tilastossa. Tiedot ovat saatavilla vuosille 2014

Tukien osuus kokonaistuotosta

Tukien merkitystä tilan toiminnalle voi arvioida suhteuttamalla niiden määrä kokonaistuottoon. Tukiin on laskettu mukaan kaikki tilojen saamat tuet. Tukien osuus kokonaistuotosta saadaan kaavalla:

Tuet yhteensä/ Kokonaistuotto x 100

Prosenttiluku kertoo, kuinka suuri osa tilan tuotosta tulee tuista. Prosenttiosuudet ovat laskettu Luonnonvarakeskuksen Taloustohtori-tietokannan tiedoista.

4. Vaikuttavuusarviointikysymykseen liittyvän vaikuttavuusindikaattorin arvo sekä määrällinen ja sanallinen arvio paljonko maaseutuohjelma on vaikuttanut ko. indikaattorin kehitykseen

Maatalouden ennustettu yrittäjätulo vuodella 2018 on keskimäärin 13 000 euroa. Yrittäjätulo taso on laskenut ohjelmakauden aikana. Kasvihuonetiloja lukuun ottamatta ennustettu yrittäjätulo oli vuonna 2018 matalampi vuoteen 2014 verrattuna. Ohjelmakauden aikana tapahtunut vaihtelu maatalouden yrittäjätulossa on seurasta markkinamuutoksista. Kesällä 2018 kuivuus ja toisaalta vuoden 2017 märkä korjuukausi vaikuttivat sekä tuotannon määrään että markkinahintoihin. Samalla ne nostivat kotieläintuotannon kustannuksia.

Maaseutuohjelman toimenpiteet eivät ole kääntäneet maatalouden yrittäjätuloa kasvuun. Vaikutusmekanismi huomioiden voidaan arvioida, että ohjelman alla toteutettujen investointien kautta yksittäiset tilat ovat pystyneet kasvattamaan yrittäjätuloa ohjelmakauden aikana.

Maatalouden tuotannontekijätulo laski vuoden 2014 indeksiarvosta 109,9 indeksiin 92,3 vuoteen 2017. Maatalouden tuotannontekijätulo laski noin 20 prosenttia ohjelmakauden toisena vuotena.

Tuotannontekijätulojen suhde maatalouden työpanokseen on vaihdellut vuosittain. Vuoden 2018 ennusteen mukaan indikaattorin taso on samalla tasolla kuin vuonna 2014. Vuonna 2018 indeksin arvo oli 78,1, kun vastaava arvo vuonna 2014 oli 77,9. Maatalouden työvoiman tuottavuus on tällä mittarilla mitattuna pysynyt ennallaan ohjelmakauden aikana.

R2-tulosindikaattorin mukaan vuonna 2016 maatalouden keskimääräisellä työvoimapanoksella saavutettiin keskimäärin 82 840 euron kokonaistuotto. Vuonna 2014 vastaava kokonaistuotto oli 88 738 euroa. Maatalouden työvoiman kokonaistuottavuus on tällä mittarilla mitattuna heikentynyt ohjelmakauden aikana sektorilla keskimäärin sekä eri tuotantosuosunissa.

Ohjelmakaudella keskimääräinen maataloustuotannon kokonaispääoman tuotto prosentti on ollut negatiivinen. Tuotto prosentti laski joka vuosi vuoteen 2016 asti. Silloin tuotto prosentti oli -3,3, eli pääomaa tuhoutui yli kolme prosenttia. Se on yli prosenttiyksikön vähemmän kuin ohjelmakauden alussa vuonna 2014. Vuonna 2017 tuotto prosentti oli -2. Tuotantosuosunien välillä on suuriakin eroja

tuottoprosenteissa. Vuonna 2017 avomaapuutarhatiloilla kokonaispääoman tuottoprosentti oli 5,1, kun taas lammas- ja vuohitiloilla tuottoprosentti oli -6.

Ohjelmakauden aikana avomaapuutarhatilat ovat parantaneet tuottoprosenttiaan eniten. Vuonna 2014 niiden tuottoprosentti oli vain -4. Parannusta oli siis yhdeksän prosenttiyksikköä. Siipikarjatiloiilla, kasvihuonetiloilla ja muilla kasvinviljelytiloilla kokonaispääoman tuottoprosentti laski vuodesta 2016 vuoteen 2017, mutta muilla tuottoprosentti parani.

Vuosien välisestä vaihtelusta ei pysty erottamaan markkinoiden aiheuttamaa vaihtelua ja kehittämisohjelman aikaansaamia muutoksia tuottoprosenteissa. Maaseudun kehittämisohjelma ei ole parantanut maatalouden kokonaispääoman tuottavuutta.

Maatalouden kannattavuuskertoimet vaihtelivat eri tuotantosuunnissa 0,07 ja 0,86 välillä vuonna 2014. Vuonna 2018 vaihteluväli oli 0,03 ja 0,94. Missään tuotantosuunnassa tuottajat eivät ole saavuttaneet asettamiaan palkka- ja korkovaatimuksia.

Kasvihuonetilojen kannattavuus on selkeästi korkeampaa kuin muissa tuotantosuunnissa. Alimmillaan se oli vuonna 2015 (0,68), kun taas huippuvuonna 2016 kasvihuonetilat saavuttivat lähes koko tuottovaatimuksensa (0,95). Ainoastaan vuonna 2015 sikatilojen kannattavuuskerroin ylitti kasvihuonetilojen kannattavuuden. Erityisesti lammas- ja vuohitilojen kannattavuus on ollut laskussa ohjelmakaudella. Vuonna 2017 alhaisin kannattavuuskerroin oli siipikarjatiloiilla. Niiden kannattavuuskerroin oli vain 0,03 vuonna 2017, kun vielä vuonna 2016 tuottovaatimuksesta oli saavutettu 78 prosenttia.

Vaihtelu kannattavuuskertoimissa johtuu pääsääntöisesti markkinamuutoksista ohjelmakauden aikana. Maaseudun kehittämisohjelma ei ole kokonaistasolla parantanut maatalouden kannattavuutta.

Kotimaisen maataloustuotannon suhde kulutukseen ei ole ohjelmakauden aikana muuttunut. Kotimaisen tuotannon määrän suhde kulutuksen kokonaismäärään vaihtelee naudanlihan 80 prosentista maidontuotannon noin sataan. Kokonaisvilja-alalta Suomessa tuotetaan normaalisato-oletuksella joka vuosi yli kotimaisen käytön vastaava määrä. Vuosittaisten säävaihteluiden seurauksena viljan käytön ja tuotannon suhde saattaa kuitenkin vaihdella merkittävästi. Tuotantopanosten osalta Suomen maataloustuotanto perustuu tuontipanoksiin.

Pellon hintakehityksessä ei ole ohjelmakauden aikana tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vuonna 2018 yksinomaan viljeltyä maata sisältävien kiinteistöjen keskimääräinen kauppahinta oli 8694 euroa. Vastaava hinta oli 8698 euroa vuonna 2014. Pellon kysyntä Suomessa on voimakasta etenkin tuotantoalueilla, joilla on tuotantoaan laajentavia kotieläintiloja ja kasvinviljelytiloja. Suorilla, hehtaarikohtaisilla tukimekanismeilla ja kotieläintiheydellä on pellon hintaa nostava vaikutus. Ohjelmakauden aikana kummankaan kehityksessä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Indikaattori	Arvo ohjelmakauden alussa (2014)	Arvo (viimeisin tieto)	Nettomuutos	yksikkö	Selitys muutokselle
Yrittäjätulo	96	56,6 (2017)	-39,4	Indeksi 2005=100	Markkinamuutokset; vaihtelevat sääolosuhteet.
Tuotannontekijätulo	109,9	92,3 (2017)	-17,6	Indeksi 2005=100.	Markkinamuutokset.

Maatalouden tuottavuus	111	116,8 (2017)	5,8	Indeksi 2005=100	Panoskäytön pienentyminen
R2	88738,4	82840,9 (2016)	-5897,5	euroa	Markkinamuutokset
Kokonaispääoman tuotto prosentti	-1,9	-2 (2017)	-0,1	prosenttia	Ei muutosta
Kannattavuuskerroin	0,39	0,40 (2017)	-0,01	kannattavuuskerroin	Ei muutosta
Omavaraisuusaste	114,7 %	100 % (2017)	-14,7 %-yksikköä	prosenttia	Sääolosuhteet, markkinamuutokset, rakennemuutos
Pellon hinta	8698	8694 (2018)	-4 euroa	euroa	Ei muutosta
Tukien osuus kokonaistuotosta	33,15 %	33,88 % (2017)	0,73 %-yksikköä	prosenttia	Ei muutosta

5. Kysymyksen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Tilastojen saatavuus ja ajantasaisuus. Osa tilastoista saatiin arvioitsijoiden käyttöön vasta maaliskuussa 2019.

6. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Maaseutuohjelma ei ole kokonaistasolla parantanut maatalousalan kilpailukykyä. Tilojen kilpailukyky on keskimäärin heikentynyt ohjelmakauden aikana. Maaseutuohjelma on kuitenkin muodostanut etenkin luonnonhaittakorvauksen kautta perustuoton peltohehtaareille, vaikka markkinatuotot ovat laskeneet.

Markkinatuottojen laskusta huolimatta maatalouden kokonaiskustannukset eivät ole juurikaan muuttuneet. Tämä näkyy yritysajattelun laskuna.

Korkean kustannustason taustalla on tuottavuuden hidas kasvu. Maatalouden tuottavuuden kasvu on Suomessa ollut seurausta lähinnä maatalouden työvoiman määrän pienentymisestä. Samalla sektorin kyky lisäarvon tuottamiseen on heikko. Maataloudessa käytetään liikaa tuotannontekijöitä suhteessa kokonaistuotannon arvoon. Kannattavuuskehityksen parantaminen vaatisi sitä, että maatalouden tuotannontekijöitä ohjattaisiin tavoitteellisesti sektorilta pois ja samaan aikaan maataloustuotannossa pitää pystyä kasvattamaan tuotannon lisäarvoa esimerkiksi jalostusasteen noston tai erikoistumisen kautta.

Maaseutuohjelman toimenpiteet eivät riittävästi ohjaa tuotannontekijöitä ulos sektorilta. Toisaalta toteutuneiden investointien vaikutukset eivät ole kokonaistasolla riittäviä kääntämään sektorin tuottavuuskehitystä kasvuun.

Yksittäisten tilojen kohdalla ohjelman toimenpiteet ovat saattaneet parantaa kannattavuutta ja kilpailukykyä. Koulutukseen ja neuvontatoimenpiteisiin osallistuneilla viljelijöillä sekä investointeja toteuttaneilla tiloilla on lähtökohtaisesti muita paremmat edellytykset pärjätä jatkossa. Kokonaisuudessaan maaseutuohjelman vaikuttavuutta tulee arvioida vielä myöhemmin, sillä toimenpiteiden lopullinen vaikutus muodostuu vasta viiveellä.

Suosituks

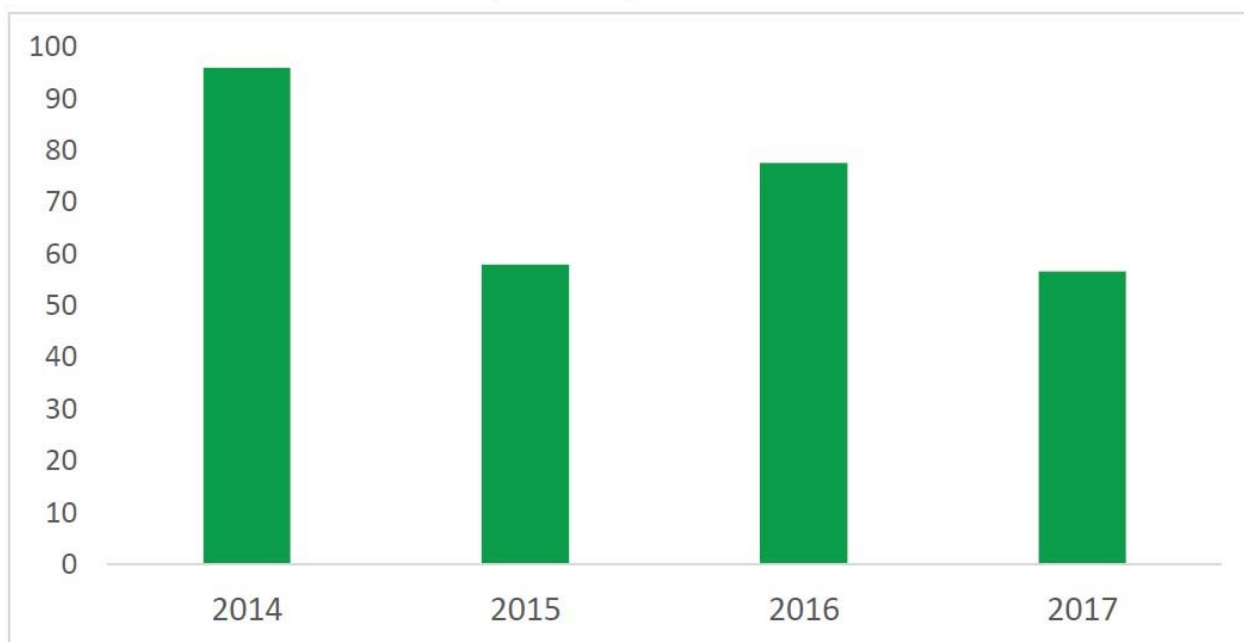
Ohjelman rahoituksen painopisteitä tulisi tarkastella uudelleen vaikutuslogiikaltaan säilyttävien ja vaikutuslogiikaltaan kehittävien toimenpiteiden välillä. Maataloussektorin uudistumisen ja kehittymisen kannalta on tärkeää tuottajien aktiivinen osallistuminen koulutukseen ja neuvontaan.

Rahoituksen myöntämiselle tulisi olla tiukemmat kriteerit, ja kilpailukykyä parantavia tukia lisää. Vaikutukseltaan maatalouden nykyistä rakennetta säilyttäviä tukia tulee vähentää. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi luonnonhaittakorvauksen ja investointitukien välistä suhdetta tulisi tarkastella uudelleen.

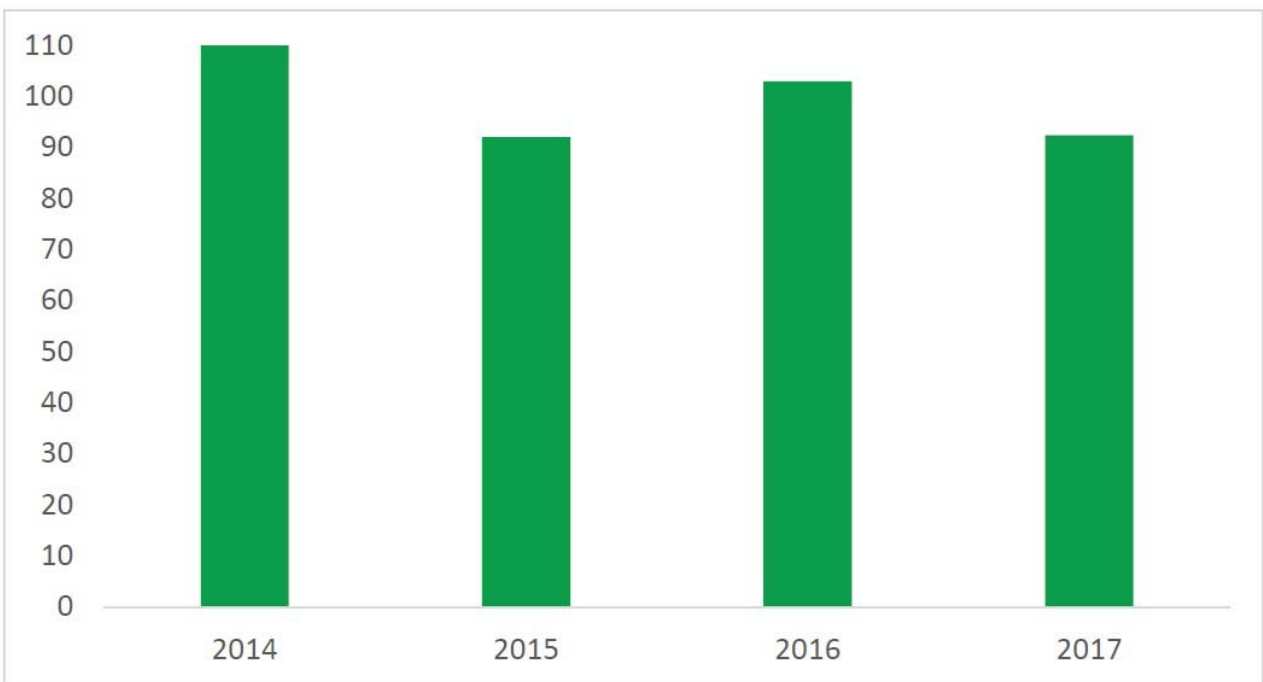
Tuottavuuskehityksen vahvistaminen vaatii uuden teknologian, työmenetelmien sekä tuottajien välisen yhteistyön nykyistä parempaa hyödyntämistä. Ohjelman toimenpiteitä tulee kohdistaa näiden tekijöiden edistämiseen.

Kilpailukykyyn indikaattoreita tulisi kehittää, jotta arvioinnissa pystyttäisiin erottamaan ohjelman vaikutukset markkinavaihteluista. Esimerkiksi kansainvälistä vertailua ja vertailua ohjelmakausien yli tulisi voida hyödyntää.

Pidemmän aikavälin kilpailukykyvaikutusten paljastamiseksi arviointi tulisi toteuttaa uudestaan, kun aineistoa on saatavilla ohjelmakauden viimeisiltäkin vuosilta.

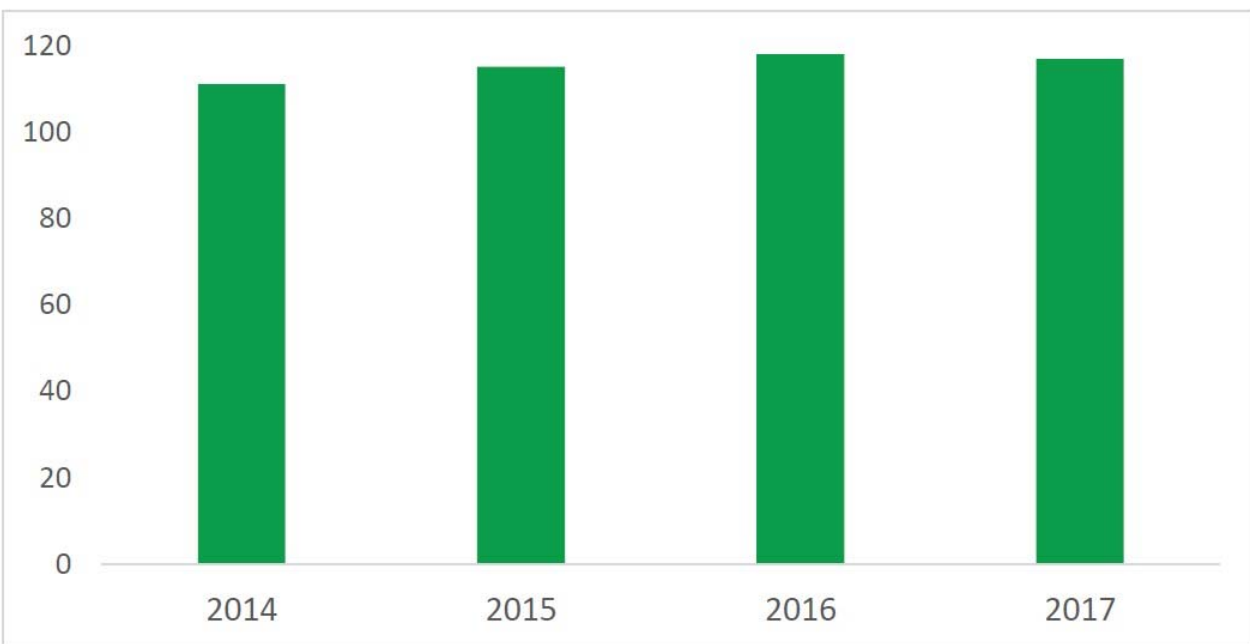

Kuvio 22. Reaalinen maatalouden yrittäjätulo/maatalousyrittäjä (indeksi 2005 = 100). (Lähde: Luke 2019.)

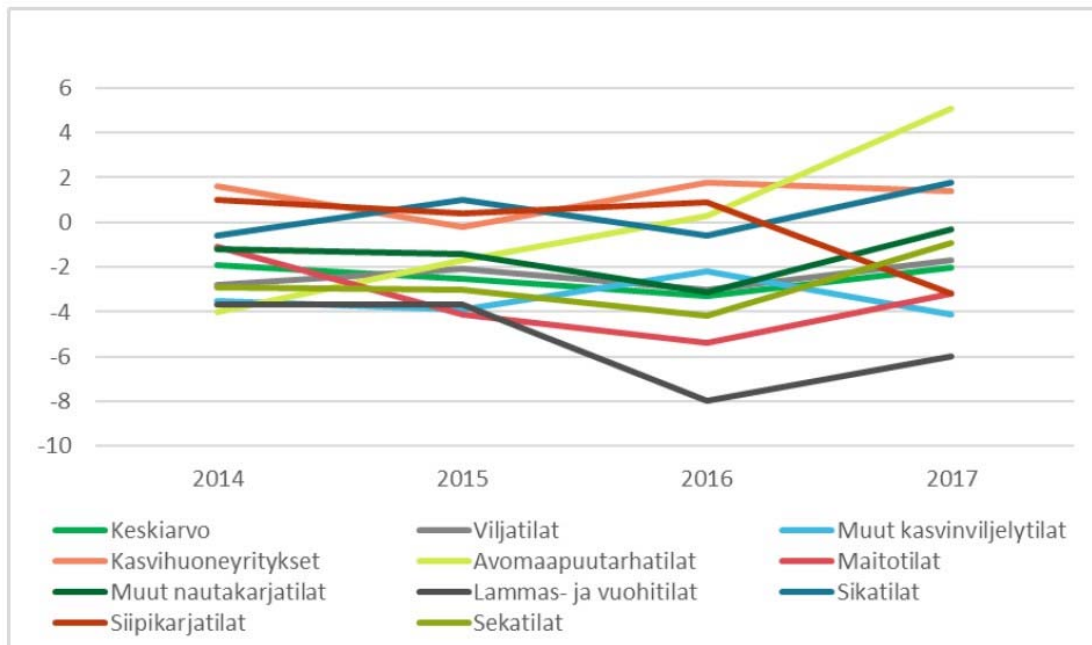
Kuvio 23. Maatalouden tuotannontekijätulo (indeksi 2005=100) (Lähde: Luke 2019)

Kuvio 23

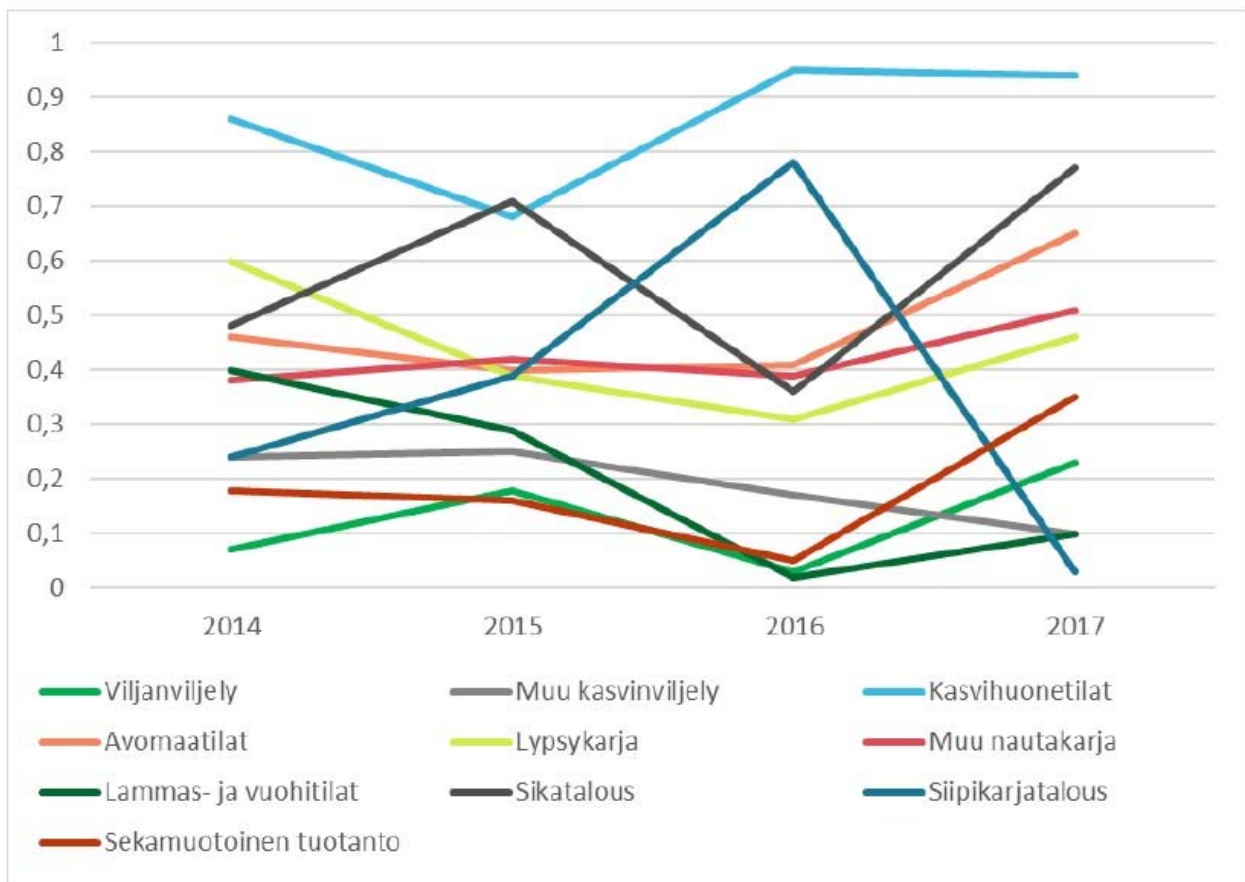
Kuvio 24. Maatalouden tuottavuus/kaikki panokset (indeksi 2005 = 100). (Lähde: Luke 2019)

Kuvio 24

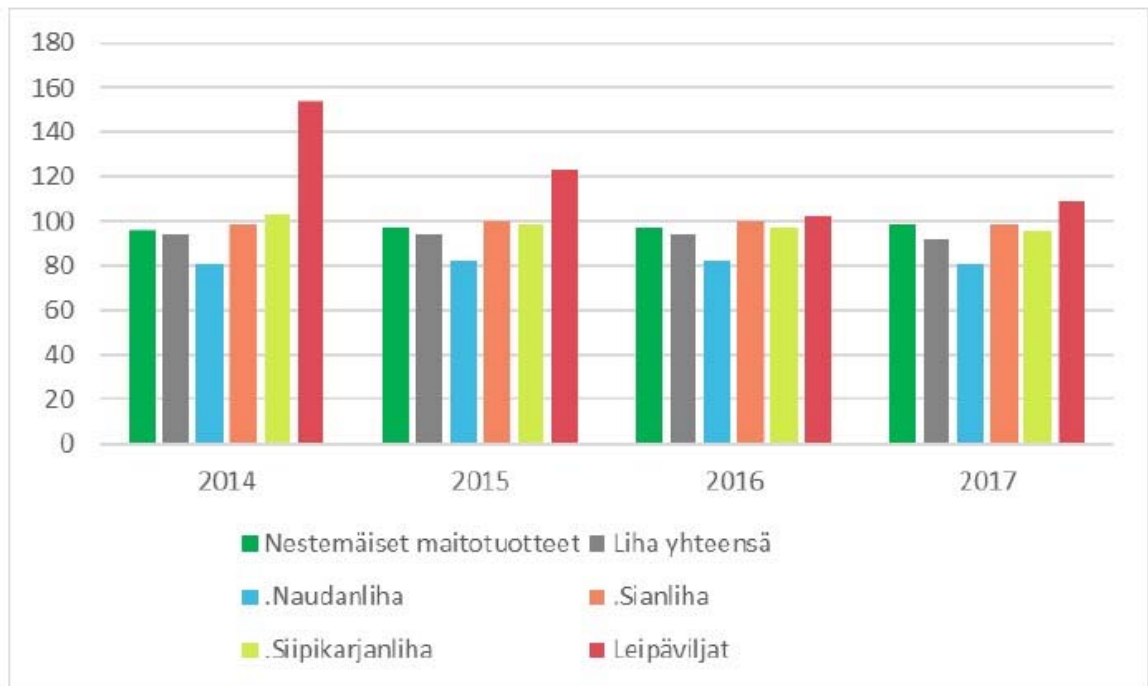

Kuvio 25. Pääoman tuotto prosentti maataloudessa (Lähde: Luke 2019, PTT:n omat laskelmat)

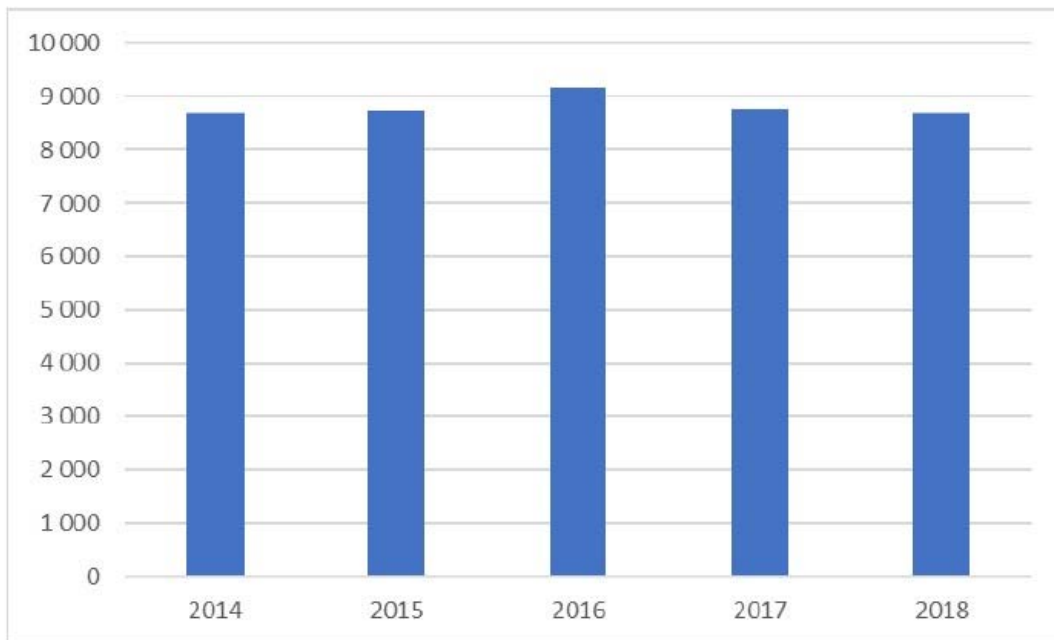
Kuvio 25

Kuvio 26. Maatalouden kannattavuuskerroin tuotantosunnittain. (Lähde: Luke 2019)

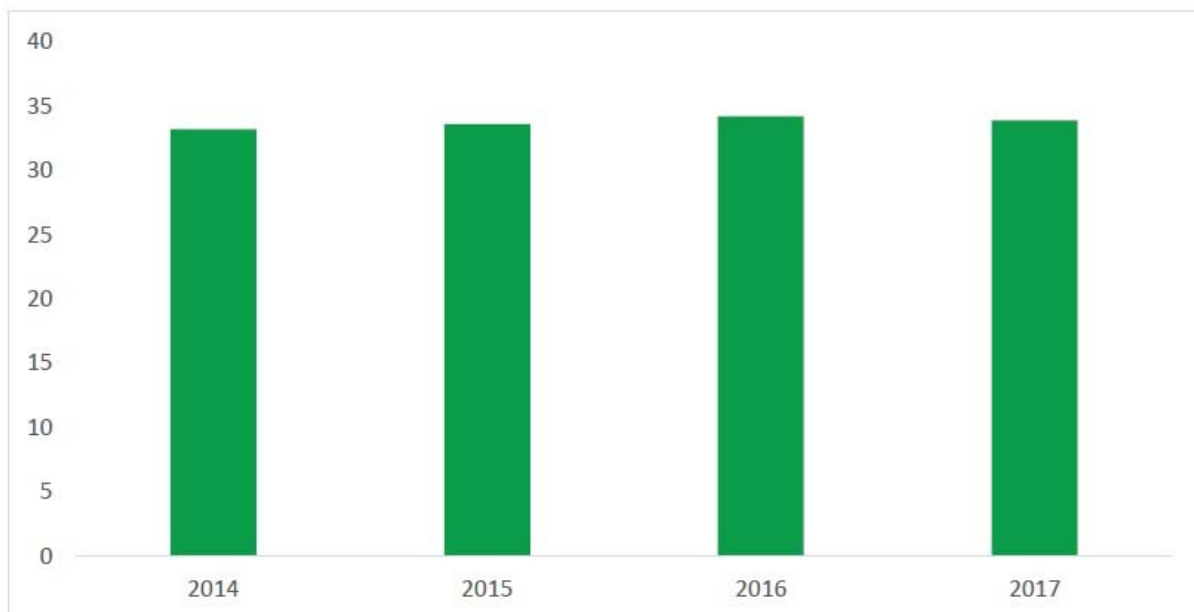

Kuvio 27. Omavaraisuusasteen kehitys (%) (Lähde: Luke 2019)

Kuvio 28. Pellon keskimääräinen hintakehitys (€/ha) Suomessa (Lähde: Maanmittauslaitos 2019)

Kuvio 28

Kuvio 29. Tukien osuus kokonaistuotosta (%).

7.a28) CEQ28-SU - To what extent has the RDP contributed to the CAP objective of ensuring sustainable management of natural resources and climate action?

7.a28.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Alla olevat arviot koskevat Manner-Suomen maaseutuohjelmassa ensi- tai toissijaisesti kohdealoille 4A tai 4B kohdennettuja alatoimenpiteitä.

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerin ja tulosindikaattorien välillä

Luonnon monimuotoisuuden osalta vastaus arviointikysymykseen on eritelty viiden alaotsikon (indikaattorin) alle: maatalousalueiden linnuston kehitys, HNV-maatalousmaan määrä, päiväperhosten kannankehitys, alkuperäisrotujen kannat, sekä alkuperäislajikkeiden kannat. Kussakin vastauskohdassa perustellaan, millä tavoilla (vaikutusmekanismeilla) eri ohjelmatoimenpiteet edistävät kunkin indikaattorin myönteistä kehitystä, sekä mitä tiedetään tämän vaikutuksen voimakkuudesta.

Vesien tilan osalta vaikuttavuusarvioinnissa on käytetty neljää indikaattoria: typpi- ja fosforitasetta, peltojen vesieroosiota, hiilen määrää peltomaassa ja nitraattipitoisuutta pinta- ja pohjavesissä.

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Luonnon monimuotoisuuden osalta pääasiallisena arviointimenetelmänä käytettiin ns. laadullista teoriapohjaista arviointia (qualitative theory-based evaluation, TBE). Tämä tarkoittaa, että eri tietolähteiden perusteella arvioinnissa osoitettiin ne mekanismit, joiden kautta ohjelmatoimenpiteet tuottavat odotetut tuotokset (ympäristövaikutukset). Ohjelmatoimenpiteiden vaikuttavuutta arvioitiin pääosin epäsuorasti koti- ja ulkomaisen julkaistuun tutkimuskirjallisuuteen perustuvana asiantuntija-arviointina. Tätä täydennettiin analysoimalla ohjelman toimeenpanoon liittyviä rekisteriaineistoja sekä tapaustutkimuksilla.

Vesien tilan osalta arvioinnissa käytettiin edellä mainittuja indikaattoreita sekä monien tutkimushankkeiden ja selvitysten tuottamia tuloksia.

4. EU:n yhteisten indikaattorien määrälliset arvot ja tietolähteet

Alla käsitellään ensin luonnon monimuotoisuutta koskevat, ja niiden jälkeen vesien tilaa koskevat indikaattorit.

Seuraavien luonnon monimuotoisuutta koskevien vaikuttavuusindikaattorien arvot on raportoitu jo arviointikysymyksen KOM26 yhteydessä: maatalousalueiden linnusto (I.08), HNV-maatalousmaan määrä (I.09), sekä päiväperhosten kannankehitys maatalousalueilla (Kansallinen lisäindikaattori). Näiden lisäksi alla esitetään geneettisen monimuotoisuuden ylläpitoon liittyvänä lisäindikaattorina tietoja maaseutuohjelman piirissä olevien alkuperäisrotujen kokonaiskannan kehityksestä, sekä siitä mikä osuus kunkin rodun kannasta on ohjelmatoimien piirissä. Kasvigeenivaraohjelmaan valituista maatiaiskasveista

käytettävissä oli vain ohjelmaa koordinoivan Luonnonvarakeskuksen kokonaisarvio siitä, mitä osuutta niiden kannoista tuetaan maaseutuohjelman kautta.

Vesien tilan ja ohjelmatoimien välistä yhteyttä sekä vesien tilaan liittyvä indikaattoridataa on käsitelty tarkemmin kysymyksen KOM9 kohdalla

Taulukossa 1 on esitetty laadulliset arviot siitä, missä määrin maaseutuohjelman eri alatoimenpiteillä voidaan edistää eri vaikuttavuusindikaattorien suotuisaa kehitystä. Nämä asiantuntija-arviot on perusteltu tarkemmin arviointivastauksen alakohdassa 6 sekä vastauksessa arviointikysymyksen KOM26 tarkennukseen A.

Taulukko 1. Arviot maaseutuohjelman eri alatoimenpiteiden suorasta sekä epäsuorasta tai potentiaalisesta merkityksestä eri vaikuttavuusindikaattorien kehitykseen. Taulukon symbolit: suora vaikutus vähäistä (X) tai merkittävää (XX), tai vain epäsuoraa ja vähäistä vaikutusta (o). Tyhjiä soluissa ei ilmeisiä vaikutuksia.

Vaikuttavuus-indikaattori	Kohdealan 4a ensi- tai toissijaiset alatoimenpiteet													
	M01	M02	M04.4	M07.1	M07.6	M10	M11	M13	M14	M16.1	M16.2	M16.5	M16.9	M19
I.08 Peltolinnusto		o	X		o	XX	X	o	o					
I.09 HNV-maatalousmaa		o	X	o	X	XX		o	o					
Päiväperhoset		o	X		o	XX	o	o						

Maaseutuohjelma on edistänyt merkittävästi alkuperäisrotujen populaatioiden vakautta. Luonnonvarakeskuksen eläingenivaraohjelman tietojen mukaan nautojen alkuperäisrotujen, etenkin itäsuomenkarjan määrät ovat olleet kasvussa viime vuosina. Suomenhevosten yhteismäärä on säilynyt jokseenkin vakaana, mutta varstoneiden tammojen määrän lasku on supistanut rodun geeniperimää. Valkoisen suomenlampaan kanta on pysynyt vahvana, mutta rodun musta ja ruskea värimuoto ovat vähälukuisia. Ahvenanmaanlammas on runsastunut 2000-luvulla tuntuvasti, mutta kainuunharmaa on edelleen uhanalainen. Suomenvuohen ja maatiaiskan määrät ovat pysyneet vakiintuneilla tasoillaan.

Vuonna 2018 alkuperäisrotujen kasvattamisen ympäristösopimusten lukumäärä oli hieman alhaisempi kuin vuosina 2015–2016, mutta tuettu eläinmäärä oli hieman kasvanut. Ylläpitosopimuksia on voinut tehdä yhteensä yhdeksästä eläinrodusta. Tuettu eläinmäärä oli kasvanut kaikilla lammasroduilla (suomenlammas +0,3 %, kainuunharmaa +6,9%, ahvenanmaanlammas +6,6%), itäsuomenkarjalla (+12,4%) ja suomenvuohella (+8,3%). Tuettu eläinmäärä oli toisaalta laskenut muiden nautarotujen (länsisuomenkarja -8,4%, pohjoissuomenkarja -4,9%), suomenhevosten (-0,9%) ja maatiaiskan ja –kukkojen (-4,6%) osalta. Toimenpiteen vaikuttavuutta on rajoittanut eniten sivutoimisten viljelijöiden haluttomuus sen käyttöön. Tämän vuoksi etenkin suomenhevosia ja maatiaiskanoja on tuen piirissä vain niukasti. Eri nautarotujen sekä suomenlampaan ja kainuunharmaksen osalta merkittävä osa kantakirjatuista naaraista kuului vuonna 2018 ympäristösopimusten piiriin (kuva 1).

Alkuperäisrotujen perimän säilytyspäämäärä otettiin käyttöön syksyllä 2015. Sitoumuksen avulla edistetään eläingenivaraohjelman geenipankkitoimintaa. Elävinä geenipankkeina toimineiden julkisyhteisöjen toiminta on kuitenkin uhattuna, koska niiden valtaosin muilta hallinnonaloilta tuleva toimintarahoitus on supistunut viime vuosina merkittävästi.

Maaseutuohjelma on edistänyt alkuperäiskasvien kantojen vakautta vain vähäisessä määrin. Vuonna 2018 alkuperäiskasvien ylläpitosopimuksia oli voimassa vain 9 kpl. Ylläpitosopimusten vähäisen määrän vuoksi toimenpide ei riitä turvaamaan edes yksittäisten kasvilajikkeiden geneettistä vaihtelua Suomessa.

Vuonna 2018 oli lisäksi voimassa kuusi ylläpitäjäsopimusta alkuperäiskasvien varmuuskokoelmasta. Niissä ylläpidettäviä kasvin paikalliskantoja on yhteensä 113. Tämä vastaa arviolta 15–20 % kasvigeenivaraohjelmaan valituista kasvikannoista ja –lajikkeista. Varmuuskokoelmiin voidaan sisällyttää myös puutarhakasvien alkuperäiskantoja, toisin kuin ylläpitosopimuksiin. Varmuuskokoelmilla on siten selvästi ylläpitosopimuksia enemmän merkitystä maataislajikkeiden säilyttämisessä.

5. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut ongelmat

Luonnon monimuotoisuutta koskeviin vaikuttavuusindikaattoreihin liittyvät ongelmat ja rajoitteet on kuvattu arviointikysymykseen KOM26 vastaamisen yhteydessä. Lintukantojen kehitystä Natura 2000 – alueilla ja niiden ulkopuolella ei ollut mahdollista vertailla samoista tietoaaineistojen rajoitteista johtuen.

Sekä luonnon monimuotoisuutta että vesien tilaa koskeviin indikaattoreihin vaikuttavat myös monet muut tekijät kuin maaseutuohjelman toimenpiteet. Näiden eri osatekijöiden suhteellista merkitystä indikaattorien kehitykseen voitiin arvioida vain laadullisesti.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Luonnon monimuotoisuuden osalta vastaamme arviointikysymykseen seuraavaa:

Peltolintujen kannankehitystä kuvaava indikaattori I.08 on laskenut tällä ohjelmakaudella. Kehitys on ollut samansuuntaista sekä avomaan- että reuna-alueiden linnustolla. 2000-luvun aikana avomaan peltolinnusto on taantunut selvästi, kun taas reuna-alueiden lajisto on pysynyt jokseenkin vakaana.

Indikaattoriin I.08 sisältyvistä lajeista muut paitsi naakka ja pikkugarpunen ovat muuttolintuja, joiden kantoihin vaikuttavat pesimisalueen ohella myös niiden muuttoreitillä sekä talvehtimisalueilla tapahtuvat ympäristömuutokset. Useimmista muista lajeista poiketen juuri em. kahden paikkalinnun kannat ovat 2000-luvulla suuresti vahvistuneet. Ei ole tiedossa, missä määrin indikaattorin havaittu kehitys selittyy peltolinnuston pesimisalueilla, muuttoreiteillä tai talvehtimisalueilla tapahtuneilla ympäristömuutoksilla, tai kenties satunnaisilla säätekijöillä. Maatalousmaan osuus on Manner-Suomessa varsin pieni (7-8 % maa-alasta), joten merkittävä osa indikaattorin sisältämien lajien kannoista lisääntyy muissa avoimissa elinympäristöissä (avohakkuilla, avosoilla, joutomailla ym.). Tämän vuoksi havaitut kokonaiskantojen muutokset voivat johtua myös muissa elinympäristöissä tapahtuneista muutoksista. Koska kontrafaktuaalista tarkastelua ei voitu tehdä, maaseutuohjelman osuutta havaittujen muutosten selittäjänä ei voida perustellusti arvioida.

M10 *Ympäristökorvaus* sisältää monia laaja-alaisinkin toteutettuja toimenpiteitä, jotka hyödyttävät merkittävästi maatalousalueiden linnustoa. Näitä ovat etenkin erilaiset nurmipeitteisyyttä lisäävät toimenpiteet sekä talviaikaisen kasvipeitteisyyden lisääminen. Ympäristösopimuksilla hoidetut kosteikot ja luonnonlaitumet hyödyttävät merkittävästi sekä lisääntyvää että muuttavaa linnustoa. Eniten merkitystä on laaja-alaisilla rantalaitumilla, jotka ovat monien muuttavien lintujen keskeisiä ruokailu- ja levähdysalueita. Ympäristösopimusten käyttöönottoa on tuettu merkittävästi M04.4 *Ei-tuotannollisten investointien* avulla.

Peltolinnusto hyötyy merkittävästi M11 *Luonnonmukaista tuotannosta*, joka monipuolistaa tilan peltoviljelyä ja lisää tarjolla olevan siemen- ja hyönteisravinnon määrää. Linnusto hyötyy epäsuorasti myös M13 *Luonnonhaittakorvauksesta* ja M14 *Eläinten hyvinvointikorvauksesta*, jotka tukevat laajamittaisen maatalouden ja etenkin laiduntavien eläinten käytön jatkuvuutta. Erilaisista

hanketoimenpiteistä vain M07.6 *Kulttuuri- ja luonnonperintöhankkeissa* on kunnostettu yksittäisiä vesistö- ja rantakohteita sekä luonnonlaitumia, joilla on merkitystä linnustolle.

HNV-maatalousmaan laskennallinen määrä (I.09) sekä sen osuus maatalousmaasta ovat nousseet tällä ohjelmakaudella. Aiemmin kehityssuunta oli pitkään laskeva. Muutos on todennäköisesti seurausta erilaisten nurmipeitteisten alojen määrän kääntymisestä nousuun. Etenkin säilörehun tuotantoala on kasvanut, samoin M10 *Ympäristökorvaukseen* sisältyvien Monimuotoisuuspeltojen sekä Suojavyöhykkeiden alat.

M13 *Luonnonhaittakorvaus* edistää HNV-maatalousmaan määrän säilymistä sillä, että pysyvät laitumet sisältyvät nykyisin korvauskelpoiseen alaan. Tämän vaikuttavuutta kuitenkin heikentää se, että LHK ei sisällä mitään velvoitteita pysyvien laitumien hoidolle. Toimenpide tukee myös epäsuorasti laajamittaisen maataloustuotannon jatkuvuutta Suomessa, samoin kuin M14 *Eläinten hyvinvointikorvaus* kotieläintuotannon osalta. Lisäksi hanketoimenpiteillä M07.1 *Selvitykset ja suunnitelmat* sekä M07.6 *Kulttuuri- ja luonnonperintö* on tuettu vähäisessä määrin luontoarvoiltaan merkittävien alueiden kunnostamista ja hoitoa.

Maatalousalueiden päiväperhoslajiston kannat (kansallinen lisäindikaattori) ovat keskimäärin vahvistuneet tällä ohjelmakaudella. Vuosina 2012–2014 indikaattori kuitenkin laski dramaattisesti usean sääoloiltaan epäsuotuisan kesän vuoksi. Indikaattorin arvoissa on ollut suurta vuosittaista vaihtelua, mutta yleistrendiltään se on ollut 2000-luvulla vakaa.

Päiväperhosten kannat voivat vaihdella hyvinkin suuresti satunnaisista säätekijöistä johtuen. Tämän vuoksi ohjelmakausi on liian lyhyt ajanjakso, jotta indikaattori soveltuisi maaseutuohjelman vaikuttavuuden arviointiin. Suuren satunnaisvaihtelun vuoksi maaseutuohjelman vaikuttavuusarviointiin tarvittaisiin myös merkittävästi nykyistä laajempia havaintoaineistoja. Koska kontrafaktuaalista tarkastelua ei voitu tehdä, maaseutuohjelman osuutta havaittujen muutosten selittäjänä ei voida perustellusti arvioida.

Perhoskantojen myönteistä kehitystä tukee keskeisimmin M10 *Ympäristökorvaus*, jonka monet toimenpiteet ylläpitävät suurta määrää erilaisia päiväperhosille soveliaita elinympäristöjä. Näistä laaja-alaisimpia ovat erilaiset monivuotiset nurmialueet, kuten ympäristönhoitonurmet ja monimuotoisuuspellot. Ympäristösopimuksilla (M10) hoidettavat luonnonlaitumet ovat monien uhanalaisten päiväperhoslajien tärkeimpiä elinympäristöjä. Näiden alueiden kunnostamista tuetaan lisäksi M04.4 *Ei-tuotannollisten investointien* avulla.

Maaseutuohjelma hyödyttää maatalousalueiden päiväperhoslajistoa myös epäsuorasti turvaamalla laajamittaisen maatalouden säilymisen Suomessa. Tämän ansiosta maatalousalueilla on säilynyt niille tyypillisten päiväperhoslajien keskeisimpiä elinympäristöjä, lähinnä erilaisia piennar- ja reuna-alueita sekä erilaisia peltonurmia, kesantoja, niittyjä ja luonnonlaitumia. Keskeisimmin tätä edistävät M13 *Luonnonhaittakorvaus* sekä M10 *Ympäristökorvaus*. Epäsuoraa merkitystä on myös M11 *Luonnonmukaisella tuotannolla* ja M14 *Eläinten hyvinvointikorvauksella*.

Alkuperäisrotujen säilyttämisessä maaseutuohjelma on ollut keskeisin rahoituslähde Manner-Suomessa. Merkittävä osa etenkin eri nautarotujen sekä suomenlampaan ja kainuunharmaslampaan kannoista on toimenpiteen piirissä.

Alkuperäislajikkeiden turvaamisessa maaseutuohjelman toimenpiteillä on ollut vähäisen käyttöönoton vuoksi vain pieni rooli. Valtaosa eri alkuperäislajikkeiden kannoista jää ohjelmatoimien ulkopuolelle.

Vesien tilan osalta vastaamme arviointikysymykseen seuraavaa:

Maatalouden vesiensuojelun toimet alkavat hiljalleen näkyä politiikkatavoitteiden mukaisesti vesistöissä. Maatalouden fosforinkuormitus on valtakunnallisella tasolla laskenut 20 % edellisestä tukikaudesta. Valtakunnallisen tason typpekuormitus maatalousalueilta on kuitenkin noussut 15 %.

Maatalouden vesiensuojelutyön tuloksena valtakunnalliset typpi- ja fosforitaseet ovat kehittyneet suotuisasti. Fosforilannoituksen tarkentuminen on näkynyt myös peltomaan keskimääräisen fosforiluvun odotettuna laskuna. Peltomaiden eroosion arvioidaan laskeneen noin viidenneksellä, missä peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden lisääntymisellä on ollut merkittävä vaikutus. Eroosion torjuntaa voitaisiin edelleen tehostaa kohdentamalla monivuotiset nurmet kaltevimmille peltolohkoille tai muutoin vesiensuojelua selvemmin edistäviin kohteisiin.

Vesiensuojelun valtakunnallisen toimintaohjelman Maaseutuohjelmalle asettamat toiminnalliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet, ja maaseutuohjelmalla on ollut merkittävä vaikutus hajakuormituksen vähentämisessä.

Maaseutuohjelma on sitouttanut viljelijät laaja-alaisesti M10 Ympäristösitoumuksiin. Vuonna 2018 ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolella jääneillä tiloilla oli vain 5,7 % suoria tukia hakeneesta pinta-alasta. Pinta-alallisesti ja vaikuttavuudeltaan tärkeimmät maaseutuohjelman toimenpiteet ovatkin olleet M10 Ympäristökorvaukseen sisältyvät ravinteiden tasapainoinen käyttö ja peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys. Ravinteiden käyttö on toimenpiteen vuoksi tarkentunut johtaen ravinnetaseiden laskuun, mikä on näkynyt fosforiluvun hitaana laskuna ja nyt myös typpi- ja fosforikuormituksen laskuna Saaristomeren valuma-alueita lukuun ottamatta. Peltoalasta yli puolet (61 %) oli talviaikana eri tavoin kasvipeitteistä suojaten maata eroosiolta ja kokonaisfosforin kulkeutumiselta sekä typen huuhtoutumiselta. M10 Ympäristökorvauksen muiden vesiensuojelullisten toimenpiteiden vaikuttavuus on ollut paikallisempaa ja rajatumpaa.

Maaseutuohjelmalla on niin ikään tuettu kuormituksen vähentämiseen tähtäävää koulutusta ja neuvontaa sekä toteutettu hankkeita, joissa viljelijät ovat olleet mukana aktiivisina toimijoina. Tietämyksen ja motivaation lisääntymisellä voidaan olettaa olevan suurta merkitystä vesiensuojelulle.

Ohjelmakaudelle toteutui myös kerääjäkasvien viljelyn huomattava lisääntyminen, minkä arvioitiin vähentäneen typpekuormitusta valtakunnan tasolla yhdellä prosentilla. Kerääjäkasvit myös monipuolistavat yksipuolista viljanviljelyä ja lisäävät maahan hiilisyötettä. Toimenpiteen alainen pinta-ala pysyy samalla ravinnontuotannossa.

Suomi on laaja maa, jonka kotieläintuotanto on alueellisesti keskittynyttä. Kotieläintilat sijaitsevat monesti etäällä väkirehua tuottavista viljailoista, mikä vaikeuttaa lannan ravinteiden kierrätystä. Maaseutuohjelmassa on monia toimenpiteitä, joilla ravinteiden kierrätystä on pyritty lisäämään. Toteutuma on kuitenkin tarpeeseen nähden vähäinen.

Euroopan tilintarkastustuomioistuin on suosittanut Suomelle maatalouden vesiensuojelutoimien tiukempaa kohdennusta, mitä ohjelmakaudella on myös toteutettu. Tässä arvioinnissa eri toimenpiteiden kohdentamisalueet katsottiin onnistuneiksi.

7. Yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Luonnon monimuotoisuuden osalta arvioinnin keskeisimmät johtopäätöksiä ovat:

- M10 Ympäristökorvaus on ollut selvästi merkittävin luonnon monimuotoisuutta edistävä alatoimenpide. Sen kautta voidaan keskeisimmin vaikuttaa kaikkien edellä kuvattujen vaikuttavuusindikaattorien kehitykseen, sekä alkuperäisrotujen- ja vähäisessä määrin myös

alkuperäislajikkeiden geneettisen monimuotoisuuden säilymiseen. Lisäksi M04.4 Ei-tuotannolliset investoinnit edistävät merkittävästi M10 Ympäristökorvaukseen sisältyvien ympäristösopimusten käyttöönottoa.

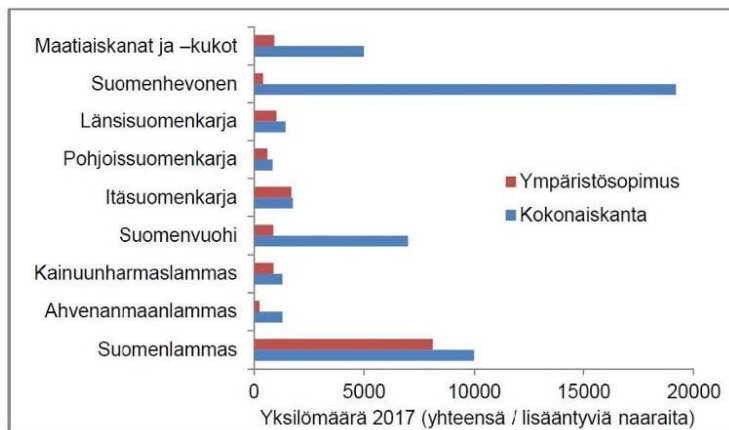
- M11 Luonnonmukainen tuotanto edistää huomattavassa määrin etenkin peltolinnuston monimuotoisuutta.
- Muiden maaseutuohjelman alatoimenpiteiden monimuotoisuusvaikutukset ovat vähäisiä tai epäsuoria. M13 Luonnonhaittakorvaus sekä M14 Eläinten hyvinvointikorvaus ovat osaltaan ylläpitäneet laajamittaisen maatalouden jatkuvuutta Suomessa, mikä turvaa epäsuorasti myös maatalousluonnon monimuotoisuutta. Hankkeina toteuttavista alatoimenpiteistä vain M07.1 Selvitykset ja suunnitelmat sekä M07.6 Kulttuuri- ja luonnonperintö ovat tuottaneet vähäisiä monimuotoisuusvaikutuksia.
- Peltolinnuston tilaa voidaan edistää maaseutuohjelmalla parhaiten monilla M10 Ympäristökorvauksen toimenpiteillä, sekä turvaamalla näille riittävä rahoitus ja edistämällä niiden käyttöönottoa. Keskeisimpiä näistä ovat ympäristösopimukset, joilla tuetaan luonnon- ja etenkin rantalaidunten käyttöä sekä kosteikkojen hoitoa.
- HNV-maatalousmaan määrää voidaan ylläpitää ensisijaisesti turvaamalla M10 Ympäristökorvauksen monivuotista nurmipeitteisyyttä lisääville toimenpiteille sekä ympäristösopimuksille riittävä rahoitus ja edistämällä niiden käyttöönottoa.
- Maatalousalueiden perhoskantoja voidaan vahvistaa paljolti samoilla maaseutuohjelman toimenpiteillä kuin peltolinnustoakin. Keskeisintä on turvata M10 Ympäristökorvauksen vaikuttavimmille toimenpiteille riittävä rahoitus ja edistää niiden käyttöönottoa.
- Useimpien alkuperäisrotujen säilyminen Manner-Suomessa on pitkälti riippuvainen M10 Ympäristökorvauksen alkuperäisrotujen kasvattamisen ympäristösopimuksista. Joillakin eläinroduilla jo selvä enemmistö kannasta on näiden sopimusten piirissä. Ympäristösopimukset ovat muodostaneet merkittävän osan myös in situ –geenipankkitoimintaa harjoittavien julkisyhteisöjen rahoituksesta. Näiden yhteisöjen muu toimintarahoitus tulisi turvata eri hallinnonalojen välisenä yhteistyönä (Suositus). Ympäristösopimuksille tulisi asettaa eläinyksikköinä mitattavien määrällisten tavoitteiden ohella myös laadullisia tavoitteita liittyen kunkin rodun geneettisen vaihtelun turvaamiseen (Suositus).
- Maaseutuohjelma edistää vain vähäisessä määrin alkuperäislajikkeiden säilyttämistä. Alkuperäiskasvien ylläpitosopimuksia on tehty vain muutamia, mikä selittynee etupäässä tukikorvauksen pienellä koolla. Korvaustasoa tulisi merkittävästi korottaa, jotta toimenpidettä otettaisiin laajemmin käyttöön (Suositus). Alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat ovat edistäneet selvästi paremmin monien lajikkeiden, ja myös koristekasvien kantojen säilymistä.

Vesien tilan osalta arvioinnin keskeisimmät johtopäätöksiä ovat:

- Maatilojen kattavasta osallistumisesta M10 Ympäristökorvaukseen tulee pitää jatkossakin kiinni. Kaikilla maatiloilla, vesistöalueen tilasta riippumatta, on tarpeellista noudattaa tiettyjä ympäristön kannalta myönteisiä viljelykäytäntöjä. Tilakohtaisen toimen korvaustaso on jo nykyisellään alhainen (54 €/ha), joten riskinä on että yhä useampi maatila jättäytyy pois alatoimenpiteestä.
- M10 tilakohtaisen toimenpiteen tehoa voitaisiin tulevilla ohjelmakaudella parantaa poistamalla typpi- ja fosforilannoituksen enimmäismäärissä sallittuja poikkeuksia, jotka eivät ole perusteltavissa kasvien ravinnetarpeella. Typpilannoituksen perusteena olevan multavuusmäärityksen muuttaminen aistinvaraisesta analyysistä hiilimääritykseksi tarkentaisi typpilannoitusta.
- Suojavyöhykkeet, monivuotiset ympäristönurmet ja luonnonhoitopeltonurmet arvioitiin toisaalla M10 Ympäristökorvauksen tehokkaimmiksi toimenpiteiksi eroosion ja typpikuormituksen

vähentämisessä. Suojavyöhykkeiden sijoittelussa on kuitenkin havaittu puutteita, jotka tulisi jatkossa korjata toimenpiteen vaikuttavuuden parantamiseksi.

- Peltojen kasvipeitteisyyden ja kyntämättömyyden lisääntymisestä on kääntöpuolena seurannut liukoisen fosforin huuhtoutumisen lisääntyminen. Pitkäikäiset nurmet, kuten suojavyöhykkeet, tulee sijoittaa kaltevimmille peltolohkoille vesistöjen varteen, jotta niistä saadaan suurin hyöty eroosion ja kokonaisfosforin kulkeutumisen torjunnassa. Tämä kompensoi niiden tuottamaa lisäystä liukoisen fosforin kuormitukseen. Tasaisilla mailla fosforin kerrostuminen tulisi aika ajoin purkaa kyntämällä. Asiaa tutkitaan parhaillaan ja lähiaikoina saadaan tarkempia tietoja siitä, kuinka usein ja millä tavoin ns. strateginen muokkaus olisi tarpeen tehdä.
- Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys -toimenpiteeseen sisältyy laadultaan monenlaisia kasvipeitteitä, joiden ympäristövaikutukset ja vaikutusten suuruus vaihtelevat. Toimenpiteistä monivuotiset nurmet ja ruokohelpi ovat tehokkaimpia, syyssänkimuokkaus vähiten tehokas. Se voitaisiin poistaa toimenpidevalikoimasta.

Kuva 1. Eri alkuperäisrotujen kokonaiskannat sekä ympäristösopimusten piirissä olevien yksilöiden lukumäärät vuonna 2017. Suomenhevosen ja maatiaiskanat osalta luvut ovat kaikkien yksilöiden, ja muiden rotujen osalta lisääntyvien naaraiden määriä.

Kuva Eri alkuperäisrotujen kokonaiskannat sekä ympäristösopimusten piirissä olevien yksilöiden lukumäärät vuonna 2017.

7.a29) CEQ29-DE - To what extent has the RDP contributed to the CAP objective of achieving a balanced territorial development of rural economies and communities including the creation and maintenance of employment?

7.a29.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Ohjelman toimenpiteet

Arvioinnin kohteena ovat seuraavat maaseutuohjelman toimenpiteet:

Koulutus (M01)

Maatalousinvestoinnit (M04.1)

Yritysinvestoinnit (M04.2)

Palvelut ja kylien kehittäminen (M07)

Yritysten perustamistuki (M06.2)

Yritysinvestoinnit (M06.4)

Yhteistyö (M16)

Leader (M19)

2. Yhteys arviointikysymyksen, arviointikriteerien ja indikaattoreiden välillä

Tavoitteena on, että maaseudun yritystoimintaa on monipuolistettu ja työllisyyttä, palveluita sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia on parannettu Maaseutuohjelman toimenpiteillä.

Useilla ohjelman toimenpiteillä on pyritty vaikuttamaan tasapainoiseen aluekehitykseen, sitä voi pitää ohjelman yhtenä keskeisenä yleistavoitteena. Arviointikysymyksellä ei ole itsenäistä tulosindikaattoria. Alla kussakin vastauskohdassa perustellaan, millä tavoilla (vaikutusmekanismeilla) ohjelmatoimenpiteiden voidaan katsoa edistävän tätä tavoitetta, sekä mitä tiedetään niillä saavutetuista hyödyistä.

Arviointikysymyksen tarkennukset:

1) Maaseudun yritykset toimivat kasvuhakuisesti, luovat uusia työpaikkoja ja säilyttävät olemassa olevat työpaikat maaseudulla kehittämällä toimintaansa uuden tiedon avulla.

Tähän liittyvät tulosindikaattorit:

- Arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa ei ollut asetettu tulosindikaattoreita, ehdotetaan käytettäväksi muita indikaattoreita (katso luku 4).

Tähän liittyvät vaikuttavuusindikaattorit:

EU:n yhteiset indikaattorit:

- BKT asukasta kohden maaseudulla ja sen suhde muihin alueisiin (Vaikuttavuusindikaattori)
- Maaseutualueiden köyhyys (Vaikuttavuusindikaattori)

- Työllisyyden kehitys maaseutualueilla (Vaikuttavuusindikaattori)

Muut indikaattorit:

- Kasvavien maaseutuyritysten osuus koko maan kasvavista yrityksistä (Vaikuttavuusindikaattori)

Muu aineisto:

- Maaseutuohjelman työllisyys- ja aluetalousvaikutukset -raportti

3. Käytetyt arviointimenetelmät

Pääasiallisena arviointimenetelmänä on käytetty ns. laadullista teoriapohjaista arviointia (qualitative theory-based evaluation, TBE). Tämä tarkoittaa, että eri tietolähteiden perusteella arvioinnissa on osoitettu ne mekanismit, joiden kautta ohjelmatoimenpiteet tuottavat odotetut tuotokset. Arviointi seuraa ohjelman interventiologiikkaa tunnistuen syy-yhteydet ja mekanismit, jotka johtavat tuloksiin ja vaikutuksiin. Tämä oli ainoa sovellettavissa ollut lähestymistapa, sillä suoranaista mittaus- tai tutkimustietoa ohjelmatoimenpiteiden välittömästä vaikutuksesta maaseudun elinkeinoelämässä ja maaseutuyhteisöissä saavutettavaan tasapainoiseen aluekehitykseen ei juurikaan ole käytettävissä.

Vaikuttavuuden arvioinnissa ei ollut mahdollista soveltaa EU:n yhteisten vaikuttavuusindikaattorien osalta kvantitatiivisia menetelmiä tai vertailuryhmien avulla tehtävää kontrafaktuaalista tarkastelua, sillä kaikki Manner-Suomen maaseutualueet ovat ohjelman piirissä.

Ohjelmatoimenpiteiden vaikuttavuutta arvioitiin pääosin epäsuorasti tutkimuskirjallisuuteen perustuvana asiantuntija-arviointina. Tätä täydennettiin analysoimalla ohjelman toimeenpanoon liittyviä rekisteriaineistoja.

4. Indikaattoreiden määrälliset arvot ja tietolähteet

Tulosindikaattorit

Muut indikaattorit

Arviointikysymykselle ei ole muita tulosindikaattoreita, pelkästään vaikuttavuusindikaattoreita, joita käsitellään vaikuttavuus-kohdassa. Tilalle ehdotamme:

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Tulosindikaattori R21 & Tavoiteindikaattorit T20)
- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24 & Tavoiteindikaattori T23)
- Yritysten perustaminen ja toiminnan kehittäminen (toimenpiteen M06.2 ja M06.4)

Vaikuttavuusindikaattorit

EU:n yhteiset indikaattorit

Taulukko. Työllisyyden kehitys: alueluokittainen työllisyysaste, työttömyysaste ja työvoimaosuus 15–64 -vuotiaiden ikäluokassa sekä työpaikkaomavaraisuusaste Manner-Suomessa. Alueluokkana käytetty kuntapohjaista kaupunki-maaseutuluokitusta. (Lähde: Tilastokeskus – Maaseutuindikaattorit.)

Kuntatyyppi	Työllisyysaste %			Työttömyysaste %			Työvoimaosuus %			Työpaikkaomavaraisuusaste %		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Kaupungit	64,6	64,3	64,9	14,1	14,7	14,0	75,1	75,3	75,5	106,4	106,4	106,3
Kaupunkien läh. maaseutu	68,6	68,5	69,2	11,0	11,2	10,6	77,1	77,1	77,3	66,3	66,0	66,0
Ydinmaaseutu	63,4	63,3	64,2	13,8	14,2	13,1	73,6	73,7	73,9	93,1	93,0	93,1
Harvaan asuttu maaseutu	58,3	58,5	59,8	18,1	18,1	16,6	71,1	71,5	71,8	93,3	93,3	93,6
Manner-Suomi	64,5	64,3	65,0	13,9	14,4	13,7	74,9	75,1	75,3	99,9	99,9	99,9

Taulukko. Maaseutualueiden köyhyys.

Taulukko. Ostovoimakorjattu bruttokansantuote (BKT) markkinahintaan per asukas EU:n kaupunki-maaseutuluokituksella (Lähde: Eurostat)

Muut indikaattorit

Taulukko 4. Pienten kasvuyritysten* luku- ja henkilöstömäärä alueluokittain kasvukaudella 2013–2016. Kaikki toimialat yhteensä. Manner-Suomea ei ollut eroteltavissa tilastosta. (Lähde: Tilastokeskus/Luke.)

Alueluokitus	Pienten kasvuyritysten lukumäärä	Osuus kaikista-%	Henkilöstömäärä alussa	Henkilöstömäärä lopussa	Henkilöstömäärän muutos	Henkilöstömäärän muutos-%
Kaupungit	2 186	74,1	3 359	20 102	16 743	498
Maaseutu yhteensä	766	25,9	1 129	6 839	5 710	506
Kaupunkien läh. maaseutu	269	9,1	422	2 249	1 827	433
Ydinmaaseutu	361	12,2	523	3 135	2 612	499
Harvaan asuttu maaseutu	136	4,6	185	1 455	1 270	686
Kaikki yhteensä	2 952	100,0	4 488	26 942	22 454	500

*Pieneksi kasvuyritykseksi määritellään yritys, joka työllistää kasvukauden alussa alle 3 henkilöä (määritelty alle 3,5 henkilötyövuoteen) ja jonka henkilöstömäärä kasvaa kasvukauden aikana vähintään 3 henkilöllä. Kasvuyritystilastot on laadittu hyödyntämällä Tilastokeskuksen eri yritystilastoja. Päälähteenä toimii yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston aineisto. Kasvukauteen kuuluu lähtövuosi ja kolme kasvuvuotta eli yhteensä neljän vuoden tiedot. Yrityksen on oltava mukana kasvukauden jokaisena vuotena, jotta se tulee mukaan tilastoon. Aineistosta on rajattu pois yritykset, joiden toimiala tai kuntatieto on tuntematon. (Tilastokeskus/Luke.)

5. Arvioinnissa kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat löydösten oikeellisuuteen ja luotettavuuteen

Välittömien indikaattorien puute, jolloin voidaan tarkastella vain välillisiä vaikutuksia, ja niitäkin lähinnä laadullisesti ja suuntaa-antavina.

Kontrafaktuaalisen arviointiasetelman luominen ohjelman tässä vaiheessa ei ollut mahdollista, joten vaikuttavuusarvio perustuu muista, saatavilla olevista tilastotiedoista johdettuihin tulkintoihin. Ne ovat suuntaa-antavia, mutta eivät tarkkoja.

6. Vastaus arviointikysymykseen

Arvioinnissa ei tarkastella säilytettyjä työpaikkoja, koska niille ei ole luotettavaa indikaattoria, joten arviointi koskee vain luotuja uusia työpaikkoja, sekä perustettuja yrityksiä.

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Tulosindikaattori R21 & Tavoiteindikaattorit T20)

Uudet luodut työpaikat sisältyvät ohjelmakauden 2014–2020 tavoitteeksi ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan) ja M06.4 (Yritysinvestoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen) yritystuissa. Näiden osalta tavoitetasoksi koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on asetettu 5 700 työpaikkaa, joista kohdealan 6A osuus 4 000 työpaikkaa (T20).

Vuoden 2018 loppuun mennessä kohdealan 6A tuetuissa, päättyneissä yritystuissa (M06.2: Yritysten perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan ja M06.4: Yritysinvestoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen) oli luotu 1 089 uutta, pysyvää työpaikkaa (R21). Päättyneiksi yritystuiksi määritellään tässä ne yritystuet, joiden loppumaksu on maksettu.

- Tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (Tulosindikaattori R24 & Tavoiteindikaattori T23)

Uudet luodut työpaikat sisältyvät ohjelmakauden 2014–2020 tavoitteeksi ainoastaan toimenpiteiden M06.2 (Yritysten perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan) ja M06.4 (Yritysinvestoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen) yritystuissa. Leader-ryhmien osuus näiden toimenpiteiden alle luoduista uusista työpaikoista vuoden 2018 loppuun mennessä oli 617 työpaikkaa (R24), kun tavoitetasoksi koko ohjelmakaudelle 2014–2020 on Leaderin osalta asetettu 1 700 työpaikkaa (T23). Päättyneiksi yritystuiksi määritellään tässä ne yritystuet, joiden loppumaksu on maksettu.

Tuetuissa, päättyneissä hanketuissa oli Leader-ryhmien hankkeilla luotu 164 uutta työpaikkaa (R24). Leader-ryhmien osuus luoduista uusista työpaikoista hanketuissa on noin kaksi kolmasosaa (yhteensä luotuja uusia työpaikkoja 256). Päättyneiksi hanketuiksi määritellään tässä ne hanketuet, joiden loppumaksu on maksettu.

- Yritysten perustaminen ja toiminnan kehittäminen (toimenpiteen M06.2 ja M06.4)

Vuoden 2018 loppuun mennessä ohjelmassa oli rekisteritietojen mukaan toimenpiteessä ”Toiminnan kehittäminen ja yrityksen perustaminen” päättyneitä tai käynnissä olevia toimenpiteitä siten, että yritysten lukumäärä oli 2520, joista Leader-toiminnan kautta 1139 yritystä. Tulostavoitteet (6000 ja 500) ovat kaikkien yritysten kokonaisuuden osalta täyttyneet 42 prosenttisesti, Leaderin osalta jo ylittyneetkin, sillä toteutusprosentti on 228.

Kun tasapainoista aluekehitystä arvioidaan edellä esitettyjen lukujen valossa, ohjelmalla voidaan sanoa olleen myönteistä vaikutusta sekä suoranaisesti työpaikkojen syntyyn, että myös työllisyyden

paranemiseen välillisesti uusien yritysten perustamisen kautta. Ohjelman tavoitteita lähestytään suhteellisen hyvin kokonaisuudessaan, Leader-toiminnan osalta jopa etupainotteisesti.

Kun tasapainoista aluekehitystä katsotaan maaseudun työllisyyden ja työttömyyden kehityksen valossa, ja tarkastellaan saatavilla olevia lukuja vuodelta 2014–2016, kaikkien maaseutualueiden työttömyys on vähentynyt hieman. Se on kaupungin läheisellä maaseudulla alle kansallisen keskiarvon. Sinne kohdistuu vähemmän ohjelman toimenpiteitä kuin muille maaseutualueille, joilla työttömyys on suurempi ongelma.

Yleinen taloussuhdanne vaikuttaa köyhyysasteen alueelliseen kehitykseen siten, että kaupunkien köyhyys alkaa noususuhdanteessa helpottua nopeammin kuin maaseudulla.

Koko maan (Manner-Suomi ei ollut eroteltavissa tilastossa) kasvukauden 2013–2016 pienistä kasvuyrityksistä (yritys, joka työllistää kasvukauden alussa alle 3 henkilöä (määritelty alle 3,5 henkilötyövuoteen) ja jonka henkilöstömäärä kasvaa kasvukauden aikana vähintään 3 henkilöllä) 26 % sijaitsi maaseutukunnissa. Osuus on jonkin verran pienempi kuin kaikkien maaseutuyritysten osuus kaikista Suomen yrityksistä vastaavana ajanjaksona (31 %, kun toimialan A Maatalous, metsätalous ja kalatalous yrityksiä ei huomioida) (Tilastokeskus/Luke).

MMM:n teettämän, vuosien 2008–2013 ohjelmakauden aluetaloudellisia ja työllisyysvaikutuksia koskevan selvityksen (*tulossa*) tulosten mukaan Maaseutuohjelman toimenpiteillä on myönteistä vaikutusta tasapainoiseen aluekehitykseen sekä välittömän työpaikkavaikutuksensa, että aluetalouteen syntyvän välillisen kerrannaisvaikutuksen kautta.

Työllisyys on viime vuosina parantunut kaikilla väestötiheyden mukaan luokitelluilla alueilla sekä Suomessa että EU-alueella. Trendi on samanlainen sekä 15–64 -vuotiaiden että 20–64 -vuotiaiden ryhmissä. Suomessa harvaan asutuilla alueilla työllisyysprosentti oli 20–64 -vuotiaiden ryhmässä noin 77 ja välialueilla sekä tiheään asutuilla alueilla noin 76 prosenttia vuonna 2018. Kaikkien alueiden keskiarvo oli 76 ja 15–64 -vuotiaiden ryhmässä noin 72. EU-alueilla vastaavat prosentit olivat noin 69 ja 73. Naisten työllisyys oli eri väestötiheyden alueilla Suomessa noin 2-6 prosenttia heikompi kuin miesten, mutta EU-alueella ero oli yli 10 prosenttia.

Suomessa väestön ja työllisten määrä molemmissa ikäryhmissä on laskenut viime vuosina harvaan asutulla alueella ja välialueilla, noussut tiheään asutuilla alueilla. Kaikkien alueiden työllisten määrä näissä ikäryhmissä on hieman noussut.

Tarkasteltaessa bruttokansantuotteen kehitystä asukasta kohden vaikuttavuuden arviointia rajoittaa se, että tietoja on vain vuosilta 2013–2015. Tänä aikana Suomessa vallitsi pitkittynyt lama, ja talouden kohentuminen oli vasta alussa. Koko maan BKT/asukas oli laskenut näinä vuosina. Kaupunkialueilla se oli pysynyt samana, mutta heikentynyt Eurostatin aluetyypeistä sekä maaseutu- että välialueilla. Näiden lukujen valossa ohjelma ei ollut kyennyt parantamaan maaseutualueiden BKT/asukas arvoa suhteessa muihin alueisiin, vaan suhde oli entisestään heikentynyt.

Lisäksi voidaan tarkastella arvonlisäystä asukasta kohti erityyppisillä alueilla. Kun koko maan arvo on 100, vuosien 2014–2016 välisenä aikana arvonlisäys asukasta kohden pysyi lähes samana kaikilla alueilla. Harvaan asutulla maaseudulla oli hienoista kasvua, kun ydinmaaseudulla oli pientä laskua. Maaseudun ja kaupungin välinen ero pysyi kutakuinkin samana koko tarkastelujakson ajan. On kuitenkin huomattava, että kolme vuotta on lyhyt aika, eikä sen perusteella voi tehdä merkittäviä johtopäätöksiä.

7. Päätelmät ja suositukset

Ohjelman tavoitteena on maaseudun tasapainoinen aluekehitys. Siihen pyritään synnyttämällä ohjelman toimilla sekä työpaikkoja, että auttamalla uusien yritysten perustamista ja yritystoimintaa kehittämällä. Ohjelman toimet ovat ilmeisen oikeansuuntaisia, mutta ero kaupunkialueiden elinkeinoelämän ja aluetalouden kehitykseen ei juurikaan ole kaventunut. Aluetalouden kehitystä tukevia toimia on syytä jatkaa vähintään nykyisellä volyymilla.

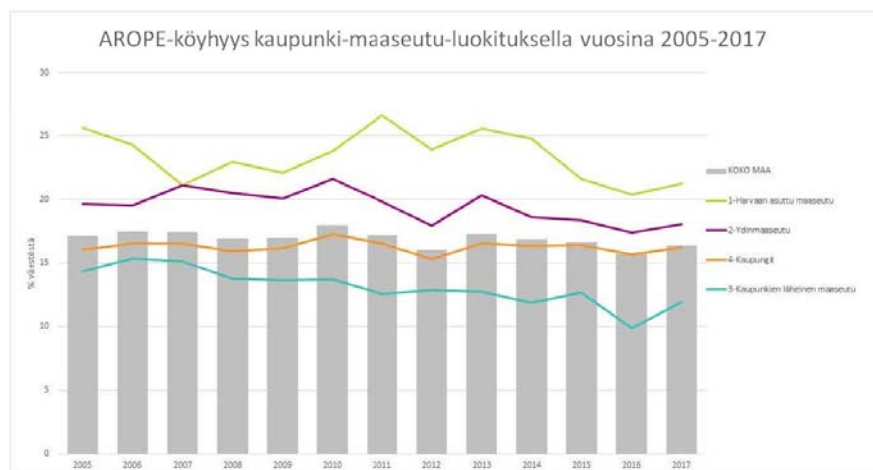
Maaseudun työllisyyden kehityksen valossa kehitys on ollut varovaisen myönteistä. Suurimmat haasteet ovat harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla, joten ohjelman painotus näille alueille on oikean suuntainen, ja sitä kannattaa jatkaa. Koulutustoimenpiteeseen panostaminen ja yhteistyön lisääminen maaseudun yritysten ja yleisemmän t&k-toiminnan kanssa voisi edesauttaa kasvuyritysten lisääntymistä. Suhteelliseen köyhyyteen kohdistuvat toimenpiteet tulee kohdentaa edelleen nimenomaan harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle.

BKT-kehityksen sijasta tarkasteltiin arvonlisäystä asukasta kohden. Ajanjaksolla 2014–2016 luvuissa ei juurikaan tapahtunut muutoksia, ja ero kaupunkialueiden hyväksi säilyi. Kasvuyritysten lukumäärä kertoo myös aluetalouden kehityksen tilasta. Myös se osoittaa, että taloudellista aktiviteettia on enemmän kaupunkialueilla, eikä ero maaseutualueisiin ole pienentynyt.

AROPE-köyhyys kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan

Lähde: Tilastokeskus, tulojakotilasto/Eu-Silc

	KOKO MAA	1-Harvaan asuttu maaseutu	2-Ydinmaaseutu	3-Kaupunkien läheinen maaseutu	4-Kaupungit
2005	17,1	25,6	19,7	14,3	16,0
2006	17,4	24,3	19,5	15,3	16,5
2007	17,4	21,1	21,1	15,1	16,5
2008	16,9	22,9	20,5	13,8	15,9
2009	17,0	22,1	20,1	13,6	16,2
2010	18,0	23,8	21,6	13,7	17,3
2011	17,2	26,6	19,8	12,5	16,5
2012	16,0	23,9	17,9	12,8	15,3
2013	17,3	25,5	20,3	12,7	16,5
2014	16,9	24,8	18,6	11,9	16,4
2015	16,6	21,6	18,3	12,7	16,4
2016	15,7	20,4	17,4	9,9	15,7
2017	16,4	21,2	18,1	11,9	16,2

Maaseutualueiden köyhyys.

Taulukko 3. Ostovoimakorjattu bruttokansantuote (BKT) markkinahintaan per asukas EU:n kaupunki-maaseutuluokituksella (Lähde: Eurostat)

				2013	2014	2015	2016	2017
				2013	2014	2015	2016	2017
Alue	Kaupunkimaisuusaste	Kaupunkimaisuusaste	Tieto					
Euroopan unioni (28 jäsenmaata)	Koko alue	Koko alue	BKT, euroa	26800,0	27700,0	29100,0	29300,0	30000,0
Suomi	Maaseutualue	Maaseutualue	BKT, euroa	26000,0	26000,0	27000,0
Suomi	Välialue	Välialue	BKT, euroa	27000,0	27000,0	28000,0
Suomi	Kaupunki-alue	Kaupunki-alue	BKT, euroa	40000,0	40000,0	42000,0
Suomi	Koko alue	Koko alue	BKT, euroa	30300,0	30600,0	31700,0	31800,0	32700,0
Euroopan unioni (28 jäsenmaata)	Koko alue	Koko alue	BKT, % EU:n keskiarvosta	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Suomi	Maaseutualue	Maaseutualue	BKT, % EU:n keskiarvosta	96,0	95,0	93,0
Suomi	Välialue	Välialue	BKT, % EU:n keskiarvosta	102,0	99,0	97,0
Suomi	Kaupunki-alue	Kaupunki-alue	BKT, % EU:n keskiarvosta	149,0	145,0	145,0
Suomi	Koko alue	Koko alue	BKT, % EU:n keskiarvosta	113,0	110,0	109,0	109,0	109,0

Ostovoimakorjattu bruttokansantuote (BKT) markkinahintaan per asukas EU:n kaupunki-maaseutuluokituksella

7.a30) CEQ30-IN - To what extent has the RDP contributed to fostering innovation?

7.a30.a) Vastaus arviointikysymykseen

1. Lista toimenpiteistä, jotka edistävät innovointia

- Toimenpiteet
 - Kaikki maaseutuohjelman toimenpiteet, joilla on mahdollisia innovaatiovaikutuksia
- Kohdealojen indikaattorit
 - T1
- Prioriteetit ja kohdealat

Prioriteetti 1, Kohdealat 1A, 1B

Prioriteetit 2-6

Kohdealoihin kohdistuvien vaikutusten lisäksi maaseutuohjelman toimenpidekohtainen kuvaus (luku 8) luonnehtii toimenpiteiden vaikutuksia kolmeen monialaiseen tavoitteeseen. Taulukko 1 esittää monialaiseen innovaatiotavoitteeseen kohdistuvat vaikutukset.

Taulukko 1. Maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikutukset monialaiseen innovaatiotavoitteeseen.

Toimenpide	Vaikutukset monialaiseen innovaatiotavoitteeseen
M01 Koulutus ja tiedonvälitys	Läpileikkaava vaikutus
M02 Neuvonta	Mahdollisesti löydetään innovaatiokohteita
M04 Investoinnit	Alatoimenpiteet 4.1, 4.2
M06 Tila- ja yritystoiminta	Alatoimenpiteet 6.1, 6.2, 6.4

2.Yhteys arviointikysymyksen, kysymyksen tarkennuksen ja indikaattoreiden välillä

- Innovaatiotoiminta maaseudulla on edistynyt maaseutuohjelmassa määritellyllä tavalla
- Maaseutuohjelman toimenpiteiden seurauksena on otettu käyttöön uusia tuotanto- ja toteutustapoja sekä toimintamalleja (ml. EIP-hankkeet)
- Toimijoiden välille on syntynyt toiminnallisia riippuvuuksia ja yhteistyösuhteita
- On syntynyt oppimisalustoja ja muita innovaatioiden syntyä ja leviämistä edistäviä toimintatapoja ja rakenteita
- Tiedonkulku ja -vaihto toimijoiden välillä on lisääntynyt
- Maaseutuohjelman toimenpiteet ovat lomittuneet ja vaikuttaneet muuhun kehittämistoimintaan
- Maaseutuohjelman toimenpiteissä on kehitetty ja tarjottu tilaisuuksia tiedonvaihtoon ja toisilta oppimiseen
- Maaseutuohjelman toimenpiteissä on edistetty ylipaikallista yhteistyötä
- Maaseutuohjelman toimenpiteillä on tuettu uuden tekniikan ja teknologian käyttöönottoa maaseutualueilla

3. Käytetyt arviointimenetelmät: kvantitatiiviset ja laadulliset

Arviointiaineistot ja -menetelmät

Arvioinnin aineistoina on käytetty ohjelmadokumentteja, asiakirjalähteitä, kyselyjä, haastatteluja, tilastoja, Ruokaviraston seuranta- ja indikaattoriaineistoja sekä aikaisemmin suoritettuja maaseutuohjelman valtakunnallisia ja alueellisia arviointeja. Kyselyt M01- ja M16-toimenpiteiden hanketoteuttajille ja hankkeisiin osallistuneille toteutettiin maaliskuu–huhtikuussa 2019. Kyselyaineistoa täydennettiin haastattelemalla valikoitujen koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden projektipäälliköitä sekä kuuden ELY-keskuksen maaseutuohjelmien toteutuksen vastuuhenkilöitä. Innovaatioryhmiä koskevaa aineistoa tarkennettiin 10.4.2019 järjestetyssä innovaatioryhmien ja arviointiryhmän yhteisessä työpajassa.

Perustelu menetelmän käytölle

Arviointikysymyksen moniulotteisesta luonteesta johtuen vastaamisessa on käytetty eri tietolähteistä ja eri menetelmillä koottua tietoa.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

Ongelmia ei havaittu.

4. Kysymykseen vastaamisessa kohdatut haasteet, jotka vaikuttavat arviointitulosten luotettavuuteen ja oikeellisuuteen

Hankerekisteri ei sisällä tietoja hankkeiden toiminnan kohdistumisesta kohdealoille 1A-C. Siksi hankerekisterin tietojen perusteella ei voi päätellä Prioriteetin 1 painoarvoa maaseutuohjelman toimenpiteiden toteutuksessa.

5. Vastaus arviointikysymykseen ja sen perusteella annettu yhteenveto johtopäätöksistä ja suositukset

Vastaus arviointikysymykseen

Maaseutuohjelmassa innovaatio on läpileikkaava periaate, joka lisää useiden maaseutuohjelman toimenpiteiden vaikuttavuutta. Esimerkiksi maatalous ja muu maaseudun yritystoiminta on tuotekehityksen tai uuden tuotantomenetelmän seurauksena entistä kannattavampaa, ympäristöystävällisempää tai sosiaalisesti hyväksytympää. Vastaavasti elinympäristöä kehittävässä hanketoiminnassa innovaatioiden merkitys havainnollistuu sitä kautta, miten paljon sen myötä on lisätty asukkaiden yhteenkuuluvuutta, parannettu asumisviihtyisyyttä tai lisätty asukkaiden aktiivisuutta kehittämistoiminnassa. Maaseutuohjelmassa innovaatiotoimintaa koskevat erityisesti toimenpiteet M01, M02 ja M16. Niiden avulla lisätään ja siirretään osaamista sekä tuetaan yhteistyötä. Tuloksena syntyy teknologisia, institutionaalisia ja sosiaalisia uudistuksia, jotka tuottavat ratkaisuja maaseutualueita koskeviin kehittämiskysymyksiin. Tätä pyrkimystä koskevana yleistavoitteina huomioidaan EU2020-strategian älykkään kasvun tavoite (ml. t&k-menojen BKT-osuuden lisääminen) ja tarve EU-politiikkatoimien yhteensovittamiseen.

Suomessa tutkimus- ja kehitystoiminta (jäljempänä t&k-toiminta) on keskittynyt voimakkaasti muutamiin suurimpiin kaupunkeihin ja erityisesti pääkaupunkiseudulle. Vuonna 2017 kaupunkien osuus t&k-menoista oli noin 95 prosenttia ja maaseudun vain viisi prosenttia. Jälkimmäisen lukuarvon perusteella maaseudulla harjoitetun t&k-toiminnan kokonaisarvo on noin 2,2 miljardia euroa vuosina 2014–20. Maaseutuohjelman t&k-toiminta (274 milj. euroa) vastaa kahdeksasosaa (12,5 %) tästä maaseudun t&k-toiminnan kokonaisarvosta. Näin tarkasteltuna – eli maaseudun t&k-toiminnan mittakaavaan suhteutettuna – maaseutuohjelman t&k-toimenpiteet ovat mittaluokaltaan merkittäviä. Varauksena tähän päätelmään on se, että t&k-menot kohdistetaan alueisiin (ts. kaupunki-/maaseutualueille) organisaation sijaintipaikan mukaan. Suuri osa maaseutuohjelman toimenpiteiden M01, M02 ja M16 hanketoimintaa toteuttavista

organisaatioista sijaitsee kaupungeissa, joten myös maaseutuohjelman t&k-toiminta kirjautuu tilastoissa osin kaupungeissa tapahtuvaksi.

Kuva esittää Suomen t&k-menojen kehitystä kaupunki- ja maaseutualueilla vuosina 2014–17. Kehitystä kuvataan indeksilukuna siten, että vuoden 2014 tasoa esittää lukuarvo 100 ja seuraavien vuosien lukuarvot kuvaavat t&k-menojen tasoa prosentteina vuoden 2014 tasoon verrattuna. Kuvio havainnollistaa sitä, että t&k-toiminta kaupungeissa on suhdanteista riippuvaa. Taloustaantumien seurauksena tapahtunut t&k-investointien väheneminen kohdistui kaupunkeihin ja 2016 kiihtynyt talouskasvu ei ole aktivoinut t&k-toimintaa maaseudulla.

Aihepiirin tutkimuksen perusteella tiedetään, että talouskasvun myönteiset t&k-vaikutukset heijastuvat ensisijassa ja eniten yritysten t&k-toimintaan. Kuva viittaa siihen, että näin ei tapahdu maaseudun t&k-toiminnassa. Maaseutuohjelman kannalta tämä tarkoittaa sitä, että maaseudun t&k-toiminnan kehittämisessä yritysten harjoittaman t&k-toiminnan tukeminen ansaitsee lisähuomiota- ja resursseja.

Talousteorian ja empiirisen tutkimuksen perusteella yritysten t&k-toiminnan edistämiseen sopivat erityisesti t&k-toimintaan kohdistuvat yritystuet. Maaseutuohjelman toimenpiteissä tätä yritysten t&k-toimintaa on tuettu lähinnä kehittämishankkeiden kautta (esim. yritysryhmät). Lisäksi t&k-vaikutuksia on syntynyt investointitukien sivuvaikutuksina, kun niihin liittyvät kone- ja laitehankinnat ovat parantaneet maaseudulla toimivien ja maatalousyritysten tuottavuutta. Näitä investointitukia ja myös yleisesti yritystukia koskevana maaseutuohjelman toteutukseen liittyvänä ongelmana ja maaseudun rakennepiirteenä nousee esiin se, että useissa maan osissa yritystukien tarjonta ylittää niiden kysynnän. Siitä huolimatta yritysten t&k-toimintaa olisi kyettävä tukemaan myös yrityskehittämisen toimenpiteillä. Yritysryhmä-työkalu ei paikkaa tätä tarvetta. Tätä tukee joidenkin ELY-keskusten alueilla tehty havainto siitä, että maaseudun t&k-haluiset yritykset ovat hakeutuneet EAKR-rahoituksen piiriin. Tässä yhteydessä kehittämisehdotuksena nostettiin esiin kevyt ja riskipitoinen rahoitusinstrumentti yritysten t&k-kokeilujen tukemiseen.

Maaseudun kehittämisohjelman keskeisiä tavoitteita ohjelmakaudella 2014–2020 on osaamisen, tiedonvälityksen, innovaatioiden ja yhteistyön lisääminen maaseudulla. Suomalaisessa aluekehittämisessä laajemmin ja talouselämän kehittämisessä innovaatioiden edistäminen on perinteisesti ollut olennainen tekijä. Samanaikaisesti innovaatiotoiminnan kosketusta maaseudun kehittämisessä on pidetty muuta alueita heikompana. Tähän seikkaan nykyinen maaseudun kehittämisohjelma on puuttunut aiempia ohjelmakausia terävämmin. Keskeistä siinä on ollut neuvontajärjestelmän kehittäminen sekä koulutuksen ja tiedonvälityksen tehostaminen.

Maaseutuohjelman innovaatiotoiminnan edistämisen toimintamalleissa on eroja ELY-alueiden välillä. Erot koskevat esimerkiksi sitä, missä määrin kehittämistoimenpiteiden painopiste on ollut tietämyksen siirrossa ja osaamisessa, yritystoiminnan uudistamisessa ja uusiutumiskyvyssä, kilpailukykyyn kehittämisessä ja parantamisessa, liiketoimintaosaamisen parantamisessa, ekosysteemien luomisessa, uusissa tuotteissa ja tuotantomenetelmissä, palvelumalleissa ja -tavoissa sekä älykkäässä kasvussa. Siksi alueelliset maaseudun kehittämissuunnitelmat ja -strategiat poikkeavat toisistaan merkittävästi. Parhaiten alueellisissa kehittämissuunnitelmissa ja -strategioissa on dokumentoitu tietämyksen siirto, jonka osalta alueellisissa suunnitelmissa ja strategioissa mainitaan mm. kotimaisen ja kansainvälisen tutkimustiedon siirto ja hyödyntäminen, oppi ulkomailta ja muilta alueilta, kansainvälisyyttä edistävät hankkeet neuvonnan, tutkimuksen ja yrittäjien yhteistyönä, oppilaitosyhteistyö sekä verkostoissa tapahtuva tiedon siirto ja oppiminen.

Myös innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa ja maaseudulla on kehittämissuunnitelmia ja -strategioita läpileikkaava teema. Innovaatioita halutaan edistää alueellisissa suunnitelmissa ja strategioissa

mainituissa painopisteissä. Suunnitelmissa ja strategioissa mainitaan, että niiden avulla halutaan lisätä innovaatioprosesseja ja -alustoja, luoda eri alojen innovaatioympäristöjä, edistää hautomotoimintaa ja pienryhmätoimintaa innovaatioiden lähteenä sekä tukea yrittäjien innovaatiokyvyn kehittymistä. Osassa ohjelmista ja strategioista innovaatioiden edistämisestä puhutaan yleisellä tasolla, kun taas muutamissa ohjelmissa innovaatiotoiminnalle mainitaan yksityiskohtaisempia tavoitteita.

Uusien ideoiden vastaanottaminen ja uusien tuotteiden suunnittelu sekä toimintamallien käyttöönotto on vahvistunut maaseutuohjelman toimenpiteiden tuloksena. Koulutustarjonnan suhteen oikeiden asiakokonaisuuksien painottaminen ja tehostaminen kohderyhmäkohtaisella koulutuksella on johtanut, jos ei suoraan uusiin innovaatioihin, niin ainakin innovaatiomyönteisen ilmapiirin luomiseen.

Uusien tuotanto- ja toteutustapojen osalta yritysryhmähankkeet ovat muodostuneet useilla ELY-alueilla tärkeiksi kehittämävälineiksi. Yritysryhmähankkeisiin osallistuneet yritykset ovat monin tavoin hyödyntäneet osallistumiensa hankkeiden oppeja esimerkiksi markkinoinnissa ja tuotesuunnittelussa. Yritysryhmähankkeet ovat tehokkaita uuden tiedon siirtämisessä mutta eivät niinkään uusien työpaikkojen luomisessa. Koulutuksen ja tiedon välityksen lisäksi hanketoiminnassa tulisi omaksua nykyistä terävämpi ote yritysten liiketoiminnan kasvattamiseen ja sen seurauksena edesauttaa uusien työpaikkojen syntymistä.

Osa ELY-keskuksista on ottanut ohjaavan roolin hankkeiden kumppanuuksien luomisessa. Niiden pohjalta on syntynyt toimijoiden ja alueiden välisiä riippuvuuksia ja yhteistyösuhteita. Yhteistyö on edistänyt uuden oppimista kokemusten vaihdon perusteella sekä yrittäjien ongelmien ratkomista niin yrittäjien kesken kuin myös neuvojien välityksellä. Lisäksi on muodostunut tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutusta tietojen ja tulosten hyödyntämiseksi sekä uuden teknologian hyödyntämiseksi.

Innovaatioiden leviämistä edistävien toimintatapojen ja rakenteiden syntyminen on ollut keskeinen osa maaseudun kehittämisohjelman toteuttamista. Usein niihin viitataan käyttämällä oppimisalustojen käsitettä, joka käytännön hanketoiminnassa tarkoittaa usein erilaisia tapoja verkostoitua. Esimerkiksi fyysiset pienryhmätapaamiset on ohjelman toimenpiteissä todettu hyviksi hanketoimintatavoiksi. Toisaalta maaseudun kehittämistyössä syntyy tiedonvaihtotapoja, joita voidaan kutsua oppimisalustoiksi, jo pitkien välimatkojen vuoksi esimerkiksi Lapissa. Lisäksi hyviä käytäntöjä on levitetty kertomalla toisten toteuttajien hankkeista, järjestämällä hankkeiden yhteisiä foorumeita, seminaareja ja tapahtumia (mm. Maaseutugaala ja Pöllöparlamentti), tiedottamalla yhteisesti uutiskirjeiden, Facebookin ja nettisivujen (mm. Puhetta rahasta) kautta.

Oppimisalustoja on perusteltua pitää esillä maaseutuohjelmassa, sillä niillä ei ole merkitystä ainoastaan pitkien etäisyyksien vuoksi, vaan myös alueiden välisen ja kansainvälisen yhteistyön kehittämiseksi. Sähköiset välineet helpottavat ja tuovat osallistumismahdollisuuksia myös kiireisille yrittäjille. Yhteistyö ei ole lisännyt ainoastaan uusien innovaatioiden ja hankeideoiden leviämistä, vaan se on mahdollistanut myös vertaistukea sekä kokemusten jakamista. Tiedonkulkua ja -vaihtoa kannattaa edelleen tehostaa myös neuvojien ja tutkimustoiminnan välillä, koska sitä kautta voidaan vahvistaa neuvontaorganisaatioiden asemaa tiedonvälittäjinä tutkimustulosten viemisessä käytäntöön.

Pääsääntöisesti maaseutuohjelman toimenpiteitä yhteen sovitaan tai niistä tiedotetaan maakunnissa maakunnan yhteistyöryhmien kokouksissa. Hankkeiden valmistelussa tehdään yhteistyötä muiden rahoittajien kanssa päällekkäisyyksien välttämiseksi ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Yritystukien osalta yhteistyötä tehdään alueellisesti myös yritystukitiimeissä ja yritysrahoitusstrategia-asiakirjojen välityksellä.

Maakunnallisen hanketyöryhmän rooli hanketoiminnan yhteen sovittajana on yleensä muotoutunut maakunnan yhteistyöryhmää merkittävämmäksi. Tämä johtuu siitä, että hanketyöryhmä koostuu

hanketoimintaa viranomaisina hoitavista henkilöistä, jolloin heillä on läheinen kosketus käytännön työhön. Maakunnan yhteistyöryhmän rooli on maakunnissa lähinnä strateginen.

Yhteistyöhankkeissa korostuvat yhteistyötaidot sekä selvä työnjako osallistujien, rahoittajien, hallinnoijan ja yhteistyökumppanien välillä. Toimenpiteiden suhteen hanketoimintaa kehitetään usein saadun/annetun palautteen kautta, jolloin palautetta tulee käsitellä jatkuvasti niin osallistuvien toimijoiden kuin myös rahoittajien suunnalta. Hankkeita voidaan myös muuttaa osallistujien toiveiden mukaisesti. Esimerkiksi eräässä hankkeessa seminaarit muutettiin pienryhmätoiminnaksi, koska niiden huomattiin sitovan yrittäjiä paremmin mukaan hankkeen toimintaan.

Alueiden välisiä koulutushankkeita ja tiedonvälityshankkeita on maaseudun kehittämissuunnitelmassa toteutettu suhteellisen paljon. Kooltaan ne ovat olleet keskimääräistä suurempia. Alueiden välisistä hankkeista on maaseutuohjelman toteuttamisessa saatu suhteellisen hyviä kokemuksia ja niihin on oltu pääsääntöisesti tyytyväisiä.

Uuden tekniikan ja teknologian käyttöönoton kannalta maaseudun kehittämissuunnitelman tavoite on suoraviivainen. Ohjelman pitää edistää niitä teknologisia, innovaatioita, jotka tuottavat ratkaisuja maaseutualueita koskeviin kehittämiskysymyksiin. Laajakaistan rakentaminen on siitä hyvä esimerkki. Sen sijaan tutkimusinfrastruktuuria ei rahoiteta, vaan se on jätetty EAKR-vetoisen älykkään erikoistumisen toimenpiteiden kautta tehtäväksi.

Alkutuotannon edistäminen kuuluu perustellusti maaseutuohjelman päätavoitteisiin. Tämä tavoite on osittain ristiriidassa innovaatioiden kehittymistä koskevan nykäsityksen kanssa, joka korostaa toimialarajat ylittävien teemallisten kokonaisuuksien varassa ja osaamisen rajapinnoilla kehittyvien yhteistyörakenteiden ja innovaatioympäristöjen merkitystä.

Maaseutuohjelmassa näitä innovaatioympäristöjä on syntynyt kahtaalle. Yhtäältä on pyritty edistämään toimijoiden kansallista ja/tai temaattista verkottumista esimerkiksi valtakunnallisten hankkeiden kautta. Toisaalta hanketoiminnan välityksellä on hakeuduttu mukaan ja pyritty kiinnittymään maakuntien aluestrategisen erikoistumisen mukaisesti muodostuneisiin kehittämiskärkiin. Esimerkiksi bio- ja elintarviketalous ovat tarjonneet siihen luontevia mahdollisuuksia useissa maakunnissa. Se on tärkeää, koska kaupungeilla on merkittävä rooli innovaatioympäristöjen kehittämis- ja sijaintipaikkoina. Maakuntaohjelmilla ja EAKR-toimenpiteiden tukemana luoduilla älykkään erikoistumisen kehittämiskokonaisuuksilla on tärkeä ja toimivaksi osoittautunut rooli tämän kehityksen vauhdittajina. Älykäs erikoistuminen on alueellisissa suunnitelmissa kuitenkin huomioitu huonosti ja siksi maaseutuohjelman hanketoiminta kytkeytyy niihin usein puutteellisesti. Esimerkiksi Lapissa tämä yhteys on kuitenkin tunnistettu ja maaseutuohjelma on nivottu osaksi maakunnan klusterikehittämisen laajaa, kokonaisvaltaista ja tavoitteellista yhteistyöverkostoa. Hyvät kokemukset siitä ovat omiaan rohkaisemaan myös muita maaseudun kehittäjiä murtautumaan oman rahoituskehityksensä ja kontekstinsa ulkopuolelle.

Päätelmät ja suositukset

Yritysten t&k-toimintaan kohdistuvien yritystukien lisääminen on perustelua, mutta maaseudulla vallitseva yritys-kanta ja -kulttuuri vaikeuttavat niiden tarjonnan lisäämistä.

Innovaatioiden kehittymistä koskeva nykäsitys korostaa toimialarajat ylittävien teemallisten kokonaisuuksien varassa ja osaamisen rajapinnoilla kehittyvien yhteistyörakenteiden ja innovaatioympäristöjen merkitystä. Älykkään erikoistumisen kehittämiskokonaisuuksilla on tärkeä ja hyväksi osoittautunut rooli tämän kehityksen vauhdittajina. Maaseutuohjelman toimenpiteet tulisi kytkeä nykyistä kiinteämmin älykkään erikoistumisen kehittämiskokonaisuuksiin.

Kuva. Suomen T&K-menojen kehitys kaupunki- ja maaseutualueilla vuosina 2014–17 vuoden 2014 tasoon suhteutettuna (kuntapohjainen kaupunki-maaseutuluokitus). Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit 2019.

Kuva. Suomen t&k-menojen kehitys kaupunki- ja maaseutualueilla vuosina 2014–17 vuoden 2014 tasoon suhteutettuna

7.a31) PSEQ01-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a32) PSEQ02-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a33) PSEQ03-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a34) PSEQ04-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a35) PSEQ05-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a36) PSEQ01-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a37) PSEQ02-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a38) PSEQ03-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a39) PSEQ04-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.a40) PSEQ05-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

7.b) Table of result indicators

Tulosindikaattorin nimi ja yksikkö (1)	Tavoitearvo (2)	Pääarvo (3)	Toissijainen rahoitusosuus (4)	Yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen (LEADER/CLLD) rahoitusosuus (5)	Maaseudun kehittämissuunnitelma yhteensä (6)=3+4+5	Kommentit (enint. 500 merkkiä)
R1 / T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämissuunnitelmasta tukea rakennemuutostukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	11,94	5,71	Ei sovelleta	0,00	5,71	
R2: Change in Agricultural output on supported farms/AWU (Annual Work Unit) (focus area 2A)* (GROSS VALUE)	Ei sovelleta					
R2: Change in Agricultural output on supported farms/AWU (Annual Work Unit) (focus area 2A)* (NET VALUE)	Ei sovelleta					
R3 / T5: niiden maatilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	4,61	1,55	Ei sovelleta	0,00	1,55	
R4 / T6: niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatu- ja ympäristöjärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	8,53	0,80	Ei sovelleta	0,00	0,80	
R5 / T7: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka osallistuvat riskinhallintajärjestelmiin (kohdeala 3B)		0,00	Ei sovelleta	0,00	0,00	
R6 / T8: niiden metsien tai muiden puustoisten alojen prosenttiosuus, joista on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)		0,00	Ei sovelleta	0,00	0,00	
R7 / T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	17,60	13,44	Ei sovelleta	0,00	13,44	
R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	79,87	82,81	Ei sovelleta	0,00	82,81	
R9 / T11: sen metsätalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)		0,00	Ei sovelleta	0,00	0,00	
R10 / T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	53,93	70,30	Ei sovelleta	0,00	70,30	

R11 / T13: sen metsätalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)		0,00	Ei sovelleta	0,00	0,00	
R12 / T14: sen keinokastellun maan prosenttiosuus, jolla siirrytään tehokkaampaan kastelujärjestelmään (kohdeala 5A)		0,00	Ei sovelleta	0,00	0,00	
R13: Increase in efficiency of water use in agriculture in RDP supported projects (focus area 5A)*	Ei sovelleta					
R14: Increase in efficiency of energy use in agriculture and food-processing in RDP supported projects (focus area 5B)*	Ei sovelleta					
R15: Renewable energy produced from supported projects (focus area 5C)*	Ei sovelleta					
R16 / T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)	10,77	1,34	Ei sovelleta	0,00	1,34	
R17 / T18: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi (kohdeala 5D)		0,00	Ei sovelleta	0,00	0,00	
R18: Reduced emissions of methane and nitrous oxide (focus area 5D)*	Ei sovelleta					
R19: Reduced ammonia emissions (focus area 5D)*	Ei sovelleta					
R20 / T19: sen maa- ja metsätalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hiilen sitomista taikka suojelemaan edistävää hoitosopimus (kohdeala 5E)		0,00	Ei sovelleta	0,00	0,00	
R21 / T20: Jobs created in supported projects (focus area 6A)	Ei sovelleta	1 815,20		Ei sovelleta	1 815,20	
R22 / T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämissstrategioiden piiriin (kohdeala 6B)	47,07	70,41	Ei sovelleta		70,41	
R23 / T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyöttyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)	47,07	121,55	Ei sovelleta	20,53	142,08	
R24 / T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)	1 700,00	511,16	Ei sovelleta		511,16	
R25 / T24: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyöttyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT) (kohdeala 6C)	49,69	26,53	Ei sovelleta	0,08	26,61	

7.c) Table of additional and programme specific indicators used to support evaluation findings

No additional or programme-specific indicators defined

7.d) Table of CAP impact indicators

Name of common impact indicator	Yksikkö	Updated indicator value	RDP contribution	Kommentit (enint. 500 merkkiä)
1. Maatalouden yrittäjätulo / Viljelijöiden elintaso	euroa/vuosityöyksikkö			
2. Maatalouden tuotannontekijätulo / yhteensä	euroa/vuosityöyksikkö			
3. Kokonaistuottavuus maataloudessa / yhteensä (indeksi)	Indeksi 2005 = 100			
7. Maatalouden kasviuonekaasupäästöt / maatalous yhteensä (CH4 ja N2O sekä päästöt maaperään / poistot maaperästä)	1 000 t CO2-ekvivalentista			
7. Maatalouden kasviuonekaasupäästöt / kasviuonekaasujen kokonaispäästöjen osuus	% kokonaisnettopäästöistä			
7. Maatalouden kasviuonekaasupäästöt / ammonia emissions from agriculture	1000 t of NH3			
8. Siipikarjaindeksi (FBI) / yhteensä (indeksi)	Indeksi 2000 = 100			
9. Luonnonarvoltaan merkittävä maatalous / yhteensä	% kokonais-KMM:sta			
10. Vedenotto maataloudessa / yhteensä	1 000 m3			
11. Vedenlaatu / Mahdollinen typpiylijäämä maatalousmaalla	kg N/ha/vuosi			
11. Vedenlaatu / Mahdollinen fosforiylijäämä maatalousmaalla	kg P/ha/vuosi			
11. Vedenlaatu / Nitraatit makeassa vedessä – pintavesi: Hyvä laatu	% seurantapaikoista			
11. Vedenlaatu / Nitraatit makeassa vedessä – pintavesi: Kohtalainen laatu	% seurantapaikoista			
11. Vedenlaatu / Nitraatit makeassa vedessä – pintavesi: Huono laatu	% seurantapaikoista			

11. Vedenlaatu / Nitraatit makeassa vedessä – pohjavesi: Hyvä laatu	% seurantapaikoista			
11. Vedenlaatu / Nitraatit makeassa vedessä – pohjavesi: Kohtalainen laatu	% seurantapaikoista			
11. Vedenlaatu / Nitraatit makeassa vedessä – pohjavedessä: Huono laatu	% seurantapaikoista			
12. Maaperän eloperäinen aines viljelymaassa / Orgaaniseen hiileen kokonaisuuden arviot	megatonnia			
12. Maaperän eloperäinen aines viljelymaassa / Orgaanisen hiilen määrän keskiarvo	g kg-1			
13. Veden aiheuttama maaperän eroosio / vesierosion aiheuttaman maaperän häviämisen osuus	tonnia/ha/vuosi			
13. Veden aiheuttama maaperän eroosio / vaikutuksen kohteena oleva maatalousmaa	1 000 ha			
13. Veden aiheuttama maaperän eroosio / vaikutuksen kohteena oleva maatalousmaa	% maatalousmaasta			
14. Työllisyysaste / * maaseutu (harvaan asuttu) (15–64-vuotiaat)	%			
14. Työllisyysaste / * rural (thinly populated) (20-64 years)	%			
15. Köyhyysaste / yhteensä	% kokonaisväestöstä			
15. Köyhyysaste / * maaseutu (harvaan asuttu)	% kokonaisväestöstä			
16. BKT/asukas / * maaseutu	Indeksi OVS (EU-27 = 100)			

8. ASETUKSEN (EU) N:o 1303/2013 5, 7 JA 8 ARTIKLAN MUKAISTEN PERIAATTEIDEN HUOMIOON OTTAMISEKSI TÄYTÄNTÖÖNPANNUT TOIMET

8.a) Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen ja syrjimättömyys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 7 artikla)

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomessa yhdenvertaisuuslaki (2004/21) määrittelee syrjinnän ja luo pohjan lakiin perustuvalla ihmisten yhdenvertaiselle kohtelulle. Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). Kaikki viranomaiset edistävät yhdenvertaisuutta omilla toimialoillaan. Lisäksi on olemassa erillisiä yhdenvertaisuusasioista tai syrjinnän valvonnasta vastaavia viranomaisia. Kansalaisjärjestöt ovat tulleet kuulluiksi ja osallisiksi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman valmisteluun strategiaryhmän, toimenpiteiden valmistelutyöryhmien sekä ohjelman julkisen kuulemisen yhteydessä. Järjestökenttä on otettu huomioon seurantakomiteoita nimettäessä.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmalla koordinoidaan poikkihallinnollista tasa-arvopoliittikkaa valtioneuvostossa. Tasa-arvo-ohjelma sisältää kaikkia ministeriöitä koskevia toimia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi valtioneuvoston päätöksenteossa.

Strategiaryhmää ja seurantakomiteaa muodostettaessa pyydettiin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 toiminnan piiriin kuuluvilta yhteiskunnan keskeisiltä sidosryhmillä jäsenesityksenä yhtä mies- ja yhtä naisedustajaa. Esitysten perusteella ryhmät koottiin siten, että sekä naisia että miehiä kumpiakkin tuli kuhunkin ryhmään vähintään 40 prosenttia. Strategiaryhmässä oli 12 miestä ja 16 naista. Seurantakomiteassa oli 31.12.2018 15 miestä ja 18 naista.

Perustuslain 6 § varmistaa, että kaikki ovat oikeutettuja hakemaan ja saamaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 tukia tukikelpoisuusehdot täyttäessään sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteestä, terveydentilasta, vammaisuudesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta. Koska tukien hakeminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ei ole mahdollista varmistaa, että tuet jakautuvat tasan miehille ja naisille. Sukupuoli ei voi toimia tuensaajien valinnassa valintakriteerinä. Toimenpanoon tasa-arvoiseen etenemiseen voidaan vaikuttaa koulutuksella ja vaikuttamalla asenneilmapiiriin. Ohjelman tuloksia seurataan myös sukupuolinäkökulmasta.

Joissakin ohjelman tukimuodoissa on lisäksi tehty erityistoimia tasa-arvon ja syrjimättömyyden varmistamiseksi. Esimerkiksi Leader-toimenpiteen yhtenä tavoitteena on kaikkien väestöryhmien tasa-arvoisten mahdollisuuksien edistäminen. Useimpien Leader-ryhmien strategioissa nuorten osallistuminen on yhtenä painopisteenä. Sekä Leader-toimenpiteessä että ELY-keskusten rahoittamissa kehittämishankkeissa on tuettu myös maahanmuuttajien työllistymistä ja integroitumista yhteiskuntaan.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 viljelijätuissa (ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, luonnonhaittakorvaukset ja eläinten hyvinvointikorvaukset) oli vuoteen 2014 asti rajoite, että tukea ei saanut viljelijä, joka oli yli 65-vuotias tai sai maatalousyrittäjän eläkettä (MYEL-eläkettä). Nämä ikä- ja eläkerajoitteet poistettiin edellä mainituista tukijärjestelmistä 2015 alkaen osittain EU-lainsäädännön takia.

Vaikka hallinnonala kannustaa sähköiseen tukihakuun, niin perinteinen paperinen haku on vielä mahdollista. Tämä mahdollistanee myös tuen hakemisen niillä väestöryhmillä, joilla sähköisen hakemuksen tekeminen ei ole mahdollista.

8.b) Kestävä kehitys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 8 artikla)

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 luvussa 5.1. esitetyistä kuudesta tavoitteesta ”ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen tehostuvat” sekä ”luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja vesistöjen tila ja maatalouskäytössä olevan maaperän tila paranevat” liittyvät kestävän kehityksen ympäristönäkökulmaan.

Tavoitteisiin pyritään ohjelman tarjoaman monipuolisen keinovalikoiman avulla. Ympäristökorvauksen toimenpiteillä vaikutetaan merkittävästi vesistöjen ravinnepäästöjen vähenemiseen sekä ilmaston muutoksen hillintään ja sopeutumiseen. Seurantatutkimukset aikaisemmilta ohjelmakausilta todentavat fosforilannoitteiden käytön sekä ravinnepäästöjen jatkuvan vähenemisen Suomen vesistöihin ja viime kädessä Itämereen. Luomutuotannon kasvattaminen on osa Suomen kansallista strategiaa ja luomutuot muodostavat merkittävän osan ohjelman panostusta kestävään kehitykseen. Ohjelman investointituet mahdollistavat monipuolisten ympäristöinvestointien tekemisen.

Maaseutuohjelmassa lähdetään siitä että ravinteiden kierrätyksen sekä hyvän maaperän hoidon avulla voidaan vastata vesistö-, maaperä- ja ilmastonmuutoshasteisiin. Hyvän maaperän hoidolla lisätään tuottavuutta, vähennetään eroosiota sekä ravinnepäästöjä vesistöihin. Samalla lisääntynyt orgaaninen aines muodostaa hiilinielun. Hyvä maaperä pidättää vettä edistäen sopeutumista sekä sadannan muutoksiin, lyhentyneeseen routakauteen että yleistyviin kuivuusjaksoihin. Ympäristökorvauksen eri toimenpiteet muodostavat kattavan keinovalikoiman vesistö- ja ilmastopäästöjen hallintaan sekä ilmastonmuutoksen sopeutumiseen. Kuluvalla kaudella on toteutettu eri puolilla Suomea useita maaperän hyvään hoitoon liittyviä yhteistyöhankkeita, joissa on käytetty viljelijäryhmiä ja vertaisoppimista sekä tuotettu neuvonta-aineistoa.

Ravinteiden kierrätys on toinen keskeinen keino hallita maatalouden vesistö- ja ilmastovaikutuksia. Lannan ravinteiden sekä maatalouden ja elintarviketalouden sivuvirtojen hyväksikäyttö vähentää vesistöihin ja ilmaan joutuvien ravinteiden määrää. Maaseutuohjelmalla tuetaan monipuolisesti ravinteiden kierrätystä. Investointituilla voidaan parantaa lannankäsittelyä. Ohjelmassa on korvamerkitty 6,5 milj. euroa vuosille 2015–2017 käytettäväksi vesiensuojelun sekä ravinteiden kierrätyksen edistämiseen vesistöjen kannalta herkillä alueilla joissa maatalouden paine vesistöjä kohtaan on suuri. Tällaisia alueita ovat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten alueet. Rahoitus on jaettu siten, että Varsinais-Suomi sai 3 milj. euroa ja muut ELY keskuskeskukset kukin 700 000 euroa. Painotus Varsinais-Suomeen johtuu Saaristomeren valuma-alueen sijoittumisesta pääosin Varsinais-Suomeen sekä vesistöalueen herkästä luonnosta ja huonosta tilasta. Hankerahoituksella toteutettiin monipuolinen hankepaletti, joka kattoi sekä tuotantosuunnat että eri maantieteelliset alueet ja niiden erityisongelmat. Hankkeet ovat liittyneet mm. maaperän hoitoon, orgaanisten lannoitevalmisteiden testaukseen sekä lannan prosessointiratkaisuihin eri tuotannon aloille, kuten broilerin lihan, sianlihan sekä turkiseläinten tuottajille.

Ilmastomuutoksen aiheuttamiin haasteisiin on pureuduttu valtakunnallisella hankkeella, joka tuottaa neuvontamateriaalia sekä työskentelee viljelijäryhmien kanssa ilmastonmuutoksen hillintä ja

sopeutumistoimien edistämässä. Hankkeen järjestät tilaisuudet ovat olleet laajalti seurattuja ja julkisuudessa maatalouden ilmastoasioista on keskusteltu vilkkaasti.

8.c) Asetuksen (EU) N:o 1303/2013 5 artiklassa tarkoitettujen kumppanien rooli ohjelman täytäntöönpanossa

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 strategia, rahoituksen painotukset, toimenpidevalikoima ja toimenpiteiden sisällöt valmisteltiin laajoissa valmisteluryhmissä. Ryhmissä oli jäsenet kaikilta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 toiminnan piiriin kuuluvilta yhteiskunnan keskeisiltä sidosryhmiltä. 27.4.2011 asetettiin luonnonhaittakorvauksia, maaseudun yritystukia ja alueellisia kehittämistukia, maatalouden rakennetukia, maatalouden riskienhallintatoimenpiteitä ja maatalouden ympäristötukijärjestelmää valmistelevat työryhmät.

Maaseudun kehittämisen strategiaryhmä asetettiin 22.12.2011. Strategiaryhmässä oli edustajat Maaseutuvirastosta, alueellista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista, Ahvenanmaan maakunnasta, Maatalouden taloudellisesta tutkimuslaitoksesta (nyk. Luonnonvarakeskus), tuottajajärjestöistä (MTK ja SLC), Suomen Yrittäjistä, Pellervon Taloudellisesta Tutkimuslaitoksesta, Suomen Kuntaliitosta, Leader-ryhmistä ja Suomen Luonnonsuojeluliitosta sekä eri ministeriöistä (VM, TEM, YM, MMM). Maaseudun kehittämisen strategiaryhmän tehtävänä oli mm. laatia ehdotus ohjelmakauden 2014–2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan sisältyväksi strategiaksi sekä Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) osalta kansalliseksi kumppanuussopimukseksi vuonna 2014 alkavan ohjelmakauden maaseudun kehittämisohjelmien valmistelemiseksi unionin säädösten edellyttämällä tavalla. Työryhmä edusti maaseuturahaston rahoitukselta vaadittavaa kansallista kumppanuutta.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 luonnoksen julkinen kuuleminen järjestettiin 23.5.–25.6.2013. Kaikilla oli mahdollisuus lausua ohjelman luonnokseen. Lausuntoja saatiin yli 100 kappaletta.

Seurantakomitea asetettiin 8.1.2015. Seurantakomitea koostuu viranomaisten ja välittävien elinten edustajista sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1303/2013 (rahastojen yleisasetus) 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kumppanien edustajista. Seurantakomitean jäsenet on koottu tasapuolisesti keskushallinnon, kansalaisyhteiskunnan ja aluehallinnon edustajista. Koska Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteutetaan koko Manner-Suomen alueella, on seurantakomitean kokoonpanossa pyritty varmistamaan kaikkien alueiden edustus. Seurantakomiteassa on jäsenet Elinkeino- ja ympäristöministeriön elintarviketurvallisuusvirastosta, Maaseutuvirastosta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista, tuottajajärjestöistä, Suomen Yrittäjistä, Elinkeinoelämän keskusliitosta, ammattiliitoista, neuvontajärjestöistä, nuorisojärjestöistä, kunnista, Suomen Kylätoiminta ry:stä, eläinsuojelujärjestöistä, Leader-ryhmistä, maakuntien liitoista sekä ministeriöistä (VM, TEM, YM ja MMM). Seurantakomitean jäsenet ja kokousten esityslistat sekä pöytäkirjat löytyvät maaseutu.fi sivuilta.

Seurantakomitea kokoontuu pääsääntöisesti 2 kertaa vuodessa. Se hyväksyy mm. ohjelmamuutokset ja vuosiraportit. Jokaisessa kokouksessa käsitellään myös ajankohtaiset maaseutuverkoston kuulumiset ja seurantakomitean jäsenillä on mahdollisuus vaikuttaa maaseutuverkoston ja sen ohjausryhmän toimintaan. Ohjelmakaudella 2014–2020 seurantakomitea on kokoontunut 11 kertaa (ml. 28.5.2019 pidetty kokous). Kokouksiin on osallistuttu aktiivisesti ja keskustelu on ollut vilkasta. Edustajat ovat sitoutuneet erittäin

hyvin tehtävänsä. Seurantakomitean kokousten esityslistat ja kokousmuistiot löytyvät Maaseutu.fi-sivuilta (<https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/maaseutuohjelma/hallinto/seurantakomitea/>)

Kumppaneille, sidosryhmille ja tuensaajille on järjestetty ohjelman eri aihealueista toimeenpanon edetessä lukuisia koulutustilaisuuksia sekä seminaareja. Maaseutu.fi-sivuilla on esitetty kaikki maaseutuverkoston vuoden 2014 alusta järjestetyt koulutukset ja muut tapahtumat.

Maaseutuverkoston tehtävänä on edistää yhteistyötä ja tiedon vaihtoa verkoston osapuolten välillä.

Verkoston toimintaa ohjaa ja linjaa maa- ja metsätalousministeriön asettama ohjausryhmä.

Maaseutuverkoston toimintaa haluttiin monipuolistaa edeltävään kauteen verrattuna ja tavoitteena on saada entistä aktiivisemmin sidosryhmät mukaan toimintaan. Tähän on pyritty vaikuttamaan mm. perustamalla ohjausryhmälle temakohtaisia työryhmiä.

9. EDISTYMINEN INTEGROIDUN LÄHESTYMISTAVAN VARMISTAMISESSA MAASEUTURAHASTON JA MUIDEN UNIONIN RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖN

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2018

10. RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖNOTTOA KOSKEVA KERTOMUS (ASETUKSEN (EU) N:O 1303/2013 46 ARTIKLA)

30A. Onko ennakkoarviointi aloitettu?	Ei
30B. Onko ennakkoarviointi valmistunut?	Ei
30. Ennakkoarvioinnin valmistumispäivä	-
31.1. Onko valinta- tai nimeämismenettely jo käynnistetty?	Ei
13A. Onko rahoitussopimus allekirjoitettu?	Ei
13. Päivä, jona rahoitussopimus rahoitusvälineen täytäntöönpanosta vastaavan elimen kanssa on allekirjoitettu	-

11. YHTEISTEN JA OHJELMAKOHTAISTEN INDIKAATTOREIDEN SEKÄ MÄÄRÄLLISTEN TAVOITEARVOJEN KOODITAUUKOT

Katso seurantaliite

Liite II

Yksityiskohtainen taulukko, jossa esitetään toteutustaso kohdealoittain, mukaan lukien tuotosindikaattorit

Kohdeala 1A							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
1A	T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuhteen kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	2014-2018			0,83	24,78	3,35
		2014-2017			0,13	3,88	
		2014-2016			0,06	1,79	
		2014-2015			0,01	0,30	

Kohdeala 1B							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
1B	T2: yhteistyötoimenpiteestä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...) (kohdeala 1B)	2014-2018					310,00
		2014-2017					
		2014-2016					
		2014-2015					

Kohdeala 1C							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
1C	T3: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14 artiklan mukaisesti koulutettujen osallistujien kokonaismäärä (kohdeala 1C)	2014-2018			14 064,00	70,32	20 000,00
		2014-2017			107,00	0,54	
		2014-2016					
		2014-2015					

Kohdeala 2A							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
2A	T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämissohjelmasta tukea rakennemuutostukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	2014-2018	5,71	47,81	5,71	47,81	11,94
		2014-2017	2,68	22,44	3,04	25,45	
		2014-2016	0,99	8,29	0,99	8,29	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
2A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	406 211 630,31	46,24	209 860 530,00	23,89	878 400 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	14 194 663,46	283,89	6 587 900,89	131,76	5 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			3 400 858,46	85,02	4 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018			9 280,00	580,00	1 600,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	3 130 567,28	156,53	3 128 512,28	156,43	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2018			5 203,00	260,15	2 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	388 886 399,57	44,63	200 144 116,83	22,97	871 400 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2018					1 809 200 000,00
M04.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			200 144 116,83	22,97	871 400 000,00
M04.1	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2018			4 293,00	61,33	7 000,00

Kohdeala 2B							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
2B	T5: niiden maatilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	2014-2018	1,55	33,64	1,55	33,64	4,61
		2014-2017	0,37	8,03	0,37	8,03	
		2014-2016	0,03	0,65	0,03	0,65	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
2B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	66 593 704,41	45,00	27 343 555,96	18,48	148 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	11 717 014,86	390,57	5 382 968,60	179,43	3 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			3 327 939,15	166,40	2 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018					800,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	54 876 689,55	37,85	21 960 587,36	15,15	145 000 000,00
M06	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2018					327 000 000,00
M06.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			21 960 587,36	15,15	145 000 000,00
M06.1	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2018			906,00	33,56	2 700,00

Kohdeala 3A							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
3A	T6: niiden maatalojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	2014-2018	0,80	9,38	0,80	9,38	8,53
		2014-2017	0,02	0,23	0,02	0,23	
		2014-2016					
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
3A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	328 759 636,28	58,81	290 289 330,34	51,93	559 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 518 250,74	217,28	3 563 951,41	118,80	3 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			708 121,27	35,41	2 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018					800,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	3 108 383,54	62,17	3 106 894,45	62,14	5 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2018			10 883,00	241,84	4 500,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	56 480 340,66	128,36	34 350 844,96	78,07	44 000 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2018					171 400 000,00
M04.1	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			266,00	53,20	500,00
M04.2							
M14	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	237 531 822,79	51,86	244 543 215,37	53,39	458 000 000,00
M14	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2018			6 011,00	133,58	4 500,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	25 120 838,55	51,27	4 724 424,15	9,64	49 000 000,00
M16.4	O9 - Tuettuihin järjestelmiin osallistuvien maatalojen lukumäärä	2014-2018			467,00	9,34	5 000,00

Painopiste P4

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023	
P4	T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	2014-2018			70,30	130,35	53,93	
		2014-2017			63,64	118,00		
		2014-2016			63,18	117,15		
		2014-2015			62,21	115,35		
	T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	2014-2018				82,81	103,68	79,87
		2014-2017				82,83	103,71	
		2014-2016				82,29	103,03	
		2014-2015				82,44	103,22	
	T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	2014-2018				13,44	76,36	17,60
		2014-2017				11,94	67,83	
		2014-2016				10,94	62,15	
		2014-2015				9,59	54,48	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023	
P4	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	4 060 652 673,05	72,46	4 030 409 861,93	71,92	5 603 831 757,00	
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	5 219 017,79	46,60	2 280 112,66	20,36	11 200 000,00	
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018					8 200 000,00	
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018					3 280,00	
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 335 502,01	33,34	6 333 837,03	33,34	19 000 000,00	
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2018			25 491,00	59,28	43 000,00	
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	8 968 878,81	149,48	2 961 299,15	49,35	6 000 000,00	
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2018					6 000 000,00	
M04.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			161,00	19,66	819,00	
M10	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	1 273 834 809,81	80,30	1 259 911 885,60	79,42	1 586 331 757,00	
M10.1	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2018			3 998 505,05	210,45	1 900 000,00	
M11	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	211 020 561,45	64,73	205 045 739,50	62,90	326 000 000,00	
M11.2	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2018			268 566,07	75,65	355 000,00	
M13	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	2 548 399 415,73	70,01	2 550 977 118,97	70,08	3 640 300 000,00	
M13.1	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2018			1 149 460,15	98,41	1 168 000,00	
M13.2	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2018			1 021 221,07	98,48	1 037 000,00	
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 874 487,45	45,83	2 899 869,02	19,33	15 000 000,00	

Kohdeala 5B							
FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5B	Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)	2014-2018					2 000,00
		2014-2017					
		2014-2016			221,00	11,05	
		2014-2015			18,00	0,90	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	2 031 515,42	16,93	1 410 845,96	11,76	12 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	34 836,50	1,16	251 908,15	8,40	3 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018					2 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018					800,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	322 658,05	16,13	321 632,74	16,08	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2018			463,00	23,15	2 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	1 674 020,87	23,91	837 305,07	11,96	7 000 000,00

Kohdeala 5C							
FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5C	T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (euroa) (kohdeala 5C)	2014-2018	22 471 513,38	19,06	22 471 513,38	19,06	117 900 000,00
		2014-2017	9 186 406,25	7,79	9 186 406,25	7,79	
		2014-2016			2 539 138,00	2,15	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5C	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	31 259 490,60	46,38	15 507 796,16	23,01	67 400 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	3 017 571,12	188,60	1 714 513,52	107,16	1 600 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018					600 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018					240,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	432 318,69	21,62	432 836,73	21,64	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2018			1 198,00	59,90	2 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	22 852 181,68	40,23	11 309 756,33	19,91	56 800 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2018					117 900 000,00
M04.1	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			359,00	78,90	455,00
M04.3							
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	4 957 419,11	70,82	2 050 689,58	29,30	7 000 000,00

Kohdeala 5D							
FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5D	T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)	2014-2018			1,34	12,44	10,77
		2014-2017			0,76	7,05	
		2014-2016			0,42	3,90	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5D	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	8 720 284,37	13,65	4 891 943,88	7,66	63 900 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	850 000,00	53,13	433 363,89	27,09	1 600 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018					600 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018					240,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	21 207,73	1,06	21 207,73	1,06	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2018			75,00	3,75	2 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	7 748 796,64	13,64	4 358 725,43	7,67	56 800 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2018					117 900 000,00
M04.1 M04.3 M04.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			253,00	55,60	455,00
M04.1 M04.3 M04.4	O8 - Tuettujen eläinyksiköiden (ey) lukumäärä	2014-2018			14 895,00	12,41	120 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	100 280,00	2,87	78 646,83	2,25	3 500 000,00

Kohdeala 5E							
FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5E	Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)	2014-2018					2 000,00
		2014-2017					
		2014-2016			161,00	8,05	
		2014-2015			245,00	12,25	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5E	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	738 382,57	10,40	260 364,71	3,67	7 100 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	194 541,00	12,16	56 458,78	3,53	1 600 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018					600 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018					240,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	171 474,15	8,57	173 360,22	8,67	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2018			659,00	32,95	2 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	372 367,42	10,64	30 545,71	0,87	3 500 000,00

Kohdeala 6A							
FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
6A	T20: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (kohdeala 6A)	2014-2018			1 815,20	45,38	4 000,00
		2014-2017			600,81	15,02	
		2014-2016			15,30	0,38	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
6A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	204 991 422,19	54,37	90 886 377,95	24,11	377 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	16 200 751,09	33,75	8 586 585,58	17,89	48 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			1 109 093,64	3,70	30 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2018			4 784,00	39,87	12 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	130 492 098,88	50,78	72 003 160,07	28,02	257 000 000,00
M06	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2018					879 540 000,00
M06.2 M06.4	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2018			1 212,00	22,04	5 500,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	58 298 572,22	80,97	10 296 632,30	14,30	72 000 000,00

Kohdeala 6B								
FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023	
6B	T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)	2014-2018			511,16	30,07	1 700,00	
		2014-2017			322,14	18,95		
		2014-2016			2,15	0,13		
		2014-2015						
	T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)	2014-2018				121,55	258,22	47,07
		2014-2017				110,18	234,06	
		2014-2016				29,32	62,29	
		2014-2015						
	T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämissstrategioiden piiriin (kohdeala 6B)	2014-2018				70,41	149,58	47,07
		2014-2017				70,41	149,58	
		2014-2016				70,41	149,58	
		2014-2015				70,41	149,58	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023	
6B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	249 400 815,58	70,45	142 486 465,10	40,25	354 000 000,00	
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	6 420 350,56	642,04	3 345 091,51	334,51	1 000 000,00	
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	44 645 564,82	89,29	22 527 788,99	45,06	50 000 000,00	
M07.1	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			11,00	13,75	80,00	
M07.1 M07.2 M07.4 M07.5 M07.6 M07.7 M07.8	O15 - Parannetuista palveluista/infrastruktuureista (IT tai muut) hyötyvä väestö	2014-2018			5 513 257,00	306,29	1 800 000,00	
M07.2	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			9,00	6,00	150,00	
M07.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			77,00	55,00	140,00	
M07.5	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			28,00	35,00	80,00	
M07.6	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			14,00	28,00	50,00	
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	451 727,20	15,06	36 424,02	1,21	3 000 000,00	
M19	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	197 883 173,00	65,96	116 577 160,58	38,86	300 000 000,00	
M19	O18 - Paikallisten toimintaryhmien kattama väestö	2014-2018			2 692 334,00	149,57	1 800 000,00	
M19	O19 - Valittujen paikallisten toimintaryhmien lukumäärä	2014-2018			54,00	100,00	54,00	
M19.2	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			89 752 081,91	41,36	217 000 000,00	

M19.3	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			6 641 975,67	28,88	23 000 000,00
M19.4	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018			20 183 103,00	33,64	60 000 000,00

Kohdeala 6C

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
6C	T24: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötty uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT) (kohdeala 6C)	2014-2018			26,53	53,39	49,69
		2014-2017			1,22	2,46	
		2014-2016					
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
6C	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	30 077 485,54	97,02	15 595 185,93	50,31	31 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	1 683 800,28	168,38	1 143 793,13	114,38	1 000 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2018	28 393 685,26	94,65	14 451 392,80	48,17	30 000 000,00
M07.3	O15 - Parannetuista palveluista/infrastruktuureista (IT tai muut) hyötyvä väestö	2014-2018			1 446 069,00	76,11	1 900 000,00
M07.3	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2018			55,00	55,00	100,00

Asiakirjat

Asiakirjan otsikko	Asiakirjan tyyppi	Asiakirjan päivämäärä	Paikallinen viite	Komission viite	Tarkistussumma	Tiedostot	Lähetyspäivämäärä	Lähtettäjä
AIR Financial Annex 2014FI06RDRP001	Talousliite (Järjestelmä)	29-04-2019			1148453467	AIRfinancialAnnex2014FI06RDRP001_fi.pdf		

